

რძა რარბველუშვილი

"ღო,
ღო აღნიშნუ"...

თქვენი მარჯვენა ხელი

“ღო, ღო აღნიშნე”...

თბილისი 2011

821 353.2-29

ქართული
ენების
სწავლის
საქართველოს
საქართველოს
საქართველოს

ომარ მარგველაშვილი: „დრო, დრო აღწევს“
საგამომცემლო სახლი „ინოვაცია“, თბილისი 2011,
გვ. 448

რედაქტორი: ბელა ლოლაძე

რედაქტორ-გამომცემელი: ზაურ ნაჭყებია

F98.663
3

© ომარ მარგველაშვილი
© საგამომცემლო სახლი „ინოვაცია“

ISBN 978-9941-9205-3-0

საქართველოს ენების
სწავლის საქართველოს
საქართველოს

გარდასული დღეების ტკილ-მწარე მოგონებები, სულს შუქ-ჩრდილები ქცეულა ომარ მარგველაშვილის წიგნის ლაიტმოტივად... ხილული და უმპირიულად განცდილი სამყაროს „ჩანახატებში“ დოკუმენტურად იკვეთება ტანჯული დროისა და ეპოქის ღირსეული ადამიანების ერთობ შთამბეჭდავი სილუეტები...

წიგნის ფრიად დამაინტრიგებელ პასაჟებს აქვთ ამბიცია იყენენ ბობოქარი დრო-ჟამის ცოცხალი ანარეკლები, ანუ სიმართლით აღბეჭდილი ქრონიკები...

ავტორი, რა თქმა უნდა, წიგნში აღწერილ მოვლენათა უშუალო მოწმე და აქტიური მონაწილეა...

მის სასახლოდ უნდა ითქვას, რომ რაღაც ფენომენალური მეხსიერებისა და წარმოსახვების წყალობით, იგი, როგორც ნარატორი (მთხრობელი), ღრმად შეჭრილა მისთვის ორგანული რეალობის არსში და საოცარი სიცხადით აღუდგენია ღირიკული პასტორალებითა (გალაკტიონი, ირაკლი აბაშიძე, ჭაბუა ამირეჯიბი, რეზო ამაშუკელი, ნიაზ დიასამიძე და სხვა) და ვრანდიოზული ძვრებით, პარადოქსებითა თუ ტრაგიკული კოლიზიებით აღბეჭდილი სინამდვილის სტატიკა და დინამიკა...

წიგნის კომპოზიციური „მოზაიკა“, ანუ ცალკეული თავები (ეტიუდები), დამოუკიდებელი სიუჟეტების მიუხედავად საერთო „კონტრაპუნქტს“ ქმნიან და ერთ ამოცანას ისახავენ მიზნად – მკითხველისთვის ცხადი გახადონ „ავადმოსაგონარი“ ჟამის მეტ-ნაკლებად ადამიანური სახე... ყოველგვარი რომანტიკული პათოსის გარეშე წარმოაჩინონ დროის ის წარმართველი ფარული პროცესები, რომლებიც ჩვეულებრივ „მოკვდავთათვის“ ყოველთვის „TERRA INCOGNITA“-ს წარმოადგენდა...

როგორ იცხოვრა და იღვაწა, რას ფიქრობდა და რაზე ოცნებობდა, ანუ როგორი იყო მენტალურად საბჭოთა სამთავ-

რობო რგოლის ერთი წარმატებული „იერარქი“ – ამ მაპრო-
ვოცირებულ კითხვას კარგად სცემს პასუხს წინამდებარე წიგ-
ნი...

მასში, როგორც ყოველ საინტერესო „ამბავთა წიგნში“
– საკუთარი უფლებებისთვის „იბრძვიან“ სიკეთეცა და ბორო-
ტებაც, დიდსულოვნებაცა და სულმოკლეობაც, რელიგიაცა და
პოლიტიკაც...

განსაკვიფრებლად შთამბეჭდავი მასში მაინც რეალურ
ადამიანთა უმდიდრესი გაღურეაა... ეს ის პიროვნებები არიან,
რომლებიც საუკუნის სახეს ქმნიდნენ, რომელთა გენია თუ
ტალანტი საშუალოდ აღებეჭდა სამყაროს მეხსიერებას...

სხვადასხვა ერის წარმომადგენელნი, ერთობლივად ქმნიდ-
ნენ იმ უნიკალურ „ანსამბლს“, რომლის ძლევა მოსილ „მზრე-
ბზეც“ გადაიარა საუკუნის კოლოსალურმა აღმშენებლობამაც
და უპრეცედენტო სისასტიკით გამორჩეულმა რეჟიმმაც...

ფრიად საგულისხმოა ავტორის თხრობის „პოეტიკა“...
ხალისიანსა და ღალ იუმორისტულ აქცენტებს, მოხდენილად
ენაცვლებიან დროის ტკივილებიდან „მომდინარე“ სევდიანი
ობერტონები...

სატირის, ლირიკისა და ეპიკის სინთეზი ამ წიგნის თვალ-
საჩინო ნიუანსია და იგი კიდევ უფრო მეტ მიმზიდველობას
ანიჭებს მას...

მთავრდება წიგნი ავტორისეული მედიტაციებით ყოფი-
ერების ფილოსოფიაზე დაფიქრებული ადამიანის ანალიტიკურ
განსჯათა ნაკადით...

ჩემთვის, როგორც მისი თაობის მოქალაქისთვის, მთა-
ვარი ის არის, რომ ამ წიგნმა ადამიანური სათნოების სხივი
მოჰფინა მრავალთაგან ზიზლით ხელნაკრავსა და უარყოფილ
ჩვენს წარსულს... ჭეშმარიტად ღირსეულ თაობათა ბავშვობისა
და სიჭაბუკის იმ ტკბილსა და დაუვიწყარ სამოთხეს...

და, ბოლოს: წიგნის საერთო სულისკვეთებამ „მიკარანახა“
გამეხსენებინა ერთი დიდი მოაზროვნის სიტყვები – „ვათავისუ-

ფლდი ნარცისიზმისგან და მიიღე ყოველი ტრაგიკული შეზღუდვა, რომელიც ადამიანური არსებობისთვისაა შინაგანად დამანაწილებელი... გათავისუფლდი ილუზიებისგან და შეიგრძენი შენი თავი შენს ადგილას..." /ერის ფრომი/.

P.S. დარწმუნებული ვარ, რომ წიგნად შეკრული ამ „რემინისცენციებს“ შესწევთ ძალა გადაუშალონ მკითხველს ერთი ადამიანის სისხლსავსე ცხოვრებისა და მოღვაწეობის შთამბეჭდავი „ქრონიკები“ – აგრძნობინოს იმ ვგზისტენციურ შეგრძნებათა ცოცხალი მაჯისცემა, რომლისთვისაც ადამიანური სევდა-წუხილი ისევე ბუნებრივი და ახლობელია, როგორც წამიერი ფერვერკებით გაბრწყინებული სიცოცხლით გულუბრველო აღფრთოვანება...

გულწრფელად უულოცავ ომარ მარგველაშვილს, ჩემს ძველისძველ მეგობარს, სიჭარმავის ფაშის ამ დიდებული ჩანაფიქრის კეთილად დაგვირგვინებას... აღსრულებას იმ წმინდა ვალისა, წარსულის წინაშე რომ გააჩნია თავისი ქვეყნის ყოველ ჭეშმარიტ პატრიოტსა და მოქალაქეს...

პურაპ ბენაშვილი

დღევანდელი ახალგაზრდობა ვერ წარმოიდგენს, რა ძვირ-
მე პირობებში ვიზრდებოდით ჩვენ, „ომის თაობის“ სახელით
ცნობილნი.

ფალიაშვილის ქუჩის №50-ში, სადაც დავიბადე, ბავშვობა
და ახალგაზრდობა გავატარე, ოჯახები, როგორც ახლო ნათე-
სავეები, ისე ვცხოვრობდით.

იმ გატვირთვამ გამოგვაწვრთო, ურთიერთთანადგომის ფასი
გაგვაგებინა, გვასწავლა სიყვარული და მეგობრობა.

ომის წლებში და შემდეგაც ყველაზე დიდი პრობლემა
თბილისელებისთვის პური და ნავთი იყო.

დილაუთენია დგებოდნენ ჩვენი დედები და რიგს იკაკებდ-
ნენ. შემდეგ მათ შვილები ეწინაცვლებოდით. დედები ყოველთვის
გვაფრთხილებდნენ - პურის წიგნაკები ხელში მაგრად დაი-
ჭირეთ, არ დაგეკარგოთ, ან ვინმემ არ წაგართვათო.

როდის-როდის მოგვიწევდა რიგი და გულში ჩახუტებული
„ბუხანკა“ პურით გახარებულები მოვრბოდით შინისკენ.

ღარიბული საუზმის შემდეგ მშობლები ეზოში გვიშვებდ-
ნენ სათამაშოდ. იმ დროს ნაირ-ნაირი თამაშობებით ვირთობ-
დით თავს: იყო კოჭობანა - თავისი აღწე და ქლეხა კოჭებით,
ლახტი - ქამრებისგან აწითლებული კანჭებით, ვირი და მისი
პატრონი, გრძელი ვირი, ჩილკა-ჯოხი, „სამოკატკა“ - ორთ-
ვალა, და კიდევ ბევრი რამ...

ყველაზე დიდი დეფიციტი ბურთი იყო, პოპულარული
„კამერა-ობოლოჩკა“. ვისაც ასეთი ბურთი ჰქონდა, პირველი
ბიჭიც ის იყო უბანში, ბურთის პატრონს მოსვენებას არ ვა-
ძლევდით, შინ მივადგებოდით და სულ ბურთის თხოვნაში
ვიყავით. ცხადია, ასეთი დაუნდობელი ექსპლუატაციის პი-
რობებში ბურთი ცვდებოდა, უფრო ხშირად - კამერა სკდე-
ბოდა. მაგრამ ბიჭებს დამუშავებული გვქონდა მისი შეკეთების

იმ დროს ცნობილი „სოვეტსკაია ლატკა“ – პატარა კენჭი ან კაპიკიანი, ძაფი და – მისი ჯანი.

ომის შემდეგ ჩვენს ქუჩაზე ორ საცხოვრებელ სახლში და უცხო ენების ინსტიტუტს გერმანელი ტყვეები აშენებდნენ, ისინი ყოველ დილით „პალტარატონკებით“ მოჰყავდათ მშენებლობაზე, რომელიც მაღალი ხის ღობით და მავთულხლართით იყო შემოვლებული. კუთხეებში საგუშაგო კოშკები იდგა, კოშკებში – ავტომატიანი სამხედროები.

ჩვენ, ბავშვები მშენებლობაზე მომუშავე გერმანულ ტყვეებს დაუუახლოვდით. ვიცნობდით თითოეულს, გვეცოდებოდნენ.

ტყვეები ხის მასალაზე მომუშავე ჩინებული ხელოსნები იყვნენ. ჩვენი გულები კი იმით მოიგეს, რომ ხის სათამაშოებს გვიკეთებდნენ: პატარა მანქანებს, „ვანკა-ვსტანკებს“, ხის ხმლებს, თოფებს, პისტოლეტებს. გვიკეთებდნენ და გვჭუქნიდნენ. მაგრამ ჩვენ ვალში ხომ არ დავრჩებოდით და შინიდან ჩუმად ვიპარავდით (რადგან რომელ ოჯახს ჰქონდა მაშინ სხვისთვის დასარიგებელი საკვები პროდუქტები), ხან კარაქიან პურს, ხან ყველს და პურს და ვაძლევდით გერმანელებს. გადაცემის „პროცედურაც“ კარგად გვქონდა დამუშავებული: მშენებლობას გარსშემორტყმული ღობის ერთი ფიცარი მხოლოდ ზედა ღურსმნით იყო მიჭედებული – სპეციალურად ჩვენთვის: მივხობდებოდით ღობესთან, ქვევიდან გადავწევდით იმ ფიცარს და ღრიჭოში შევძახებდით – ფრიც! ფრიც! მოვიდოდა რომელიმე მათგანი და გავუწვდიდით ჩვენს ნობათს, მათაც ჩვენთვის დამზადებული ხის სათამაშოები მოჰქონდათ, რომლებიც გრძელი ფარაჯის ჯიბეებში ჰქონდათ დამალული. თუმცა, კაცმა რომ თქვას, ბადრაგი ტყვეებს ბავშვებთან ურთიერთობას მაინც და მაინც არ უშლიდა, ისე იქცეოდნენ გუშაგები, თითქოს ვერაფერს ამჩნევდნენ.

უფრო მეტიც: ხელოსნებს მშენებლობის გარეთაც უშვებდნენ კერძო დაკვეთების შესასრულებლად. მამაჩემმა, მაგალი-

თად, გააკეთებინა ტახტი, დარაბები, მაგიდა. მათ მშენებლობიდან მოჰქონდათ ძველ სამხედრო „შინელში“ დასახლებულ ხის გამზადებული დეტალები და ჩვენთან სახლში აწყობისთვის გასამრჯელოდ ფულს არ იღებდნენ, ვერ მოიხმარდნენ – ვერაფერს იყიდდნენ, რადგან ბარაკებიდან, სადაც ეს ტყვეები იმყოფებოდნენ და სადაც მკაცრი საპატიმრო რეჟიმი იყო დამყარებული, ქალაქში გამოსვლაზე, ლაპარაკიც შეუძლებელი იყო. შრომის საფასურად თხოულობდნენ სიგარეტს, უფრო იშვიათად, – სასმელს, პირველ რიგში კი – საკვებ პროდუქტებს. ასეთი ნატურალური „აღებ-მიცემობა“ ორივე მხარისთვის მომგებიანი იყო.

დღესაც თვალწინ მიდგას, როგორ უმასპინძლდებოდა დედაჩემი გაძვალტყავებულ გერმანულ ტყვეებს საშხარეულოში, როგორ მოკრძალებულად იქცეოდნენ ჩვენს ოჯახში „უძღვეველი რაიხის“ და „არიული რასის“ აწ უკვე ყოფილი ჯარისკაცები.

მერე იყო საშუალო სკოლა, კრისტალურად სპეტაკი და განათლებული პედაგოგებით, რომლებმაც დაგვაფრთიანეს და ისეთი განათლება მოგვცეს, რომ ჯერ უმაღლესში, შემდეგ დიდ ცხოვრებაში შესულებს არც სწავლა გაგეძნელებია და არც მუშაობა.

მეექვსე ვაჟთა სკოლა დავამთავრე. მეექვსე კლასამდე მხოლოდ ბიჭები ვსწავლობდით, გოგონებს ცალკე სკოლები ჰქონდათ, მერე გაგვეერთიანეს. ეს ცნობილი იპოლიტეს სკოლა იყო ვაკეში, ჭავჭავაძის გამზირზე. იპოლიტე ფანტასტიკური პიროვნება გახლდათ. ახლა იქ 55-ე საჯარო სკოლაა.

თბილად ვიგონებ იმ პერიოდის ჩემი და ჩემი თანაკლასელების დედებს – ახალგაზრდებს, შავთმიანებს (თმის შეღებვა მაშინ არავის სჭირდებოდა), გამხდრებს, გრაციოზულებს, აუცილებელად კოჰწია შლაპებითა და წითელი პომადით – პუდრისა და პომადის მეტი სხვა ფერუმარილი მაშინ ხომ არც კი არსებობდა.

ძალიან მიყვარდა ჩემი სკოლა, ჩემი კლასი და თანაკლასელები. ეს სკოლა ძალიან ბევრმა ღირსეულმა პირთაგანს დაამთავრა. თანაკლასელებს ძალიან გვიყვარდა ერთმანეთი.

განსაკუთრებული პატივისცემით ვეპყრობოდით დიდბანტიან და ქათქათა თეთრწინსაფრიან გოგონებს, რომელთა მიმართ ჩვენი დამოკიდებულება იყო ზედმიწევნით გალანტური და თქვენ წარმოიდგინეთ, რომანტიულიც კი. ნახევარ საუკუნეზე მეტი გავიდა სკოლის დამთავრების შემდეგ, ბებიები და ბაბუები ვართ, მაგრამ, ყოველწელს ერთმანეთს ისეთივე ხალისით, სიხარულით და აღტაცებით ვხვდებით, როგორც დაუვიწყარ გამოსაშვებ საღამოზე.

სამწუხაროდ, ბევრი გამოგვაკლდა და რაც დრო გადის, მცირდება თანაკლასელთა რიცხვი. ამას განსაკუთრებული გულისტკივილით განვიცდით.

როგორც ვთქვი, თბილისში, ვაკეში, ვაჟთა მეექვსე სა-
შუალო სკოლაში ესწავლებოდა. ძალიან ხშირად, სკოლიდან
შინ მომავალს, ქუჩაში გალაკტიონი მხედებოდა.

სტუდენტობა და სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტს შო-
რის, წრეს უვლიდა მეხუთე ნომერი ტრამვაი, მერე თავის
მარშრუტს უკან, ვერისა და „ზემელის“ გავლით, ახლან-
დელ სასტუმრო „რედისონის“ გვერდის ავლით, ქალაქის ცენ-
ტრისკენ მიდიოდა... ვაკეში, ბოლო გაჩერებასთან იდგა ცნო-
ბილი „ნესტორას ბუდეა“. ცოტა მოშორებით, ფალიაშვილის
ქუჩაზე, უცხო ენათა ინსტიტუტის გვერდით კი ასევე „პოპუ-
ლარული“ ხის „ბუდეა“ ედგა იპოლიტეს. ორივენი ჩამოსასხ-
მელი ლუდითა და არყით ვაჭრობდნენ. ჯიხურებში, იატ-
აკზე, ხის კასრებით მარცვლოვანი შავი ხიზილალა ედგათ –
მუშტარს, ძირითადად, სამსახურიდან მომავალ კაცებს, შავი
პურით და ხიზილალით უმასპინძლებოდნენ – ხიზილალას
კასრებიდან ხის კოვზებით იღებდნენ, ბარაქიანად უსვამდნენ
შავ პურზე, ხორბლის თავთავით დამშვენებული ეტიკეტებიანი
ბოთლებიდან კი არაყს ჩამოუსხამდნენ და შეგარგოთო, ალაღად
ეუბნებოდნენ. ისინიც ერთ-ორ სირჩას გადაკრავდნენ, ჩამო-
სასხმელ ლუდსაც დააყოლებდნენ და სახლისკენ მიდიოდნენ.

კიდევ რითი დამამახსოვრდა ეს ჯიხურები? რაც ახლა
უნდა გაიგებოთ, შეიძლება ზოგს გადაჭარბებულადაც მოეჩვენ-
ოს, მაგრამ ფაქტია და მას ვერსად გაექცევი! ორივეს,
ნესტორასაც და იპოლიტესაც ხშირად სტუმრობდნენ „ზობა“
კატები. ყველას აკვირებდა, მათი სიდიდე. „საიდუმლო“ მალე
ამოვხსენით: მეჯიხურები, მუშტარებს დოშითაც უმასპინ-
ძლებოდნენ, დოში კი „ბუდეის“ კუთხეში, მავთულის კავზე
ჰქონდათ ჩამოკიდებული. ისეთი თევზი იყო, სულ ქონი გას-
დიოდა. ხელმომჭირნე და ყაირათიან დახლიდრებს, ქონი უქ-
მად რომ არ დაეღვარათ, ქვეშ თუნუქის კონსერვის ქილები

ქქონდათ შედგმული. კატები კონსერვის ქილებიდან არხეინად სვლესდნენ დოშის ქონს. ასე რომ მანებიერებდნენ, კნაუდის და დავიწყებდი და თავკეხსაც დავაფრთხოვდიო - ისინი ხოლმე რომელიმე ენაკვიმატი მენინახე...

ბავშვები ვიყავით და ბავშვური სანახაობები გვიტაცებდა. გარშემო ბევრი ისეთი რამეც ხდებოდა, რასაც ჩვენს თვალში მერე და მერე უფრო დიდი ფასი დაედო. პოეტთა მეფე გალაკტიონი ხან ნესტორას, ხან კი იპოლიტეს „ბუტკას“ სტუმრობდა. ხშირად მოდიოდა თავისი ძველი, გაცვეთილი ყავისფერი პორტფელით. იმ პორტფელს ჯიხურის თაროზე დადებდა, გახსნიდა და დიდი გულმოდგინებით ამოიღებდა ვერის ბაზარში ნაყიდ ქორფა ბოლოკის კონას, ჯერ ხელზე დაიფერთხავდა, მერე მიმართავდა:

- აბა, ჩემო ნესტორ (ან იპოლიტე), ერთი, შენებურად გამირეცხე!-ო

ისიც მოწიწებით ჩამოართმევდა და მაშინვე მიუშვერდა ონკანს, რომელიც იქვე, „ბუდკის“ გვერდით ჰქონდა. წყლის ჭავლში იმ ბოლოკს ერთს კარგად „გაახანხალებდა“ და ისე მიართმევდა გალაკტიონს, როგორც გამოჩეულ ნუბარს. გალაკტიონიც შეუდგებოდა ტრაპეზს: გადაკრავდა არაყს და კონას მოწყვეტილ წითელ ბოლოკს მიატანდა. ზოგჯერ შწევანე ფოთოლსაც დააყოლებდა ხოლმე.

როგორი სანახავი იყო, პა? დიდებული პოეტი, ჩვეულებრივი ლუდის ჯიხური და... „ხარაზების სუფრა!“ ახლაც სიზმარით მახსოვს ხშირად გამეორებული ეს რეალური სცენები...

იღვა თაროს დაყრდნობილი გალაკტიონი, თავის არაამქვეყნიურ ფიქრებში წასული (დასაჯდომი სკამი არსად იყო!), და ვინ იცის, იქნებ „ლურჯა ცხენების“ რომანტიკასაც ელაციცებოდა! მის ირგვლივ კი დუღდა, ბრუნავდა, ტრიალებდა თითქოს ერთფეროვანი, ჩვეულებრივი, მაგრამ მღელვარე, დაუნდობელი და სასტიკი ცხოვრება, რომლის სიერცეშიც ჩვენი, 11-12 წლის პა-

ტარა ბიჭების გაცეხული თვალებიც ირეკლებოდა! ვეცოდით, რომ ეს წვერმოშვებული კაცი, „პიჯაკზე“ ლენინის ლექსებს წერდა და გენიალური პოეტი იყო, თუმცა მის პოეზიას ვერ კიდევ არ ვიყავით ნაზიარები.

(პარადოქსია, რომ სათაყვანებელი მეუღლის ოლია ოკუჯავას დაპატიმრების მესამე დღეს გალაკტიონი ლენინის ორდენით დააჯილდოვეს!!!).

ვიდეკით და უუყურებდით, როგორც რაღაც სასწაულს – ჩვენთვის ამოუცნობსა და უცნაურს.

შემოგვხვდავდა. ჩაეღიმებოდა, ალბათ, სიამოვნებდა ჩვენი მისდამი ასეთი გამორჩეული ყურადღება: ასე თუ ისე, რაღაც პატარა აუდიტორიას ხომ წარმოვადგენდით? თუმც ამ პატარა ბიჭებს, ჩანთები წიგნებით რომ გვკვონდა გამოტენილი, გაკვეთილები უნდა მოგვემზადებინა და ამიტომაც შემოგვკახებდა:

– სკოლიდან მოდიხართ? რა კარგი ბიჭები ხართ ბიძიკოებო! აბა, წადით ახლა სახლებში, გაკვეთილები მოამზადეთო...

წავიდოდით, სხვა რა გზა გვკვონდა...

ტრამვაიშიც მინახავს იგი სკამზე ჩამოძინებული. მაშინ ვაგონებში კონდუქტორები ყიდდნენ ბილეთებს. ისინი, როგორც წესი, ნაფრონტალი, უხეში, გამხდარი რუსი დედაკაცები იყვნენ, გულზე ბილეთების გორგალითა და კისერზე ჩამოკიდებული შავი ჩანთით... მთელი მათი არსებობის ფილოსოფია და ცხოვრების მიზანი ბილეთების გაყიდვითა და უბილეთო მგზავრებთან „უკომპრომისო“ ბრძოლით იფარგლებოდა. რისი გალაკტიონი და რომელი პოეზია! (ლექსები არა, ტარხუნა!)

სკამზე ჩამოძინებული ნებისმიერი კაცი მათთვის ჩვეულებრივი მგზავრი იყო, ტრამვაის ბოლო გაჩერებაზე აუცილებლად რომ უნდა ჩამოესვათ.

– Конечная остановка! Освободите вагон!

გალაკტიონს კი, უთავბოლო ცხოვრებისგან გვარიანად

„შებარბაცებულსა“ და დაღლილ-დაქანცულს, ღრმად ჩასძინებოდა და ეს კატეგორიული მოწოდება არ ესმოდა, არც ადგილიდან იძვროდა. კონდუქტორი უხეშად შეანჯღრევდა ხოლმე და გამყინავი ხმით დასჩხავლებდა:

– Эй, ты, проснись и вываливай отсюда!

ერთი სიტყვით, გაეთრიეო.

ვიდეკი პატარა ბიჭი და საკუთარი უძწეობისა მრცხვენობდა – გული მწყდებოდა, რომ ამ უბირი დედაკაცის ძალადობისაგან დიდი პოეტის დაცვა არ შემეძლო...

ერთხელ, ჩვენი ქართული ენისა და ლიტერატურის ბრწყინვალე პედაგოგის მარიამ დოჭვირის დიდი ძალისხმევით, გალაკტიონი ჩვენს სკოლაშიც მობრძანდა. პირველი მას ჩვენი მასწავლებელი მიესალმა. სახე ალეწოდა, ღელავდა. მაინც არ უღალატნია თავისი პროფესიული ოსტატობისათვის – გამართულად, ლაღად შეტყვევებდა. უნებურად გაგვახსენდა მისი ნათქვამი, გალაკტიონს ქუთაისიდან, ახალგაზრდობის წლებიდან ვიცნობო. ახლა, როცა ალელვებულ და სახეაფორაჯეზულ პედაგოგს უუსმენდით, კიდევ უფრო სარწმუნოდ გვეჩვენა ეჭვი, რომელიც მოსწავლეებში მაშინ იყო გავრცელებული, თითქოს დიდმა პოეტმა გენიალური ლექსი „მერი“ სწორედ მარიამ დოჭვირს უძღვნა:

შენ ჯვარს იწერდი იმ ღამეს, მერი!
 მერი, იმ ღამეს მაგ თვალთა კვდომა,
 სანდომიან ცის ელვა და ფერი
 მწუხარე იყო ვით შემოდგომა!

.....

ქარი და წვიმის წვეთები ხშირი
 წყდებოდნენ როგორც მწყდებოდა გული
 და შე ავტირდი – ვით მეფე ლირი,
 ლირი, ყველასგან მიტოვებული.

რა თქმა უნდა, მოგვიანებით ყველამ შევიტყვეთ, სინამდვილეში ვინც იყო ამ ლექსის ბედნიერი და უღატაკესი ადრესატი – მერი შერვაშიძე.

საგულისხმოა, რომ სრულიად რუსეთის იმპერატორს ნიკოლოზ მეორეს, მერი შერვაშიძისთვის რომ შეუვლია თვალი, გაოცებულს აღმოხდენია: „Княжна, грешно быть такой красивой!“

საუკუნის წინ, როდესაც იმპერატორს სიზარულით მოახსენეს, რომ ბათუმთან ჩაქვში შესაძლებელია ჩაის გაშენება, მცირე ფიქრის შემდეგ მან მოხსენებით ბარათს წააწერა თურმე:

– „როგორც ჩემთვის ცნობილია, ჩაი კოლონიურ შრომას მოითხოვს, შე კი არ მსურს, რომ ისეთი მშვენიერი ერი როგორც ქართველები არიან, გადაგვარდეს.“

როდესაც დიდმა ვალაკტიონმა თავისი წამებული სიცოცხლე ტრაგიკულად დაასრულა, ჩვენი კლასის მოსწავლეები თავიუღლით მივედით შწერალთა კავშირში პოეტთან გამოსათხოვებლად.

ჭაბუკა

ცხოვრებაში ძალიან ხშირად ხდება ხოლმე რაღაც განსაკუთრებული, რასაც მერე მენსიერებიდან ვეღარ ამოშლი. ასე დამემართა მეც, როცა ჩვენი დიდი მწერალი, ბატონი ჭაბუა ამირეჯიბი ნახევარ საუკუნეზე მეტი ხნის წინ ჩვეულებრივ საოჯახო სარეცხ მანქანასთან მდგარი ვნახე! თანაც — ფეხშიშველი და... შავი ტრუსების ამარა! მაშინ გავიგე, რომ, თურმე, დიდი პიროვნებებისთვისაც არაფერი ადამიანური უცხო არ ყოფილა...

მაგრამ, მგონი უკეთესი იქნება, თხრობას თუ ოდნავ შორიდან დავიწყებ!

როგორც მოგახსენეთ, ჩვენი ოჯახი ყოფილი უცხო ენათა ინსტიტუტის წინ, ფალიაშვილის ქუჩის 50 ნომერში ცხოვრობდა. ბატონმა ჭაბუამ გადასახლებიდან დაბრუნების შემდეგ ცოლად შეირთო ჩვენი კარის მეზობელი მართლაც საყოველთაოდ გამორჩეული და მომხიბლავი გარეგნობის მარინე მხეიძე.

ორი შვილი შეეძინათ. ლაშა (ჩუკი) და ირაკლი შესანიშნავი ბიჭები დადგნენ. ირაკლიმ აფხაზეთის ომში ვაჟკაცურად იბრძოლა და გმირულად დაიღუპა. კარგი მამის კარგმა შვილებმა ცხოვრების გამოცდა მართლაც რომ ფრიადზე ჩააბარეს.

გაოცებული ვარ, ბედის უკუღმართობით „გარემოსილი“ ბატონი ჭაბუას სიმტკიცით...

დიდი ადამიანები სამშობლოს ტკივილს ალბათ სწორედ ისე პასუხობენ, როგორც მათ ეკადრებათ. ბატონმა ჭაბუამ შვილები ზოგიერთებივით თვალს კი არ მოაფარა, არამედ ომში გზა თვითონვე დაულოცა... მამა იყო, მაგრამ, უპირველესად მაინც მამულიშვილის უღელი ედგა კისერზე! ეს შვილებმაც ჩინებულად იცოდნენ. იცოდნენ, რომ ის „სისხლის კალო“ მათი კაცობის გამოცდაც იყო.

სახელოვანმა მწერალმა თავის ხალხს ზნეობრივი გმირობა-
სა და „ჭირსა შიგან გამაგრების“ საოცარი მაგალითი მისცა.
ჩვენს ბინებს მხოლოდ ერთი კედელი ყოფდა, ამიტომ

ხშირი კონტაქტი, თბილი და გულითადი ურთიერთობა გვქონ-
და – სწორედ ისეთი, როგორიც ძველ თბილისში იცოდ-
ნენ – ჭირსა და ლხინს ერთად ვინაწილებდით. შესანიშნავი
ტრადიცია იყო! საშწუნხაროა, რომ ის თანდათან იკარგება:
დღეს ბევრს ვერ წარმოუდგენია, რას ნიშნავდა და რა მადლი
ქონდა ნაღდ თბილისელობას, რა ჯადო იდო ამ ცნებაში!..

დადგა დრო და ჭაბუა ამირეჯიბმა, იმ დროს ბევრისთვის
ჯერაც უცნობმა მწერალმა, პირველი წიგნი გამოცა.

ერთხელაც, ჩვენი ბელეტაჟის ფანჯარასთან შეჩერდა
ჭაბუა – მაღალი, წარმოსადგევი, არაჩვეულებრივი გარეგნობის
ახალგაზრდა კაცი. ისეთი ლაღი იყო, თითქოს ციხის ჯურ-
ღმულები და შორეულ ციმბირში გადასახლება თვალითაც არ
ენახოს! ცოდვა გამხელილი ჯობს და მაშინ ბევრმა არც იცო-
და, რისთვის გაიღო მან ამხელა მსხვერპლი, რას ანაცვალა
თავისი ახალგაზრდობის საუკეთესო წლები. ეს ახლა ვიცით,
რომ ამ ადამიანმა ჯერ კიდევ მაშინ გამოუცხადა შეურიგე-
ბელი ბრძოლა იმას, რაც შუურაცხყოფს ყოველივე წმინდას
და რომლის იქითაც ადამიანის პიროვნული თავისუფლება
მთავრდება...

პოდა, დგას გახარებული კაცი ჩვენს ფანჯარასთან. აშკარა-
დ ეტყობა, რაღაცით უზომოდ ბედნიერია და უნდა ეს ბედ-
ნიერება სხვასაც გაუზიაროს.

ფანჯარაზე მორიდებით მოაკაკუნა.

დედაჩემმა გახედა.

– რამ შეგაწუხა, ჭაბუკა? – მაშინ მას ასე ვეძახდით.

ჭაბუკამ დედას ახალთახალი, მომცრო, ცისფერფლიანი
წიგნი მიაწოდა:

– დეიდა თამარ, ეს ჩემი პირველი წიგნია... თქვენ პირველს
მოგართვით...

დღეა და დღეა საჩუქარი მოწიწებით გამოართვა. შიდა გვერდზე ავტორის გულთბილი მინაწერი წაიკითხა: „ქალბატონო თამარს ნიშნად უდიდესი პატივისცემისა...“ დედას ეს მინაწერი ძალიან ესიამოვნა. კიდევ მრავალი წიგნის გამოცემა უსურვა და მთელი გულით დალოცა.

დღეა და დღეა ძალიან ლამაზი ქალი იყო (თუმცა, ყველა დედა არაჩვეულებრივად ლამაზია!). იგი ადრეულ ასაკში გაჭაღრა, რაც მის სათნო სახეს ძალიან უხდებოდა. ჭაბუკა გამორჩეულად სცემდა მას პატივს და უყვარდა იგი, არადა, ჩვენს ოთხსართულიან საცხოვრებელ სახლში სხვაც ბევრი მშვენიერი ქალბატონი ცხოვრობდა და მაინც თავისი პირველი წიგნი სწორედ დედაჩემს მიართვა...

სამწუხაროდ, ხშირად ხდება ხოლმე: წიგნს განსაკუთრებით ესათუთები და უფრთხილდები, მაგრამ... რატომღაც მაინც სწორედ ის იკარგება. ახლაც ასე მოხდა: ბევრს უნდოდა მისი წაკითხვა და მიჰქონდა. ბოლოს ვინ წაიღო და აღარ დაგვიბრუნა, ვერ დაეადგინეთ. დაგვეკარგა ჭაბუკა ამირეჯიბის ნაწუქარი ის პირველი წიგნი, რომელსაც, დამეთანხმებით, ახლა სულ სხვა ფასი ექნებოდა.

როგორი იყო ჭაბუკა ამირეჯიბი ყოველდღიურობაში? ეს მართლაც ალბათ ბევრს აინტერესებს. ამ „საიდუმლოს გახსნაში“ დიდი წვლილის შეტანა შეუძლია იმ ეპიზოდს, რომელსაც ქვემოთ მოგახსენებთ.

ერთ დღეს რაღაც საქმეზე შევედი მასთან. მაშინ კარს არავინ კეტავდა და მუშობლები ერთმანეთთან დაუკაკუნებლად შევდიოდით. სულ ზეპირად ვიცოდით, იმ დღეს ვის „აჯაფხანდალი“ ჰქონდა და ვის „ლობიო“. ისიც უნდა ვთქვა, რომ ასეთ „თავისუფალ მიმოსვლას“ ბოროტად არავინ იყენებდა და დელიკატური ურთიერთობის ჩარჩოებში ყოფნას ცდილობდა... მუშობლის ოჯახის მყუდროების დარღვევას ერიდებოდა...

ჰოდა, შევედი ჭაბუკასთან... ვხედავ: დგას იგი სარეცხ მანქანასთან – ულამაზესი აღნაგობის ახალგაზრდა კაცი. მთელი

F98.663
3

ტანი მოსვირინგებული აქვს – ფართო მკერდს ცხენზე ამხედრებული წმინდა გიორგი უშშვენებს.

შეცვბი. ურვეულო სვირინგმა გამაოცა. მოგეხსენებათ, მან ტატუირება ცუდის ნიშანი იყო და უფრო ნაციზრებისა და მოხულიგნო ელემენტების „პრიელიევიას“ წარმოადგენდა. ერთი სიტყვით, იგი თითქოს მათი პასპორტის ფუნქციასაც კი ასრულებდა. ჩვენ ჭაბუაზე უკვე ვიცოდით „რაღაც-რაღაცები“, თუმც იმას, რაც მასზე ვიცოდით და იმას, რასაც ვხედავდით, ერთმანეთს ვერანაირად ვუკავშირებდით!

ჭაბუამ შეამჩნია ჩემი გაოგნება, ღიმილით მეუბნება:

– გადასახლებაში ავითვისე ეს ხელობა – ტაიგაში ტყის ჭრაზე, სამხერხაოშიც და „პრაჩენაიაშიც“ კი მომიწია მუშაობა. აი, მანსი მომეცა და ჩემი გამოცდილების დემონსტრირებას ვახდენ.

გულზე მომეშვა და მეც გავიცინე.

მერეც არაერთხელ შემინიშნავს: ეს საოცარი პიროვნება არც შავ სამუშაოს ერიდებოდა და არც მიუკარებელი მყინვარწვერის პოზას იღებდა. ისე ირჯებოდა, როგორც ოჯახის საჭიროება კარნახობდა.

მაშინ მე და ჩემი მეგობრები მეცხრე თუ მეათე კლასში ვსწავლობდით. ჭაბუა ყველას თანატოლებივით გვექცეოდა...

ვერ დაეიწეებებ, რომ თავისი თავგადასავალი პირველად მე მიამბო, მაგრამ რომ მომიყვა, ფაქტია. ამ განდობამ განსაკუთრებულად თბილი და უშუალო ურთიერთობა ჩამოგვიყალიბა. მიხარია, რომ მწერლის ტრიუმფის ცოცხალი მოწმე ვარ. ისიც შეამაყება, რომ რაც „გორა მბორგალშია“ მოთხრობილი, გაცილებით ადრე ვიცოდი, ვიდრე ფართო მკითხველი შეიტყობდა. თუმცა, როგორც მახსოვს, ბევრი საინტერესო ეპიზოდი რომანში გამოტოვებულია. მწერალმა, რაღაც მოსახრებით, ალბათ, მათი საჯაროდ გამოტანა მიზანშეწონილად არ ჩათვალა...

ჩვენი დიდებული, მუდამ მღელვარე, დაუცხრომელი პოეტი რეზო ამაშუკელი და მე ფალიაშვილზე, სხვადასხვა ეზოში ვცხოვრობდით. ჩემზე ო წლით იყო უფროსი, მაგრამ ეს მეგობრობაში ხელს სულაც არ გვიშლიდა. მამამისს საქმიანი კაცის რეპუტაცია ჰქონდა – წარმატებული კომერსანტი, თუ ბიზნესმენი იყო, რაც მაშინდელ დროში სულაც არ გახლდათ იოლი რამ... ცხოვრებითაც კარგად ცხოვრობდნენ.

ვიცოდით, რეზო ლექსებს რომ წერდა. ზოგჯერ ჩვენც გვიკითხავდა. მაშინ ბევრი რამ არც იმ ლექსებისა გვესმოდა და არც ის ვიცოდით, ჩვენს უფროს მეგობარს ეს გატაცება როდემდე გაჰყვებოდა.

როგორ წარმოვიდგენდით, თუ ის საყოველთაოდ აღიარებული პოეტი იქნებოდა.

ერთმა გარემოებამ მე და რეზო კიდევ უფრო დაგვაახლოვა (ამაში, გარკვეულწილად, ლექსებსაც მიუძღვოდა ბრალი!) – ისეთი საიდუმლო საქმე მომანდო, ყველას რომ არ გაუმხელენ... ძალიან პატარა ვიყავი, აღბათ შვიდი-რვა წლისა. ჩემზე უფროსის ნდობა რომ მოვიპოვე, ეს ბევრს ნიშნავდა!

ჩვენს სადარბაზოში აბაზაძეების ოჯახი ცხოვრობდა. პოლკოვნიკი ვლადიმერ აბაზაძე, ადმინისტრაციული ორგანოების საზედამხედველო სამმართველოს უფროსი გახლდათ. კარგი და სამართლიანი კაცის სახელი ჰქონდა და მეზობლებიც დიდ პატივს სცემდნენ. მისი მეუღლე, ჩინებული ექიმი ირა ლობჟანიძე, „ლენკომბინატში“ მუშაობდა. ულამაზესი ქალი იყო, გემოვნებით იცვამდა. ჩვენს ოჯახებს შორის იმთავითვე გამორჩეულად კეთილშეგობრული, თითქმის ნათესაური ურთიერთობა დამყარდა. რაიმე რომ წამოშტკივდებოდა, დედა დაურეკავდა და ისიც მაშინვე მობრძანდებოდა თავისი თვალისმომჭრელი კიბანოს ფრიალით. ჩემი საწოლის კიდეზე კოხტად ჩამოვჯდებოდა. მის ყურებას არაფერი სჯობდა.

დავინახავდი თუ არა, სიცხვე უმალვე დამიწვედა და თანვე ტკივილიც გამივილიდა! ერთი სიტყვით, ეს ულამაზესი ქალბატონი ჩემი მკურნალი იყო.

რეზომ სწორედ ამ ოჯახის ქალიშვილს – ლილი აბაზაძეს დაადგა თვალი. მართლაც ანგელოზივით გოგო იყო, დედამისით მომხიბლავი, სათნო და ლამაზი. დედ-მამაც, ბებია-ბაბუაც ციკვ ნიავს არ აკარებდნენ. სკოლაში „ემაღინით“ დაჰყავდათ. ეზოში რომ ჩამოვიდოდა, აუცილებლად ვინმე უნდა ხლებოდა. პოდა, აბა, სად შეეძლო რეზოს მისი დამარტოხელება?

საგანგებოდ გამიხმო ერთხელ ეზოს კუთხეში, ჭადრების ჩრდილში გამოძედელად ამათვალიერ-ჩამათვალიერა და მკითხა:

– ლილის ხომ იცნობ, მაგათთან ოჯახში ხომ დადიხარ? – დაუუდასტურე, ვიცნობ და დავეღვიარ-მეთქი.

– მაშინ, აი, ეს გადაეცი. არც არავის აჩვენო და არც შენ წაიკითხო, პირადად გადაეცი! – დაკეცილი ქალღმერთი გამომიწოდა.

ბავშვი კი ვიყავი, მაგრამ გუჟანით მივხვდი, რომ რეზომ ძალიან დიდი საიდუმლო გამანდო და ჩემს მოხერხებაზე ბევრი რამ იყო დამოკიდებული. წერილი გამოვართვი და დავალების შესასრულებლად გავწვიე...

ახლაც კარგად მახსოვს, აბაზაძეების კარებზე მიმაგრებული ხელით დასატრიალებელი ზარი. უცნაურ წრიობინა ხმას გამოსცემდა. დავრეკე და კარის გაღებას დაველოდე. ბებია ჰყავდა ლილის, ოლა, ყორანივით შავი, გამხდარი, წელში მოხრილი, ზომაზე მეტად მკაცრი და უცხვირაპირო. სულ გვიკვირდა, ასეთ ფერიებთან ამ „ბაბაიაგას“ რა საერთო ჰქონდა... კარი ოლა ბაბომ გამოიღო და შინ შემეპატიჟა. ვკითხე, ლილი სად არის-მეთქი. მის ოთახში შემეყვანა და თვითონ გარეთ გავიდა. მივიხედ-მოვიხედე, დაერწმუნდი, ოთახში სხვა რომ არავენ იყო და ლილის რეზოს წერილი გადავეცი. თან გავაფრთხილე, შენ წაიკითხე, არავის აჩვენო-მეთქი.

გავიდა დრო. რეზომ კიდევ მომაკითხა და ისევ ლილისთან გამაგზავნა. მაშინ თბილისის უბნებში ასეთი წესი იყო: ყველა ცროსებს უფროსების დავალება უსიტყვოდ უნდა შეესრულებინათ. ეს სულაც არ ნიშნავდა ვინმეს დაჩაგვრას. მეც ამ წესის ერთგული ვიყავი – უფროსი მეგობრის დავალების შესასრულებლად ისევ ხალისიანად გაეწიე.

კარი, დაბარებულივით, ისევ ოლა ბებომ გამოიღო. ისევ მომეფერა და ლილის ოთახისკენ გამიძღვა. ქალიშვილს წერილი გადაეცემა და წამოვედი.

მაგრამ როცაბი ოლა ბებო რისი ბებო იქნებოდა, ჩემი ფრიად ხანმოკლე ვიზიტებისთვის ყურადღება რომ არ მიექცია? „ამ თითისტოლა ბაღლს რა საერთო აქვს ჩემს შვილიშვილთან?“ – გაიფიქრა თურმე, ლილის ოთახს ქორივით დააცხრა და იქაურობა გადააქოთა!

საბედისწერო ლექსები, რა თქმა უნდა, იპოვა. ერთი ამბავი დააწია საცოდავ გოგოს, მაგრამ გარეგნული სიმშვიდე მაინც შეინარჩუნა და მოვლენების განვითარებას დაელოდა.

და აი, მესამედ მივედივარ საიდუმლო მისიაზე. ისევ არხვინად ვარ, რადგან აბაზაძეების ოჯახში მომხდარის შესახებ არაფერი ვიცი. კარი მესამედაც ოლა ბებომ გააღო და, ჩემდა გასაოცრად, ძველებურად კი არ შემხვდა, ქჩოში მწვდა და შივნით შემათრია.

გამომიჭირეს...

– აბა, ვაჟბატონო, ახლავე ჯიბეები ამოიბრუნე და მაჩვენე, ახლა რაღა მიგაქვს ლილისთან! – დამჩხაოდა ოლა ბებო და გამეტებით მანჯღრევდა. გადმომიტრიალა ორივე ჯიბე და რეზოს ვალექსილი წერილი ცხვირწინ ამიფრიალა: – ამ ლექსების მოსატანად დამერებოდი? წადი და თვალთ აღარ დამენახო! იმ გიჟპოეტას კი გადაეცემა, ლილი საშუადამოდ დაივიწყოს, ჩვენ სამაგისო გოგო ჯერ არ გაგვიზრდია!

მტაცა ყურის ბიბილოში ხელი და ლამის ამახია...

ჩემი „გმირობის“ ამბავი ამით არ დამთავრებულა: ოლა დე-

დაჩემთან „ჩამოგოვმანდა“, ლამის მთელი ქვეყანა შეჰყარა, ომად რომ ეს რა გაგვიბედაო. თითქოს რეზოს ღექსები კი არაა, მხოლოდ ზაძეების ოჯახში კილონახევარი ტროტილი შემეტანოს! დღეს იუმორის გრძნობით დაჯილდოებული ქალი იყო და სიტუაციას მაშინვე ალღო აუღო. ოლა დაამშვიდა, მობრძანდება სახლში ეგ უიღბლო „ფოსტალიონი“ და კარგ დღეს დავაყრიო.

შინ რომ მივედი, დედა და მამა გულიანად იცინოდნენ, თან მალულად ჩემკენ აპარებდნენ მზერას. გამიხარდა, ორივემ ასე კარგად რომ გამიგო.

მართლაც, აბა მე, რეზოს რომანტიკული ახირების უნებური „მსხვერპლი“, რა შუაში ვიყავი...

კიდევ ერთი ეპიზოდი მინდა გავიხსენო. ბეჭდვითი სიტყვის სახელმწიფო კომიტეტში, თავმჯდომარის – მამია მეგრელიშვილის თანაშემწედ მუშაობდა რეზო ამაშუკელი. ერთხელაც ბატონ მამიას გერმანიიდან სტუმრები ეწვივნენ. ბევრი ეტბეს რეზო, მაგრამ ვერსად მიავნეს. გავიდა ერთი დღე, ორი დღე, რეზო კი არა ჩანს. ბატონი მამია იძულებული გახდა გერმანელი სტუმრები თვითონ წაეყვანა არაგვის ხეობის ღირსშესანიშნაობათა დასათვალიერებლად. აჩვენა მცხეთა, სვეტიცხოველი, ჯვარი, ანანური და ფასანაური. ფასანაურში, რა თქმა უნდა, ხინკალიც მიირთვეს. რესტორნის ეზოში, საგანგებო ვოლიერში დათვი ჰყავდათ გამოშფვედუელი. გერმანელი სტუმრების გაოცებას საზღვარი არ ჰქონდა, როცა დაინახეს ვოლიერში დათეთან ხელგადახვეული, თეთრი გახეული პერანგითა და დათვის ტორებით დათხუნული ახალგაზრდა კაცი, არყის ბოთლით ხელში... დათვი ბოთლიდან ლიმონათს მიირთმევდა, კაცი – არაყს! მამია მეგრელიშვილი გადაირია: „რეზო ვაგიჟდი! მანდ რა გინდა, ორი დღეა მთელი კომიტეტი გეძებს...“ როგორც გაირკვა, მთელი ის ორი დღე, ბეჭდვითი სიტყვის კომიტეტის თანამშრომლები თავქუდმოგლეჯილი რომ დაეტბდნენ, რეზო იმ დროს ქეიფობდა არაგვის ხეობაში.

სტუდენტობის, სადაც ხუთი ნომერი ტრამვაი ბრუნდება, ერთხელაც „ნესტორას ბუდეა“ აიღეს და დიდი საცხოვრებელი სახლი წამოჭიმეს. იქვე, კუთხეში გაზეთების ჯიხური ჩაღვეს. სწორედ იმ პერიოდში დაიწყო გამოხვევა გაზეთმა „თბილისმა“, რომელმაც უმაღლვე მოიპოვა მკითხველის აღიარება. მთელი „საიდუმლოება“ კი იმაში იყო, რომ მხოლოდ იქ იბეჭდებოდა სამგლოვიარო განცხადებები. თუ ამ გაზეთს შეიძენდი, გეცოდინებოდა, თბილისში კი არა, საქართველოს ნებისმიერ კუთხეში ვინ გარდაიცვალა, სად და როდის იყო პანაშვიდი და დაკრძალვა.

რადგან „თბილისი“ საღამოს გაზეთი იყო, ჯიხურშიც საღამოთი მოქონდათ. იქაურობა უცბად გამოცოცხლდებოდა ხოლმე...

მეც იმათ შორის ვიყავი, ვისაც გაზეთის შეძენა სურდა — დედაჩემი უამგაზეთოდ ვერ ისვენებდა და გაერბოდი ხურდების ჩხრიალით — გაზეთი. მაშინ სულ რაღაც ორი კაპიკი ღირდა...

ჯიხურთან მისვლა სხვა მიზეზითაც მიტაცებდა: იქ იყრიდნენ თავს ჩემი უბნის ყველაზე გამოჩენილი ადამიანები — აკადემიკოსები, პროფესორები, მწერლები, სპორტსმენები, მსახიობები... მოვიდოდა ახოვანი გოგლა ლეონიძე ისაკას შეკერილი დიდი ქუდით, დაეყრდნობოდა ჯიხურის რაფას და დაიბუხუნებდა:

— რა არის, კაცო, რატომ ივეიანებს გაზეთი?

ხალხი კი მოწიწებით შესცქეროდა და მოთმინებით ელოდა, კიდევ რას იტყოდა ლექსის დიდოსტატი.

ჯიხურს ხშირად სტუმრობდა იოსებ ნონეშვილიც. მოვიდოდა, ყველას თავის დაკვრითა და ღიმილით მიესალმებოდა, რიგს დაიკავებდა. თუ გოგლა იქ დახვდებოდა, ხაზგასმული პატივისცემით მოიკითხავდა და გააბამდნენ მასლაათს, რომელსაც ყველა ყურადღებით უსმენდა. გაიხედავდით და ახლა აკა-

დემიკოსი ვარლამ თოფურია და პროფესორი დიმიტრი ბუაშვილი დინჯი ნაბიჯით ერთად მობრძანდებოდნენ, მათ ვალდებულად სალაძე მოჰყვებოდა (№31 საავიაციო ქარხნის დირექტორი – მამაჩემის უახლოესი მეგობარი), მერაბ ბერძენიშვილი, გივლა ფირცხალავა, ბიძინა ავალიშვილი, ალექსანდრე ნეიმანი, ანდრო ჭიჭინაძე (უფროსი ჩინიკა), ინოლა გურგულია, ამირან დუმბაძე... ერთი სიტყვით, თუ რომელიმე გამოჩენილი ადამიანის ნახვას მოისურვებდი, ჩვენს ჯიხურთან უნდა მოსულიყავი.

კოპლებიანი, შავ-თეთრით გაწყობილი მოხდენილი კაბით „მოფრიალდებოდა“ ულამაზესი მედეა ჯაფარიძე. გაბრწყინებულ თვალებს შეავლებდა რიგში მდგომთ, ყველას უღიმოდა და თბილად ესალმებოდა. კაცები მოწინებით თავს უკრავდნენ, რიგს უსიტყვოდ უთმობდნენ და ისიც შეიძენდა ამ „ჭორიკანა“ გაზეთს, რათა გაეხარებინა მუხაძის ქუჩაზე მცხოვრები მშობლები.

მართლაც საოცარი და დაუვიწყარი დრო იყო...

შენატრება იმ დროის თბილისი...

საინტერესო ადამიანების მთელმა გალერეამ ჩაიარა ჩემს თვალწინ. ბევრთან პირადი ურთიერთობა მაკავშირებდა, ზოგიერთთან – პირადი მეგობრობა. ზოგჯერ ეს წამის გაელევებას ჰკავდა, მაგრამ იგი საშუალოდ აღებუჭდა მეხსიერებას.

მართლა გაელევებასავით იყო შეხვედრა ლეგენდარულ ქართველ მოჭიდავესთან სანდრო კანდელაკთან.

მაშინ შეექვე კლასში ვსწავლობდი. მასწავლებელმა ბავშვები მცხეთაში ექსკურსიაზე წავვიყვანა. ახლაც კარგად მახსოვს – მანანა ლომაძე, ნოდარ სუპატაშვილი, ოთარ მათეშვილი, რამაზ მყაშვილი, ომარ კაჭარავა, ნუგზარ დოლიძე, ლალი სანებლიძე, ლევან აბულაძე... მაშინ პირველად ვნახე სვეტიცხოვლის ტაძარი და ის პირველი შთაბეჭდილება, ისევე, როგორც პირველი მონათხრობი ქართველთა ამ სიწმინდეზე, დღემდე მომყვება... სამთავროს დედათა მონასტრის დათვალიერების შემდეგ გავემართეთ მთის თავზე აგებული პატარა საყდრისკენ. აღმართს უნდა შევდგომოდით, როცა მთასავით კაცი შემოგვხვდა, კოხტად მორგებული კახური ქუდით. უკვე ხანდაზმული, მაგრამ ისეთი ფართებეჭებიანი და ძლიერი, გეგონებოდა მის ძარღვებში „არაგვი მიედინებოდა“. შუბლზე ნაჭრილობები ღრმა იარა ეტყობოდა. ერთი სიტყვით, გოლიათი მოემართებოდა ჩვენსკენ ჯოხზე დაყრდნობილი.

პატარებს, აბა, საიდან გვეცოდინებოდა ვინ იყო იგი, გარეგნობით დევს რომ ჰკავდა, მაგრამ საოცრად კეთილი თვალები რომ ჰქონდა და ღიმილი რომ უსზვიოსნებდა სახეს.

ჩვენ არ ვიცოდით, მაგრამ იცოდა ჩვენმა მასწავლებელმა. მოწინააღმდეგეობით მიესალმა, ჯერ ჯანმრთელობა გამოჰკითხა... შემდეგ ჩვენ წარმოგვიდგინა ეს ცოცხალი ლეგენდა, რომლის მძლველი დედაძინის ზურგზე თურმე არავინ ყოფილა. სანდრომაც რამდენიმე ეპიზოდი გაიხსენა თავისი საჭიდაო წარსულიდან. მახსოვს, უკრაინელი პაველ ზაგორიუკო ახსენა,

პოლონელი ნიკოლაი კოჟენიაკი, რუსები ივან პოდუბნი და ვლადიმერ ოლეინიკი, ისინი ვინც დაუმარცხებია შერკინების დროს და ვის ვაჟკაცობასაც იგი დიდად აფასებდა.

ეთხოვეთ, ჩვენთან ერთად გადაელო სურათი. ღიმილით დაგვთანხმდა. დღეს ეს ფოტო ჩემს არქივში ინახება და ამ წიგნშიც ვაქვეყნებ.

ბრწყინვალე მოქანდაკის ბიძინა ავალიშვილის მიერ შესრულებული სანდრო კანდელაკის შესანიშნავი ბიუსტი, როგორც ამ უძველესი ქალაქისა და მისი სასახლო შეილის აღიარების მარადიული სიმბოლო, მცხეთის ცენტრში დგას. ძველებთან ბრძოლის ჩვენი დღეების ქართვეილები, მაგლობა ღმერთს, ამ ქანდაკებას არ შეხებია!

ძველების გადატანა-გადმოტანაში და ნგრევა-აფეთქებაში, ჩვენს ხელისუფლებას ბადალი არა ჰყავს. ის კი არა და ზოგიერთი პარლამენტარი, რუსი კლასიკოსების – პუშკინის, ლერმონტოვის, გრიბოედოვის, ჩაიკოვსკის, გორკის... ძველების აღება – განადგურებასაც ითხოვდა და რა გასაკვირია, რომ ამ ვანდალებმა მოგლიჯეს და გააქრეს თბილისში დაბადებული და გაზრდილი მსოფლიოში აღიარებული მეცნიერის, ბირთვული ცენტრის დირექტორის, სამგზის სოციალისტური შრომის გმირის, სტალინური პრემიის სამგზის და ლენინური პრემიის ლაურეატის, კურჩატოვის, ლანდაუს, კოროლიოვის და ალფიოროვის თანამოაზრისა და კოლეგის, აკადემიკოს კირილ ივანეს ძე შოლკინის ბიუსტი, რომელიც თბილისში, ფიზიკის ინსტიტუტის წინმდებარე სკვერში იდგა. რუსეთში ქალაქი, ინსტიტუტი, პროსპექტები და ქუჩებია მისი სახელობის, ჩვენ კი ასეთი გამოჩენილი და ღირსეული თბილისელი კაცის ბიუსტი გავანადგურეთ. განა ეს არის ქართველების ყბადაღებული ტოლერანტობა?!

ერთი ნათესავი გვყავდა, საკმაოდ უნიკალური ხასივნობით და გვართ - არსენ ჯორჯიაშვილი. მუოცე საუკუნის დასაწყისში მისი სეხნია - ცნობილი რევოლუციონერ-ტერორისტი იყო, სწორედ მან ააფეთქა რუსეთის მეფის გენერალი გრიაზნოვი. ხალხმა არსენ ჯორჯიაშვილს სიმღერაც კი შეუთხზა:

მე ვარ არსენა ჯორჯიაშვილი,
თავისუფლებას შევწირე თავი...
ვესროლე ბომბი, მოვკალი მხეცი,
მაგრამ ჯალათებს ვერ გავექეცი,
დედავ, ნუ სტირი, მაძავე ნუ სჩივი,
მე მოვაშორე საშშობლოს ჭირი!

ამ ჩვენს ნათესავს არაფერი ჰქონდა საერთო არც რევოლუციასთან და არც ბომბების აფეთქებასთან. მშვიდობიანი პროფესიის კაცი - კომპოზიტორთა კავშირის საქმეთა მმართველად მუშაობდა. ბარემ აქვე ვიტყვი, რომ თავისი საქმის ჭეშმარიტი პროფესიონალი იყო. არ არსებობდა საკითხი, ბოლომდე რომ არ მიეყვანა. ამასთან, გახლდათ ძალზედ კომუნიკაბელური, იცოდა ადამიანებთან კარგი და მეგობრული ურთიერთობა, რაშიც ღრმა განათლება და ერუდიცია უწყობდა ხელს. ამიტომ უგვარდათ და პატივს სცემდნენ კავშირის წევრები არსენ ჯორჯიაშვილს.

რუსთაველზე ცხოვრობდა, კომპოზიტორთა კავშირის გვერდით.

გადაწყვიტა საკუთარი იუბილის თავის ბინაში აღნიშვნა. ძველ შენობებში, როგორც წესი, კომუნალური სათავსოები საერთო ჰქონდათ, წყალი და საპირფარეშოები - ეზოში.

დღევანდელი წარმოდგენით, ეს ბევრ უხერხულობას ქმნიდა, მაგრამ ადამიანების დაახლოებას, ჭირისა და ღზინის

გაზიარებას ხელს უწყობდა. ერთ დიდ ოჯახად ცხოვრობდნენ მაშინ თბილისელები.

არსენას მშობლები ძველი ქალაქელები იყვნენ. ამას იმით ვიხსენებ, რომ მკითხველმა ადვილად წარმოიდგინოს, როგორი ფუსფუსი, ერთსულოვანი სამზადისი და საზეიმო განწყობილება სუფევდა არსენ ჯორჯიაშვილის დაბადების დღეს მის კომუნალურ სახლში.

მეც და ჩვენებიც ცოტა ადრე მივედით, მისახმარებლად.

ყველა მისთვის განკუთვნილ საქმეს აკეთებს და ყველა მოუთმენლად ელოდება რეზო ლალიძეს, რომელიც, მართალია, ახალგაზრდა, მაგრამ უკვე დიდად პოპულარული კომპოზიტორი გახლდათ და ხალხის სიყვარულითაც სარგებლობდა.

სტუმრები, მათ შორის სახელოვანი კომპოზიტორები უკვე მოსულები იყვნენ, მხოლოდ რეზო არ ჩანდა.

— სად არის რეზო? რატომ იგვიანებს? — ისმის წამდაუწყობ.

და უცებ ეზოში შემოდის რეზო ლალიძე. იღლიაში ამოჩრილი აქვს უხეშ ქალაღში გახვეული რალაც შეკვრა და ბოდიშს იხდის:

— მღესავმა დამაგვიანა. შევიარე ვერის ბაზარში დანების გასაღესად. დიდხანს მოუნდა დანების პირის გაწყობას ის მამაცხოვნებული — ამბობს იგი.

მე ჯერ ვერ გავიგე, რატომ დასჭირდა კომპოზიტორ კაცს დანები, თანაც — არაერთი, და თანაც — კარგად აღესილი.

თუმც სულ მალე ყველაფერი გაირკვა.

რეზომ ჯერ ხელები დაიბანა. შემდეგ თავისი მაგიდა მოიკითხა, როცა მიუთითეს, გახსნა თავისი შეკვრა — წინსაფარში გახვეული ლაპლაპა დანები დააწყო მაგიდაზე, გაიხადა პურანგი, „სეტკა“ მაისურში დარჩენილმა წინსაფარი გულზე დაიკიდა:

— აბა, მომიტანეთ ზორცი! — გასცა განკარგულება.

მოუტანეს და გამოცდილი ყასაბივით, თუ შეფშარეულივ-

ით დაიწყო ხორცის ვირტუოზული დამუშავება. ამ საქმეს რომ მორჩა, მწვანელით, სანელებლებით შეანელა კერძი, მაგრამ ეს არ იყო კერძის მხოლოდ უბრალო მომზადება. იყო საოცარი ხელოვნებით შესრულებული რიტუალი. სტუმრები მონუსხულებივით შეჰყურებდნენ ამ სანახაობას. არსენ ჯორჯიაშვილსაც, თავისი იუბილის სამზადისში, რეზოს ეს გატაცება საგანგებოდ ჰქონდა გათვალისწინებული.

და რაც მთავარია, მისი მომზადებული კერძი უგემრიელესი აღმოჩნდა, რაც ერთხმად აღნიშნეს კომპოზიტორებმა არჩილ კერესელიძემ, ბიძინა კვერნაძემ, იონა ტუსკიამ, შოთა მილორაევამ, სულხან ნასიძემ, შურა შავერზაშვილმა, კოწო ამაშუკელმა და იქ დამსწრე ქალბატონებმა – ყველამ, ვინც ერთის მხრივ რეზო ლალიძის ვირტუოზული მზარეულობა იხილა და მეორე მხრივ, გემო ჩაატანა მის ნახელავსა და ნაკმაზ კერძს... ესეც ხომ ხელოვნებაა.

რაც ყველაზე ნიშანდობლივია, ბატონმა რეზომ იმ დღეს შესანიშნავად, მისთვის ჩვეული სილალით ითამადა და კიდევ ერთხელ მოხიბლა იქ დამსწრე საზოგადოება.

კარგა ხნის შემდეგ მოსაშვილის ქუჩაზე კომპოზიტორთა საცხოვრებელი სახლი აშენდა. ესენი ყველანი, მათ შორის არსენ ჯორჯიაშვილიც, იქ გადავიდნენ საცხოვრებლად და ძნელი არ არის იმის წარმოდგენა, როგორ ლაღად და მეგობრულად ცხოვრობდნენ ეს მრავალმხრივი ნიჭით დაჯილდოვებული შემოქმედი ადამიანები.

**ოპ. პს მოუსპენარი, უპოთიანო
ახალგაზრდობა!**

ეს ამბავი მეორე კურსის სტუდენტებს შეგვემთხვა. მეგობრებთან – გურამ ბენაშვილთან, ალექო კურცხალიასთან, რისმაგ გორდუზიანთან, მერაბ წვევლიძესთან და ბიჭვი ვანნაძესთან ერთად დუშეთში გახლდით. აბა, იქიდან უხინკლოდ ხომ არ წამოვიდოდით? ხოლო სადაც ხინკალია, იქ, რა თქმა უნდა, ლუდი და არაყიც ხომ უნდა იყოს... ეტყობა, ცოტა ზედმეტი მოგვივიდა. გზად მომავლები ადგილობრივებთან შევეკამათდით და „მკლავი ვავშალეთ“. ის ღამე დუშეთის მილიციაში ვავატარეთ.

ალიძრა საქმე. დატრიალდნენ ჩვენი პატრონები. რისმაგს ჩხუბის დროს მანქანაში ეძინა და საერთოდ არ გაუგია რა მოხდა, ამიტომ მალევე „განთავისუფლეს“. დანარჩენებმა, თქვენ წარმოიდგინეთ „კაპეზეს“ კედლები რამდენიმე დღე „ვხეხეთ“.

ჩემს ინტერესებს იცავდა ადვოკატი გურამ უგრეხელიძე, შესანიშნავი, საყოველთაოდ აღიარებული პროფესიონალი და ზნეკეთილი ადამიანი. არასოდეს დამავიწყდება ჩვენი შემდგომი ურთიერთობა, მამაშვილური კეთილგანწყობით რომ იყო აღსაესე.

უგრეხელიძეები მცხეთის ქუჩაზე ცხოვრობდნენ, ჩვენ – ფალიაშვილზე. საგულისხმოა, რომ ბატონი გურამი მიხეილ კვესელავასთან ერთად ესწრებოდა ნიურბერგის ცნობილ პროცესს, ამიტომ მოსაყოლიც ბევრი ჰქონდა. მერე რა საინტერესო მოსაუბრე იყო! მასთან ყოველი შეხვედრა უდიდეს სიამოვნებას მგერიდა და დაუვიწყარია ჩემთვის...

ასეთი შეხვედრების დროს ველოსიპედზე „ამხედრებული“ მინდია არ გვასვენებდა – ბატონი გურამის კაბინეტის კარს „გვიმტკრევდა“, ყურადღება მომაქციეთო. ამის შესახებ თვით

მინდიას ვუამბე, როცა იგი უზუნაესი სასამართლოს თავმჯდომარე იყო... საოცრად გახალისდა.

დუშეთის ინციდენტზე არაერთხელ დავაპირე მოყოლა მეგობართა წრეში, მაგრამ ხან რატომ გადავიფიქრე და ხან რატომ. უფრო ხშირად რისმავს „უუფროთხილდებოდი“ – რატომღაც ერიდებოდა მაშინდელი ამბის საჯაროდ გახსენება.

ვის არ შემთხვევია არასასიამოვნო რამ ჭაბუკობისას! ჩვენც ახალგაზრდები ვიყავით და სისხლი გვიდუღდა. არც თუ უპატიებელი მკრეხელობაა თუ ვილაცას მუშტი ვუთავაზეთ! იმნაც ხომ გვიპასუხა! სამაგიეროდ, ბიჭობის დაუწერელ ფილოსოფიას ხომ ვუერთგულეთ და ეს ყოველივე რომანტიკულ მოვონებად დაუტოვეთ ჩვენს მეხსიერებას...

სხვათა შორის, მაშინდელმა ჩემმა გალახულმა წლების შემდეგ მომძებნა, შვილზე მთხოვა რაღაც – მიჭირს და დამეხმარეო. დახმარება შეუძლო და უარს როგორ ვეტყვოდი?

ასე შევრივდით და გულში წყენის ნასახიც კი აღარ დავიტოვეთ...

ბორჯომში დედისეული სახლი გვექონდა. სტუდენტობის დროს ზაფხულის არდადეგებზე უმეტესად იქ ჩავდიოდი.

არაჩვეულებრივ უბანში ვსახლობდით, ბორჯომის წყლის სათავეს გვერდით – მტკვრის ნაპირას. ბორჯომ-პარკში მინერალური წყალი მიღებით სწორედ აქედან მიედინებოდა...

პარკში ძველი, ნიკოლოზის დროინდელი ჩამომსხმელი ქარხანა იდგა, აქედან, რკინიგზის სადგურამდე ვიწროლიანდაგიანი მონაკვეთი იყო გაყვანილი და სპეციალური სატვირთო ვაგონებით გაჰქონდათ „ბორჯომის“ დიდი პარტიები იმპერიის დედაქალაქებში – პეტერბურგსა და მოსკოვში.

დედაჩემი კობახიძის ქალი იყო, წარმოშობით რაჭიდან – ნიკორწმინდიდან, მაგრამ ბორჯომში დაიბადა და გაიზარდა. ის რაჭაში ნამყოფი არ იყო და მე ჩავიყვანე პირველად. მის სიზარულს და აღტაცებას საზღვარი არ ჰქონდა, განსაკუთრებით ნიკორწმინდის ტაძრის ხილვისას მას ირგვლივ ლოცვით და პირველის წერით სამჯერ შემოუარა და კედლებს ეამბორა.

და აი, ერთხელაც ბორჯომში დასასვენებლად რომ ვიყავი ჩასული, ჩემმა მეგობარმა თავის სოფელში მარიამობაზე მიმიწვია. ეს იყო ხაშურის რაიონის სოფელი ალი.

სოფლის განაპირას ფერდობზე, პატარა, ძველი ეკლესია იდგა, სადაც უმეტესად ჩარდახიანი ურმებით ახლო-მახლო სოფლებიდან მოდიოდნენ მომლოცველები და ღამისთვევითაც რჩებოდნენ...

ჩემი მეგობრის ოჯახს თბილისიდან ჰყავდა სტუმრები. მოკლედ, შესანიშნავი დრო გავატარეთ, ვიჭიფეთ. ბოლოს სტუმრები, როგორც შეეძლოთ ისე მოაწყვეს მოსასვენებლად. მე ერთი ურეში გამომიყვეს, დამიგეს ნოხი, დამიდეს მუთაქა, ურეში გაასწორეს, გაამაგრეს და ორი კაპი შეუყენეს. ახალგაზრდა, ჯანიანი კაცია და გადაბრუნება-გადმობრუნებაში ურეში არ დაუყირავდესო.

ძილბურანში ვარ და ვგრძნობ, რომ ამ ჩემს ურემზე ვიღაც ამოცოცდა. ვიფიქრე, ალბათ, ჩემი მასპინძელია, დასაძინებლად სხვა ადგილი ვერ იპოვნა და ამიტომ სხვების მაგივრად ჩემი შეწუხება არჩია-მეთქი. ჩავიწივ. ადგილი მოვუცალე. ისიც დაწვა. მაგრამ ჩემს მეგობარს არ ჰგავს, არც კაცი უნდა იყოს. ქალია! მართალია, სახეს ვერ ვხედავ – იმ სიბნელეში რა გამოჩნდებოდა, მაგრამ თუ კაცი ხარ, დაუნახავდაც ხომ უნდა იგრძნო, რომ ქალი წევს შენს გვერდით.

ჩამეხვია, მეფერება, მკოცნის, ყველას სძინავს. „უმორჩეულესად ვთხოვ ხმა არ ამოიღო“ – ჩამწურწულა.

– ვინ ხარ-მეთქი? – ვკითხე.

– ნუ მეკითხები, მაინც არ გეტყვიო – იყო პასუხი.

რაც შემდეგ მოხდა, იმის აღწერა გამიჭირდება... მკითხველს კი გავახსენებ კონსტანტინე გამსახურდიას „ქალის რბეს“, ჩემი ამ პიკანტური ეპიზოდის „არქექტიპს“...

ყველაფერი ისე მოულოდნელად დამთავრდა, როგორც დაიწყო: ის ქალი ღამეს შეერია. გაქრა. ჩამოვედი ურმიდან. დიდი მთვარე ჰკივია ცაზე, ვარსკვლავები ჩახჩახებენ. ზღაპარში მგონია თავი...

ჯადოსნურ ზღაპარში, რომელიც მოულოდნელად დამთავრდა და რომლის გაგრძელება შეუძლებელი ვახდა, რადგან დილით, როცა ვცადე მეპოვნა ის ახალგაზრდა ქალი ან მიმხვდარიყავი მაინც ვინ იყო, ყველა ჩემი მცდელობა ამოიგამოღდა.

დილით გაღვიძებულმა ვიგრძენი, რომ რაღაც უცხო, საოცარ ბედნიერების გრძნობას ვყავდი ატაცებული.

ყველა ამდგარიყო, ტრიალებდა და ფუსფუსებდა: ვინ იქვე ჩამომდინარე ანკარა რუში ჭურჭელს რეცხავდა, ვინ ჭრელ ფარდაგებს ფერთხავდა და აგებდა მწვანე მინდორზე, ვინ სუფრას შლიდა, ვინ ხის ტოტზე ცალი ფეხით ჩამოკიდებულ ჭვდილას ატყავებდა ბავშვები წყაროდან ღოჭებით და თუნგებით წყალს ეზიდებოდნენ. სადღაც უკვე შიშინებდა მწვადი და ირგვლივ მადისაღმძვრელ სურნელებას აფრქვევდა. ზოგიერთები სანთლებით და შესაწირით ხელში მალლა ეკლესი-

ისკენ მიმავალ დაკლაკნილ ბილიკს მძიმედ მიუყვებოდნენ. ამ
ულამაზეს ხეობას ჭრელი, მოჭიკჭიკე მოლალურების, გუნდის
დასტრიალებდა. მე ვველას ვულიმოდი, ვესალმებოდი და მის
ვალეირებდი...

ჩემი ბედნიერი განწყობილების გაგრძელების სურვილი
მკლავდა. ვეძებდი იმ ღამის მოულოდნელ სტუმარს და ვერ
ვპოულობდი. ან როგორ ვიპოვიდი, როცა ახალგაზრდა ქა-
ლებს ისე უცხოდ ეჭირათ თავი, თითქოს პირველად მხედავ-
დნენ. ხომ არ მივიდოდი და ვკითხავდი, რომელი თქვენგანი
იყო, წუხელ რომ მასიამოვნა-მეთქი...

ის რომანტიული იდუმალი ღამე სამუდამოდ შემორჩა ჩემს
მეხსიერებას.

სტუდენტები ვართ. არდადეგებზე გაგრაში ვისვენებთ შე, ჩემი ძმა და ლელიკო ჯაფარიძე. ჩემს ძმასთან ჩამოვიდა თანაჯგუფელი გოგონა, რომელსაც უცნაური სახელი ერქვა – სტრაფილა და ყველანი გალში, საკუთარ ოჯახში დაგვპატივა.

ძალიან კარგი ურთიერთობა ჰქონდათ ერთმანეთთან ჩემი ძმის ჯგუფელებს, რომლებიც ძირითადად რაიონებიდან ჩამოსული გოგონები იყვნენ. ისინი ჩემთანაც მეგობრობდნენ.

მოკლედ, ჩავედით გალში.

არაჩვეულებრივი, გულთბილი ადამიანები დაგვხვდნენ. ზღაპრული სუფრა გაგვიშალეს. როგორც იტყვიან, კარგად მოვილხინეთ. კარგი სიმღერებიც „ეთქვით“: ჩემი ძმა შესანიშნავად მღერის, ლელიკო ხომ სიმღერისთვისაა დაბადებული. მაშინ იგი კონსერვატორიაში ვოკალის ხელოვნებას ეუფლებოდა. ახალგაზრდა იყო და, ცხადია, ხმას არ უფრთხილდებოდა, როგორც ეს გამოცდილმა სოლისტებმა იციან.

თამადა ჩვენი მასპინძლის ბიძა, წარმოსადეგი, ჭარმაგი კაცი იყო, სუფრას ტრადიციული წესითა და რიგით უძღვებოდა. სადღეგრძელოს სადღეგრძელო ენაცვლებოდა, სიმღერას – სიმღერა.

ერთი უცნაურობა შევამჩნიეთ ჩვენი მასპინძელი გოგონას დედას, რომელიც რუსი იყო: ქართული არ იცოდა, სამაგიეროდ მის მეგრულს ადგილობრივი მეგრელების მეგრულიდან ვერ გაარჩევდი. ლალად ლაპარაკობდა ამ ენისთვის დამახასიათებელი ნიუანსებით.

ბუნებრივია, დავენტერესდით ასეთი უცნაურობით. თამადამ, რომელიც ამ ქალბატონის მახლი იყო, ყველაფერი აგვიხსნა.

მისმა უფროსმა ძმამ, რომელიც დიდ სამაბულო ომში იბრძოდა, რუსეთის ერთ-ერთ სოფელში გაიცნო ეს ქალი, მაშინ –

ახალგაზრდა გოგო. შეუყვარდათ ერთმანეთი. სანამ სამხედრო ნაწილი იმ გოგოს სოფელში იდგა, ერთად იყვნენ. თათრობის თვე იქ გაატარეს. მაგრამ, როცა მისი ნაწილი დასავლეთისკენ დაიძრა, ქართველმა ჯარისკაცმა მშობლებს წერილი მისწერა და თავისი ახალგაზრდა ცოლი საქართველოში, ვალში ამ წერილით გამოაგზავნა. სიყვარულით მიიღო ფეხშიძე რძალი ქმრის დიდმა ოჯახმა. მანაც შეითვისა და შეისისხლხორცა ისინი, აქაური ზნე-ჩვეულება, ენა ზომ ზედმიწევნით კარგად ისწავლა.

ჩვენ, სტუმრად მისულები ამაში თავად დავრწმუნდით: ეს ქალბატონი მზრუნველ ღელასავით თავს დაგვეტრიალებდა, გულითადად გვიმასპინძლებოდა. მისი მეგრული საოცარი მშვენიერებით გამოირჩეოდა. ხოლო რაც შეეხება მის მიერ დამზადებულ კერძებს, თამადამ გვითხრა, რომ მასავით გემრიელს მეგრული ქალებიც კი ვერ ამზადებენო...

ფრონტული სიყვარულის ისტორია, როგორც უმეტეს შემთხვევებში ხდება, ტრაგიკულად დასრულდა: რამდენიმე თვეში ოჯახმა „შაეი ბარათი“ მიიღო – ის ბიჭი მტერთან ბრძოლაში გმირულად დაიღუპა. ახალგაზრდა დედა ახალშობილ გოგონასთან – სტრაფილასთან ერთად ქმრის ოჯახში სამუდამოდ დამკვიდრდა...

...სუფრა კი თავისი წესითა და რიგით მიდიოდა. გულიანად ვიღებნდით – იუმორი, ლექსი, სიმღერა და სადღევრძელო. ვერავენ დაგვეპრახავდა:

„პურსა სჭამენ და ღვინოს სმენ,
 სიმღერას არ იტყვიანო,
 არ ვიცი, ვინმეს გლოვობენ,
 არ ვიცი, არ იციანო.“

ისე მოხდა, რომ გლოვის თემა მოულოდნელად შემოიჭრა ჩვენს იმ მზიარულებაში...

სალამოსკენ ჩვენს მასპინძლებს რაღაც შეშფოთება შევატყვევთ. არაფერი უთქვამთ, არც არაფერი უგრძობინებიათ

ჩვენთვის. მაგრამ შევამჩნიეთ, რომ რაღაც უსიამოვნო ამბავმა შეაწუხათ.

დავინებთ ჩავეკითხეთ...

ჯერ იუარეს, არაფერიო, მაგრამ რომ არ მოვეშვით, გვითხრეს, რომ სანამ ჩვენ აქ ვქვეითობდით და ვმღეროდით (ლელიკოს ხმა ხომ ისეთ მაღალ რეგისტრებში ადიოდა, რომ მგონი, მეზობელ ონაშჩირეშიც ისმოდა), მეზობლად ხანდაზმული ქალბატონი გარდაცვლილიყო.

შევწუხდით და მიუხედავად იმისა, რომ მასპინძლები ძალიან ცდილობდნენ სტუმარ-მასპინძლობის წესი არ დაერღვიათ – ნუ მააქცევთ ამას ყურადღებას, სიკვდილ-სიცოცხლე ყოველთვის ერთად დაიარებიანო – მაინც წამოვიშალეთ წასასვლელად.

არ გვიშვებდნენ. მაგრამ ჩვენი გავიტანეთ. მაშინ მასპინძლებმა, რახან თქვენსას არ იშლითო, „მდიდრული“ საგზალი გამოგვატანეს და რკინიგზის სადგურამდე გამოგვაცილეს.

ჩამოდგა მატარებელი. ავედით ვაგონში და იქ ჩვენი თაობის მშვენიება, ქართული თუ რუსული რომანსების უბადლო შემსრულებელი, დაუვიწყარი მედიკო ძიძიგური არ შემოგვეყვითა? მშობლებთან ერთად დასასვენებლად მიემგზავრებოდა ვაგონში.

მათ კუბეში ჩვენი საგზლით ისეთი სუფრა გაიშალა, ისეთი სიმღერები ვიმღერეთ მედიკოსთან და ბატონ კაკო ძიძიგურთან ერთად, რომ უკეთესს ვერც ინატრებდა კაცი!

იქ, სადაც დღეს ყოფილი გამოცემლობა „სამშობლოს“ შენობაა, რომლიდანაც ჩვენმა უსამშობლო ხელისუფლებამ ჟურნალისტები მასშტაბური სპეცოპერაციის ძალით გამოყარა, თავის დროზე ერთსართულიანი შენობების გრძელი რიგი იყო, სადაც საუკეთესო სასაჩუქრე ქართული ღვინო, კონიაკი, ლიქიორი, საკონდიტრო ნაწარმი და სუვენირები იყიდებოდა.

იმასთან დაკავშირებით, რომ გამოცემლობის სიმძლავრეები ვერ აუდიოდა გაზეთებისა და ჟურნალების ბეჭდვას, აუცილებელი გახდა მისი გაფართოება. დაიწყო ბელინსკის ქუჩის დასაწყისში კონიაკის ძველი, სარაჯიშვილის დროინდელი ქარხნის შენობის დანგრევა და მის ადგილზე სარუდაქციო კორპუსის მშენებლობა...

იმ დროს სწორედ ამ სამშენებლო „პოლიგონზე“ დავიწყებუშად მუშაობა.

შესვენებებზე, თორმეტი საათისთვის ბიჭები ქუჩის მეორე მხარეს, სახინკლეში გადავდიოდით. მენიუ ყოველთვის ერთი გვექონდა – ხინკალი, ჩამოსასხმელი ლუდი და ცოტა არაყი.

ქარხანა ძველი ქართული აგურით აგოთ, დულაბი ისეთი მტკიცე იყო, რომ თაღოვანი გადახურვის და კედლების დაშლა-დანგრევა ძალიან გვიჭირდა. არადა, პნევმატური სანგრევი ჩაქუჩებით ვმუშაობდით. ძალიან ვიღლებოდით და შესვენებაზე სახინკლეში შესვლა კურორტზე დასვენებასავით იყო ჩვენთვის. კიდევ უფრო ბედნიერად ვგრძნობდით თავს, თუ ამ დროს ბელინსკის ქუჩას „ჩამოყოლილი“ ჩვენი თაობის უსაყვარლესი ადამიანი, თბილისის კოლორიტი – ნიან ღიასაძემ გამოჩნდებოდა...

თითქმის ყოველთვის ძალღს მოასვირნებდა – თაფლისფერ სეტერს, რომელსაც ერქვა... შალიკო... ჩამოივლიდა და ჩვენ

შემოგვძახებდა: გამარჯობათ, ბიჭებო, როგორ ხართ, რას იქმნით. რა თქმა უნდა, მოწინებით მივიპატიეხებით, უარს არასდროს არ გვეუბნებოდა.

აი, ამ დროს დაბარებულებით გამოჩნდებოდა ხოლმე ერთი შუუხედავი, ჩია ტანის, შუა ხნის ვერული სომეხი, სახელად გრანტიკა.

მოვიდოდა. დიდის ამბით მიესალმებოდა ნიაზს, მასთან ერთად ჩვენც, რა თქმა უნდა, და შორიახლოს სიცივისგან მობუზული აიტუზებოდა.

ნიაზი ეტყოდა:

— აბა, გრანტიკ, გენაცვალე, სტოიკა დაიჭირე.

გრანტიკასთვის გამეორება საჭირო არ იყო: ხელებს დაეყრდნობოდა და პალტიანი-ქუდიანა ყირაზე დგებოდა. ჩამოუცურდებოდა ჭუჭყიანი, ფართხუნა შავი შარვალი და გამოუჩნდებოდა გამხდარი ბანჯგვლიანი წვივები, დაფლეთილი წინდები, რომლებსაც „გვირგვინად“ რამდენიმე ნომრით დიდი, ვაკვეთილი ტალახიანი „ბათინკები“ ადგა...

მერე შალიკოს მიმართავდა ნიაზი — ახლა შენ დაიჭირე „სტოიკაო“ და ისიც დაცუცქდებოდა უკანა თათებზე, წინა თათებს კი მკერდზე მიიკრავდა.

„ნომერი“ რომ დამთავრდებოდა, მაგიდასთან მოვიპატიეხდით თვითნასწავლ აკრობატს და შესვენების იმ ერთ საათს ნიაზთან და ვერულ გრანტიკასთან ხალისიან საუბარში ვატარებდით.

რა გვარი იყო გრანტიკა, სად ცხოვრობდა, რით არსებობდა, არავინ იცოდა. ვინ წარმოიდგენდა მაშინ, რომ გავიღოდა წლები და ასობით „გრანტიკებით“ — უსახლკარო, უსახსრო და ლატაკი ადამიანებით აივსებოდა ჩვენი დედაქალაქი. ვინ იფიქრებდა, რომ თბილისის სანაგვეებში ადამიანები საკვების საძებნელად დაიწყებდნენ ქექვას?!

გრანტიკა რომ გრანტიკა იყო, ამას ისიც არ იკადრებდა...
არც თბილისელები დაუშვებდნენ მათ გვერდზე მყოფს...
დაცემასა და დეგრადაციას...

ნიაზს ბევრ სხვა სიტუაციაშიც შევხვედრივარ, მაგრამ
ბელინსკის ქუჩის სიურეალისტური სანახაობები მაინც განსა-
კუთრებით შემორჩა ჩემს მეხსიერებას...

ვერაზე გამოცემლობის მშენებლობის მერე, მუშის „კარი-ერა“ სპორტის სასახლის მშენებლობაზე განვავრძე, ქვაბულის საშუალოები მიმდინარეობდა. ობიექტის ჩაბარებამდე აქ ვმუშაობდი. თან პოლიტექნიკურ ინსტიტუტში ვსწავლობდი. საღამოს ლექციებს ვესწრებოდი. რა თქმა უნდა, დატვირთვა დიდი იყო, მაგრამ მაშინ ასეთი შეთავსება ნორმალურ მოვლენად ითვლებოდა. არც მე ვაკლებდი მონდომებას – წარჩინებული სტუდენტიც ვიყავი და მოწინავე მუშაც – ერთდროულად.

ფიზიკურად საკმაოდ ძლიერი ვიყავი. მთელი ახალგაზრდობის პერიოდში სპორტს მივსდევდი. სკოლის პერიოდში ტანვარჯიშით და კალათბურთით ვიყავი გატაცებული. სტუდენტობისას აკადემიურ ნიშბონობაზე დავდიოდი და წარმატებებიც მქონდა (ჩემთან ერთად სანდრო კავსაძე და ხალომე ზურაბიშვილის მეუღლე ჯანრი კაშიაც ვარჯიშობდნენ).

ვმუშაობდი მებეტონედ, მემარმატურედ, მემონტაჟედ... სასახლის თაღის გადახურვის რთულ რკინა-ბეტონის ანაკრებ კონსტრუქციებს ადგილზე ვამზადებდით.

თაღოვანი გადახურვის ავტორი იყო საყოველთაოდ ცნობილი, ფუნოქმენალური კონსტრუქტორი დავით ქაჯაია. მისმა ორიგინალურმა პროექტმა დიდი დავა გამოიწვია მშენებელ-კონსტრუქტორთა შორის. ბევრს არ სჯეროდა, რომ სასახლის უზარმაზარი თაღის ამ მეთოდით შეეკრა საერთოდ შესაძლებელი იქნებოდა და თუ მაინც შეიკვრებოდა, ვერ გაუძლებდა დატვირთვას და ჩამოინგრეოდა.

საქმე იქამდე მივიდა, რომ აკადემიკოსი კირიაკ ზავრივეი, საამშენებლო მექანიკის და სეისმომდეგობის ინსტიტუტის სახელგანთქმული დირექტორი, თითქმის ყოველ დღე მოდიოდა მშენებლობაზე, რათა საკუთარი თვალით ენახა, როგორ მიმდინარეობდა თაღის შეკვრა. იგი ერთ-ერთი მთავარი მოწინააღმდეგე იყო იმ დროისთვის ამ უნიკალური კონსტრუქცი-

ის განხორციელებისა. კირიაკ ზაფრივეი კარგად მიცნობდა „ქვედა პორიზონტზე“ ვმუშაობდი და ერთხელ ყველაზე მომაქცია ძალიან ახალგაზრდა მუშას (მაშინ 17 წლის ვიყავი), გამოძელაპარაკა და შემდგომში, მშენებლობაზე მოსული, მომნახავდა ხოლმე, ხელკავს გამიკეთებდა და აუყვებოდით ფიკრით ნაკეთებ დროებით კიბეებს. მე მას, ზანდაზმულ ადამიანს, საყრდენად ვჭირდებოდი – სასახლის გადახურვის ნიშნულამდე ასვლა და ჩამოსვლა უსაფრთხო ნამდვილად არ იყო. დაათვალიერებდა მიმდინარე სამუშაოებს და სულ შემფოთებული და უკმაყოფილო ჩამოდიოდა. Не дай Бог, не дай Бог! – ერთთავად იმეორებდა. დარწმუნებული არ იყო, რომ თაღოვანი გადახურვა გაამართლებდა.

რადიკალურად განსხვავებულ პოზიციაზე იდგა ცნობილი კონსტრუქტორი, პოლიტექნიკური ინსტიტუტის მასალათა გამძლეობის და დრეკადობის თეორიის კათედრის გამგე, პროფესორი ალიოშა კაკუშაძე, რომელიც მშენებლობაზე ყოველთვის დავით ქაჯაიასთან ერთად გამოჩნდებოდა ხოლმე და ამხნევებდა ავტორს.

– დათიკო, ნუ გეშინია, ყველაფერი კარგად იქნებაო – გულს უმაგრებდა ქაჯაიას.

ყოველივეს დეტალურად ათვალიერებდნენ და აკონტროლებდნენ: თაღოვანი ფილების დამზადებიდან დაწყებული, ბეტონის ხარისხით დამთავრებული, მიუხედავად იმისა, რომ ბეტონის ყველა პარტიას, რომლებიც ავტომანქანებით შემოჰქონდათ, ლაბორატორიული შემოწმების და ხარისხის დამადასტურებელი დოკუმენტაცია მოჰყვებოდა.

დამთავრდა სპორტის სასახლის მშენებლობა და პირველი ღონისძიება, რომელიც აქ გაიმართა ნიკიტა ხრუშჩოვთან შეხვედრა იყო.

ავიდა ხრუშჩოვი ტრიბუნაზე და სასტიკად გააკრიტიკა ვასილ მჭავანაძე, რომელმაც დაუშვა ასეთი ძვირადღირებული სასახლის მშენებლობა იმ დროს, როცა მოსახლეობა

საცხოვრებელი ბინებით არ იყო უზრუნველყოფილი, როცა აკლდა საავადმყოფოები, სკოლები და ა.შ. „Излишки“ - იმ „ИЗЛИШКИ“-ო – ვეროდა ტრიბუნიდან. მისი აზრით „ის-ლიშკი“ არ იყო მხოლოდ ე.წ. ხრუშჩოვკები, სოროებივით საცხოვრებელი ბინები, სადაც ჭერი ლამის თავზე ჰქონდათ დამზობილი მობინადრებს.

თუმცა რა უნდა გაგვეკვირვებოდა იმ კაცისგან, რომელმაც აშშ-ში გაეროს ტრიბუნიდან, ლამის დედა აგინა მასპინძლებს და Мы вам покажем Кузькину мать!-ო – დაემუქრა. ამ მწარე ხალხურ გამოთქმას თარჯიმნებმა ინგლისური შესატყვისი ვერ მოუძებნეს და თარგმანში უნებლიე პაუზამ სერიოზული კონფუზი გამოიწვია. მისმა უზრდელობამ პიკს მაშინ მიაღწია როცა ფეხსაცმელი გაიხადა და ტრიბუნას დასცხო.

ნიკიტა უზრდელი და უხერხული სიტუაციების ოსტატი რომ იყო, ამ თავყრილობაზეც გამოჩნდა.

სიტყვით გამოვიდა ფათუშა დუმბაძეც, ქობულეთის რაიკომის პირველი მდივანი – იგი იმდენად მომხიბლავი იყო, რომ, ეტყობა, ააღელვა „наш любимый Никита Сергеевич“-ი ისე, რომ ეს ძონძროხა კაცი წამოხტა და ტრიბუნიდან ჩამოსული ფათუშა ისე ჩაბღუჯა და ჩაკოცნა, როგორც შენი მოწონებული.

აქედან იწყება ფათუშა დუმბაძის თავბრუდამხვევი კარიერა. ძალიან მალე ნიკიტას მიჰყავს იგი ინდოეთში პარტიულ-სახელმწიფო დელეგაციის წევრად. გაღის ცოტა ხანი და ფათუშა დუმბაძეს საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის მდივნად აწინაურებენ.

სპორტის სასახლეში გამართულ ამ შეხვედრას ვესწრებოდი, როგორც მოწინავე ახალგაზრდა მუშა და ამის დასტური იყო ჩემთვის მოცემული ის საშვი, რომელიც მოსაწვევ ბარათზე უფრო დიდ დაფასებად ითვლებოდა...

მშენებლობაზე გავიცანი საოცარი ადამიანი, შესანიშნავი არქიტექტორი და ულამაზესი კაცი – ლადო მესხიშვილი

(რომელსაც შემდგომში დავუმეგობრდი). ის სპორტის სახელმწიფო პროექტის ავტორი იყო.

თუ არ ვცდები, ლადო სწორედ სპორტის სახელმწიფო პროექტის ფარგლებში დაუახლოვდა მის მომავალ მეუღლეს კინორეჟისორ ლანა ლოლობერიძეს. ქალბატონი ლანა მაშინ იღებდა კინონოველა „ფრესკას“, რომლისთვისაც სპორტის სახელმწიფო პროექტის ფარგლებში სპეციალური ხარაჩოები დადგეს და დროებითი გადასახდები მოედანი დაამონტაჟეს...

გადღეობები ორი-სამი თვე გაგრძელდა და ამ ადამიანებს საშუალება ჰქონდათ სისტემატურად შეხვედროდნენ ერთმანეთს. მალე მათ ერთმანეთს დაუკავშირეს ცხოვრება.

ერთ ფრიად კურიოზულ შემთხვევას გავიხსენებ.

იმ დროს ამიერკავკასიის მეტალურგმშენის თბილისის სამმართველოს აპარატში საწარმოო-ტექნიკური განყოფილების უფროსად ვმუშაობდი. ჩემი ერთ-ერთი თანამშრომელი არნოლდ ღორნიჩენკო, შესანიშნავი სპეციალისტი და ძალიან საინტერესო პიროვნება გახლდათ. თბილისელი კაცი კი იყო, მაგრამ ქართული თითქმის არ იცოდა. ერთი ნაკლი ჰქონდა – სმა უყვარდა. არადა, ინტელიგენტური იერით გამოირჩეოდა, ჰქონდა დახვეწილი მანერები და ხალხში ყოველთვის კოსტუმით, გაპრიალებული ფეხსაცმელით, თეთრი ქათქათა პერანგითა და პალსტუხით ჩნდებოდა...

ის თავის ამ ალკოჰოლისადმი მიდრეკილებას ამართლებდა იმით, რომ თვით შარლ ბოდლერი, ედგარ ალან პო, უილიამ ფოლკნერი, ერნესტ ჰემინგუეი, ერიხ მარია რემარკი, ჯექ ლონდონი, ფრენსის სკოტ ფიჯერალდი და სხვა მრავალნი – სასმელის დიდი მოყვარულები იყვნენ.

ერთ მშვენიერ დილას მირეკავენ მილიციიდან და მეკითხებიან, არნოლდ ღორნიჩენკო თქვენთან თუ მუშაობსო. ცხადია, ვუპასუხე, რომ ის ჩვენი თანამშრომელია.

გთხოვთ მოხვიდეთ და მისი სარგო ტანისამოსი წამოიღოთო...

შევშფოთდი: რა არ ვიფიქრე – ალბათ მოკლეს ან მოკვდა და მიცვალებულის გაპატიოსნებისთვის მოხოვენ ტანსაცმლის მიტანას-მეთქი.

დამამშვიდეს, მითხრეს რომ კარგად არის და გვთხოვა, თქვენთან დაგვერეკაო...

დავტრიალდით, მივდექ-მოვდექით, სასწრაფოდ შევაგროვეთ ტანსაცმელი და გავეარდით მილიციის განყოფილებაში – ოპერის უკან.

მივედით და რას ვხედავთ: ზის არნოლდი, ეს ყოველთვის

გამოწვეპილი კაცი მაისურის, ტრუსების და წინდების ამარა. ვაკვირდებით: არც ძალადობის რაიმე ნიშანი ატყვია, არც ის რომ წაქცეულა და ტრამვა მიუღია.

ისიც კი ვიფიქრეთ, რაქმე ცუდ საქმეზე ხომ არ დაიჭირეს ჩვენი ინტელიგენტი თანამშრომელი?

მოკლედ, რაც მილიციაში მოგვიყვანენ, ერთი კარგი ტრაგიკომიკური სიუჟეტის საფუძვლად გამოდგებოდა. აი, თურქე რა მომხდარა:

იმ საღამოს დამთვრალა. ეტყობა, ზედმეტი მოსვლია და ცოტა გონზე მოსასვლელად მტკვრის სანაპირო სკვერში სკამზე ჩამომჯდარა და ჩაძინებია.

ის სკვერი „ბოსიაკების“ (ახლა „ბომჟებს“ რომ უწოდებენ) თავშეყრის ადგილი ყოფილა. იმ საღამოსაც მისულან. ზედავენ, კარგად გამოწყობილ კაცს მკვდარივით სძინავს. ასეთ შემთხვევას ხელიდან როგორ გაუშვებდნენ?! მიადგნენ მძინარე არნოლდს და ტანსაცმელი და ფეხსაცმელი გახადეს. შემდეგ აიყვანეს ამ გარეწრებმა და სანაპიროს მოაჯირზე დააწვინეს. იმ ადგილას, სადაც ბერიას დროინდელი სანაპიროა, ქვის მოაჯირი საკმაოდ განიერია, მაგრამ დედიშობილა ხომ არ დატოვებდნენ? არ გაგვიციდესო და ძველი გაზეთები და კარტონის ნაგლეჯები გადააფარეს.

გამთენიისას გამოვიდნენ მეუზოვეები „ნაბერეჟნის“ დასაგველად. დილის ბინდბუნდში ზედავენ, კაცი წევს მოაჯირზე! შეშინდნენ — მკვდარი ეგონათ. მაგრამ დაინახეს, რომ შეირხა ის კარტონი და გაზეთები ამ „მიცვალებულს“ რომ ეფარა.

მივიდნენ, გააღვიძეს, სკამზე გადმოსვეს შეციებული, რადგან აღრიანი გაზაფხულია. დაუძახეს მილიციას... ასე მოხდა ეს ჩვენი ლოთი-ინტელიგენტი რაიგანყოფილებაში.

ჩავაცვით. წამოვიყვანეთ სახლში. მას შემდეგ არავის, არცერთ თანამშრომელს მისთვის ეს ძალზედ უზერხული ამბავი არ წამოუძახებია.

ახალგაზრდა კაცი ვარ. ვმუშაობ თბილისის ერთ-ერთი სამშენებლო სამმართველოს განყოფილების უფროსად.

დილაა. მოულოდნელად შემოდის ჩემთან ჩვენი სამმართველოს უფროსის მოადგილე ალექსანდრე დიმიტრის ძე ახვლედიანი. მაღალი, ხმელ-ხმელი, ძალზედ განათლებული, ომგამოვლილი სამხედრო ინჟინერი... საზოგადოებაში გამორჩეული პიროვნება, ის ძველი ყაიდის კაცი იყო და რუსულად ლაპარაკობდა. მეუბნება:

– Омар, пойдём!

მეტი არაფერი უთქვამს. გავყევი. გავედით შენობიდან. სამსახურის „მოსკვიჩი“ ჰყავდა. ჩავეჯექით.

– Омар, дорогой, я тебя очень прошу, молчи. Ничего не спрашивай, – და მძლოლს ეუბნება, დიღოში წავიდეთო. მე კი რატომღაც მეგონა, რომელიმე ობიექტზე მივდიოდით.

მივადექით რომელიღაც დუქანს.

ორშაბათია, დილაა, ცივა, წვიმს. დუქანში ადამიანის ჭაჭანება არ არის. მოიხშო დახლიდარი, რა გაქეთო – ჰკითხა. რაც იმან ჩამოუთვალა ყველაფერი მოატანინა. როცა დასალევიც დადგეს მაგიდაზე, ალექსანდრე დიმიტრიევიჩი მეუბნება:

– „Я хочу, чтобы ты знал об этом,“ – და მიეყება:

– წუხელ ჩამოუფრინდი მოსკოვიდან ბოლო რეისით.

– მოსკოვში რა გინდოდათ? – კკითხე.

– ჩემი მარინა მოსკოვში ჩავაცვილე.

მარინა ახვლედიანი, დოდო აბაშიძის ცოლი, მისი ქალიშვილი იყო.

შერეშეტივევოს ახალი აეროპორტიდან გაუცილებია ლონდონში. ეს აეროპორტი უცხოეთის ავიარეისებს ემსახურებოდა და იმ დროისთვის საბჭოთა კავშირში ყველაზე საუკეთესო იყო.

– ლონდონში რატომ წავიდა მარინა?

– ვიზა გამოეგზავნა მელორ სტურუამ და რეგულაციების გლისურის სპეციალისტი ათი თვით სტაჟირებაზე მიიწვია. მაგრამ დოდო არ უშვებდა.

ძალიან განაწყენებული იყო დოდოზე ბატონი საშა.

არ დავეუჭირე მხარი: ათი თვით მიდიოდა, ქმარს როგორ არ დაეკითხა-მეთქი.

ამან კიდევ უფრო გააცეცხლა ჩემი თანამეინახე:

– როგორ ფიქრობ, მელორ სტურუას დოდოსთვისაც უნდა გამოეგზავნა ვიზა?

მე ჩემსაზე ვდგევარ. ის – თავისაზე.

მისულა შინ დოდო და ხედავს, მარინას ორი ჩემოდანი უკვე ჩაულაგებია და გასამგზავრებლად არის გამზადებული.

ზომ ვითხარი, არ წახვალო, – აფეთქებულა საკმაოდ ნასკამი დოდო და ორივე ჩემოდანი მეშვიდე სართულიდან მოუსვრია, თანაც ისე, რომ ლამის სანაპიროს ტრასაზე გაფენილა ყველაფერი, რაც ამ ჩემოდნებში ეწყო.

მარინას მამა წვრილად მომიყვა, როგორ დაურეკია შვილს მისთვის, ატირებულს და ანერვიულებულს. მამასაც აუღია იარაღი და წასულა შვილის დასახმარებლად.

– კიდევ კარგი არ დამზვდა დოდო, თორემ მოვკლავდი, ისე ვიყავი შწყობრიდან გამოსულიო, – მითხრა ბატონმა ალექსანდრემ.

შემდეგ წაპყოლია თავის შვილს მოსკოვში და იქიდან ლონდონში გაუცილებია.

ალელვებული იყო ამ ამბის გადამტანი მამა:

– დიდიდან ისე აფორიაქებული ვიყავი, რომ ადგილს ვერ ვპოულობდი. ვიფიქრე, ომარისთან ერთად წავალ და დავლევ-მეთქი.

დავლიეთ, რა თქმა უნდა. საკმაოდ დავთვერით.

ბევრი ვიკამათეთ. არც მე დაუთმე ჩემი პოზიცია, ის რომ ცოლმა ქმარს ანგარიში უნდა გაუწიოს, არც მან – რომ

ქმარს არა აქვს უფლება, ცოლს ხელი შეუშალოს პროფესიულ დაოსტატებასა და კარიერულ წინსვლაში.

ამ კამათმა და რა თქმა უნდა, უფრო ბახუსმა მას ხელი შეუწყო ასე თუ ისე დაემშვიდებინა ნერვები და მეორე დღეს ჩვეულებრივი მონღოპებით ჩაბმულიყო საქმეში. გარედან ყოველშემთხვევაში ასე ჩანდა.

ღირსეული პიროვნება იყო ბატონი საშა და მიუხედავად ხანდაზმულობისა, იშვიათი გარეგნობითაც გამოირჩეოდა.

საშა ახელედიანის მალალ პროფესიონალიზმზე ასეთი ფაქტიც მეტყველებს: როცა ომის დამთავრების შემდეგ გერმანიიდან ჩამოსატანი გახდა ფაბრიკა-ქარხნების დაზგადანადგარები, მოწყობილობები და ტექნოლოგიური ხაზები, სწორედ ის და მისი დონის სპეციალისტები მიაველინეს ამ რთული საქმის შესასრულებლად. ჩვენი ინჟინრებისთვის უცნობი საწარმოების დემონტაჟი და მათი ჩვენთან დამონტაჟება, განსაკუთრებულ ცოდნას, გამოცდილებას, ინჟინრულ გამჭვირვაობას და ალღოს მოითხოვდა.

ისიც სათქმელია, რომ ადგილზე დამონტაჟება პირდაპირ ვაგონებიდან (МОНТАЖ С КОЛЕС) ხდებოდა, ანუ ოპერატიულად, ყოველგვარი შუალედური ეტაპების გარეშე: ქარხნების კორპუსების მშენებლობა და დაზგადანადგარების მონტაჟი პარალელურ რეჟიმში მიმდინარეობდა.

ესეც მისი მონათხრობიდან ვიცი.

დღეს გავიგე მარინა ახელედიანის გარდაცვალების შესახებ...

კიდევ ერთი მშვენიერება წარიტაცა დრო-ჟამმა... დრო უმოწყალოდ სწრაფად მიდის და მიჰყვებიან ადამიანებიც. სამწუხაროდ ისინიც ვინც თავისი გამორჩეული სილამაზით, გამოაგნებელი გარეგნობით და მოშხიბვლელობით ამაღლებულ და რომანტიულ იერს ანიჭებდა თბილისს.

დრო უხდებოდა და დროს უხდებოდა იგი. რაღაც განუმეორებელი ელფერი მოსავდა ლეგენდადქცეულ მის ცხოვრებას...

1965 წელს. ოცდორკაციანი ჯგუფი მოსკოვიდან გერმანიის ფედერაციულ რესპუბლიკაში უნდა გამგზავრებულიყო. ჯგუფში საქართველოდან მხოლოდ სამნი ვართ: რამაზ გოგლიძე, ფელიქს სანაკოვეი (შემდგომში პარტიის სამხრეთ ოსეთის საოლქო კომიტეტის პირველი მდივანი) და მე.

მასინ კაპიტალისტურ ქვეყნებში, მით უმეტეს, დასავლეთ გერმანიაში კი არა, დემოკრატიულ რესპუბლიკებში გასვლაც საკმაოდ შეზღუდული იყო. უშიშროება გულმოდგინედ სწავლობდა, ვინ და რატომ მიდიოდა. უპარტიოებსა და უცოლშვილოებს საზღვრის იქით ცხვირის გაყოფაზე ოცნებაც კი არ შეეძლოთ, აქოდა, უცხოეთში არ დარჩნენო...

მე არც ოჯახი მაწუხებდა, არც წითელი პარტიილეთი მდლო ჯიბეში და არც დიდი თანამდებობა მეკავა. ამიტომაც მოსკოვში ქვა აავდეს და თავი შეუშვირეს, ვერსადაც ვერ გაუშვებო!

როგორი ამბავია, უცხო ქვეყნის სანახავად განწყვო, მოსკოვში ჩახვიდე და უცბად ჯგუფიდან ამოგაგდონ! ღმერთმა უშველოს მამაჩემის მეგობარს ვანო ხირსელს, რომელიც უშიშროებაში მუშაობდა და შეფის, ალექსი ინაურის დიდი ნდობით სარგებლობდა. როცა ინაურს ჩემს შესახებ მოახსენეს, ვანო ხირსელმა თავი გამოიღო, მაგისტვის უარის თქმა როგორ შეიძლება, ასეთი კარგი ოჯახის შვილიაო.

ასე დამტოვეს ჯგუფში.

მოსკოვის სასტუმროს „იუნოსტი“-ს ერთ ნომერში ჩავკასახლეს სამივე. იელისია, ცხელა.

ძილის წინ, დღის განმავლობაში „დამაშვრალი“ თავისი წინდები ფელიქსმა საწოლის თავთან დაიკიდა. მან ძილს მისცა რა თავი, წინდები აბაზანაში ჩაუყარე. ადგა დილით და ეძებს წინდებს, რომლებსაც თვალის ჩინივით უფროხილ-

დებოდა. როგორც ვაირკვა, იგი მხოლოდ ამ წინდების აძარა ყოფილა წამოსული. ეძებს და ვერ პოულობს. ბოლოს ქვეყნის გაოცებულმა ფელიქსმა აბაზანაში მიაგნო მათ. სასწრაფოდ გაწურა წინდები და ჩაიცვა. დარწმუნებული ვიყავით, რომ იგი ჭკუას იხმარდა და წინდებს საჯაროდ აღარ გამოუყენდა.

მეორე საღამოსაც იგივე გაიმეორა, წინდები კვლავ სას-თუმალთან დაიკიდა. ღამე ჩუმად ავიღე და ფანჯრიდან გადა-ეუყარე. დილით სად არ ეძება, მაგრამ რას იპოვიდა... იძულებული გახდა შიშველი ფეხები გაეყარა ფეხსაცმელებში... ფე-ლიქსი მთელი დღე წუხდა – მე და რამაზი კი გულანად ვხალისობდით. ბოლოს გამოუუტყდით და „გუმ“-ში წინდების საყიდლად წავეყვანეთ.

ბერლინამდე ვერ კიდევ დიდი გზა და გამოცდა გველოდა: მოსკოვის სასტუმროში მთელი ოთხი დღე დილიდან საღა-მომდე ვისმენდით სპეციალისტების ლექციებს ამ ქვეყნის ის-ტორიაზე, ფაშიზმის ჩასახვაზე, ომისწინა, ომისა და ომის შემდგომ პერიოდებზე, პოლიტიკურ წყობაზე, ეკონომიკის გან-ვითარებასა და ხალხის ცხოვრების დონეზე... ერთი „ჭკუის სასწავლებელი“ ისტორიაც გაგვიმზილეს: თურმე, ჩვენამდეც გაუგზავნიათ ჯგუფი. მერე დასავლეთ გერმანიის თითქმის ყველა დიდ გაზეთს გამოუქვეყნებია მათი ფოტოსურათები, „ბატებივით“ ერთ მწკრივში როგორ მოდიან ქუჩაში მალაზიე-ბის ვიტრინებისკენ კისერმიღრეცილები.

– თქვენც ასე არ მოიქცეთ! – ეს ბრძანებაც იყო და გა-ფრთხილებაც. როცა გერმანული ქალაქები ვნახეთ, მაშინლა დაკრწმუნდით, რომ იქ ბევრი ისეთი რამ იყო, რაზეც ჩვენ, საბჭოელებს, მანამდე წარმოდგენაც არ გვქონდა...

ჯერ აღმოსავლეთ ბერლინში ჩავედით. რაც იქ მოვიხილეთ, მართლაც საშინელება იყო: არა მარტო რკინიგზის სადგურის მოედანზე, არამედ მთელ ქალაქში ვერ კიდევ მრავლად იყო ხელუხლებელი, ომის დროს დაბომბილი, დაზარეული და გა-

პარტახებული, ჩამაგებულ-ჩაფამებული შენობების ჩონჩხები, როგორც იმის უტყვე გაფრთხილება, რა შეიძლება მოხდეს, როცა ქვეყნის ლიდერებს უსაშველო ამბიციები გაუჩნდებათ და თავისი ხალხის მომავალს სასწორზე შეაგდებენ...

ამ სამწუხარო ჭეშმარიტების ნათელი მაგალითია დაუფიქრებელი ნაბიჯი 2008 წლის 8 აგვისტოს, რომელმაც უამრავი ნგრევა, მსხვერპლი, უსახლკაროდ დარჩენილი ოჯახები, უზარმაზარი ზარალი, ეკოლოგიური კატასტროფა, ქვეყნის ეკონომიკის მკვეთრი ვარდნა, ინვესტორების დაფრთხობა-გაქცევა, ქვეყნის საერთაშორისო ავტორიტეტის დაცემა, ხალხში შიშის და უიმედოების გაჩენა გამოიწვია და რაც ყველაზე მთავარია საქართველომ ტერიტორიის მეხუთედი დაკარგვა. აი, რას წერდა ჯერ კიდევ საუკუნუნახვერის წინ გერმანიის იმპერიის დამპარსებელი და პირველი რაიხსკანცლერი ოტტო ბისმარკი: „Никогда не воюйте с русскими. На каждую вашу военную хитрость они ответят непредсказуемой глупостью“.

„Любой договор с Россией не стоит даже бумаги, на которой он написан“.

„Никогда не верьте русским, ибо русские не верят даже самм себе“.

– ამაზე უკეთესად რუსეთის დამპყრობლურ და აგრესიულ ბუნებას ვერავინ წარმოაჩენდა.

აღმოსავლეთ ბერლინში სულ ექვსი დღე დავყავით. გვიჩვენეს ქალაქის ყველაზე დიდი ღირსშესანიშნაობა – ბრანდენბურგის ჭიშკარი და ცნობილი კედელი, რომელიც ნიკიტა ხრუშჩოვის დროს, 1961-1962 წლებში ააშენეს. ამ კედელს დღეს მსოფლიოში განიხილავენ, როგორც საბჭოთა სინამდვილის ერთ-ერთ ყველაზე სამარცხვინო მოვლენას. სამწუხაროდ, ჩვენი ჩრდილოელი მეზობელი ახლა აქ, საქართველოში გვიშენებს ისეთივე კედლებს, თუმცა, დარწმუნებული ვარ, არც მათ უწერიათ დიდი დღე!

კამბურგში მე და რამაზ გოგლიძეს, ქუჩაში სეირნობის დროს ფეხდაფეხ გამოგვეყვანა სამი ხანდაზმული მამაკაცი, ჩვენს უსულო ეს შევნიშნეთ, მაგრამ ვერაფრით ვერ ავხსენით ვინ იყვნენ, რა უნდოდათ, რატომ მოგვეყვებოდნენ უკან. ცდილობდნენ არ ჩამოგვჩინებოდნენ. ერთმანეთში საუბრობდნენ, ხელების ფესტიკულაციაზე და სახის მიმიკაზე მივხვდით, რომ ჩვენზე საუბრობდნენ. მე და რამაზი შევჩერდით – მოგვიახლოვდნენ და მორიდებით მოგვესალმნენ.

– თქვენ საქართველოდან ხართ? ქართველები? – დამახინჯებული რუსულით მოგემართა ერთ-ერთმა. დაუდასტურეთ. სამივემ სიამოვნებით გაგვიღიმა:

– ჩვენ ყოფილი სამხედრო ტყვეები გაერთიანებული ვართ ყოფილ სამხედრო ტყვეთა საზოგადოებაში. ომის დამთავრების შემდეგ საქართველოში ვიყავით სამხედრო ტყვეებად, საქართველო და ქართველი ხალხი ძალიან კარგად გვახსენდება. იქ ადგილობრივები თბილად გვექცეოდნენ – ვეცოდებოდით, რაც შეეძლოთ ყველანაირად გვეხმარებოდნენ. ჩვენს საზოგადოებაში არიან ყოფილი ტყვეები, რომლებიც რუსეთში, უკრაინაში, ბელორუსიაში და სხვაგან იყვნენ – ისინი იხსენებენ, რომ მათ იქ სასტიკად, არაადამიანურად ეპყრობოდნენ.

მე და რამაზი ბავშვობაში მეზობლები ვიყავით და ბუნებრივია მასაც კარგად ახსოვდა გერმანულ ტყვეებთან ჩვენი ურთიერთობა. ყოფილმა ტყვეებმა ბევრი კარგი და თბილი სიტყვები გვითხრეს და ერთმანეთს ძველი ნაცნობებივით დავშორდით.

მაგრამ დაებრუნდეთ კამბურგში. აი, სად გვეხსენება მოსკოვური გაფრთხილება და სპეციალისტთა საუბრები – ყოველ ფეხის ნაბიჯზე გველოდა უამრავი „საცდუნებელი“, რასაც ჩვენი ყურადღების მიპყრობა შეეძლო. მაგრამ გვახსოვდა წინამორბედთა სამწუხარო ისტორიაც, როცა მათ სწორედ იმ ცნობისმოყვარეობის გამო გადაუღეს სურათები და გერმანულმა გაზეთებმა საქვეყნოდ გამოაჭენეს!

ნამდვილად არ გვინდოდა მათი შეცდომების გამეორება, თუმცა... გულხელდაკრეფილები არ ვმსხდარვართ: მაშინ პროსტიტუცია ევროპაში ლეგალიზებული იყო მხოლოდ დასავლეთ გერმანიაში. ამ უძველესი პროფესიის ლეგალიზება მოგვიანებით მოხდა ნიდერლანდებში, იტალიაში და ავსტრიაში. კამბურგში არის რიპერბანის ქუჩა ფეხით მოსიარულეთათვის. ორივე მხარეს ორსართულიანი შენობებია ჩარიცხული, პირველ სართულზე ლამაზად განათებული ვიტრინებით...

ვიტრინების მიღმა ისხდნენ სხვადასხვა ეროვნების, ფერის, ასაკის, ნახევრადშიშველი, ძალიან მოკლე გამჭვირვალე პენუარებში, ზოგი საცურაო კოსტუმებში, ახალგაზრდა ლამაზი ქალები... ისე მაცდურად ილიმებოდნენ, ძნელად რომ შესვლისაგან თავი შეგეკავებინა... უნდა ვაღიარო, რომ იქ სტუმრობის ინიციატორი მე ვახლდით! წავიყვანე რამაზ გოგლიძე და მასთან ერთად ჯგუფის ხელმძღვანელი ნიკოლოზ სმელოვი და მისი მოადგილე ნიკოლოზ საეიცკი! მათ ადრევე ვიცნობდი და კარგი ურთიერთობაც გვქონდა...

გერმანულმა თარჯიმანმა ოთხივე სტრიპტიზზე დაგეპატიფა (პირველი სტრიპტიზი შესრულდა 1964 წელს სან-ფრანცისკოში, მაშინ ამ ფაქტს დიდი აჟიოტაჟი მოჰყვა. 2010 წლის დასაწყისში ისლანდიის პარლამენტმა, მსოფლიოში ერთადერთმა ქვეყანამ სტრიპტიზის აკრძალვის კანონი მიიღო. აღსანიშნავია, რომ ამ ქვეყნის პარლამენტში დეპუტატების 60%-ზე მეტი ქალია).

...ქალები სულ შიშვლდებოდნენ და აი, ძალიან ლამაზმა და მთლად ნორჩმა გოგონამ გაწაფული ხელით გაიხადა კაბაქონის სნა ახლუდი და დამსწრე საზოგადოებისკენ ისროლა, მერე ვერ ერთი ფეხიდან წაიძრო ბიკინი, მერე მეორიდან და ისიც დარბაზისკენ მოისროლა. ჩვენ თვალები ლამის ბუდიდან წამოგვცვივდა — ცდუნება მართლაც დიდი იყო... აღარც მოსკოვი მახსოვდა და აღარც იქაური დარიგება: იმ გოგონასთან შეხვედრის სურვილი რომ გამოეთქვი. სმელოვს ახლა კი საბოლოოდ უღალატა ნერვებმა, შეშეხვეწა, მაგას ნუ იზამ, თორემ გახმაურდება და უსიამოვნებას მართო შენ კი არა, მეც ვერ ავცდებიო. გამოვედით სტრიპტიზიდან. შუალაძე გადასული იყო, მოვედიოღით სასტუმროსკენ დაღვრემილები, მხრებ და ყურებჩამოყრილები...

უნივერსიტეტის სტუდენტებთან სტუმრობის მერე მე და ერთი ბელორუსი ექიმი გოგონა გერმანულ ოჯახში წაგვიყვანეს, მორე დღეს კი „ბითლზების“ კონცერტზე დაგვპატიფეს. ეს იყო რაღაც კოშმარი! დარბაზი ახალგაზრდებს ავესო. იდგა ყურისწამლები კაკაფონია, ღრიანცელი, წივილ-კივილი, ფეხების ბრაგაბრუვი. ექსტაზში შესულებმა დაღეწეს სკამები. ასეთი რამ არასოდეს გვენახა. თურმე, ეს ჩვეულებრივი რეაქცია იყო „ბითლზების“ კონცერტზე.

მაგრამ ჩვენი გაოცება ამით არ ამოწურულა. კონცერტი დასრულდა თუ არა, დარბაზის უკანა გასასვლელიდან პოლიციელებმა ცოცხალი დერეფანი მოაწყვეს, მონაწილეები ავტომანქანებამდე უსაფრთხოდ რომ მისულიყვნენ. აღვხნებული ახალგაზრდები ამანაც ვერ შეაჩერა. ისინი მოძღერლებს თმებს აწიწებდნენ და, როგორც ყველაზე ძვირფას რელიკვიას, ჯიბეებში იწურთაედნენ...

„ბითლზებთან“ ამ შეხვედრას ათეული წლების მერე თავისებური გავრძელება მოჰყვა ჩვენთან, თბილისში: პაატა შევარდნაძე იყო პარიზიდან ჩამოსული. რესტორანში სადილზე მიმიწვია. იყვნენ ვია ჯოხთაბერიძე, ზაზა შენგელია, რეზო ამაშუკელი, ნუგზარ გაბრიჩიძე და პაატას მეგობრები —

ერთ-ერთმა მისმა მეგობარმა განაცხადა, რომ საქართველოში „ბითლზების“ საზოგადოების თავმჯდომარე ვარო ჯერ კიდევ 1965 წელს ლივერპულელი ოთხეულის კონცერტს ვარ დანასწრები ჰამბურგში. საგულისხმოა, რომ დედოფალმა მათ ბრიტანეთის რაინდის წოდება მიანიჭა. სამწუხაროდ, მხოლოდ ერთია დღეს ცოცხალი – პოლ მაკარტნი. ცნობილია, რომ მას პირველი ქორწინებიდან ოთხი შვილი და ექვსი შვილიშვილი ჰყავს. 2001 წელს შეერთო მასზე თითქმის 30 წლით უმცროსი, მარჯვენა ფეხამპუტირებული პიზერ მილზი, რომელმაც ქალიშვილი კი არუქა, მაგრამ მალე გაშორდა. პოლს ეს გაშორება 125 მილიონი ფუნტი სტერლინგი დაუჯდა. ის ეხლა ჩემი ასაკისაა – 69 წლის.

მაშინ დაბადებულიც არ ვიყავი, – დანანებით ჩაილაპარაკა სიმპატიურმა ახალგაზრდამ. თურმე, ჩვენთანაც ყოფილან „ბითლზების“ ფანები. როგორც მოგვიანებით გავიგე, ჩემი მოსაუბრე დათო დუმბაძე საკმაოდ წარმატებული ბიზნესმენი ყოფილა.

ჰანოვერში მაშინ ეკრანზე ახლად გამოსულ „ჯეიმს ბონდზე“-ც მიგვიპატიჯეს. ჯერ კინოდარბაზის სილაპაზემ გაგვაოცა, მერე კი ფილმმა შონ კონერის შესრულებით... დღემდე ის ითვლება ბონდის როლის ყველაზე ძლიერ შემსრულებლად. 1999 წელს შონ კონერი მეოცე საუკუნის ყველაზე სექსუალურ მამაკაცად აღიარეს. ის ახლა 79 წლისაა.

ჰამბურგის „ოდისეადა“ ამით არ დამთავრებულა. შეხვედრა მოგვიწყო ჰამბურგის ახალგაზრდობის კავშირმა. ჩვენ იმან გაგვაოცა, რომ, თურმე, ჩვენი მიწვევა ვინმე ხანდაზმულმა მილიონერმა დააფინანსა. თუმცა, გაცემა მაშინ უნდა გენახათ, როცა იმ მილიონერმა ჩვენთან შეხვედრის დროს გვითხრა, ბევრი ვიფიქრეთ, რა საჩუქრები მოგვერთმია თქვენთვის, ბოლოს ისევ ფულის გადმოცემა ვამჯობინეთო. მან ჯგუფის ხელმძღვანელს მართლაც გადასცა საკმაოდ სოლიდური თანხა, რომელიც ყველას თანაბრად გაგვინაწილეს.

ბოლოსთვის საგანგებოდ შემოვინახე ერთი სასიამოვნოცა და, ამასთანავე, გარკვეულწილად სამწუხარო ამბავი: გერმანიაში შევხვდი ომის შემდეგ იქ ჩარჩენილ ქართველებს. ისინი ყოფილი სამხედრო ტყვეები იყვნენ და ამან დააშორა სამშობლოს. ყველამ ვიცით, საქართველოში რომც დაბრუნებულიყვნენ, გადასახლებას ვერ გადაურჩებოდნენ. დღესაც მახსოვს ფილოლოგ ნიკოლოზ ჯანელიძის სევდიანი სახე, ნოსტალგიით ვარ ავად და წელიწადში ორ თვეს მაინც საავადმყოფოში ვატარებ, ჩამოსვლა კი მინდა, მაგრამ მეშინიაო. უცოლო იყო იგი. ოჯახი რომ შეექმნა, ალბათ ასე ძალიან არ გაუჭირდებოდა...

უკეთესად აეწყო ცხოვრება ექიმ გიორგი კორძაზიას – ცოლ-შვილიც ჰყავდა და ეკონომიკურადაც არ უჭირდა. რესტორანში დაგვაპატიჟა, თავისი კლინიკაც დაგვათვალიერებინა. ქართულ სტუმართმოყვარეობას არ უღალატა ნიკოლოზ ჯანელიძემაც და ჰამბურგის ცვილის ქანდაკებების მუზეუმში წაგვიყვანა.

მიუნხენში შევხვდი შემდგომში ქართული სათვისტომოს ხელმძღვანელს, იურისტ ქრისტეფორე კირკიტაძეს და ექიმ ვახტანგ ჩხაიძეს. ისინიც უსასტიკესი ომის მსხვერპლნი იყვნენ. ორივეს ჰყავდა ოჯახი, თუმცა მაინც მათთვის მიუწვდომელ, შორს დარჩენილ სამშობლოს მისტიროდნენ...

იყო თუ არა ჩემთვის სარისკო იქაურ ქართველებთან შეხვედრები? რა თქმა უნდა, იყო... მიუხედავად ამისა, ერთი წუთითაც არ მიყოყმანია.

ამ პირველმა მოგზაურობამ საზღვარგარეთ, ჩემზე დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა. თერაპეტი დღე ვიყავით დასავლეთ და ექვსი დღე აღმოსავლეთ გერმანიაში.

მას მერე ძალიან ბევრ ქვეყანაში ვარ ნამყოფი, ზოგიერთში რამდენიმეჯერ, მაგრამ პირველი მოგზაურობა განსაკუთრებით დამამახსოვრდა.

მოულოდნელი შესვლერაბი... კანცლერებთან

როგორც კი დასავლეთ გერმანიის მიწას ფეხი დავადგით, მაშინვე ვიგრძენით, რომ სხვა სამყაროში მოვხვდით. ვნახეთ ბერლინი, ბონი, ჰამბურგი, კიოლნი, ჰანოვერი, ფრანკფურტი. ჩვენს ირგვლივ ყველაფერი ბრწყინაუდა! არც ერთი დანგრეული შენობა, არც ერთი მოუვლელი ქუჩა! არადა, ვიცით, ომმა მიწასთან როგორ გაასწორა ქალაქები და სოფლები. ყველას ერთი აზრი გვიტრიალებს თავში: მაინც, როგორ შესძლეს ასე მოკლე დროში ქვეყნის ასე აღორძინება, აღმოსავლეთშიც ხომ ამ ჯიშისა და ჯილაგის ხალხი ცხოვრობს, იმათ რამ შეუძალა ხელი?...

ერთი სიტყვით, ფიქრისა და განსჯისთვის საკმაოზე მეტი მასალა დაგვიგროვდა... მთელი თვრამეტი დღე გვქონდა საამისოდ.

...კიოლნის ცნობილი ტაძრის დათვალიერების შემდეგ გარეთ რომ გამოვედით, შემთხვევით შევხვდით კანცლერ ლუდვიგ ერხარდს, რომელიც ხალხის გარემოცვაში იდგა, ესალმებოდა და ესაუბრებოდა მათ... აღტაცებულმა ხალხმა მას გულთბილი ოვაციები მოუწყო. საგულისხმოა, რომ მან ამ პოსტზე კონრად ადენაუერის შემდეგ მთელი თოთხმეტი წელი დაჰყო, მანამდე კი გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის ფინანსთა მინისტრი იყო. ქვეყნის ეკონომიკა საოცრად მოკლე დროში სწორედ მისმა გონიერულმა ეკონომიკურმა პოლიტიკამ აღორძინა!

გაივლის ოთხი ათეული წელი და ფრანკფურტში ყოფნისას კვლავ გავიხსენებ კანცლერ ერხარდთან წამიერ შეხვედრას. გავიხსენებ, რადგან... იქაც ფრიად სასიამოვნო სიურპრიზი მელიოდა: მე და ჩემი მეუღლე სასტუმროში შევდიოდით. თვალი მოვკარით, კიბეზე გაჭირვებით ჩამომავალ, ასაკ და სიმსუქნე მორეულ ექსკანცლერ პელმუტ კოლს! მივეგებე

და ხელი შევაშველე. ესიაპოვნა, მხარზე დამყვრდნო. მივიყვანე ავტომანქანამდე. სანამ ჩაჯდებოდა, პიჯაკი გაიხადო და ახალგაზრდა გოგონას გადასცა, მან კი სანაცვლოდ წაქსოვი, ღიღებიანი ყაკეტი მიაწოდა. კოლმა ჩაიცვა, ღიღები საგულდაგულოდ შეიკრა და მანქანაში ჩაჯდა.

ჩვენ შევიცადეთ, ვიდრე მანქანა ადგილიდან არ დაიძრა. ექსკანცლური და მისი თანმზლები გოგონა მაღლიერების ნიშნად ხელს გვიქნევდნენ...

1980 წელს, როცა ბერლინის კედელი დაინგრა და ორი გერმანია გაერთიანდა, პელმუტ კოლი ერთიანი გერმანიის პირველი კანცლური გახდა და ბევრი რამ გააკეთა საერთაშორისო ასპარეზზე ამ ქვეყნის ღირსეულად წარმოჩენისათვის.

ჩემმა ერთმა თანაკლასელმა ქორწილში შევეკარედი შინი-
წვია. მორიგი სადღეგრძელოს დროს ფეხზე წამოვდგა ასა-
კოვანი, მშვენიერი შესახედაობის მამაკაცი. შავი კოსტუმის
ფონზე უფრო საგრძნობლად იკვეთებოდა მისი ჭაღარა თმა,
თეთრი პერანგი, შავი პალსტუხი... ნეფე-დედოფლის სადღეგრ-
ძელო შესვა და ასეთი რამ თქვა: ოდითგანვე ცნობილია ქართ-
ველი ქალის სილამაზე. გერმანიაში ოცდაათიან წლებში წა-
ვიკითხე ერთი ინგლისელი მეცნიერის ვრცელი გამოკვლევა
სხვადასხვა ეროვნების ქალთა აღნაგობასა და ანატომიურ
თავისებურებებზე. ავტორი წერდა, რომ ქართველი ქალი
თავისი დახვეწილი სრულყოფილებით ყველას აღემატება,
ჩვენი პატარძალი სწორედ ამის ცოცხალი მაგალითია და
იგი ქართული გენისა და ჯიშის განსახიერებაა...

ძალიან მომეწონა ეს მოხდენილი ტირადა და დავინტერესდი
მისი ვინაობით... სიძე-ბატონმა მითხრა, დედაჩემის ბიძაშვილი
შალვა მალლაკელიძეაო. მასზე უკვე მქონდა რალაც-რალაცები
წაკითხული. ვიცოდი, რომ ერთ დროს, ჯერ ქუთაისის, მერე
თბილისის და ბოლოს აფხაზეთის გენერალ-გუბერნატორი იყო.
ჩემს ჭაბუკობაში ემიგრანტული ლიტერატურის სიუხვით მაინც-
დამაინც ვერ დავიკვებნიდით, მაგრამ რასაც მოვიხელოებდი,
სულმოუთქმელად ვკითხოლობდი. ასე „გაეიცანი“ ნოე ჟორდა-
ნია, კარლო ჩხეიძე, ნოე რამიშვილი, კაკი წერეთელი, კოკი და-
დიანი, ტიტე მარგველაშვილი, სპირიდონ კელაია, გიორგი მალ-
ალაშვილი, შალვა ამირეჯიბი – ვერიკო ანჯაფარიძის პირველი
ქმარი, გიორგი მაჩაბელი და სხვა...

ბატონ შალვასთან გადავეკეპი და კუთხარი, თქვენზე ზო-
გიერთი რამ წავიკითხე და ძალიან დამაინტერესა-მეთქი. თუ
ასეა, სხვა ამბებზეც გეტყვი ორიოდე სიტყვასო და ჯერ
სუფრასთან, მეორე დღეს კი მის ბინაში (დიდუბეში-ბათუმის
ქუჩაზე) გავრძელდა ჩვენი საუბარი:

- მე ქუთაისის გიმნაზია დავამთავრე - სწავლება 12 წლიანი იყო. გიმნაზიის დირექტორი იოსებ ოცხელი ვაზლადათ. ჩემთან ერთად სწავლობდა ვიქტორ ნოზაძე. მოსკოვის უნივერსიტეტში მე იურიდიულზე, ვიქტორმა კი ფილოლოგიურზე გავაგრძელეთ სწავლა. ტიციან ტაბიძეც სწავლობდა ფილოლოგიურ ფაკულტეტზე, მაშინ მას ტიტე ერქვა. არ მოსწონდა თავისი სახელი - ტიტე და ჩემი რეკომენდაციით დაირქვა ტიციანი.

1918 წლის 26 მაისს გამოცხადდა საქართველოს დამოუკიდებლობა. არ იფიქროთ, რომ ეს ნოე ჟორდანიას დამსახურება იყო. ეს გააკეთა ნოე რამიშვილმა. ნოე ჟორდანიას ლანჩხუთელი მღვდლის შვილს რუსი ცოლი ჰყავდა - ქართველთა მოძულე. საგულისხმოა, რომ რამიშვილს არ უყვარდა ჟორდანიას:

- მე უნდა ვიყო შინაგან საქმეთა მინისტრი და ეგ პრეზიდენტიო?! - მეუბნებოდა.

ნოე რამიშვილი მენდობოდა, ყველაფერში მხარს მიჭერდა. საწყალი პარიზში მოკლეს 1926 წელს, უკნიდან მიპარვით ზურგში ესროლა ჭანუყვაძემ თუ კეჭეყმაძემ საბჭოთა უშიშროების აგენტმა.

მე, თბილისის გენერალ-გუბერნატორმა, დავაპატიმრე მიხაკხაკია, ფილიპე მახარაძე, მამია ორახელაშვილი, სერიოჟა ქავთარაძე და სხვები.

1920 წელს მთავრობის ნებართვით და ჩემი ვანკარგულებით ლეგალიზებული გახდა კომუნისტური პარტია. ამიტომ იძულებული გავხდით ბოლშევიკები პატიმრობიდან გაგვეთავისუფლებინა. ამის შემდგომ პირველად რუსეთმა სცნო საქართველო, მერე გერმანიამ, თურქეთმა, ინგლისმა და არგენტინამ.

ჩრდილოეთ კავკასიის მთავრობა რომ დაეცა და კიროვი და ორჯონიკიძე გროზნოში შემოვიდნენ, ჩვენთან მთავარსარდლად დაინიშნა გენერალი კვინიტაძე. ეს იყო მეფის გენერ-

ლის — ივანიკა კვინიტაძის ვაჟი. მან ქართული არ იცოდა. კვინიტაძის დანიშვნა იყო დიდი შეცდომა და ერთ-ერთი შეცდომა ეზი ჩვენი მარცხისა. სხვათაშორის, გავრცელებულმა შეცდომამ აზრი, თითქოს შამილი გრიგოლ ორბელიანმა დაატყვევა, სინამდვილეში ივანიკა კვინიტაძემ შეიპყრო შამილი...

როცა აფხაზეთის გენერალ-გუბერნატორად დამნიშნეს, აფხაზეთის სათავეში იდგა მურზაყან ეშხვარი, ქართული სულისკვეთების აფხაზი თავადიშვილი. აქედან მეცხრე არმია მოდის, აღმოსავლეთიდან მეთერთმეტე. ეფრემ ეშხას და ნესტორ ლაკობას უნდათ აფხაზეთი ჩამოაშორონ საქართველოს და გაასაბჭონ. ამ დროს ნოე ფორდანიას და მისი მთავრობა გასაქცევად ეშხადება. ბოლშევიკები საქართველოში შემოსვლას აპირებენ... წინააღმდეგობის გასაწევად მოვეშხადეთ და კახეთში, ქაქუცა ჩოლოყაშვილის მამულში უცხოეთიდან დიდძალი იარაღი შემოვიტანეთ. გაგვცეს და 1921 წლის 13 მაისს დამაპატიმრეს. მეტეხის ციხეში გამოძკეტეს. შემდეგ მოსკოვში ეტაპით გადამიყვანეს. ლენინის პირადი რწმუნებული იყო გორკის პირველი ცოლი — ეკატერინე პავლოვნა პეშკოვა, რომელსაც კარგად ვიცნობდი და მისთვის წერილის გადაცემა მოვახერხე. პეშკოვა ლენინთან შუამდგომლობით შესულა, იმასაც განკარგულება გაუცია, მალლაკელიძე საბჭოეთიდან დაუყოვნებლივ გააძევეთო (выдворить из страны советов). პეშკოვა დამეხმარა ლატვიის ვიზების გაფორმებაში და ჩემს გერმანულ ცოლთან და ვაჟიშვილთან, გაიოზთან ერთად რიგაში წავედი.

1923 წელს, ლატვიიდან გავემგზავრე პრალაში.

(სხვათაშორის უბრწყინვალესი ქალბატონი, რუსეთის საიმპერატორო სახლის უკანასკნელი წარმომადგენელი, ლეონიდა გიორგის ასული ბაგრატიონ-მუხრანელიც 1920 წელს რევოლუციური მთავრობის რისხვას, რომლებიც სასტიკად უსწორდებოდნენ დიდგვაროვნებს, პეშკოვამ გადაარჩინა და თბილისიდან უცხოეთში გასვლაში დაეხმარა.

გაატერინე პეშკოვას და მაქსიმ გორკის შვილიშვილი მარფა პეშკოვა, მე გავიცანი 1985 წელს მოსკოვში, სწორედ ამ პეშკარიაშვილის ოჯახში, როცა მე და ცნობილი კინორეჟისორი რეზო ჩხეიძე მათ ვსტუმრობდით. ქალბატონი მარფა იყო სერგო ლავრენტის ძე ბერიას მეუღლე. (ავტ.)

ბევრი ვიწვალე, — განავრძო ბატონმა შალვამ და ბოლოს 1934 წელს გერმანიაში ამოვყავი თავი. იმავე წელს პაულ ფონ ჰინდენბერგი, გერმანიის პრეზიდენტი გარდაიცვალა. მისი სიკვდილის შემდეგ ჰიტლერმა თავი სახელმწიფოს მეთაურად, მთავარსარდლად და რაიხსპრეზიდენტად გამოაცხადა.

დრო გავიდა, იქაურობას შევეჩვიე. მჭიდრო კავშირი მქონდა ქართულ ემიგრაციასთან საფრანგეთში. ეროვნული პოლიტიკური ორგანიზაციის — „თეთრი ვიორჯისა“ და ქართველ „ტრადიციონალისტთა კავშირის“ დამფუძნებელი ვიყავი. სამსახური სამხედრო უწყებაში დავიწყე. 1939 წელს დავუახლოვდი ვილგელმ კანარისს და გერმან გერინგს — გერმანიის შვიარაღებული ძალების უმაღლესი მთავარსარდლობის წევრი გავხდი. იმ პერიოდში საინტერესო შეხვედრა მქონდა იტალიის მეფესთან — ვიქტორ ემანუელთან. 1939 წელს ვარშავიდან, სადაც საგანგებო დავალებით ვიყავი მივლინებული, რომ ჩამოფრინდი ბერლინის აეროდრომზე გერინგი დამხვდა.

ომი დაიწყო. როცა გერმანელებმა ბაქოს ნავთობის ხელში ჩასაგდებად კავკასიაში შემოჭრა დააპირეს, ემიგრანტ ქართველებს საძულველი ბოლშევიკური რუსეთისაგან სამშობლოს დახსნის რეალური იმედი გაგვიჩნდა. მაშინ მე ვერმახტის ქართული ლეგიონის მეთაური ვიყავი. ლეგიონი 1000 კაცს აჭარბებდა, ამიტომ დავყავი ბატალიონებად. კავკასიისკენ დავიძარი. გაიოზი ჩემთან იყო ლეგიონში, მოვეიანებით ის გუდერიანთან გადაიყვანეს...

ჰიტლერს ერთხელ შევხვდი პრუსიაში, ტყეში, მის შტაბში, შელენბურგთან და გენერალ კესტრინგთან ერთად.

ჩვენს ჩანაფიქრს, რომ ბოლშევიზმისგან გაგვერთავისუფ-

ლებინა საქართველო, აღსრულება არ ეწერა: „ედელვაისის“ საგანგებოდ გაწვრთნილმა, რჩეულმა სამთო ბრიგადებმა მანსონისა და ნაკრას უღელტეხილებზე ქართული შენაერთებისგან გამანადგურებელი მარცხი იწვინეს. ხომ გერმანელების სამსახურში ვიდექი, გული სიამაყით ამივსო თანამემამულეთა ამ გმირობამ – ვენაცვალე, ქართულმა გენმა თავისი უპირატესობა დაამტკიცა!

ჩრდილოეთ კავკასიაში სამხედრო ტყვეებისთვის მრავალი ბანაკი არსებობდა. ჩემს ხელმძღვანელობას ვთხოვე, ქართველები გამოაცალკევით, შევხვდები და დაველაპარაკები, იქნებ გადმოვიბირო-მეთქი. ეს აზრი მოიწონეს.

– ნუ „ბუნტოვშიკობთ“, ყველაფერზე ნუ ბობოქრობთ. ვიცი, რომ იკრიბებით და რალაც გეგმებს აწყობთ. ამით ვერაფერს გამოაპარებთ და თავს ტყუილად დაიღუპავთ. მერედა, ვის ემსახურებით, ბოლშევიკებს? არ გინდათ საქართველო თავისუფალი ქვეყანა რომ გახდეს? მოგვეხმარეთ და ეს ყველაფერი სასიკეთოდ შეიცვლება. გერმანელები უკვე ქმნიან ნაციონალურ სამხედრო დაჯგუფებებს. თქვენც გაერთიანდით, გერმანელთა ნდობა მოიპოვეთ. თუ ამას არ იზამთ, თავს წააგებთ. ტყვეობას თავი რომ დააღწიოთ, სულ ერთია, თქვენები არ დაგინდობენ-მეთქი! – მივმართე ტყვეებს.

ჩემდა გასაოცრად, ბევრმა როდი გამოხატა აღტაცება. ისინი ბოლშევიკური იდეოლოგიით ისე იყვნენ მოწამლულები, არაფრის გაგონება არ სურდათ, თუმცა ნაწილმა თანამშრომლობაზე მზადყოფნა განაცხადა.

დარწმუნებული არ ვიყავი, რომ ეს ღონისძიება უთუოდ წარმატებული იქნებოდა, მაგრამ ცდა არ დამიკლია, რომ ქართველი ახალგაზრდა ვაჟკაცებისთვის სიცოცხლე შემენარჩუნებინა... კავკასიაში წარუმატებლობის შემდეგ გერმანიაში დამაბრუნეს და გენშტაბში გამამწესეს. 1944 წელს მომანიჭეს გენერლის წოდება, ეს დაამთხვიეს ჩემს 50 წლის იუბილეს. მაშინ საკმაოდ მაღალი თანამდებობა მეკავა. წარმოიდგინეთ,

გენერლის ჩინით ვერმახტში ერთადერთი არაარიელი ვიყავი! ომი რომ დამთავრდა, ერთ ხანს კანცლერ კონრად ვინკლერის სამხედრო მრჩეველად ვმუშაობდი. უზრუნველად, მაგრამ უსიხარულოდ მიდიოდა ჩემი ცხოვრება. სამშობლოს გათავისუფლებაზე ოცნება საპნის ბუშტივით გასკდა, – განაგრძო თხრობა ბატონმა შალვამ, – ერთხელაც სამმა გერმანელმა საბჭოთა უშიშროების აგენტმა მოტყუებით ბერლინიდან მომიტაცა. ეს მოხდა 1954 წლის 1 აგვისტოს...

სწრაფად გადამიყვანეს საბჭოთა ზონაში და გადამცეს რუს სამხედროებს. იმავე დღეს მოიყვანეს ბერლინის აეროპორტიდან წინა დღეს მოტაცებული ჩემი მეორე ცოლი (ცოტადის ქალი) და ქალიშვილი... პირდაპირ აღმოსავლეთ ბერლინის აეროპორტში, თვითმფრინავის ტრაპთან „მიგვაგრიალეს“ და გადმოგვაფრინეს მოსკოვში...

ჯერ სასტუმრო „სოვეტსკაიაში“ ვცხოვრობდით, მერე კი სასტუმრო „მოსკოვში“ და ბოლოს „სოკოლნიკებში“ – ბარაკში, აუტანელ პირობებში.

მერე იყო ლუბიანკა და დილიდან გვიან ღამემდე განუწყვეტელი დაკითხვები. მივხვდი, ჩემზე ყველა წერილმანი იცოდნენ. მაინც ზედმიწევნით მაამბობინეს ჩემი თავგადასავალი, თან მაგნიტოფონზე იწერდნენ. ბოლოს წინ დამიდეს სუფთად დაბეჭდილი ავტობიოგრაფიის სულ სხვა ვარიანტი, სხვა გვარ-სახელით. წამაკითხეს და ხელი მომაწერინეს, თან მკაცრად გამაფრთხილეს, ამიერიდან ამ ბიოგრაფიით იცხოვრებთ მოსკოვში, დაგინიშნავეთ საარსებო საშუალებას, კონტაქტში კი არავისთან არ შეხვალთო...

რასაც დამპირდნენ, შემისრულეს. ზოგჯერ მე ვურეკავდი იქით, ვინაიდან ის „საარსებო საშუალება“ ძალიან მოკრძალებული იყო და არ მყოფნიდა. ქაშარი შემოიჭირეო, მპასუხობდნენ. ფაქტიურად შინა პატიმრობაში ვიყავი.

ასე ვიცხოვრე გარკვეული პერიოდი.
ერთხელაც მოვიდნენ და ისევ ლუბიანკაზე წამიყვანეს.

ვიფიქრე, ახლა კი წირვას გამომიყვანენ-მეთქი. წინ დამიდეს გერმანული გაზეთი, სადაც დეტალურად ეწერა - რადის საიდან და როგორ მომიტაცეს, ვინ მომიტაცა, რომელი მარკისა და ნომრის მანქანით, როგორ გადამცეს საბჭოთა უშიშროებას და ა.შ.

ერთადერთი შეკითხვა ჰქონდათ: ვის შევხვდი და ვის ვესაუბრე ჩემს შესახებ.

- არც არავის შევხვედრივარ და არც არავისთან მისაუბრია, - ვუპასუხე... ერთ ხანს იქ მამყოფეს. ბოლოს გამომიშვეს, წადი და, სადაც გინდა, შენი გვარ-სახელით იცხოვრეო. მგონი, დარწმუნდნენ, რომ ისევ თავისიანმა გასცა...

თბილისში ჩამოვედი. მას შემდეგ აქა ვართ. ერთი პერიოდი ადვოკატად ვმუშაობდი, მერე იქიდანაც დამითხოვეს.

აი, ეს საინტერესო ისტორია მიაშპო შალვა მალლაკელიძემ, მაშინ ის 75 წლის იყო და მუშაობდა საქართველოს მწერალთა კავშირის გამომცემლობაში იურისკონსულტად.

გარდაიცვალა 77 წლის ასაკში.

შალვა მალლაკელიძის მონათხრობმა გამახსენა ჩემი მოგვარეების - მამა-შვილის ტიტე და გივი მარგველაშვილების ბედი.

გერმანიაში განათლებამიღებული ფილოსოფოსი ტიტე მარგველაშვილი საქართველოს გასაბჭოების მერე ოჯახთან ერთად გერმანიაში გადასახლდა... ბერლინის უნივერსიტეტში ფილოსოფიას ასწავლიდა და ქართველთა სათვისტომოს ედგა სათავეში. დიდი ავტორიტეტით სარგებლობდა ქართველ ემიგრანტთა შორის მთელ ევროპაში. შალვა ნუცუბიძე მეგობრობდა ტიტე მარგველაშვილთან. 1965 წელს, როდესაც პირველად ვიყავი გერმანიის ფედერაციულ რესპუბლიკაში და შემდგომ წლებშიც - ქართველი ემიგრანტები - ნიკოლოზ ჯანელიძე, ვიორგი კორძაძე, ვახტანგ ჩხაიძე, ქრისტეფორე კირკიტაძე, ვახტანგ ვუფხვაძე და სხვები შეკითხებოდნენ, ვინ

იყვნენ ტიტე და გივი მარგველაშვილები ჩემი? სამწუხაროდ, ისინი ჩემი ნათესავები არ არიან.

გივი ბერლინში დაიბადა. ომის დამთავრების შემდეგ „მამა-შვილი“ მოტყუებით გადაიყვანეს ბერლინის საბჭოთა საოკუპაციო ზონაში და ზაქსენჰაუზენის საკონცენტრაციო ბანაკში მოათავსეს. ტიტე რვა თვე აწამეს, ბოლოს დახვრიტეს. ყოფილ ნაცისტურ ბანაკში გივი მარგველაშვილმა ორი წელი დაჰყო. ამის შემდეგ იგი თბილისში გამოამგზავრეს. ქართულის არმცოდნემ, იცოდა მხოლოდ ევროპული ენები. კითხულობდა ლექციებს უცხო ენათა ინსტიტუტში და უნივერსიტეტში. მუშაობდა საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ფილოსოფიის ინსტიტუტში, წერდა რომანებს, პოემებს, მოთხრობებსა და ლექსებს გერმანულ ენაზე... თუმცა არც ერთი მისი ნაწარმოები საქართველოში არ გამოცემულა. მხოლოდ 40 წლის შემდეგ მიეცა საშუალება დაბრუნებულყო გერმანიაში. სწორედ იქ დაიბეჭდა მისი ნაწარმოებები... იგი აღიარეს თანამედროვეობის თვალსაჩინო შემოქმედად და ფილოსოფოსად. გერმანიაში მასზე გადაიღეს დოკუმენტური ტელეფილმი. ლექციებს კითხულობდა გერმანიის და აშშ-ის უნივერსიტეტებში. 1997 წელს აირჩიეს თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის საპატიო დოქტორად. ამჟამად ცხოვრობს ბერლინში.

ახალგაზრდობაში, სამუშაოთა მწარმოებელი რომელიც ერთი პერიოდი ხე-ტყის მრეწველობის სამინისტროს ადმინისტრაციულ და ამავე სამინისტროს საპროექტო ინსტიტუტის შენობებს ვაშენებდი. ინსტიტუტის დირექტორის მოადგილედ მუშაობდა ნიკოლოზ აბრამიშვილი, ჩემი უშუალო დამკვეთი. უკვე ასაკოვანი, დარბაისელი, კულტურული და სასიამოვნო ადამიანი.

ერთხელ ბატონმა ნიკოლოზმა ასეთი რამ მიაძღო:

— ახალგაზრდობაში ვცხოვრობდი ზაშურში. ახალი დაოჯახებული ვიყავი. ჩემი ცოლი პეტა (პეტრე) კაპანაძის შვილი იყო. პეტა და სოსო ჯულაშვილი გორის სასულიერო სემინარიაში ერთად სწავლობდნენ.

ძალიან ხელმოკლედ ვცხოვრობდით, იმდენად გვიჭირდა, რომ როცა ჩემი სიდედრი, პეტას ცოლი გარდაიცვალა, ფულის სესხება დაგვჭირდა, ყველა წესი და ადათი რომ შეგვესრულეზინა.

აიღო პეტამ პროცენტაინი ვალი. მისი გადახდის შესაძლებლობა კი თეორიულადაც არ არსებობდა.

შევუჩნდით მე და ჩემი ცოლი პეტას, რათა მიემართა სტალინისთვის და ეთხოვა ფულით დახმარება. შემდეგ, ღმერთი მოწყალეა და იმედი გვქონდა გავისტუმრებდით პროცენტაინ ვალსაც კი.

ძალიან არ უნდოდა მოსკოვში წერილის გაგზავნა, მაგრამ არ მოვეშვით და დავიყოლიეთ, რადგან თვითონაც შესანიშნავად იცოდა, რომ სხვა გზა, სხვა საშუალება ვალის გასტუმრებისა ოჯახს არ გააჩნდა.

მიწერა პეტამ სოსოს წერილი.

გადის სამ თვეზე მეტი და მოსკოვიდან ვიღებთ დეკემას: „Молния Грузия ст Хашури Народному учителю Петру Капанадзе Твое письмо передали мне позавчера опозданием

два месяца Твоя просьба будет исполнена привет Сталин.

მკითხველებს მინდა შევახსენო, რომ მაშინ დემკობში სასვენ ნიშნებს არ ხმარობდნენ და ამიტომ ნუ გაუკვირდებით მათი სრული იგნორირება ამ დეპეშაში.

დეპეშა დათარიღებულია 1933 წლის 5 დეკემბრით.

რა თქმა უნდა, ყველამ ძალიან გავიხარეთ. არა მარტო იმიტომ, რომ ჩვენი ფინანსური გაჭირვებიდან გამოსვლის პერსპექტივა გამოჩნდა, არამედ, უფრო მეტად იმიტომ, რომ ამხელა პიროვნებამ საჭიროდ ჩათვალა გამოგვხმაურებოდა და ჩვენი ტკივილი გულთან ახლოს მიეტანა. პეტას სიხარული განსაკუთრებული იყო — არ დავვიწყებიათ, ვახსოვარო!

ამის შემდეგ დიდი დრო არ იყო გასული, რომ გვიან ღამით ჩვენი სახლის კარზე კაკუნი გაისმა...

ვინ უნდა ყოფილიყო? ასეთ დროს პროვინციულ ქალაქში სტუმრად არავინ დადის.

პეტა განსაკუთრებით შეშფოთდა, დაიწყო ტანსაცმლის ძებნა, ეძებდა თბილ ტანსაცმელს, ალაგებდა, მოკლედ ციმბირში გადასახლებისთვის ემზადებოდა.

შევშფოთდით ჩვენც.

კარზე კი დაფინებით აკაკუნებდნენ.

უნდა გაგველო, სხვა რა გზა გვქონდა, გაუვლეთ.

რას ვხვდავთ: დგას ხაშურის რაიკომის პირველი მდივანი, მასთან ერთად ხაშურის შინსახკომის უფროსი და ვილაც რუსი ოფიცერი.

— Кто здесь Петре Капанадзе? — იკითხა რუსმა ოფიცერმა.

— Я, — უპასუხა პეტამ.

— Представьте Ваши документы, — მოითხოვა ოფიცერმა.

პეტამ ძლივს მოძებნა თავისი საბუთი და ხელის კანკალით გაუწოდა რუსს.

როცა ოფიცერი დარწმუნდა, რომ მის წინაშე ნამდვილად

პეტრე კაპანაძე იდგა, მიაწოდა კონვერტი. კონვერტში კი არ
ეს წერილი იდო:

„პეტას გაუმარჯოს!

ჩემი დეპეშა, როგორც ჩანს, მივიღია. გიგზავნი ორი ათას
მანეთს. მეტი არა მაქვს. ეს ფული ჩემი გონორარია. ჩვენ
აქ გონორარს არ ვიღებთ საზოგადოდ, — მხოლოდ განსა-
კუთრებულ შემთხვევაში ვიღებთ ხანდახან. შენი გაჭირვე-
ბა ჩემთვის განსაკუთრებული შემთხვევაა და ამიტომ ავიღე
გონორარი, რომ შენთვის გამოვიყენო. გარდა ამ ფულისა შენ
მოგცემენ სესხათ 3000 მანეთს. მე ველაპარაკე ამის შესახებ
ბერიას (ამიერკავკასიის საოლქო მდივანია), და იმან სიტყვა
მომცა — უეჭველათ აღვასრულებო. მაშ ასე: — 2000 მანეთი
მიიღე, როგორც ჩემი შეგობრული ნობათი, და 3000 მანეთი
— როგორც სესხი.

იცოცხლე მრავალჟამიერ

შენი სოსო.

7.XII.33 წ.“

მორე დღეს რაიკომის პირველმა მდივანმა კარგი ძღვენი
გამოგვივზავნა.

თვალში გამოვიხედეთ.

ბერიასთანაც ვიყავით მისასვლელელები და ჩავედით თბი-
ლისში.

დაუყოვნებლივ მიიღეს პეტა კაპანაძე ამიერკავკასიის
საოლქო კომიტეტში. მე გარეთ ველოდი.

ბერიას ჯერ წერილად გამოუკითხავს პეტასთვის, როგორ
ცხოვრობდა, რას აკეთებდა, შემდეგ გამოუღია უჯრა, ამოუღია
კონვერტი 3000 მანეთით და, ეს ჩემგან საჩუქრად გქონდეთო
— უთქვამს...

პეტამ სასტიკად იუარა თურმე: სესხად კი, ბატონო, როგორც
სოსომ მოიწერა, მაგრამ საჩუქრად, არაფრის დიდებითო.

არ გაუვიდა უარის თქმა ლავრენტი პავლოვიჩთან. ეგ კი
არა, ბერიას უკითხავს, კიდევ რა გსურთ, რით დაგეხმაროთო.

პეტას მადლობა მოუხსენებია ყველაფრისთვის, მეტი რა უნდა გვინდოდესო. მაგრამ ლავრენტის უთქვამს, ახლა წარმოგიკარგად მოიფიქრეთ და მე ხვალ გელოდებითო.

ასე დამშვიდობებიან ერთმანეთს.

როცა ამ ყველაფერს სიმაძრი სიძეს მოუყვა, სიძე შურინდა, ბინა ვთხოვოთ თბილისში, თორემ ახლად დაქორწინებულებს ხაშურში იატაკზე გვიძინავს და ამ ვაჭირვებიდან ვერასოდეს ამოვალთო.

მეორე დღეს ბერიამ სიძე-სიმაძრი ერთად მიიღო:

— აბა, რა მოიფიქრეთო?

უთქვამთ ამათ ბინის შესახებ და დიდი ბოდიში მოუხდიათ, ასეთი თხოვნით რომ გაწუხებთო.

გამოიძახა ბერიამ თავისი თანამშრომელი, — „წაიყვანე, ის ბინები აჩვენე და რომელიც მოეწონებათ, გაუფორმეთო“.

გამომშვიდობებიან ბერიას დიდად მადლიერი ხაშურელები, რომელთაც თბილისში გადმოსვლის რეალური პერსპექტივა გაუჩნდათ. მანქანით მიიყვანა ბერიას თანამშრომელმა ჭავჭავაძის ქუჩაზე — ოპერის წინ და შეიყვანა სხვა შენობებთან შედარებით ახლად აგებული საცხოვრებელი სახლის ერთ-ერთ ბინაში.

— მოგწონთ? — შეეკითხა.

ასეთი აპარტამენტების დამნახავ სიძე-სიმაძრს ხმის ამოღების უნარი წართმევიათ და პასუხის გაცემა უცებ ვერ მოუხერხებიათ.

მათმა მეგზურმა ეს დაყოვნება დაწუნებად აღიქვა:

— თუ არ მოგწონთ წავიდეთ, სხვა ბინას განახებთო.

— რას ამბობთ, მოგეწონს, როგორ არ მოგეწონს. ზღაპრული ბინა არისო.

ის დღე იყო, და მას შემდეგ აბრამიშვილების ოჯახს საცხოვრებელი ადგილი არ შეუცვლია. ამ ამბავს რომ მომიყვა, მაშინაც იმ ბინაში, ცხოვრობდა...

სამამულო ომის დაწყებიდან რამოდენიმე თვეში პეტა მოსკოვში იხმო.

ჩავიდა პეტა კაპანაძე მოსკოვში. დახვდნენ. სტალინის მოკრძალებულ ბინაში და დაელოდეთო, უთხრეს.

კარგა ხანს ელოდა და სადღაც ნაშუალაძევს დაბრუნდა ბელადი.

ძალიან თბილად შეხვდნენ ერთმანეთს ბავშვობის მეგობრები. ამდენი წლის უნახავებს გასახსენებელი ბევრი ჰქონდათ.

ივახშმეს, საუბრით გული იჯერეს. გამთენიისას დაიძინეს.

შორე დღესაც იგივე განმეორდა. შეწუხდა პეტა: ამ ადამიანს მთელი ქვეყნის საქმე მხრებზე აწევს. აქ კიდევ — ომი, გერმანელები უტყვენ, ფრონტზე საქმეები ცუდად მიდის, დიდია მსხვერპლი.

სტალინს სახელმწიფო თავდაცვის კომიტეტის თავმჯდომარეობა, თავდაცვის სახალხო კომისრობაც და სახკომსაბჭოს თავმჯდომარეობაც შეთავსებული ჰქონდა. აგერ კიდევ პეტას მასპინძლობა, მასთან შუალამით საათობით საუბარი.

შებედა პეტამ სოსოს:

— დაისვენე, სოსო, მთელი დღის ნამუშევარმა ადამიანმა ხომ უნდა მოისვენოს, ღამე ხომ უნდა დაიძინოს რამდენიმე საათი მაინც.

— რას ამბობ, კაცო, მე შენთან ყოფნა მსიაძოვნებს და შენთან საუბრის დროს ვისვენებ.

მერე იხსენებდა პეტა, რომ როცა ვერაფრით დაარწმუნებდა სოსოს, ეტყოდა — მე მეძინებაო.

— არაფერიც არ გეძინება, — გაკენწლავდა სტალინი, — არ გაგივა ეგ ეშმაკობაო, — და გრძელდებოდა ღამის საუბრები.

ერთ ოთახში იწვნენ. პეტას საწოლი დაუდგეს, სტალინი კი, როგორც ყოველთვის დივანზე იძინებდა.

პეტა იხსენებდა, რომ როცა ძალიან გაუგრძელდებოდათ

ლამის საუბრები, მორიდებულ ხვრინვას ამოუშვებდა, ვითომ ჩაეძინა და ამით სტალინისთვის დასვენების საშუალება შეეძინა. სტალინს თავისთვის ჩაულაპარაკია: – ჩაეძინა, შე ღმერთ-ძალლო?

ახლობელი ადამიანი სჭირდებოდა სტალინს, ურთიერთობები რომელიც ბავშვობიდან ტკბილად ახსოვდა და რომლებიც ასე აკლდა მას. სულ ოფიციალურ გარემოში იმყოფებოდა, უბრალო ადამიანური ურთიერთობა ენატრებოდა. მეორე ცოლმა ნადიამ თავი მოიკლა (ფსიქიკური აშლილობა დედიდან მოსდგამდა), უფროსი ვაჟი იაკობი ფრონტზე დაიღუპა, ვასია ფრონტზე იბრძოდა, სვეტლანას თავისი გატაცებები გაუწნდა.

სულ მარტო დარჩა.

ამიტომ სჭირდებოდა ადამიანური, თბილი, უშუალო, თავისუფალი ურთიერთობა... თანადგომა და თანაგრძნობა, ანუ ისეთი მიკროგარემო, რომელშიც თავს კვლავ სოსოდ იგრძნობდა, სოსო ჯულაშვილად და თუნდაც ორიოდ საათით გათავისუფლდებოდა სახელმწიფოს მეთაურის კოლოსალური ტვირთისგან.

ტიტანი იყო, რა თქმა უნდა, მაგრამ იყო ადამიანიც, თავისი ადამიანური სისუსტეებით, რომელთა მოთოკვა მას კარგად შეეძლო. მაგრამ მაშინაც კი, როცა განსაკუთრებით კრიტიკული ვითარება იყო, როცა ქვეყნის ყოფნა-არყოფნის საკითხი იდგა, ნერვიული სტრესის გასანეიტრალებლად მცირეოდენი განმუხტვის უფლება მისცა საკუთარ თავს.

ერთი კვირის თავზე პეტამ სოსოს სთხოვა, წავალ საქართველოშიო.

დათანხმებია გულდაწყვეტილი სტალინი.

გავიდა დრო. ფაშისტებს დასაუღლეთისკენ მიერეკებიან. გარდატეხაა ფრონტებზე. კვლავ მიიწვია სოსომ პეტა – კარგად დაებუდა მისი ჩასვლა მოსკოვში.

ომის დამთავრების შემდეგ, ლიკანში დასასვენებლად მყოფმა სოსომ კვლავ მოინატრა პეტა და თავისთან მიიპატიჟა...

— ამასობაში, — მიყვება ნიკოლოზ აბრამიშვილი, — ერთი ცუდი ამბავი მოხდა. ჩემს ცოლის ძმას, რომელიც ხათრით მოსკოვში ჩაიყვანეს, ასწავლეს და დაასაქმეს, ერთხელაც გაუგებრობაში მოხვედრილს შემთხვევით კაცი შემოაკვდა...

პეტა სტალინთან „გაამწესეს“ ოჯახის წევრებმა — სთხოვე, ეგებ უშველოსო. ჩავიდა პეტა მოსკოვში და უამბო ეს ამბავი სტალინს:

— კაცი შემოაკვდა ჩემს ბიჭს. სოსო, უნდა დამეხმარო...

შეწუხებულია სტალინი და ჩვეულებისამებრ ჩაფიქრებულს ბოლთის ცემა დაუწყია. მცირე პაუზის შემდეგ პეტასკენ შემოტრიალებულა:

— რა უცნაური ხალხი ვართ ეს ქართველები. ასეთი სიტყვა, მგონი, ქართულის გარდა, არცერთ სხვა ენაში არ უნდა იყოს. რას ჰქვია შემოაკვდა?! მოკლა ადამიანი და პირდაპირ ასე თქვი შე კაცო...

უარით ვერ გამოისტუმრა სიყრმის მეგობარი და პატიმრობიდან ვადაზე ადრე გაანთავისუფლებინა ის ახალგაზრდა.

ბევრ საინტერესო პიროვნებას შევხვედრივარ შემოღობვის მანძილზე და ერთ-ერთი გამოჩენილი სიმონიკა სხირტლაძე იყო. იგი საქართველოში ცნობილი პედაგოგი გახლდათ, ქართული ლიტერატურის სპეციალისტი, ფილოლოგი და იმავ დროს განთქმული თამადა, ენამჭვერი და მრავალმხრივ განსწავლული კაცი. იგი თავის მოწაფეებს არა მარტო ქართული ლიტერატურის მოყვარულ და დამფასებელ ადამიანებად ზრდიდა, არამედ, ჭეშმარიტ პატრიოტებადაც. ასწავლიდა ადამიანური ცხოვრების ტრადიციულ კანონებს.

მომსწრე ვარ ჭირისა და ლხინის სუფრებზე მისი თამადაობის. ამ მხრივ მას ვფიქრობ ვერავინ შეედრებოდა...

იგი განეკუთვნებოდა თამადათა იმ კატეგორიას, რომლის სათავეებთან ალბათ შედარს ჭილაძე და გულბათ ჭავჭავაძე მოიაზრებოდნენ...

ერთ ამბავს გავიხსენებ. ცნობილმა მშენებელმა ზურაბ ჯაფარიძემ, თავისი ვაჟის ვიასა და მისი რჩეულის – მარინა ერისთავის ქორწილში დამპატიყა. (გია, დღეს სახელოვანი მხატვარი-სკულპტორი და მისი უსათნოესი მუულლე მარინა, ამჟამად ჩემი მძახლები არიან.)

დიდი ქორწილია. ვიას სახელოსნოში უზარმაზარი სუფრაა გაშლილი. თამადა სიმონიკაა. ქორწილს უძღვება ზღაპრულად.

ქეფი დაწყებული იყო, როცა ქალბატონი ნინა ყვანია და მისი მახლი მამია ზოდელავა მოვიდნენ. ზამთარია. ქალბატონ ნინას „ჩერნაბურკა“ აქვს მხრებზე მოგდებული, „შლაპა“ ახურავს.

შემოვიდნენ და ჯერ კიდევ კარებში იდგნენ, როცა სიმონიკა სხირტლაძემ თვალი მოჰკრა მათ, წამოდგა და ისეთი დიდებული სიტყვა უთხრა ქალბატონ ნინას, რომ მისი გამეო-

რება ჩემს შესაძლებლობას აღემატება. შემდეგ აიღო უშველვე-
ბელი ყანწი და მიმართა შემოსწრებულებს:

– ამ ყანწით შევსვი ნეფე-დედოფლის სადღეგრძელო და
თქვენცა გთხოვთ სიტყვა შეგვაწიეთო.

ნინა ჟვანიამ, ისე რომ წარბიც არ შეუხრია, უპასუხა:

– მესროლე ვე ყანწიო!

გადავირიე: ხომ არ გაგიყდნენ-მეთქი. სუფრის თავიდან
ბოლოში ყანწი რომ ესროლა, ნინას ვერ დაეჭირა და ვინმეს
თავში მოხვედროდა, ხომ უბედურება დატრიალდებოდა?

სიმონიკამ მართლაც ისროლა ყანწი... ნინამ იგი მოხდენი-
ლად დაიჭირა... და ხალხმაც შევებით ამოიხუნთქა...

მაგრამ ეს მხოლოდ მშვენიერი სანახაობის დასაწყისი
იყო. ქალბატონმა ნინამ ყანწის შევსება ითხოვა.

შეუვსეს.

ჯერ ისევ კარებში იდგნენ ნინა და მამია. წარმოსთქვა
ნინამ სადღეგრძელო და მოიყუდა ყანწი. მამია ჩუმად „ვე-
დრება“ – დამიტოვეო. მაგრამ ნინა ჟვანია, რის ნინა ჟვანია
იქნებოდა, ბოლომდე რომ არ გამოეცალა.

გამოცალა: ასე მტერი დაგეცალოთ და ისე გადასცა
მამიას...

ცნობილია, რომ 1952 წელს დასაწყისში მამია ზოდელავა
„მეგრელთა საქმის“ მღვრიე ტალღაში მოყვა... იგი დააპა-
ტიმრეს და გადაასახლეს...

წყალტუბოში ვისვენებდი. მამიაც იქ იყო მუუღლესთან
ერთად. ერთ მშვენიერ დღეს თავისთან მიმიწვია შვილის – ან-
დროს გამოგ ზავნილ პურმარილზე, რომელიც მამინ ზუგდიდის
ქალაქკომის პირველ მდივნად მუშაობდა. მხოლოდ ორნი ვი-
ყავით. მისი კეთილშობილი და სათნო მუუღლე, ქალბატონი
ტურფა გვემსახურებოდა.

მამინ მომიყვა მამია ზოდელავა, როგორ დააპატიმრეს,
როგორ დახვდნენ ხალამოს კომკავშირის ცეკადან გამოსულს
ჩეკისტები, აქეთ-იქით ამოუდგნენ და ჩასვეს მანქანაში...

სულ წვრილად ყვებოდა ყველაფერს, ეტყობა, უნდოდა, რომ ვინმესთვის მოეთხრო თავისი მძიმე თავგადასავალი, რომელიც ისევე უცნაურად დამთავრდა, როგორც დაიწყო.

— სტალინის გარდაცვალების შემდეგ გაგკათავისუფლეს. გადასახლებიდან დაბრუნებული მოსკოვში ლავრენტი ბერია-სთან მიმიყვანეს. შევედი მის უზარმაზარ კაბინეტში და აღმოვჩნდი მარტო. მოულოდნელად გრძელი და ფართო მაგიდის თავში იატაკიდან ამოიზიდა სავარძელში მჯდომი ბერია — შეეცბი. მომესალმა. მომიკითხა, დამსვა, მესაუბრა და საუბრის ბოლოს მითხრა, რომ თბილისში ჩასვლისთანავე მუშაობას დაეიწყებდი საქართველოს მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის პირველ მოადგილედ (თავმჯდომარე მაშინ ვალერიან ბაქრაძე იყო).

გამიკვირდა, გადასახლებიდან პირდაპირ ასეთ მაღალ თანამდებობაზე დანიშენა...

ბერია დამეძმვიდობა და ისევ მოულოდნელად სავარძელში მჯდომი იატაკის სიღრმეში გაუჩინარდა...

* * *

სიმონიკა სხირტლაძე ერთხელ ასეთ საოცარ ამბავს მომიყვა:

— ზამთარი იყო. მეგობრის ოჯახში დილაძდე ვიქეიფეთ. დილა-უთენია გამოვედით რუსთაველზე და „გემოში“ ზაშზე ჩავედით. კვირა დღე გათენებული იყო, როცა დილის სუფრიდან ავიშალენით...

მიუყვებით ზემელს. ზღაპრული ამინდია. ყინვიანი კრიალა დილაა. ბარდნის. თბილისის თოვლის საბურველშია გახვეული და ვხედავ: მოსკოვის ქუჩიდან ჩამოდის ღვთაება, ულამაზესი ქალი, მოდის ისე რომ მიწას ფეხს არ აკარებს. ქუჩის აღმართს შეყოლილი ხალხი ხან რას ეჭიდება, ხან — რას, თავი

რომ შეიმაგროს. ეს საოცრება კი ისე მოდის, თითქოს ყინულს
 ლისგან მოლიპულ ქვაფენილზე კი არა, მისთვის დაგვიღობდა
 თეთრ ხალიჩაზე მოაბიჯებდეს.

ნატო ვაჩნაძე!

თეთრ ქურქშია შემოსილი, თეთრი მელიის ბეწვით მხრე-
 ბზე.

მოდის და მოაქვს ქვეყანა.

რომ მოგვიახლოვდა, უცებ გავიხადე ტყავის პალტო, ფეხ-
 ქვეშ გავუფინე და მუხლი მოვიფარე. არ შეჩერებულა, შედგა
 ფეხი ჩემ პალტოზე, ოდნავ შეეყოვნდა, გაგვიღიმა თავისი შეუ-
 დარებელი ღიმილით, თავი დაგვიკრა და გზა განაგრძო.

მოვიხედე და ყველა მუხლმოდრეკილი გავყურებდით ამ
 სილამაზეს. ის კი მიდიოდა და მიანათებდა.

ლადოს ლექსისა არ იყოს, „სხვა რომ არა იყოს რა, ჩვენ
 ამ ლამაზი ქალების ეშხი დაგვიფარავდა“...

ოცდახუთი წლისა ვიყავი, როცა მადნეულის სამიწველი დიდრებელი კომბინატის მშენებლობის უფროსად დამნიშნეს. ხელმძღვანელ თანამდებობებზე ახალგაზრდების დანიშნულება აღარავის უკვირს და მეც, ეს არნახულ საოცრებად არ მიმაჩნია. მაგრამ... აქ ერთი მომენტი, ერთი მნიშვნელოვანი წყაღვამყოფია ძველ და ახლანდელ საკადრო პოლიტიკას შორის. ეს არის გამოცდილება და პროფესიონალიზმი – მთავარი პრინციპი, რომელიც ჩემს ყმაწვილკაცობაში განსაზღვრავდა ყოველ თანამდებობრივ გადაადგილებას.

სამწუხაროდ, დღეს ხშირად ეს პრინციპი უგულვებელყოფილია...

მე რატომღა დამაწინაურეს? საქმე ის არის, რომ „მადნეულმშენში“ მისვლამდე მშენებლის სერიოზული გზა მქონდა გავლილი. სადაც კი მიმუშავია, დაკისრებულ მოვალეობას ყველგან კარგად ვასრულებდი. გამოცდილებაც, იცოცხლეთ, დამიგროვდა. ათასი თვალი მაკვირდებოდა. შეძინიშნეს და... მწვანე შუქიც ამის შემდეგ ამინთეს...

აქვე ვიტყვი იმასაც, რომ ახალბედა ხელმძღვანელს უფროსი და უმდიდრესი გამოცდილების მქონე პროფესიონალები ბედის ანაბარა არასოდეს ტოვებდნენ. ჩემს მაგალითზე შემიძლია დარწმუნებით ვთქვა, რომ მათი ზრუნვა და თანადგომა სხვა ნიჭიერ ახალგაზრდებსაც არ მოჰკლებიათ. ეს მათ საქმეზეც თვალნათლივ აისახებოდა და საერთო წარმატებასაც ხელს უწყობდა.

ნამდვილად გამიძართლა, რომ სამშენებლო ტრესტებში, „ამიერკავკასიის მეტალურგმშენში“, შემდეგ „საქართველოს შახტმშენში“ ისეთი პროფესიონალების, სამშენებლო საქმის დიდი ორგანიზატორების, არაჩვეულებრივად გულისხმიერი ადამიანების ხელმძღვანელობით ვმუშაობდი, როგორებიც იყვნენ ბატონები ზურაბ ჯაფარიძე და შალვა გარდაფხაძე. სწორედ

მათგან ვსწავლობდი, ვხვეწდი და ვიღრმავებდი ცოდნას, ვიზრდებოდი, როგორც მშენებლობის მომავალი ორგანიზატორი.

ძალიან მეხმარებოდა კომუნიკაბელობაც. მყარი და გულწრფელი ურთიერთობები ჩამომიყალიბდა საშენებლო დარგის როგორც საქართველოს, ასევე საკავშირო ხელმძღვანელებთან. ასეთი კონტაქტები იმ დროს ბევრს ნიშნავდა. მათ შესახებ ცოტა მოგვიანებით ვიტყვი, ახლა კი მადნეულის პერიოდს გავიხსენებ.

მშენებლობის მაშინდელმა მინისტრმა გრიგოლ ვაშაქიძემ, მართლაც არაჩვეულებრივმა პიროვნებამ, „მადნეულმშენის“ უფროსად ჩემი დანიშვნის ბრძანებას ხელი რომ მოაწერა, სწორედ იმ დღეს გავხდი 25 წლის. ეს მოხდა 1967 წლის 6 სექტემბერს.

მადნეულის სამთო-გამამდიდრებელი კომბინატის მშენებლობის დამკვეთი ფერადი მეტალურგიის საკავშირო სამინისტრო იყო. მინისტრი პეტრე ლომაკო გახლდათ, მშენიერი გარეგნობის, მრავალმხრივ თვალსაჩინო კაცი – გულისხმიერი და დიდი პროფესიონალი (Петр Фадеевич – ასე მიემართავდით მას). ლომაკო, სოციალისტური შრომის გმირი, ფერადი მეტალურგიის მინისტრად სამჯერ დანიშნეს. პირველად 1950 წელს, ხაერთო ჯამში მან 28 წელი იმუშავა ამ თანამდებობაზე, იყო საკავშირო საგეგმო კომიტეტის თავმჯდომარეც... პირველად მადნეულში, ლომაკო მაშინდელ საქართველოს ცკ-ას პირველ მდივანთან ვასილ მჭავანაძესთან ერთად გვესტუმრა.

დიდი საწარმოო თათბირი რომ დამთავრდა, მჭავანაძემ გამიხმო და დაწვრილებით გამომკითხა, როგორი მდგომარეობა გვქონდა მუშახელით მშენებლობის უზრუნველყოფის საკითხში. ეს თემა თათბირზე მე წამოვჭერი, ვთქვი, მადნეულის მშენებლობაზე ყველაზე დიდი პრობლემა კადრებით უზრუნველყოფა რომ იყო. ეტყობა ამით რესპუბლიკის ხელმძღვანელი დაინტერესდა.

– მე ვატყობო, – მითხრა მან, – რომ თქვენთან სწრაფად

იზრდება სამშენებლო-სამონტაჟო სამუშაოების მოცულობა, რაც მუშახელის შესაბამისად გაზრდის აუცილებლობის წინაშე გავყენებთ.

– ჩვენ ხალხის ძალიან დიდ დეფიციტს განვიცდით, – დავუდასტურე.

– ვინ მუშაობს თქვენთან ძირითადად? – კვლავ შეკითხვა.

ვუბასუხე, რომ ჩვენთან უმეტესად ადგილობრივები მუშაობენ: ქართველები, რუსები, ბერძნები, სომხები, აზერბაიჯანელები, თქვენ წარმოიდგინეთ, გერმანელებიც კი... ისიც უთხარი, რომ მშენებლობაზე დასაქმებული ხალხის სამუშაო და საყოფაცხოვრებო პირობები ნორმალურია, ხუთსართულიანიდან გადავდივართ ცხრასართულიანი საცხოვრებელი სახლების მშენებლობაზე და რომ კვალიფიციური მუშის ხელფასი მაღალია.

ვხედავ, რომ ყურადღებით მისმენს და ვაგრძელებ საუბარს:

– ძალიან ბევრ წერილს ვიღებთ საბჭოთა კავშირის სხვადასხვა კუთხიდან დემობილიზებული ახალგაზრდებისგან, ისინი მზად არიან იმუშაონ ჩვენთან და არაფერს განსაკუთრებულს არ ითხოვენ. ერთადერთი პირობა საერთო საცხოვრებელი უზრუნველყოფაა.

– სწორედ ვგაა ყურადღებაშისაქცევი: ჩამოვა, დაოჯახდება, აქვე დასახლდება.

– რა თქმა უნდა, ასე იქნება-მეთქი.

– ჰოდა, მაგ საქმეს ფრთხილად უნდა მოვეკიდოთ. ყველაფერი უნდა გავაკეთოთ, რომ ჩვენი რაიონებიდან მოვიზიდოთ მდნეულში ახალგაზრდობა. დიდად პერსპექტიულია მდნეულის კომბინატი, აქ მშენებლობაზე დასაქმებული ხალხი, საწარმოს ამოქმედების შემდეგ იქ გადავა სამუშაოდ, ფეხს მოიკიდებს, ოჯახს შექმნის, აქვე დარჩება საცხოვრებლად და სამუშაოდ.

ლაპარაკობდა ვასილ მყავანაძე თითქოს მხოლოდ მშენ-

ებლობის უკეთ ორგანიზაციის საკითხებზე და ვხვდებოდი, რომ ეს, ცხოვრებით დაბრძენებული ადამიანი, მე გაზრდა კაცს — მიმანიშნებდა, რომ წარმოების ორგანიზების საკითხების გარდა არსებობს უპირველესი ფასეულობა და საფუძველთა საფუძველი — მამულიშვილური გრძნობა, ეროვნული სულისკვეთება...

— ახალგაზრდობის აქ მოსაზიდად კომკავშირს ვთხოვ ჩაერთოს. მათ კარგად ეხერხებათ ასეთი საქმეებისთვის ახალგაზრდების მობილიზება.

მაშინ შევთავაზე:

— არის ასეთი კატეგორიის ხალხი — პირობით მსჯავრდებულნი, რომლებიც რეციდივისტების კატეგორიას არ განეკუთვნებიან. როგორც ვიცი, მათი დასაქმება უჭირს შრომაგასწორების სტრუქტურას. ჯანმცავარი ახალგაზრდები არიან, რომელთაც ერთხელ, შემთხვევით დაუცდათ ფეხი ცხოვრებაში. მათი მიმაგრება ჩვენს მშენებლობაზე შრომით დასაქმებასაც შეუწყობს ხელს, მათ გამოსწორებასაც და მადნეულის საქმესაც.

დამეთანხმა.

შვეთანხმდით, რომ ამ კონტინენტს მე კი არ ვუხელმძღვანელებდი, არამედ შინაგან საქმეთა სამინისტროდან მოვლინებული თანამშრომლები. მშენებლობის ხელმძღვანელობა სწორედ მათ მისცემდა საბუშაოთა განაწესს და მათვე მოსთხოვდა საქმის შესრულებას.

ჩვენ კი უზრუნველყოფდით საცხოვრებლით, საყოფაცხოვრებო პირობებით.

მოკლედ, ჩამოვიდა მშენებლობაზე კომკავშირის ცკ-ს პირველი მდივანი ჯუმბერ პატიაშვილი და საქმეც სწრაფად დაიძრა. შინაგან საქმეთა სამინისტროს თანამშრომლებმაც ოპერატიულად ადგილზე შეისწავლეს სიტუაცია, ჩვენ ფერადი მეტალურგიის სამინისტროს ვთხოვეთ და გამოგვიყო 60 ადგილიანი ხის ოთხი ანაკრები საერთო საცხოვრებელი. თითოს ასაწყობად ერთი კვირაც არ დაგვიხარჯავს. მაქსიმალურად

უზრუნველყავით ახლადჩამოსულები ნორმალური საცხოვრებელი პირობებით, და აეწყო საქმე. მუშახელის პრობლემები ძირითადად მოიხსნა: რესპუბლიკის გარედან მათი შემოყვანა აღარ დაგვეჭირვებია...

პირობით მსჯავრდებულებთან დაკავშირებით ასეთი შემთხვევა მახსენდება.

კაზრეთში ვარ, საღამოა. ჩემს კაბინეტში ვმუშაობ. იღება კარი და შემოდის ცნობილი კომპოზიტორი გოგი ცაბაძე მეგობართან ერთად.

გოგი მეუბნება:

— გავიგე, რომ გულისხმიერი კაცი ხართ და ამიტომ გადავწყვიტე პირდაპირ თქვენთან მოსვლა ერთი სათხოვარით. პირობით მსჯავრდებულთა შორის ერთი ჩვენი მეგობრის შვილი მუშაობს თქვენთან. ზვალ ამ ჩვენი მეგობრის იუბილეა. გვინდოდა განსაკუთრებული პატივი გვეცა და კვითხეთ, რა გაეზარდებოდა ამ იუბილესათვის ყველაზე მეტად? თვალზე ცრემლები მოადგა, და გვითხრა: ჩემი შვილი ჩემს გვერდით რომ იყოსო.

დაეპირდით, რომ შევესრულებდით ამ ნატვრას, და იმდგაცრეულებს ნუ გაგვაბრუნებო.

ერთი მაიორი იყო იმ მსჯავრდებულთა ბანაკის უფროსი. ძალიან კარგი ადამიანი. დავუძახე, სტუმრების თხოვნა გადავეცი და თან ჩემიც დავუმატე:

— იქნებ, რამე მოუხერხოთ.

აღმოჩნდა, რომ ის ბიჭი წესიერად იქცეოდა და კარგადაც შრომობდა.

— წავიდეს, მაგრამ ზევ დილით დაბრუნდესო, — თავისი პირობა წამოაყენა მაიორმა.

— ევებ, სამი ღამით გაგვატანოთ, — მორიდებით გვთხოვა ბატონმა გოგომ.

მაიორს გავხედე, მან თანხმობის ნიშნად თავი დამიქნია.

გაიხარეს სტუმრებმა. დიდი მადლობა გადაგვიხადეს.

ქართული
ენების
სამეცნიერო ცენტრი

წარმომიდგენია, რა სიზარულით შეხვდებოდნენ იმ ბიჭს
ოჯახში.

მადლიერმა მამამ დათქმულ დროს ჩამოიყვანა შეილი კა-
ზრეთში და მაიორს ჩააბარა.

დღეს კი რა მდგომარეობაა საქართველოში? დასაქმების
პრობლემა უმწვავესია, კოლოსალურად გაიზარდა უმუშე-
ვართა რაოდენობა, ჩვენი მოსახლეობა საზღვარგარეთ მიდ-
ის სამუშაოს საძებნელად. საქართველოში შემოსულია სხვა
ქვეყნებიდან სამუშაოს მძებნელთა და ჩვენთან დამკვიდრების
მსურველთა მთელი არმია. სამწუხაროდ, მათ ნაკადებს არაეინ
აკონტროლებს, სრული განუკითხაობაა.

საგანგებოდ უნდა აღვნიშნო საკავშირო მშენებლობის მინ-
ისტრის გიორგი კარავაევის პიროვნება, რომელიც ისე მექ-
ცეოდა, როგორც საკუთარ შეილს. მოსკოვში მივლინებით
რომ ჩავდიოდი, საქალაქში მოთხოვნებისა და გადასაწყვე-
ტი საკითხების მთელი ნუსხა მედო. არ მახსოვს, რომელიმე
პრობლემის მოგვარებაზე უარი ეთქვა. რაგინდ დაკავებული არ
უნდა ყოფილიყო, გულთბილად მიმიღებდა და დაუყოვნებლივ
შეუდგებოდა „მადნეულშენის“ საკითხების განხილვას.

მადნეული რომ ჩავიბარე, საქმე უკიდურესად ჩავარდნილი
იყო. მძიმე სურათი დამხვდა როგორც საფინანსო, ისე საწარ-
მოო მაჩვენებლების მხრივ. იყო ძალიან დიდი გადახარჯვა, რა
თქმა უნდა, ზარალი და დანაკლისი საბრუნავ საშუალებებში
და, აქედან გამომდინარე, როგორც ინჟინერ-ტექნიკური პერ-
სონალის, ასევე პროფესიონალი მუშახელის დიდი დენადობა
და ამით გამოწვეული კადრების დეფიციტი. იყო მექანიზმების,
სატრანსპორტო საშუალებებისა და სამშენებლო მასალათა
უკმარისობასაც.

რისი და ვისი იმედი უნდა მქონოდა? ვიცოდი, უპატრონოდ
და ბუღის ანაბარა რომ არ მიმატოვებდნენ. აი, აქ გამომად-
გა წარსული წლების გამოცდილება და უფროსი კოლეგების
რჩევები!

ჩამორჩენა თანდათან დაეძლიეთ.

მშენებლობას მაშინ საქართველოს ცეკას მდივანი ნიკა ცხაკაია კურირებდა, არაჩვეულებრივი კაცი, რომელიც სულ ჩემი დახმარების, მხარში ამოდგომის მცდელობაში იყო.

– სად გირჩევენია, რომ თათბირები ჩავატაროთ – აქ, მადნეულში, თუ ჩემთან, ცენტრალურ კომიტეტში? – მკითხა ერთხელ, როცა მორიგი თათბირის დამთავრების შემდეგ ჩემს კაბინეტში მარტონი დავრჩით.

– თქვენთან, ცეკაში უმჯობესია, – ვუპასუხე და იქვე განვმარტე, – ცეკასი უფრო მეტი შიში, რიდი და კრძალვა აქვთ-მეთქი.

მდივანს ჩემი ეს გულახდილობა აშკარად მოეწონა, გაიღიმა და თანხმობის ნიშნად თავი დამიკრა...

ასეთი თათბირები წესად იქცა და სისტემატურადაც იმართებოდა. საქმეში ყოველთვის აქტიურად ერეოდა ნიკა ცხაკაია. მასთან ერთად განვიხილავდით მშენებლობის მიმდინარე საკითხებს: რა და როგორ შესრულდა, რა გვიჭირს და რა გვაბრკოლებს. თათბირებს ესწრებოდნენ მინისტრები, ცეკ-ის, მინისტრთა საბჭოს, სამინისტროებისა და უწყებების პასუხისმგებელი პირები. მათ, ჩემი ინფორმაციის საფუძველზე, იქვე აძლევენ ოპერატიულ დავალებებს, ხოლო მომდევნო თათბირზე ანგარიშს სთხოვდნენ. ამ პრაქტიკამ გაამართლა და მოკლე ვადაში ჩამორჩენას თავი დავაღწიეთ.

შრომის მკაცრი და ზუსტი ორგანიზაცია რომ არ ყოფილიყო, რა თქმა უნდა, სამშენებლო-სარემონტო სამუშაოების გრაფიკის შესრულება მრავალჯერ ჩაიშლებოდა. როგორია, თუნდაც ათასობით ტონა ლითონკონსტრუქციის წინასწარ შეთანხმებული გრაფიკით დამზადება, ობიექტამდე ტრანსპორტირება და მონტაჟი, თანაც – დროულად და ხარისხიანად. აღარაფერს ვამბობ სხვა მასალებით უზრუნველყოფაზე. წარმოიდგინეთ, როგორი სირთულეები შეგვექმნებოდა 28 ქვემოიჯარე და სამჯერ მეტ მომწოდებელ ორგანიზაციებთან!

მადნეულის სამთო-გამამდიდრებელი კომბინატის და რამდენიმე ათეულ ჰექტარზე გადაჭიმული როგორც ბენაომცხე ებლობის, ასევე სამრეწველო კომპლექსის სამშენებლო მოედანზე აშკარად იგრძნობოდა მშენებლობის ორგანიზაციის მაღალი კულტურა. ყველა მომუშავე აღჭურვილი იყო სპეცტანსაცმლითა და „კასკებით“. ყველა მაღალი რანგის სტუმარი ამას აღნიშნავდა, განსაკუთრებით უხაროდა კარავაევს, დარვის დიდ პროფესიონალს. ის ერთხელ დაინტერესდა ჩვენი სასაწყობე მურნეობით. შევედით ჩვენს ბაზებში. ყურადღებით დაიარა და გაოცებულმა სიამოვნებით აღნიშნა: „ასეთი წესრიგი და სისუფთავე იშვიათად მინახავს“.

მან ყურადღება მიაქცია ქვემოიჯარადე ორგანიზაციების, მომწოდებლების, დამკვეთის პოზიციების კომპლექტაციის სერიოზულ ჩამორჩენას. ჩვენი სატკივარიც ეს იყო. როცა ჩვენი გასაჭირის შესახებ მოვახსენე, მითხრა:

– ახლა აქ – კაზრეთში ამ საუბარს აზრი არა აქვს – ვისთან განვიხილო და გადავწყვიტო ეს რთული საკითხები? ამიტომ, შეიმუშავე კონკრეტული წინადადებები და მოსკოვში ჩამოდიო...

ასეც მოვიქეცი – ჩავედი, ჩავიტანე საჭირო მასალები და მოვამზადეთ ერთობლივი ბრძანება, რომელსაც ხელი მოაწერეს მშენებლობის მინისტრმა კარავაევმა, სამონტაჟო და სპეციალური სამუშაოების მინისტრმა ბაკინმა და ფერადი მეტალურგიის მინისტრმა ლომაკომ. ამ ბრძანებას დავარქვით „Приказ трех министров“.

ბრძანებაში დეტალურად გაიწერა, შეთანხმდა და დაზუსტდა არა მარტო სამუშაოთა შესრულების ვადები, არამედ მითითებული იყო კონკრეტული პასუხისმგებელი პირები. ერთი სიტყვით, ეს იყო კონკრეტული და ცალკეული დეტალებით გამარებული მასშტაბური დოკუმენტი – სამოქმედო პროგრამა.

შეიძლება დაბეჯითებით ითქვას, რომ სწორედ ამ ბრძანებამ განაპირობა ყრილობის დირექტივებით გათვალისწინებულ

ვადებში მადნეულის სამთო-გამამდიდრებელი კომბინატის მშენ-
ებლობის დამთავრება და ექსპლუატაციაში ჩაბარება...

ერთხელ მადნეულის მშენებლობაზე საქმიანი ვიზიტით ჩამოსულმა საკავშირო ცეკას მდივანმა ალექსანდრე დოლგინმა, ჯერ დეტალურად დაათვალიერა კომპლექსი, შემდეგ თათბირზე ჩემი და კომბინატის დირექტორის აბესალომ ჭანტურიას ინფორმაციები მოისმინა. კმაყოფილი დარჩა მშენებლობის მიმდინარეობით. თათბირის შემდეგ თავისთან მიმიხმო და რუსეთში, ნორილსკის ფერადი მეტალურგიის უზარმაზარი კომბინატის მშენებლობის ხელმძღვანელად გადაყვანა შემომთავაზა, მითხრა, მეც იქ ვმუშაობდიო. ცდუნება თითქოს დიდი იყო – როგორია, ახალგაზრდა კაცს ამხელა საკავშირო ობიექტს გთავაზობენ... უზარმაზარი შესაძლებლობები და პერსპექტივა იშლებოდა ჩემს წინ, მაგრამ შემოთავაზებაზე მაინც თავაზიანი უარი ვუთხარი – ამ საუბარს მაშინდელი ცკ-ს პირველი მდივანი ელუარდ შვეარდნაძე, საკავშირო ფერადი მეტალურგიის მინისტრის პირველი მოადგილე ვლადიმერ ვოროტნიკოვი და უშიშროების კომიტეტის თავმჯდომარე ალექსი ინაური ესწრებოდნენ.

მადნეულის კომბინატი ექსპლუატაციაში ჩაბარდა ოთხრიგად – ოთხივე რიგის ჩაბარებას დაესწრო საქართველოს ცკ-ის ბიუროს მთელი შემადგენლობა ელუარდ შვეარდნაძის ხელმძღვანელობით. შვეარდნაძეს, ყოველი ჩამოსვლის დროს ახლდა ერთადერთი პირადი დაცვის თანამშრომელი, რომელიც მის მანქანაში წინა სავარძელში იჯდა – ამირან გურგენიძე.

ბევრი საინტერესო პიროვნება ჩამოდიოდა ჩემთან მადნეულში. ერთხელ ტრესტის მმართველის მოადგილემ – ნიკუშა ალხაზიშვილმა ჩამოიყვანა მისი მეგობარი, გადასახლება – მოხდილი, ცნობილი მსახიობი გრიგოლ კოსტავა – ქართული სცენის ვარსკვლავის მდეა ჯაფარიძის პირველი ქმარი მათ დავათვალიერებინე კომბინატის მთელი კომპლექსის მშენებლობა. ვივანხმეთ. დიდხანს შევრჩით სუფრას იმის

გამო, რომ მან ბევრი საინტერესო ისტორია გვიამბოთ თავისი ცხოვრებიდან.

ზემოთ ვახსენე საქართველოს ახალგაზრდობის მამან-დელო ლიდერი – ჯუმბერ პატიაშვილი. მასთან დაკავშირებით ასეთი ეპიზოდი მინდა გავიხსენო:

ჩემს ახალგაზრდობაში ქორწილს, როგორც წესი, ოჯახში აღნიშნავდნენ, იშვიათად იხდიდნენ რესტორანში. ჩემს ქორწილში ჯუმბერ პატიაშვილიც მოვიწვიე, მაგრამ გაირკვა რომ ჯუმბერი სასწრაფოდ უნდა გაფრენილიყო ლენინგრადში. სამაგიეროდ დამპირდა, რომ აუცილებლად დამიკავშირდებოდა მოსკოვში, სადაც საქორწინო მოგზაურობაში ვაპირებდით წასვლას.

ქორწილის შემდეგ მე და ბელა ჩაფვრინდით მოსკოვში და მოვეწყვეთ იმ დროისთვის ერთ-ერთ ყველაზე პრესტიჟულ სასტუმრო „სოვეტსკაია“-ში, სადაც ნომრის დაჯავშნა ყოველთვის რთული იყო, მაგრამ ჩემი მოსკოველი მეგობრების მცდელობით ამ სასტუმროში ლუქსი დაგვახვედრეს.

თბილისში დაწყებული ზეიმი მოსკოვში გაგრძელდა. ჩასვლის მეორე საღამოს სასტუმროს რესტორანში სუფრა გავშალე და დავპატიე ჩემი მოსკოველი და თბილისელი მეგობრები – კოლია სმელოვი, კოლია საეიცკი, ედუარდ კანდელაკი, გუჯა კაკასიძე მუულეებითურთ, კიდევ რამდენიმე მეგობარი და რა თქმა უნდა ჯუმბერ პატიაშვილი, რომელიც იმ დროს უკვე მოსკოვში იყო ჩამოსული ლენინგრადიდან.

სტუმრები ჩვენს ნომერში შეიკრიბნენ. ხილი, ტკბილეული და შამპანური დავახვედრეთ. დიდი სასტუმრო ოთახი, სადაც როიალი იდგა, სტუმრების მორთმეული ყვავილებით აივსო. შესანიშნავი განწყობილება სუფევდა, მხიარული და ხალისიანი.

ბელამ თბილისიდან ულამაზესი საქორწინო კაბა წამოიღო, ამ კაბაში იგი მართლაც დედოფალივით იყო.

დავიძვრით რესტორნისკენ. ჩვენი მეორე სართულიდან ცენტრალურ პოლში ქათქათა თეთრი, მარმარილოს კიბე ეშვებოდა.

ეტყობა მართლაც ლამაზი და უჩვეულო სანახავი იყო შუა იანვარში უამრავი ყვავილებით შემკული კიბეებზე ჩამომავალი „საქორწინო კორტეჟი“, ამიტომაც პოლში მყოფმა საზოგადოებამ ვერ დამალა თავისი აღტაცება და ტამით შეგვევება. იქაურმა მომსახურე პერსონალმა შემდეგ გაგვიმხილა, რომ პირველად იყვნენ ასეთი გულწრფელი აღტაცების მომსწრენი.

ჩვენი სუფრა რესტორანში მყოფთა ყურადღების ცენტრში მოექცა.

შუა ქეიფში, ჩვენ მაგიდას მოუახლოვდა ერთი სიმპატიური რუსი ახალგაზრდა კაცი და ჩემს მუღლესთან ცეკვის უფლება მთხოვა. დავთანხმდი, თუმცა, ბელამ უარით გაისტუმრა...

გავიდა ცოტა ხანი და კვლავ ის ახალგაზრდა მოგვიახლოვდა იგივე თხოვნით. ეს უკვე თავხედობა იყო და ცოტა გაღიზიანებულმა უარი ვუთხარი.

ასეთი უტაქტო დაფინება უცხო კაცის მხრიდან საშინლად არ მოეწონა ჯუმბერ პატიაშვილს, გაცეცხლებული წამოვარდა სკამიდან. პალსტუნში სწვდა იმ ახალგაზრდა კაცს. რესტორნის სვეტთან მიათრია. ზურგით მიაყუდა და აღკოპოლით გაბრუებული თავი ზედ ახათქუნებინა.

ძლივს გავაგდებინეთ ხელიდან გააფთრებულ ჯუმბერს აბეზარი ცეკვის მოყვარული.

დამსწრე საზოგადოებამ ჯუმბერის საქციელი დადებითად აღიქვა...

და კიდევ:

მოსკოვში იმ დროს ძალიან პოპულარული იყო სასტუმრო „იუნოსტი“, რომელიც ლუწნიკების სტადიონის მახლობლად მდებარეობდა. ამ სასტუმროს რესტორანი განსაკუთრებული

სიმყუდროვით გამოირჩეოდა. რამდენიმე დღის შემდეგ ჯუმ
ბერმა შე და ბელა აქ დაგეპატიყა, თავისი შეგობრები და
ვედრა და კარგი ქორწილიც გადაგვისადა.

დღემდე მახსოვს იმ საღამოს თბილი და არაჩვეულებრივი
განწყობილება.

მადნულში მუშაობა რომ დავიწყე, უცოლო ვიყავი. იმ პერიოდში დავეოჯახდი. მეუღლემ, ბელა ლოლაძემ, წარჩინებით დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტი. ასპირანტურაში სწავლის გაგრძელება შესთავაზეს, მაგრამ უარი თქვა – სადაც ჩემი მეუღლეა, მეც იქ უნდა ვიყო.

„მადნულშშენის“ ბაზას კაზრეთელი გივი ავკოფაშვილი განაგებდა, საოცრად კეთილი და ზედმიწევნით პატიოსანი კაცი. არ ჰკავდა თავის სხვა კოლეგებს. ერთხელ, გვიმ მე და ბელა შვილის დაბადების დღეზე მიგვიწვია. გაგვაცნო თავისი კაფანდარა მეუღლე, მგერელი ქალბატონი და ხუთი წლის ვაჟი. ჩვენი ვარაუდით, მათ უფრო დიდი ასაკის შვილებიც უნდა ჰყოლოდათ.

მშენიერი სუფრა გაეწყო, ამიტომ ძალიან გაგვიკვირდა, როცა ჩვენს გარდა სხვა არავინ მოსულა. მგონი, განგებ მოიქცა ასე – ცოლ-ქმარს ჩვენთან განმარტოება სურდა.

შაბათი იყო, რადგან მეორე დღეს არსად არ გვეჩქარებოდა, სუფრას გვიანობამდე შემოვრჩით. რა თქმა უნდა, დაეინტერესდით, მგერელმა და ქართლელმა როგორ იპოვეს ერთმანეთი, ან, ასე პატარა შვილი რატომ ჰყავდათ და აი, რა გვიამბო დიასახლისმა:

– თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტი დავამთავრე და განაწილებით აქ, სოფელ კაზრეთში გამომაგზავნეს – სკოლაში პედაგოგად დავიწყე მუშაობა. ბინა გივის მშობლებთან ვიქირავე. კარგი ხალხი იყო და ადვილად შევეთვისე. გივის ცოლი არ ჰყავდა. ერთმანეთი მოგვეწონა და შევეუღლდით.

ბედნიერები ვიყავით. ქმარიც კარგად მექცეოდა და დედამთილ-მამამთილიც. ქალს კი მეტი რა უნდა?

მაგრამ სადარდებელი მალე გაგვიჩნდა: შვილი არ გვიჩ-

ნდებოდა. არ გამოგვიტოვებია არც ერთი ექიმი. ყველაფერი ვცადეთ – ტრადიციულიც და არატრადიციულიც. დაადგინეს რომ გივი ჯანმრთელია, უშვილო მე ვიყავი...

განა კინზე მსაყვედურობდა, მაგრამ, უშვილო ქალის ამბავი ხომ იცით? წლები გადიოდა. ძალიან განვიცდიდი. სანამ დედამთილ-მამამთილი ცოცხლები იყვნენ, კიდევ რა უშავდა, მაგრამ ისინი რომ გარდაიცვალნენ და მარტონი დაერჩით, უშვილობა უფრო მძიმე ასატანი გახდა. არ შეუცვლია ხასიათი ჩემს ქმარს, ისევ აღერსიანი და ყურადღებიანი იყო, მაგრამ... მაინც ხელოვნური მეჩვენებოდა ეს სიმშვიდე. გული მიგრძნობდა, თუ რამეს არ ვიღონებდი, ერთხელაც ჩვენს ცაზე საავდრო ღრუბელი აიშლებოდა...

ბევრი აღარ მიფიქრია, გამოვძებნე ახალგაზრდა, ჯანმრთელი, ლამაზი გოგო. მოველაპარაკე, ჩემთან წაგიყვან, ჩემს ქმართან გაცხოვრებ, მოგივლი და ვიპატრონებ, არაფერს არ მოგაკლებ. შეიღს რომ გააჩენ, დაგვიტოვებ და ჩვენ გავზრდით, შენ კი სათანადოდ გაგისტუმრებთ. გულს არაფერზე დაგწყვეტო, სამაგიეროდ, აღარასოდეს აღარ უნდა გამოჩნდემეთქი.

შეთანხმებაში სხვა პირობებიც შედიოდა: ოჯახიდან არსად არ უნდა გასულიყო და ჩვენი საიდუმლოებაც ბოლომდე შეენახა.

დამთანხმდა. როცა დაფეხმძიმდა, გივი ჩემს ოთახში გამოვიყვანე. ქალს სათანადოდ ვუვლიდი. ყველა სურვილს ვუსრულებდი, კარგად ვასაჩუქრებდი. დრომ რომ მოუწია, ოჯახში მე ვამშობიარე... აი, ეს ბიჭი შეეძინა.

– შეასრულა თავისი პირობა, აღარ შეუწუხებიხართ? – კითხვა მონაყოლით გაოგნებულმა ჩემმა მეუღლემ.

– არა, აღარ გამოჩენილა. ისიც არაჩვეულებრივი ადამიანი გამოდგა...

დიასახლისს საოცრად ნატანჯი სახე ჰქონდა. იმდენ დარდსა და განცდებს თავისი კვალი დაემჩნია. ჩვენი ვარაუდი

გამართლდა: მთელი ოცდასამი წლის შეუღლებულები ყოფილიყვნენ!

შეიძლება ზოგმა იფიქროს, თავისი კი გაინაღდეს, მაგრამ იმ უბედურს დედობა ხომ წაართვესო? ამაში არის ჭეშმარიტების მარცვალი, ოღონდ მე მაინც დიდ გმირობად მიმაჩნია: ჩვენი მასპინძლის მეუღლემ უდიდესი რისკი გასწია, ვინაიდან არავინ იცოდა, რას მოიმოქმედებდა ქმარი, გასწირავდა თუ არა უშვილო ქალს. ქმარიც მოწოდების სიმაღლეზე აღმოჩნდა, რადგან იცოდა, რომ მის ცოლს სწორედ დიდმა სიყვარულმა გადაადგმევინა ეს ნაბიჯი. სამაგიეროდ, ამით მეუღლეს და ოჯახიც შეინარჩუნა, თანაც დედა გახდა.

რაც შეეხება პატარას, ორივე, ცოლიც და ქმარიც მასზე ჭკუას კარგავდნენ.

გავიდა დრო. მინისტრის მოადგილე ვარ. ერთ საღამოს ბინაში ტელეფონზე უცნობი მირეკავს, მეუბნება, გივი აკოფაშვილის შეილი ვარ და თქვენი ნახვა მინდაო. სახლში მივიწვიე. მშვენიერი ჭაბუკი დამდგარიყო. თავისი ეზოს კაკალი მომართვა! კიდევ უფრო გამიხარდა, როცა მითხრა, „მადნეულმშენში“ ვმუშაობო. თურმე, მშენებელი ყოფილა უკვე!

— უმანქანოდ ვარ, ბატონო ომარ, ისევ საქმისთვის მჭირდება. იქნებ დამეხმაროთ და გამომაყვანილოთ...

ამ საქმის მოგვარება ჩემთვის არანაირ პრობლემას არ წარმოადგენდა და უარს რატომ ვეტყვოდი? მის მერე მალე გადავედი მოსკოვში.

ის აღარ შემხმინებია...

ნადირობა და თევზაობა ბავშვობიდანვე მიტაცებდა მასწავლა, შესანიშნავი მონადიროები იყვნენ მამაჩემი და მისი ძმები.

როცა წამოვიზარდე, მამამ არაჩვეულებრივი გერმანული თოფი — „ზაუერი“ მაჩუქა, მსუბუქი, ტყვია მიზანში ზუსტად მიჰქონდა, საფანტს კარგად შლიდა. გიგა ბათიაშვილთან, ჩვენს სახელგანთქმულ არქიტექტორთან და მის მეგობართან — ნოდია მენაბდესთან ერთად, ხშირად დაუდიოდით სანადიროდ გიგას „ვოლგით“. ზოგჯერ ჩვენთან ერთად, კინორეჟისორი, გიგას უმცროსი ძმა, დიძაც მოდიოდა... არაჩვეულებრივი გარეგნობის და იუმორის პატრონი.

გიგამ ერთხელ პოინტერის ლეკვი მაჩუქა, თუმცა სამწუხაროდ მოუცლელობის გამო გამიჭირდა მისი მოვლა და 3 თუ 4 თვის შერე უკან დავუბრუნე.

ერთხელ მივდივარ მეგობართან ერთად რუსთაველის გამზირზე, ეხელავე კონსერვატორიის ჩამოსახვევიდან გამოვიდნენ გიგა და მისი მშვენიერი მეუღლე, კონსერვატორიის პედაგოგი. გიგას უჭირავს „ჩიხოლში“ ჩადებული თოფი, ლალის კი „ფუტლარში“ ჩადებული ვიოლინო. საოცრად სახალისო სანახავი იყო ეს ულამაზესი წყვილი „ფუტლიარებით“ ხელში.

თავიდანვე ისეთ ადამიანებთან ერთად ვნადირობდი (თემიკო ჭიჭინაძე, ვოვა ისელიძე, ბუზა წერეთელი, გელა მამაიაშვილი, ზურა გოგროჭიანი), რომ ბრაკონიერობა გამორიცხული იყო. ნადირობის ხიბლი ჩვენთვის ხოცვა-ჟლეტის ვნება კი არ იყო, არამედ უპირველესად ცოცხალ ბუნებასთან ურთიერთობას წარმოადგენდა...

მამას მეგობარს, შესანიშნავ პიროვნებას შოთა მაჭავარიანს ხშირად დაჟვავდი სანადიროდ. იცოდა, რომ მონადირის ეტიკას არასოდეს დავარღვევდი.

მახსოვს, გარეულ ინდაურზე სანადიროდ წავედით აზერ-

ბაიჯანისკენ. ჩემთან ახლოს იარეო, შეტყობდა ხოლმე და იმდენად კეთილშობილი კაცი იყო, რომ წამოფრენილი ველისთვის სროლას ჯერ მე დამაცდიდა და თუ ავაცდენდი, მხოლოდ შემდეგ ესროდა თვითონ. ამით უნდოდა, ჩემთვის, თექვსმეტ-ჩვიდმეტი წლის ბიჭისთვის ესიამოვნებინა და ესწავლებინა ბუნებასთან ადამიანური დამოკიდებულება. ნადირობაც ხომ სხვა არაფერია, თუ არა – მეგობრობა, ურთიერთ-პატივისცემა და სულგრძელობა...

ასე ვნადირობდით.

თუმც იყო ერთი პროკურორი, გვარად კერესელიძე. ის ერთხელ გარეულ ინდაურზე სანადიროდ წამოგვეყვა. იცოდა იმ კაცმა, რომ შოთა სროლის პირველ შანსს მე მაძლევდა. ამიტომ ახლომახლო მოგვეყვებოდა და ჩემთვის განკუთვნილი უპირატესობით თვითონ ცდილობდა ესარგებლა – რაც, რა თქმა უნდა შოთას განაწყენებას იწვევდა.

პროკურორი თან ძალიან ცუდი მსროლელი იყო. ერთი, რომ ვერ ახვედრებდა მიზანში და, მეორეც, აფრთხოდა ინდაურების მთელ გუნდს ანუ არ გვაძლევდა ნორმალური ნადირობის საშუალებას. თავიდან უნდა შევდგომოდით გუნდის ძებნას, რასაც სიცხეში კილომეტრობით მანძილის ფეხით გავლა სჭირდებოდა.

ასეთი მაგალითებით კარგისა და ცუდის გარჩევას მასწავლიდნენ უფროსი ადამიანები.

ერთხელ, მეგობარმა მონადირეებმა ლაგოდეხის ნაკრძალში მთხოვეს ნადირობის ორგანიზება. კარვად ვიცნობდი რაიკომის პირველ მდივანს ლეიშონ კიბაბიძეს – უაღრესად დადებით და კეთილშობილ პიროვნებას. დავურეკე, ვთხოვე, სიამოვნებით დამთანხმდა.

ნაკრძალში უამრავი ხოხობი ბინადრობდა. ხშირად წამოგვიფრინდებოდა და ეს ჩემი ჩაყვანილი მონადირეები ასეთ შემთხვევას ხელიდან არ უშვებდნენ – განუწყვეტელი სროლებით აყრუებდნენ გარემოს...

ავღშფოთდი:

– ეს რა ნადირობაა?! ეს ხომ ხოცვა-ყლეტაა! კენიათ-მეთქი...

ნამუსზე შევაგდე სერგო გოცირიძე, ომარ კიკნაძე, თემო ბუილიძე. ვიბრძოლე, ვიძალე და როგორც იქნა, დავა-შოშმინე სროლის აზარტში შესული მონადირეები.

იყო ასეთი შემთხვევაც.

ინსტიტუტი ახალი დამთავრებული მქონდა, როცა ბორჯომში მცხოვრებმა ჩემმა მოგვარემ, შველზე სანადიროდ დამპატიფა.

შემოდგომა იყო.

ტყეში ცეცხლი დავანთეთ. ვივახშმეთ, ცოტა წავიძინეთ და უთენია „ნომრებში“ ჩავსხედით.

ვზივარ და რას ვხედავ: მძიმედ მოდის და მოალაწუნებს ხმელ ტოტებს ქორბუდა. მთის ერთ ფერდზე მე ვზივარ, მეორეზე ის მოძრაობს.. მონადირეები აქეთ ვართ ჩაშწკრივებული. ჩვენს შორის დიდი მანძილი არ არის. გაეშხადნენ სასროლად და უცებ გავიფიქრე, როგორ შეიძლება სიცოცხლეს გამოასალმო ეს სილაძაზე, ბუნების ეს მშვენიერება?

– არ ესროლოთ, თქვე უღმერთოებო, არ მოკლათ! – განგებ ხმამაღლა წამოვიძახე, იქნებ, ჩემმა ხმამ დააფრთხოს ირემი და გაიქცეს მეთქი...

ზოგიერთი იტყვის, რა მონადირე ყოფილხარო. მაგრამ მე სხვანაირად ვფიქრობ: ცოტაა განა მოსანადირებელი – კურდღელი, მწყერი, კაკაბი, ღაღლა, ტყის ქათამი, დუპელი, ირემს რომ არ ესროლო?!

ირემი დაფრთხა და შურდულივით გაეარდა, სულ ლიწინ-ლიწინით მიბოდა.

მე მგონი, სწორად მოვიქეცი და იქაური მონადირეების საყვედური სრულიად უსამართლოდ დავიმსახურე...

ლიკანში ვისვენებ. შეებულებით იყვნენ ჩამოსულები ოთარ ლოლაშვილი, საგვემო კომიტეტის თავმჯდომარის მოადგილე,

თბილისის პარტიული კომიტეტის ყოფილი პირველი მდივანი და ოთარ ქავთარაძე, ყოფილი შინაგან საქმეთა მინისტრი, რომელიც იმ დროს კომუნალური მეურნეობის მინისტრის ნიკოლოზ ნეფედოვის მოადგილედ მუშაობდა. შესანიშნავი ადამიანები. ისინი ჩემზე ბევრად უფროსები იყვნენ, მაგრამ ასაკში სხვაობა ხელს არ უშლიდა ჩვენს მეგობრობას. ეს კეთილშობილური თვისება იმ თაობისთვის ფრიალ დამახასიათებელი იყო.

„ნიუ“ ახალი ნაყიდი მყავდა, თოფიც მქონდა წამოდებული. ჩემმა უფროსმა მეგობრებმა მთხოვეს წავიდეთ სადმე გავისეირნოთ, ცოტაც წავინადიროთო.

ჩემს ძველ მეგობარს დიმა კოტეტიშვილს დაუურეკე, ის ახალციხის რაიონს თავკაცობდა და ვთხოვე, დაგვხმარებოდა სასახლერო ზონაში შესასვლელად. მაშინ ეს რაიონი დახურული იყო და საგანგებო ნებართვის გარეშე იქ ვერავინ შევიდოდა, მითუმეტეს, სანადიროდ, ან სათევზაოდ.

დიმამ, რა თქმა უნდა, უყურადღებოდ არ დაგვტოვა და პატარა მდინარე ურაველასთან მეთევზე ბიჭები დაგვახვედრა. დახურულ ზონაში არავინ თევზს არ იჭერდა და ამიტომაც ეს პატარა მდინარე სავსე იყო კალმახით.

მაღალ სათვალთვალო კომპიურებზე რუსი მესახლვრეები იღვნენ და მთელ პერიმეტრს გულდაგულ აკონტროლებდნენ.

ჩვენზე მითითება ჰქონდათ მიღებული და, აქედან გამომდინარე, თევზაობა ჩვენთვის ნებადართული იყო.

მეთევზეებს ბაღეც ჰქონდათ... ერთ-ერთს ზურგზე პატარა აკუმულატორი ჰქონდა წამოკიდებული, საღენების ბოლოებს წყალში რომ ჩაღებდა, წრედი იკვრებოდა და გაბრუებულ კალმახს მეორე ბიჭი პატარა ბადით ნაპირზე ყრიდა.

ვერ მოვითმინე და ვუსაყვედურე – ეს თევზაობა კი არა, ბარბაროსობაა მეთქი...

ნაპირს მივეყვებოდით მოზრდილ თევზებს ვიტოვებდით, პატარებს კი ისევ მდინარეში ვაბრუნებდით. დენი მათ არ კლავდა – მხოლოდ აბრუებდა...

საქართველოს
ქვეყნული
ბიბლიოთეკა

შეიძლება, ეწყინათ კიდევ ჩვენი ასეთი საქციელი, მაგრამ
სხვანაირად არ შეგვეძლო.

ზომა ხომ უნდა იცოდეს მეთევზემაც და მონადირემაც.

მეორე დილით საუზმეზე ადგილობრივი შზარეულის მიერ
შემწვარი ჩვენი კალმახი დაძვენებლებს ჩამოურიგეს.

გავიმეორებ, რომ ნადირობა და თევზაობა უპირველესად
ბუნების სიყვარულსა და მასთან შერწყმის იდილიას უნდა
გავრძნობინებდეს და არა ხოცვის ფინით აღტყინებულ ვნე-
ბას...

მაშინ „საქმახტმშენის“ ტრესტის მმართველად ვმუშაობდი იმ პერიოდში ძალიან კარგი მაჩვენებლები გვქონდა. ტრესტი შრომის წითელი დროშის ორდენოსანი იყო! მას ჰქონდა ძლიერი მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა, რაც ჩვენს სრულფასოვან საქმიანობას და დამოუკიდებლობას უზრუნველყოფდა. მოწინავეთა შორის ვიყავით, ამიტომ მოსკოვშიც სათანადოდ გვაფასებდნენ.

და უცებ ლამის ყველაფერი წყალში ჩაგვიყარეს!

იმ წელს მეუღლესთან ერთად იუგოსლავიაში, დუბროვნიკში ვისვენებდი. ორი კვირის შემდეგ ჩამოვფრინდი მოსკოვში. თბილისში, სამსახურში დავრეკე. გუმანმა გამიმართლა – ცუდი ამბავი დამახვედრეს: ტყიბულსა და ტყვარჩელში საქართველოს მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარე ზურაბ პატარიძე ყოფილა ჩასული, თან საბჭოთა კავშირის ქვანახშირის მრეწველობის მინისტრი ბორის ბრატჩენკო ახლდა თურმე. ჩვენი სამშენებლო ორგანიზაციები და დამხმარე საწარმოები ბრატჩენკოს სამინისტროსთვის უნდა გადაეცა, შევარდნაძის თანხმობა უკვე არისო...

დამცეცხლა. ეს იმას ნიშნავდა, რომ ხელიდან გვაცლიდნენ ყველაფერს, რაც ჩვენს წარმატებას უზრუნველყოფდა. ვკარგავდით მთელ რიგ შეღავათებს, რაც უთუოდ უარყოფითად აისახებოდა როგორც ტრესტის მაჩვენებლებზე, ისე მომუშავეთა ანაზღაურებაზე.

კარავავეთან მისვლა გადავწყვიტე. მართალია, ამით საფრთხეში ვაგდებდი ჩემს თავს, მაგრამ სხვა გზა არ მჩრებოდა: ვიცოდი, მინისტრი სამსახურში ყოველთვის დილით ადრე მოდიოდა, ამიტომ რვის ნახევარზე სამინისტროს შესასვლელთან დავხვდი. გაუკვირდა, რატომ არ გამაფრთხილე, ჩამოსვლას თუ აპირებდი, ხომ შეიძლებოდა ადგილზე არ დავხვედროდიო. სამინისტროს დიდ პოლში წითელი მარმარილოს კედელი იყო.

ორდენოსანთა დაფაზე ჩვენს ტრესტს ერთ-ერთი ადგილი ეკავა.

მოვასხენე, — საგანგებო შემთხვევაა — და თუ სასწრაფოდ არ ჩაერევი, გამოუსწორებელი შეცდომა შეიძლება მოხდეს. თან დაემატე, მე რომ ახლა თქვენთან ვარ, საქართველოში არაეინ უნდა შეიტყოს, თორემ იქ აღარ ჩამესვლება-მეთქი...

კარავაევი მიხვდა, რას ნიშნავდა ეს „თორემ“.

რაც ვიცოდი, მოკლედ მოუყევი.

— რატომ უნდა წაიღოს ეს ყველაფერი ბრატჩენკომ?

ახლაც თვალწინ მიდგას ამ კაცის სახე. ბუნებით ისედაც ფიცხი იყო და, ცხადია, თემოყვარულობის შელახვამ კიდევ უფრო „აანთო“ — მაშინვე ტელეფონს ეცა და ნომერი აკრიფა.

— ბორის ფიოდოროვიჩ, — ხმაძაღლა, მიუსალმებლად მიმართა ქვანახშირის მრეწველობის მინისტრს ბრატჩენკოს, თან სამი უხამსი რუსული სიტყვა დაამატა, — შენ რა, ურემოდ აგვარებ საკითხებს და სამშენებლო ორგანიზაციებს მართმევ? — ხმას თანდათან აუწია. ყვიროდა, იგინებოდა კარავაევი. თავისი პრინციპულობისა და მაღალი პროფესიონალიზმის წყალობით მას მთელს კავშირში უდიდესი ავტორიტეტი ჰქონდა. ასეთი გაჯავრება თუ შეეძლო, არ ვიცოდი.

— მე რა შუაში ვარ? ჩემთან პატარიძე ჩამოვიდა, საქმეს სჭირდება და ასე უნდა გავაკეთოთო. მეგონა, თქვენთან შეთანხმებული იყო. ტყიბულშიც ვიყავით და ტყვარჩელშიც. შევხვდი შევარდნაძესაც. დახმარებას დაგვპირდა. როგორც ვიცი, საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტი და მინისტრთა საბჭო ერთობლივ დადგენილებას ამზადებენ. ვალიარებ, დაშნაშავე ვარ, თქვენთვის უნდა მცნობებინა... მაგრამ ახლა მე ველარაფერს შევცვლი, ისევ შევარდნაძეს უნდა მიმართოთ... საერთოდაც, რომ იცოდეთ, თქვენს წინააღმდეგ არასოდეს მიმოქმედია და არც მომავალში ვაპირებ რამესო — აი, ასეთი იყო ბრატჩენკოს პასუხი...

— რა ვქნათ? — უშწოდ მომავლო თვალები მინისტრმა,

როცა ყურმილი დაკიდა. ვიცოდი, რომ შვევარდნაძესა და კარა-
ვაევს შორის იმ წელიწადს შავმა კატამ გაიბრინა, ამიტომ
ერთმანეთს აღარ ეკონტაქტებოდნენ. კარავაევი, როგორც წინი,
შვებულებას ყოველთვის საქართველოში ატარებდა, იმ წელს
კი, ისე იყო ნაწყენი, აქეთ აღარ გამოუხედავს. არადა, შე-
ვარდნაძე უკვე პოლიტიკურს წვერობის კანდიდატია, მაშას-
ღამე, ანგარიშგასაწვევი ფიგურაა. კარავაევმა ეს კარგად იცის.
თუმცა, შვევარდნაძესთან დარეკვისაგან მაინც თავს იკავებს.

— მოდით, კოლბინს დაუურეკავ, ეგებ მან გვირჩიოს რამე!
— ხავსს ეჭიდება კარავაევი.

დაურეკა. პასუხი არც იმისგან იყო დამამიძებელი:

— ყველაფერი ვიცი. გეთანხმებით, რომ პატარძე შეც-
და, აჩქარდა. მაგრამ შეცდა ბრატჩენკოც. სამწუხაროდ, ეგ
საკითხი უკვე გადაწყვეტილია და ვერ დაგეხმარებით. ერ-
თობლივი დადგენილება, ვკონებ, უკვე მომზადებულია. ერთა-
დერთი, ვისაც თქვენთვის სასურველი კორექტივების შეტანა
შეუძლია, შვევარდნაძეა... ეგებ დაელაპარაკოთ?

კარავაევი ადგა, ბოლთისცემას მოჰყვა.

ზაფხულია, ძალიან ცხელა. მაშინ მოსკოვის გარშემო
ტორფი იწვოდა და საშინლად ჩახუთული ჰაერი იყო. მინ-
ისტრი კოსტიუშკინი გამოწყობილიყო, მე კი მოკლე სახელოე-
ბიანი პერანგი მეცვა და ვიგრძენი, რომ შემცივდა — თურმე,
კაბინეტში კონდიციონერები ჩაერთოთ...

— ცივა, — წამომცდა უნებურად. კარავაევმა შემომხედა
და გაელიმა. მაშინვე მდივანი გამოიძახა, ჩაის მოტანა სთხოვა,
სტუმარი უნდა გავათბოთო.

მე უუთხარი კარავაევს, რომ შვევარდნაძის გარეშე ეს
საკითხი არ გადაწყდებოდა.

— დიახ, სამწუხაროდ, ასეა, — თავისთვის ჩაილაპარაკა.

ხელი ჩაიჭნია და ისევ ყურმილს მისწვდა.

— გამარჯობათ, ეღუარდ ამბროსიევიჩი! — მიმართა ფრთხი-
ლად, მაგრამ საკუთარი ღირსების შეულახავად. მის ყოვ-

ელ ფრაზაში მოსაუბრის მიმართ პატივისცემა იგრძნობოდა. საუბარი „ვერეთი“ წარმოებდა, ამიტომ ყველაფერმა კანკალმა მესმოდა.

შევარდნაძემაც სათანადო ყურადღება გამოიჩინა. მოიკითხა მინისტრის მეუღლეც – ნინა ალექსევევა. ჰკითხა, სად ისვენებდით, კმაყოფილი თუ ხართო. კარავაევმა უპასუხა, შუა აზიაში ვიყავით და მაინცდამაინც ალტაცებულები არა ვართო.

– თქვენ ყოველ წელს ჩვენთან, აფხაზეთში ისვენებდით, წლეულს კი ჩვეულებას უღალატეთ. ახლა პირადად მე გეპატივებით, მეუღლით ჩამობრძანდით, ჩემი სტუმრები იქნებით. მოსკოვში რომ ჩამოვალ, უეჭველად გნახავთო...

კარავაევს ესიაძოვნა, რომ ყინული გალღვა. შეპირდა, აუცილებლად ჩამოვალთო. მერე ჩვენს პრობლემას შეეხო.

შევარდნაძეს აუხსნა, რატომ არ შეიძლებოდა ტრესტიისათვის ქვანახშირის შახტების მშენებლობისა და სხვა მთელი რიგი დამხმარე საწარმოების ჩამორთმევა.

– ედუარდ ამბროსიევიჩ, უნდა ამაყოფდეთ, ასეთი ძლიერი ორგანიზაცია რომ გაქეთ. ის მთელს კავშირში თითოთ საჩვენებელია. იმის მაგივრად, რომ კიდევ უფრო გავაძლიეროთ, მის დასუსტებას ვაპირებთ. ამის აუცილებლობა კი არ არის. იქნებ ერთხელ კიდევ გადახედოთ ამ საკითხს, რათა არ დაუშვათ ასეთი სახელოვანი, შრომის წითელი დროშის ორდენოსანი ტრესტის დაშლა.

– ბრატჩენკო ყველაფერს გვაპირდება – მექანიზმებს, ტრანსპორტს, დანადგარებს, მოწყობილობებს, ახალი საწარმოო სიმძლავრეების მშენებლობის დაფინანსებას და უარს რატომ ვეტყოდით? კარგად იცით, ტყიბულიც და ტყვარჩელიც მუშათა რაიონებია, საცხოვრებელი სახლების მშენებლობა პირივით გვჭირდება – იყო შევარდნაძის პასუხი.

– რასაც ბრატჩენკო დაგპირდათ, ტრესტს წელსვე გამოუყოფთ, თანაც – დაუყოვნებლივ, ოღონდ ვე ნაბიჯი არ გადადგათ! – სთხოვა მინისტრმა.

– კარგით, საკითხს აღარ განვიხილავთ, მაგრამ იმედი, დაპირებას თქვენც შეასრულებთ! საქმიანი საუბარი ამით მასწავლებელს რულდა.

ერთმანეთს გულთბილად დაემშვიდობნენ. კარავაევმა ყურმილი დაკიდა. აშკარად კმაყოფილი იყო. სავარძლიდან წამოდგა და ხელი ჩამოძართვა:

– გილოცავთ!

მეცხრე ცაზე ვიყავი.

– ახლა რა ვქნათ? – შეკითხება.

– სიტყვა თქვენზეა – დაპირება უნდა შეასრულოთ...

დრო უქმად აღარ დაუკარგავს, მოადგილეები და მთავარი სამმართველოს უფროსები გამოიძახა. ვითარება გააცნო.

– ტრესტის მმართველი აქ ბრძანდება, ერთად ნახეთ მექანიზმების, ტრანსპორტის, დანადგარ-მოწყობილობების, ფულადი სახსრების რა რეზერვები გავვაჩნია, რისი გამოყოფა შეგვიძლია. წაიშუშავეთ, სათანადო დოკუმენტი მოაშხადეთ და კოლეგიაზე დასამტკიცებლად შემოიტანეთ.

იმავე დღეს თბილისიდან ორი თანამშრომელი გამოვიძახე. ერთი კვირა ვიმუშავეთ. კვალიფიციური დოკუმენტი შედგა. ეს იყო მთელი წიგნი დანართებით, გრაფიკებით, ცხრილებით, ვადებით, შესრულებაზე პასუხისმგებელ პირთა გვარებით!

როდესაც მინისტრს ბრძანების პროექტი წარუდგინეს, კარავაევმა მხოლოდ უშიშვნელო შესწორებები შეიტანა და ხელი მოაწერა.

მხოლოდ ამის შემდეგ ამოვისუნთქე თავისუფლად და თბილისში გამოვერინდი. მეორე დღეს შევედი მინისტრთან, ნოდარ მეტყარიაშვილთან და მაგიდაზე ბრძანება დავუდე. ბრძანების ერთი პუნქტი საგანგებოდ მიუთითებდა, ტრესტი „საქმანტმ-შენი“ საბჭოთა კავშირის მშენებლობის სამინისტროს პირდაპირ უზრუნველუოფაზე იქნას აყვანილი!

ეს იმას ნიშნავდა, რომ ტრესტის პროგრამის ფორმირებას და მატერიალურ-ტექნიკურ უზრუნველყოფას საკავშირო

სამინისტრო კისრულობდა. ნოდარს ისე გაუხარდა, რომ გადა-
მეხვია და გადამკოცნა.

– მაინც, როგორ მოახერხე? – მკითხა.

ყველაფერი გულწრფელად ვუამბე. გაიცინა:

– რაც ახლა გამანდე, სხვასთან არ წამოგცდეს, თორემ
კერავენ გიშველის.

კარავაევი ჩემთან გულთბილ ურთიერთობას კვლავაც
ვანაგრძობდა. ყოველ წელს ტელეფონით დაბადების დღეს
მილოცავდა, თან მთავრობის დეპეშასაც მოაყოლებდა. ერთხ-
ელაც, მაშინ უკვე მინისტრის მოადგილე ვიყავი, რეკავს
ტელეფონი და ნაცნობი ხმა მესმის:

– ომარ ალექსანდროვიჩ, ძვირფასო, სამოციან ვხდები.
აუცილებლად უნდა ჩამოხვიდეთ ჩემს იუბილეზე... დღეც დამის-
ახელა და რესტორანიც.

ნოდართან შევედი. კარავაევმა თავის იუბილეზე დამპატი-
ფა, ალბათ თქვენც დავირეკათ-მეთქი. მაშინ მათ შორის არ
იყო სასურველი ურთიერთობა.

– ვიცი, არ დამირეკავს. შენ კი აუცილებლად უნდა წახ-
ვიდეო – მირჩია მინისტრმა.

ეს ამბავი ჩემმა ბავშვობის მეგობარმა ნოდარ ხეთისიაშ-
ვილმა რომ გაიგო, დამპირდა, ისეთ საჩუქარს მოგიმზადებ,
კარავაევს არასოდეს დაავიწყდებაო. ის მაშინ კონიაკის ქარხ-
ანაში ჩამოსხმის საამქროს უფროსი იყო. მივხვდი, არაორდ-
ნარული რამ ჩაიფიქრა:

– სახელობით კონიაკს ჩამოვიხსამ, სამოცწლიანი სპირ-
ტით. როგორი იქნება, პა?

ტექსტიც იქვე შევადგინეთ. მოსკოვში გამგზავრების წინ
სამი ლამაზი ბოთლი გადმომცა. არაჩვეულებრივ ეტიკეტზე
ვიორგი კარავაევის გვარ-სახელი და საიუბილეო თარიღი
იწონებდა თავს.

ვნუკოვოს აეროპორტში კარავაევის კაცი დამხვდა. მითხრა,
იუბილარი შინ გელოდებათო. წავყევი. ახლაც მახსოვს მისა-

მართი — Новоконюшенный переулоч, дом №11.

როცა მინისტრმა კონიაკის ბოთლზე წარწერა წაიკითხა — აღფრთოვანდა და გაიხარა.

— რა ხართ ეს ქართველები! ამას ჩემს სიცოცხლეში არ დავივიწყებ, — დაუსრულებლად იმეორებდა გრძნობამოძალე-ბული.

მიუხედავად ჩემი ენერგიული წინააღმდეგობისა, ერთი ბოთლი მაშინვე გახსნა და სანამ არ გამოვცალეთ, არ გამო-მიშვა.

ვიფიქრე, რომ საიუბილეო ბანკეტზე ჩემთვის მრავალი უცნობი ადამიანი იქნებოდა და უხერხულად ვიგრძნობდი თავს, მითუმეტეს, საქართველოდან მხოლოდ მე ვიყავი მიწვეუ-ლი. ამიტომ საიუბილეო საღამოს არ დავსწრებივარ, თუმცა მასპინძელმა მერე ამის გამო მისაყვედურა.

უნდა ვთქვა, რომ ეღუარდ შევარდნაძემაც შეასრულა კა-რავაევისათვის მიცემული სიტყვა, როცა მოსკოვში ჩამოვალ, უსათუოდ გინახულებთო: ერთ დღეს საკუთარი თვალით ვნახე, მშენებლობის სამინისტროში როგორ მოვიდა „კანარეიკების“ ესკორტი.

* * *

ტრესტის მმართველი ვიყავი, კარავაევი რომ ჩამოვიდა საქართველოში და მადნეულში გვეწვია. მშენებლობის მიმდინ-არეობით კმაყოფილი დარჩა, შეგვაქო. გამომშვიდობებისას ვთხ-ოვე, საღამოს ტრესტისა და სამინისტროს ხელმძღვანელებთან ერთად ვივახშმით მეთქი. სიამოვნებით დამთანხმდა. ამის შეს-ახებ ნოდარ მეძმარიაშვილი წინასწარ გავაფრთხილე. ის და კარავაევი რუსთავეში ერთად წავიდნენ. მაგრამ რესტორანში დათქმულ დროს ვახშამზე, მარტო ნოდარი მოვიდა მეუღლით. როდესაც სტუმრის შესახებ ვკითხე, მითხრა ძალიან უსიამ-ოვნო საუბარი გეკონდა და არ მოვაო.

რა თქმა უნდა, ყველა შევწუხდით: ჩვენ ხომ კარავავეთ პატივისცემა გვსურდა!

უკვე მოვიდნენ მშენებლობის მინისტრის მოადგილეები, „საქმახტმშენის“ მთელი ხელმძღვანელობა. ყველამ იცოდა ჩემი და კარავავეის კარგი ურთიერთობის შესახებ და მთხოვეს, იქნებ, წახვიდეთ და მოიყვანოთო. კარავავეი განთქმული იყო თავისი სიჯიუტითა და სიკერპით. მაინც წავედი კრწანისში. შეუღლესთან ერთად საშინაო ტანსაცმელში გამოწყობილი დამხვდა. თავი ისე მოვაჩვენე, თითქოს მისი და მინისტრის უთანხმოების შესახებ არაფერი ვიცოდი. ვუთხარი, ყველა თქვენ გელოდებათ, სუფრასთან არავინ ჯდება, უთქვენოთ ვახშამს ფასი არა აქვს-მეთქი.

— ომარ ალექსანდროვიჩი მართალია, აუცილებლად უნდა წავიდე, უხერხულია ხალხი გელოდება, — უთხრა ცოლმა.

კარავავემა უარი ვეღარ მითხრა. ორივემ ჩაიცვა და წამომყვინ. ყველას ამკარად გაუხარდა მათი მისვლა. სტუმრებმა მართლაც კარგად მოიღვინეს. რაც მთავარია მინისტრები შევარიგეთ.

* * *

ჩემმა წინამორბედმა საქმახტმშენის მმართველის პოსტზე, ერთი ხელის მოსმით გაათავისუფლა სამსახურიდან საპენსიო ასაკის ყველა თანამშრომელი.

მიუხედავად იმისა, რომ ძალიან ახალგაზრდა ვიყავი, ახალგაზრდა კადრებით დაკომპლექტებაზე უნდა გამეკეთებინა აქცენტი. მაგრამ ეს საღი აზრისა და ადამიანური ურთიერთობის სრული უგულვებელყოფა იქნებოდა.

გათავისუფლებულთა შორის ხუთი პიროვნება გამოჩნეულად გამოცდილი და უაღრესად მაღალი კვალიფიკაციის სპეციალისტი იყო.

საქმახტმშენის სისტემაში ჩამოყვალბდი როგორც ხელმძღვანელი. იმ ხალხს, რომლებიც „ბორტს მიღმა“ ნდა, დიდი ამაგი ჰქონდა ჩემზე გაწეული. ვიცოდი მათი უმრავლესობას მოსკოვის ბაუმანის სახელობის უმაღლესი ტექნიკური სასწავლებელი ჰქონდა დამთავრებული, რაც მაშინ ძალიან პრესტიჟულად ითვლებოდა და სავსებით სამართლიანადაც. საბჭოთა კავშირის ყველა დიდ მიწისქვეშა და საბთო ობიექტების მშენებლობაზე იყვნენ ნამუშევარნი.

აი სწორედ ეს გათავისუფლებული ადამიანები დაეპარუნე სამსახურში და მათთვის შევქმენი – ხუთკაციანი განყოფილება.

განყოფილებას სათავეში ჩაუყენე გამოცდილი სამთო ინჟინერი, უაღრესად კეთილსინდისიერი პიროვნება – ნიკუშა ალხაზაშვილი. მათ ჩავაბარეთ ძალიან რთული საქმე: დამკვეთებთან და ქვემოიჯარადე ორგანიზაციებთან ურთიერთობის მოწესრიგება.

გაფორმებული ხელშეკრულებების მიუხედავად არცერთი ეს ორგანიზაცია არ ასრულებდა სახელშეკრულებო ვალდებულებებს. ამ საქმისათვის თავის მობმას სჭირდებოდა ზედმიწევნით სკრუპულოზური, ბეჯითი მუშაობა, რათა ჩვენს იურისტებთან ერთად კანონის ძალით პასუხი მოგვეთხოვა მათთვის. თათბირებზე გაუთავებელ დაეას და კამათს წერტილი უნდა დასმოდა.

არადა, ათიათასობით დასახელების დასამონტაჟებელი მასალები და სპეციალიზიებული პროდუქცია უნდა მოეწოდებინათ დამკვეთებს ჩვენი, ძალიან რთული სამრეწველო ობიექტების მშენებლობისთვის. თითოეულ ამ პოზიციაზე უნდა გვემუშავა – გაგვერკვია, რატომ, რა დროით, ვისი მიზეზით დაიგვიანა მოწოდებამ და ა.შ. არ ასრულებდნენ ვალდებულებებს არც ქვემოიჯარე ორგანიზაციები, დროზე და ხარისხიანად არ გვაბარებდნენ სპეციალურ სამონტაჟო სამუშაოებს.

ახალმა განყოფილებამ ამ საქმეში, შეიძლება ითქვას, წეს-

რივი დაამყარა, ჩვენს იურისტს, გამოცდილ სამართალმცოდნეს ისეთ სრულყოფილ მასალებს უმზადებდნენ, რომ საქართველოს პირველ თუ არა, მეორე სხდომაზე, სადაც ჩვენს ქართველებს განიხილავდნენ, ჩვენთვის სასარგებლო გადაწყვეტილებები გამოჰქონდათ: ძალიან დიდ ჯარიმებს ადებდნენ ორგანიზაციებს, რომლებიც ჩვენთან დადებულ სახელშეკრულებო პირობებს არღვევდნენ.

მოკლედ, საჯარიმო სანქციებმა დადებითად იმოქმედა საქმეზე. თუმცა, ისიც უნდა ვთქვა, რომ ჩვენს დამკვეთებს და ქვემოიჯარადებს ასეთი პრინციპულობა არ მოსწონდათ. გაელენიანი ხელმძღვანელები იდგნენ ამ ორგანიზაციების სათავეში, ხშირად ცდილობდნენ ჩვენზე ზემოქმედებას ცეკას მდივნების, მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის და მისი მოადგილეების მეშვეობით.

რატომ იქცევით ასეო, მსაყვედურობდნენ, — ვპასუხობდი, რომ თვითონ არ ასრულებენ ვალდებულებებს, მე კი მიჩივიან ცეკაში, მთავრობაში, რომ ობიექტს დროზე ვერ ვაბარებ, ვერ ვასრულებ სამშენებლო-სამონტაჟო სამუშაოების პროგრამას. არადა ვერ ვასრულებ მათი მიზეზით, ამიტომ სხვა გზა არ დაგვიტოვეს, იძულებული გაგვხადეს კანონისთვის მიგვემართა.

ამით, ჯერ ერთი, საჩივრები შეწყვიტეს ზემდგომ ინსტანციებში, მეორე, გამგებნი და დამთმობნი გახდნენ, მაქსიმალურად ცდილობდნენ, დროულად დაეკომპლექტებინათ ობიექტები სპეციალური მასალებით. მესამე, ცეკაშიც და მთავრობაშიც დარწმუნდნენ, რომ სამშენებლო სამუშაოების შეფერხება დამკვეთების მიზეზით ხდებოდა.

ერთი ასეთი კარგი შედეგიც გამოიღო ჩვენმა პრინციპულობამ: თუ ისეთი მასალა ჰქონდათ, რომელიც მე ძალიან მჭირდებოდა, მაგრამ იმ მომენტში არ გამაჩნდა, სიამოვნებით მითმობდნენ. მაგალითად, „ჭიათურმარგანეცს“ ჰქონდა დიდი რაოდენობით ხეტყის (H3) „ხელშეუხებელი მარაგი“, რომელ-

იც შტაბელუბად წლობით ეწყობთ გაუთვალისწინებელი შემთხვევებისთვის. ეს მარაგი ყოველწლიურად ივსებოდა. ქვეყნის ძალიან მჭირდებოდა მაღაროს სამაგრი ხე-ტყე. ასევე „ნახშირს“ ჰქონდა დიდი რაოდენობით შახტების რეინაბეტონის სპეციალური განძელები. უთხოვდი და ულაპარაკოდ – ვაგონებით მაწვდიდნენ.

– კანონის უზენაესობამ ყველაფერს ნათელი მოჰფინა, და კიდევ ერთხელ დამარწმუნა იმ ჭეშმარიტებაში, რომ მხოლოდ კანონი და კანონიერებაა ქვეყნის არსებობის და გადარჩენის ერთადერთი გარანტი.

მთელს რესპუბლიკაში დიდხანს ჰქონდათ სალაპარაკოდ, როგორ დაეარღვიე „დაუწერელი კანონი“, გაეხადე და პარტიის ცენტრალური კომიტეტის მეორე მდივანს უზარმაზარი აუდიტორიის წინაშე შევეპასუხე, პირდაპირ ვუთხარი, მცდარი ინფორმაცია გაქვთ და დარბაზი შეცდომაში შეგყავთ-მეთქი! ზოგიერთების აზრით, ჩემი მხრივ ეს გაუგონარი თავხედობა იყო: მაშინ ასეთი რამ არ ხდებოდა. თუ ვინმე ეტიკეტს დაარღვევდა, აუცილებლად მოჰკითხავდნენ და საკმაოდ მკაცრად გამიტომ ქვეყნის პირველ პირებთან საჯაროდ შეპასუხებას ვერავინ ბედავდა...

განა ისეთი რა მოხდა? რატომ შევაგდე სასწორზე ჩემი ბუდი, რისი და ვისი იმედი მქონდა?

მაშინ ტრესტ „საქმაზტმშენის“ მმართველი ვიყავი. ყველა მაჩვენებლის მიხედვით საუკეთესო შედეგები გვქონდა. აქ კი, მაღლობას ვინ ჩივის, სასტიკად გვაკრიტიკებდნენ! ჩემს უკან იდგა კოლექტივი და მე, როგორც თავკაცს, მისი ინტერესები უნდა დამეცვა. ამიტომაც ვეღარ მოვითმინე, ხალხით გაჭვდილ დარბაზში, ფეხზე წამოვდექი, თუმცა მშვენიერად მესმოდა, რომ შეიძლება ეს გაბედულება თანამდებობის ფასად დამჯდომოდა, პარტიის ცეკას მეორე მდივანს მოხსენება შევაწყვეტინე...

აი, როგორ მოხდა ეს:

სისტემატურად, თვეში ერთხელ, ცენტრალური კომიტეტის და მინისტრთა საბჭოს ერთობლივ გაფართოებულ თათბირებზე მშენებლობასთან დაკავშირებულ საკითხებს იხილავდნენ. ტრიბუნაზე იდგა მომხსენებელი, ცეკას მეორე მდივანი გენადი კოლბინი. თათბირს ესწრებოდნენ დარგის კურატორები — ცეკას მდივანი ვიორგი ანდრონიკაშვილი, მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის მოადგილე იური ქედიშვილი, მინისტრები, რაიკომის პირველი მდივნები, რაიალმასკომის თავმჯდომარეები

და მსხვილი სამშენებლო ორგანიზაციათა ხელმძღვანელები. მომხსენებელმა ბინათმშენებლობაში ჩამორჩენისთვის მკაცრად გააკრიტიკა დარგის მესვეურები. მოულოდნელად გენადი კოლბინმა ჩემი გვარიც ახსენა, „საქმახტმშენი“ ჭიათურაში ძალიან ცუდად მუშაობს, ალბათ გადაწყვეტილებას მივიღებთ და „ჭიათურმახტმშენს“ და მის ყველა ორგანიზაციას საბჭოთა კავშირის შავი მეტალურგიის სამინისტროს გადავცემთო.

ჯერ გავვოცდი, მერე კი სასტიკად აველედი, ასეთ კრიტიკას ნამდვილად არც ველოდი და არც ვიმსახურებდი. ჭიათურაში წლების მანძილზე საუკეთესო მაჩვენებლები გვქონდა როგორც სიმძლავრეთა ექსპლუატაციაში გადაცემის, ისე სამშენებლო-სამონტაჟო სამუშაოთა გვეგმების შესრულების მხრივ. ამ წარმატებათა გამო „ჭიათურმახტმშენი“ სისტემატურად იღებდა საკავშირო თუ რესპუბლიკურ გარდამავალ წითელ დროშებს, პრემიებს, მადლობებს.

დაუმსახურებელი კრიტიკა ვერ მოვიტოვებ:

– Геннадий Васильевич, у вас неправильная информация! Мы ежегодно перевыполняем не только ввод мощностей, но и объемы строительно-монтажных работ.

ჩემი ეს განცხადება ბომბის აფეთქებას ჰგავდა. დარბაზი გაისუსა. ანდრონიკაშვილი და ქედიშვილი ხელით მანიშნებენ, გაჩუმი და დაჯექიო. კოლბინი ასეთ რეაქციას არ მოულოდა – მიცნობდა და იცოდა, თავშეკავება რომ შემძლო. მოლოდინი ნამდვილად არ გავუმართლევ და გაოცდა.

– Мы это посмотрим и рассмотрим! – ისე უხეშად მიპასუხა, თითქოს ჩემი დაშინება სურდა. ამან კიდევ უფრო გამაცეცხლა.

– Геннадий Васильевич! У Вас искаженная информация. Вот эту искаженную информацию проверьте и перепроверьте! – უკან არ დავიხიე და დავეჯექი.

ახლა მარტო გიორგი ანდრონიკაშვილი და იური ქედიშვილი კი არა, მთელი დარბაზი შეძახდა, გაჩერდი, დაჯექიო.

არ ვიცი რა მოხდა, რატომ დაიოკა მრისხანებე ცეკას მორე მდივანმა და საკითხი აღარ გაამწვავა. შესაძლოა, კლი ბინმა იფიქრა, რომ ჩემთან ამ ტონით საუბარი არ გამოადგებოდა. ან, იქნებ თავისი ინფორმაციის უტყუარობამ დააეჭვა.

მას ყველა იცნობდა, როგორც ბოლომდე უკომპრომისო მებრძოლს.

როცა დარბაზიდან გამოვდიოდით, მეგობრებმა და კოლეგებმა მისაყვედურეს, ყველაზე ახალგაზრდა ტრესტის მმართველი ხარ, მომავალზეც ხომ უნდა იფიქრო, არ იცი, ასეთ დროს თავშეკავება რომ სჯობსო.

ერთი სიტყვით, გაბედულება დამიწუნეს! ჩემი საქციელის სისწორეში მე ერთი წამითაც არ დავეჭვებულვარ...

სამსახურში დაბრუნებისთანავე გამოვიძახე საგვემო და საწარმოო განყოფილებათა უფროსები, დაწვრილებით ეუბამე, რაც ცკ-ის და მთავრობის გაფართოებულ თათბირზე მოხდა. დაევაღე, სასწრაფოდ შეეკრიბათ მასალები და სრულად გაეანალიზებინათ, როგორი იყო ტრესტის მანქნებელი როგორც მარგანეცის მალაროთა ჩაბარების, ისე სამუშაოთა მოცულობის შესრულების მხრივ, შავი მეტალურგიის სამინისტროს დაქვემდებარებაში ყოფნის დროს და მისგან გამოყოფის შემდეგ.

ამ საქმით ვიყავით დაკავებული, პარტიის ცენტრალური კომიტეტის მშენებლობის განყოფილების გამგის მოადგილემ ალექსანდრე ვინოგრადოვმა რომ დამირეკა. თბილისელი კაცი იყო, კოლეგებში დიდი ავტორიტეტი და გავლენა ჰქონდა. ჩემს მიმართ იმთავითვე კეთილად განეწყო. გულწრფელად ახარებდა ჩემი სამსახურებრივი წარმატებები. მკითხა, ახლა რას აპირებო. ეუბასუხე, ვაანალიზებთ, რა იყო და დღეს რა გვაქვს, მერე კი კოლბინთან შევალ-მეთქი.

- ძალიან სწორად იქცევი. სანამ კოლბინთან შეხვიდოდე, ჯერ ჩემთან მოდი. თუ საკუთარი თავისა გჯერა, მაშინ შენი საქციელი აბსოლუტურად გამართლებულია და არც შენი მწვავე რეაქციაა გასაკიცხი. ერთი სიტყვით, გელოდები.

იმ საღამოსვე მივედი. წერილი წაიკითხა. კოლბინს დაურ-
კა და უთხრა, ჩემთან ომარ მარგველაშვილია, მოხსენებითი
ბარათი მოიტანა და თქვენთან შემოსვლას თხოულობს.

– Пусть зайдет! – უპასუხა მან.

შვედი და მივესალმე. მეგონა, გაჯავრებულია და ცუ-
დად მიმიღებს-მეთქი. ჩემდა გასაკვირად, წამოდგა, მომეგება,
გამიღიმა და ხელი ჩამომართვა:

– Садитесь, Омар Александрович!

დავეჯექი და მოხსენებითი ბარათი გავუწოდე. გვერდნახე-
ვარი იყო. ჩემი თანდასწრებით ყურადღებით ჩაიკითხა. შეკითხ-
ვები არ მოუცია. წამოდგა, ხელი გამომიწოდა და მითხრა:

– Спасибо Вам!

გავიდა დრო და დაწვრილებით გავიგე, რა უძლოდა გაფარ-
თოებულ თათბირზე გენადი კოლბინის განცხადებას. ჭიათურ-
აში ქალაქკომის პირველ მდივნად ჩემი დიდი ხნის მეგობარი
ნოდარ ვაშაძე მუშაობდა. ის წლების მანძილზე თავმჯდო-
მარეობდა ნახშირის მრეწველობის პროფკავშირებს. მეც ხომ
სამთო საქმეს ვემსახურებოდი II წლის მანძილზე. ყოველთვის
ვგრძნობდი მის ყურადღებასა და მხარდაჭერას.

ზემოხსენებულ თათბირს ნოდარიც ესწრებოდა და რაც
იქ მოხდა, ძალიან კარგად იცოდა. როგორც მან მიაბმო,
ჭიათურაში ყოფნის დროს გენადი კოლბინს უთქვამს, შავი
მეტალურგიის მინისტრის პირველ მოადგილედ ჩემი სვერ-
ლოვსკელი თანამემამულე და მეგობარი დაუნიშნავთ. როცა
დაბრუნდა და ეს შემატყობინა, მიუულოცე და საქართველო-
ში მოვიწვიე. იმ პირობით ჩამოვალ, თუ ჭიათურას ჩვენ
გადმოგვცემთო. მაშინ ის სამინისტრო მხოლოდ მარგანეცის
მოპოვებასა და ექსპლუატაციას უზრუნველყოფდა. ძალიან
უნდოდათ, რომ მადაროების მშენებლობაც და მონტაჟიც მათ
დაქვემდებარებოდა.

– Передайте нам строительство и я буду чаще
приезжать! – უთქვამს მეგობარს კოლბინისთვის.

კოლბინიც შეპირებია, გადმოგცემთო. აი, თურმე, რაში
ყოფილა საქმე!

გენალი კოლბინმა ერთბაშად რამდენიმე შეცდომა დაუშვა.
ჯერ უნდა გასცნობოდა ჩვენი ტრესტის მანქანებლებს, მერე
კი გამსაუბრებოდა. ალბათ იფიქრა, მშენებლებს ყოველთვის
ცუდად აქვთ საქმე და ეს ტრესტი რაღა გამონაკლისი იქნე-
ბაო. ჩვენ კი მარგანეცის მალაროთა სიმძლავრეებს მუდამ
ვადაზე ადრე ვაბარებდით. ზოგჯერ სამი-ოთხი სიმძლავრეც
ჩამიბარებია წელიწადში, რაც დარგისთვის რეკორდული
მანქანებელი იყო. მე მგონი, კოლბინი ჩემმა ახალგაზრდულმა
ასაკმაც შეაცდინა – იმედოვნებდა, კონფლიქტს მოერიდება და
ადვილად დავეყოლებო. არ გამოუვიდა...

«В КОНЦЕ КОНЦОВ, КОГДА ЖЕ ВЫ БУДЕТЕ РАБОТАТЬ?»

საქართველოს მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის მოადგილე იური ქედიშვილი უცნაური კაცი იყო და ძალიან არასასიამოვნო მოგონებებიც დამიტოვა. ორიოდე შემთხვევას გავიხსენებ.

მარნეულის რაიონში, სოფელ იმირთან ინერტული მასალების სამსხვრევ-დამხარისხებელ მაღალი კლასის გიგანტურ კომბინატს ვაშენებდით. დამკვეთი სამშენებლო მასალათა მრეწველობის სამინისტრო იყო (მინისტრი ოთარ ლოლაშვილი, მოადგილე შოთა ბეზარაშვილი), ორივე შესანიშნავი ადამიანი იყო. მშენებლობას მიამაგრეს იური ქედიშვილი. ჩვენ კვირაში ერთხელ ვათვალიერებდით ობიექტს. იქვე ობიექტზე, თათბირზე ვიზილავდით ყველა პრობლემურ საკითხს. საქმე ჩინებულად მიდიოდა, კომბინატი წლის ბოლოსათვის საექსპლუატაციოდ უნდა გადაგვეცა.

და აი, ერთხელ, როცა ტრესტში დეტალურად გააანალიზეთ კომბინატის სიმძლავრეების ამოქმედების საკითხები, იმ დასკვნამდე მიუვდით, რომ დამპროექტებლებმა ბოლომდე ვერ გათვალეს და ვერ დაამუშავეს მზა პროდუქციის ტრანსპორტირების საკითხი – ვერც არსებული საავტომობილო გზები და ვერც საავტომობილო ტრანსპორტი უწყვეტი ციკლით მომუშავე კომბინატის მოთხოვნილებას ვერ დააკმაყოფილებდა და აუცილებელი იყო რკინიგზის ჩიხის მშენებლობა, რათა მზა პროდუქცია რკინიგზის ვაგონებით მიეწოდებინათ საქართველოს ნებისმიერ წერტილისათვის. პარალელურად კი უნდა დაწყებულიყო იმირი – მარნეულის საავტომობილო გზის რეკონსტრუქცია.

პრობლემის არსი გაეაცანი და თათბირის დანიშვნა ვთხოვე იური ქედიშვილს. თათბირზე მოსაწვევთა სიაც გადავეცი (გავითვალისწინე როგორც დამკვეთები, ისე სამუშაოთა

შემსრულებლები: თეიმურაზ დავითაშვილი, გიორგი რობი
ტაშვილი, ოთარ ლოლაშვილი, შოთა ბეზარაშვილი, კატეგორია
ვარდოსანიძე...).

თათბირზე ინფორმაციის დროს აღვნიშნე, რომ ობიექტის მშენებლობა გვეგმის მიხედვით მიმდინარეობდა და დათქმულ ვადებში დამთავრდებოდა, თუმცა ინერტული მასალების ტრანსპორტირება გაჭირდებოდა, ვინაიდან დაპროექტებისას ბოლომდე არ იყო გათვლილი არსებული საავტომობილო გზისა და ავტოტრანსპორტის შესაძლებლობები. რკინიგზა კი საერთოდ არ გაუთვალისწინებიათ. ვითხოვდი, რომ დამკვეთს შეეკვეთა რკინიგზის ჩიხის მშენებლობის და საავტომობილო გზის რეკონსტრუქციის პროექტები, ვარდოსანიძეს და რობიტაშვილს კი თავის მიმდინარე წლის გვეგმაში გაეთვალისწინებინათ.

ინფორმაცია ძალზე ლაკონური და ვასაგები იყო. მითითებული მქონდა პრობლემის გადაწყვეტის გზებიც, ვადებიც და შემსრულებლებიც.

არ ვიცი, რა მოჟვენა ქედიშვილს. უეცრად ანერვიულდა, სკამიდან წამოხტა და აყვირა:

– თქვენ ობიექტის ექსპლუატაციაში დროული ჩაბარება არ გინდათ და ყოველნაირად ცდილობთ, რომ შეუფერხება სხვა მიზეზებით ახსნათო...

რაც მეტს ლაპარაკობდა, მით უფრო მეტად კარგავდა თვითკონტროლს. ბოლოს ასეთი რამ ბრძანა:

– საკითხს აღარ განვიხილავ! ინერტული მასალები ისე გამოიტანეთ, როგორც გინდათ, გნებავთ ავტომანქანებით, გნებავთ – ვაკონებით! არაფრის გაგონება აღარ მსურს! Я ничего не знаю, и знать не хочу! (ამ ფრაზას ის ხშირად იმეორებდა) ახლა კი ყველანი აქედან მიბრძანდით! მისი თათბირიდან გამოსულები, მინისტრთა საბჭოს კორიდორებში ირონიულად იცინოდნენ – „ეს კაცი თვითონ აღიარებს, რომ არაფერი არ იცის და არც უნდა რომ იცოდეს!“-ო

მიგვატოვა და მოსასვენებელ ოთახში გავიდა. გაკვირვებით უხერხულ მდგომარეობაში ჩავვარდით.

გარეთ გამოვედით. ვერ ვისვენებდი. უნდა შევბრუნდე-შეთქი. ლოლაშვილმა და ბეზარაშვილმა ხელი მომკიდეს, მითხრეს, თავი დაანებე, ვერ ხედავ, შეშლილივით რომ იქცევაო.

არავის რჩევას ყური არ ვათხოვე და მის კაბინეტში შევბრუნდი. იქ რომ არ დამხვდა, მოსასვენებელში შევედი. აგერ ყოფილა ვაჟბატონი, სადილობს და ჩაისაც მიირთმევს! თავზე დავადექი, ეს რა ჩაიდინე-შეთქი. ძალიან შეშინდა! ალბათ იფიქრა, ცეკმდი. ჩემგან რა გინდათო, — იყვირა და ტუალეტში შევარდა. ახლა იქიდან ატეხა ჭყვიელი, მიშველეთო...

ამსობაში გარეთ გასულებიც უკან შემობრუნდნენ და გამომიყვანეს.

იმავე დღეს გენადი კოლბინის სახელზე მოხსენებითი ბარათი დავწერე და საკითხის გარკვევა ეთხოვე. ბარათი თვითონ შევუტანე. ვუამბე კიდევ, რაც იმ დღეს ქედიშვილის კაბინეტში მოხდა. კოლბინმა მოხსენებითი ბარათი ჩემი თანდასწრებით წაიკითხა, ტელეფონის ყურმილს მისწვდა და ქედიშვილს დაურეკა. არც მისალმებია, ისე მიმართა:

— იური ივანოვიჩ, თათბირზე განსახილველი საკითხები ხომ წინასწარ შეგითანხმეს, რატომ არ მიიღეთ გადაწყვეტილება, როდემდე უნდა იყოს ცეკას იმედად? ეს ხომ თქვენი საქმეა. В конце концов когда же вы будете работать?

უთხრა ეს მკაცრი ტონით და ყურმილი დაუკიდა.

რაც ქედიშვილს ტელეფონით უთხრა, მოხსენებით ბარათსაც თითქმის იგივე რეზოლუცია წააწერა. იქ იმასაც ვწერდი, რომ სანამ ქედიშვილი ობიექტის კურატორი იქნება, პრობლემებს გადაჭრა არ უწერია-შეთქი.

ძალე ქედიშვილს კურატორობა ჩამოართვეს და ეს მისია გიორგი ანდრონიკაშვილს დააკისრეს.

— იმირის სამსხრევ-დამხარისხებელი კომბინატი დროულად და ხარისხიანად ჩავაბარეთ ექსპლოატაციაში.

ახლა იმასაც მოგახსენებთ, როგორი იყო ის საკუთარი ხალხის, თავისი მშობლიური ენის მიმართ და მიხედვით ქართული საქმის რანაირი გულშემატკივარიც იქნებოდა იგი...

ტრესტის მმართველი რომ ვიყავი, დამირეკა, კვაისაში როცა წახვალთ, მეც წამიყვანეთო. კვაისაში ტყვია-თუთიის გადამმუშავებულ კომბინატს და მთელ ინფრასტრუქტურას ვაშენებდით – საცხოვრებელ სახლებს, საავადმყოფოს, სკოლას, საბავშვო ბაღს, შიდა გზებსა და კომუნიკაციებს. დავურეკე და მეორე დღეს წავედით. იქ საქმე კარგად გვქონდა აწყობილი, მხოლოდ ადგილობრივი ხელისუფლების პრობლემები იყო მოსაგვარებელი – რაიკომის ახალგაზრდა მდივანს ვთხოვეთ დახმარება და ისიც დაგვპირდა, ხარვეზებს დროულად აღმოეფხვრითო. ქედიშვილი კმაყოფილი დარჩა.

რაჭაში, ბარიტის და დარიშხანის გადამმუშავებულ კომბინატების მშენებლობაზე ვაპირებდით წასვლას, როცა ოსების ხანდაზმულთა სამკაცინანი დელეგაცია მოგვადგა – გაეგოთ, „ჩვენი“ კაცი ყოფილა აქ და ჩვენს გასატვირთვად დაველაპარაკებითო. მალეები, ხმელ-ხმელები იყვნენ, კარაკულის მაღალი ბოხოხებით, ხელჯოხებით, ფართო ქამრებშემოჭერილი, ბოლომდე შეკრულილებიანი თალხი ფერის ხალათებით.

– ტოვარიში ქედიშვილი, – დაიწყო ერთ-ერთმა რუსულად და მაშინვე ოსურზე გადავიდა. იქვე ვდგევართ მე და მინისტრთა საბჭოს განყოფილების გამგე ჯუნა მხეიძე. ქედიშვილმა უშწევოდ გადმოგვხედა, არაფერი მესმისო. უხერხული მდგომარეობიდან რომ გამომეყვანა, რაიკომის მდივანი მოვიხმე. „დელეგაციის“ წევრები ლაპარაკს განაგრძობდნენ ოსურად. ქედიშვილი ილიმუბოდა და თავს უქნევდა. მოვიდა მდივანი და ოსებს მიუბრუნდა, ამხანაგ ქედიშვილს ოსური არ ესმის, მე მითხარით, რაც გნებავთ და გადაუთარგმნითო.

როგორ თუ ოსური არ იცის, ეს რა ოსიაო, იყვირეს იმათ, გვერდზე გადააპურჭყეს, ხელი ჩაიქნიეს, ზურგი შეაქციეს და ბუზღუნ-გინებით წავიდნენ.

ქედიშვილი განადგურებული ჩანდა. ერთი კი ჩაილაპარაკა, ოსური საიდან უნდა ვიცოდეთ. ირში ჩასვლამდე ხმა აღარ ამოუღია...

ერთხელ თბილისში ჩამოვიდა გიორგი კარაეავეის მოადგილე, ჩვენი რესპუბლიკის კურატორი სერაფიმ ცარუკიანი. ჭკვიანი კაცი იყო, ომგამოვლილი, საქმიანი. მშვენიერი ურთიერთობა გექონდა. ერთ საღამოს კრწანისის რეზიდენციაში ვახშამი გაუმართეს. ვახშამზე მე და ნოდარ მეძმარიაშვილიც მიგვიწვიეს. სტუმართაგან ორი მოსკოველი არმიის გენერალიც დამამახსოვრდა, ალბათ უფრო გვარის გამო: ერთი შაბანოვი იყო, მეორე – ღურაკოვი...

იური ქედიშვილი გვიან შემოგვიერთდა. ჩემს გვერდით დაჯდა. კონიაკს ესვამდით. კოლბინი განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევდა ქედიშვილს – იცოდა, სასმელს არ ეტანებოდა, მაგრამ მაინც აძალუბდა. იურიმ თავი გამოიღო, ჭიქას ჭიქაზე ცლიდა. მომსახურე პერსონალთაგან ერთი და იგივე პიროვნება უვსებდა სასმისს. ხედავს კოლბინი, ქედიშვილის ჭიქას ორთქლი ასდის! რეაქციამაც არ დააყოვნა:

– Что это такое! – დაიქუხა მდივანმა.

აღმოჩნდა, რომ ქედიშვილმა შემოსვლისას მომსახურეებს კონიაკის ბოთლში ჩაის ნაყენი ჩაასხმევინა და იმას სვამდა! როცა ერთი ბოთლი გამოსცალა, მეორე შემოუტანეს, ვერ მოეზომათ და ცივის ნაცვლად თბილი ჩაი ჩაესხათ!

ასე „გაიყიდა“ ქედიშვილი.

– Как, обманываешь? – ისევ დაიქუხა კოლბინმა. – Налейте! – მომმართა მე.

წინ ოთხი დიდ-პატარა, სიმაღლის მიხედვით ჩამწყკრივე-ბული ბროლის ლამაზი, მაღალი ფუჟერები გვედგა. ბოთლი პატარას მიეუმარჯვე, იურისთვის უნდა დამესხა. კოლბინმა თითი გამოიშვირა და მითხრა, დიდ ფუჟერში დაუსხიო.

– Омар Александрович, если выпью, сегодня непременно умру, – დაიკვნესა ქედიშვილმა.

ფუფერი შევეუსხე და დააღვეინეს. ისევ შემავსებინეს იური უარს ვერ ამბობს და აღარ იცის, რა ქნას. „იქნებ დავიჭებ მარო?“ – მთხოვს. ჭიქა კი მოიფუდა, მაგრამ როგორც კი კოლბინმა მხერა მოაცილა, წამსვე მე დამიდგა. ხელი მოკვიდე თუ არა, კოლბინმა თვალი შემასწრო:

– Что Вы делаете, Омар Александрович? – უკმაყოფილოდ მომაძახა.

მივხვდი, კოლბინი ამას შეგნებულად აკეთებდა: ქედიშვილი არც მას ეხატებოდა გულზე...

ქედიშვილმა ამდენ „დაწოლას“ ველარ გაუძლო, კისერი მოწყდა და წაიყვანეს.

გავიდა წლები. საკავშირო „მშენებანკის“ მითითებით რესპუბლიკაში მშენებლობის მიმდინარეობა შეამოწმეს და დიდი მიწერები გამოავლინეს. ამის გამო გაათავისუფლეს მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის მოადგილე იური ქედიშვილი, ცეკას მდივანი გიორგი ანდრონიკაშვილი, თბილისის საქალაქო საბჭოს თავმჯდომარე ზაურ მესხიშვილი, მისი მოადგილე ირაკლი არობელიძე, მშენებლობის მინისტრის მოადგილეები გიგა ქართველიშვილი და რევაზ თათეიშვილი, ტრესტის მმართველები...

ერთ დღეს იური ქედიშვილი ჩემთან თხოვნით მოვიდა, უმუშევრად დავრჩი და იქნებ სადმე დამასაქმოთო. მრავალი წყენა მახსოვდა მისგან, მაგრამ გულში ხინჯი მაინც არ ჩამრჩენია. მით უმეტეს, რომ ჩემ წინ ხელმოცარული კაცი იჯდა და უნდა დავხმარებოდი... კაპიტალური მშენებლობის სამმართველოს უძღვებოდა დამსახურებული პიროვნება კარლო გოგინიაშვილი. ვთხოვე და ქედიშვილმა მასთან დაიწყო მუშაობა. რიგიანი კაბინეტიც მივეცი და საშსახურის ავტომანქანაც. ჩემთან ხშირად მოდიოდა დახმარების სათხოვნელად, ვეხმარებოდი, რა თქმა უნდა, მაგრამ ეს ის ძველი ქედიშვილი აღარ იყო...

საქმახტმშენის ტრესტის მმართველი ვარ. ვზივანცის ნეტში. საღამოა. მირეკავს ცეკას მშენებლობის განყოფილების ინსტრუქტორი ნონა მაჩაბელი:

– Омар, дорогой, срочно на бюро!

დამცეცხლა: კარგ საქმეზე ასე მოულოდნელად და ასე გვიან არავის უძახიან.

ვეკითხები:

– Нона, в чем дело?

– Ничего не знаю...

წასვლის წინ სასწრაფოდ დაეურეკე მინისტრს – ნოდარ მეძმარიაშვილს. ვუბნები, რომ ბიუროზე მუშაობენ. მეც დამირეკეს და მეც მიბარებენო. არც მისთვის უთქვამთ, რა საკითხთან დაკავშირებით გვიბარებენ ცეკას ბიუროს სხდომაზე.

მივედით. ბიუროზე საკითხების განხილვა დამთავრებული იყო და პირდაპირ შევედით სხდომაზე. რომ ვთქვა, არ ვნერვიულობდითო, არ იქნება მართალი. ეტყობა, ეს ნერვიულობა და დაბნეულობა ორივეს ისე გვეხატა სახეზე, რომ ეღუარდ შევარდნამემ, სიცილი ვერ შეიკავა. გაეცინათ ბიუროს სხვა წევრებსაც.

გულზე მოგვეშვა – არც ისე ცუდად ყოფილა ჩვენი საქმე.

დავსხედით და ეღუარდი იწყებს ლაპარაკს:

– მოსკოვის ცენტრში ჩვენმა მინისტრთა საბჭომ უნდა ააშენოს სასტუმრო. ეს მშენებლობა უნდა განეხორციელებინა სასოფლო მშენებლობის სამინისტროს. მაგრამ დღეს გაზეთ „პრავდის“ მოწინავეში „Сельские строители строят несвойственные объекты“ ხაზგასმითაა მითითებული, რომ ასეთი მანკიერი პრაქტიკის გამო ყურადღება აკლდება სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების ობიექტებს. ეს კრიტიკა სა-

მართლიანია და ჩვენც უნდა გავითვალისწინოთ. დღეს ბიუროს სხდომაზე სასტუმროს მშენებლობა სოსო ხარატიშვილის ინიციატივით უნდა დაგვევალებინა, მაგრამ ამ პუბლიკაციის შემდეგ ვინმეს ვერ ვხედავთ და გადავწყვეტეთ, რომ მოსკოვში ეს სასტუმრო უნდა ააშენოს თქვენმა ტრესტმა „საქმასტმშენმა“. დარწმუნებული ვართ თქვენ ყველაზე უკეთ დაადგამს თავს ამ საქმეს.

ძალიან გამიკვირდა: შახტებს და მალაროებს ვაშენებ, მაგრამ მოსკოვში სასტუმრო?! ხმამაღლა წამომცდა ეს ფრაზა.

– დიახ, სასტუმრო მოსკოვში, – მიპასუხა ელუარდ შევარდნაძემ, რომელმაც ყური მოჰკრა ჩემს რეპლიკას. თქვენ გაგიწიათ რეკომენდაცია კოლბინმა, პატარიძემ, ჩხეიძემ, ანდრონიკაშვილმა.

უთათბირიათ, გადაუწყვეტიათ და კამათს აზრი აღარ ჰქონდა.

კარგით-მეთქი, დავთანხმდი, რადგან ჩათრევას ჩაყოლა სჯობდა...

ის კი ვიკითხე – ტექნიკური დოკუმენტაცია ვისა აქვს, რომ გამოვართვათ-მეთქი...

– ძალიან კარგია, რომ ეს საკითხი დააყენეთ, – მუუბნება შევარდნაძე, – ზურაბ პატარიძე უზრუნველყოფს ყველაფერს. თქვენი დამკვეთიც ის იქნება. შესაბამისად – ირაკლი ანდრი-აძეც.

სამწუხაროდ, საპროექტო-სახარჯთაღრიცხვო დოკუმენტაცია შორს იყო სრულყოფისაგან. რაც მთავარია მოსკოვში, ცენტრში, ჩვენმა სამშენებლო ორგანიზაციამ სასტუმრო უნდა ააშენოს და ამ დროს ეს მშენებლობა მოსკოვის არცერთ შესაბამის სტრუქტურასთან არ იყო შეთანხმებული... Скатертьный переулок №6, ჩვენი წარმომადგენლობის გვერდით უნდა აგებულიყო ეს ობიექტი, მოსკოვის ძველ უბანში, სადაც კომუნიკაციები მოძველებულია, მჭიდრო დასახლებაა, თან იმ ადგილას საკავშირო საგვემო კომიტეტის მოქმედი საერთო საცხოვრებელი დგას, რომელიც შეტანილია მოსკოვის ისტო-

რიულ-არქიტექტურულ ძეგლთა ნუსხაში. აქ სამშენებლო პოლიგონის მოწყობა უამრავ სირთულესთანაა დაკავშირებული. ვინ დაგანგრევენებს ასეთ შენობას?!

დავიწყეთ შეთანხმებების პროცესი, ძალიან გაგვიჭირდა, რადგან დამკვეთის (ირაკლი ანდრიაძე) და პროექტის ავტორის (გოგი ტონია) მხრიდან სრულ უპასუხისმგებლობას წავაწყდით.

იძულებული ვაგხდი, მთელი ეს სიმძიმე ჩემს თავზე ამეღო... ამ საქმეში ძალიან დამეხმარა ანდრეი მიხეილის ძე იაკობაშვილი. მან გამიკაფა გზა მოსკოვის საქალაქო საბჭოსაკენ, სადაც მას დედაქალაქის აღმასკომის თავმჯდომარიდან – ლევენდარული პრომისლოვიდან დაწყებული, ყველა იცნობდა და დიდ პატივს სცემდა.

აკადემიკოსი ანდრეი იაკობაშვილი „მოსსოვეტს“ დაქვემდებარებულ საავტომობილო ტრანსპორტის ინსტიტუტის დირექტორად მუშაობდა და, იმავე დროს, „Главмосавтотранს“-ის უფროსის პირველი მოადგილეც იყო. ამ უზარმაზარ მუშაობას სათავეში ედგა სოციალისტური შრომის გმირი გობერმანი.

ტუკი იაკობაშვილს, ჭკვიანს, ნიჭიერს და არაჩვეულებრივი გარეგნობის კაცს, ათას კაცში გამოარჩევდი – იგი მთელ მოსკოვს უყვარდა.

საკავშირო მშენებლობის სამინისტრო და პირადად მინისტრის მოადგილე სერაფიმ ცაროკიანი, ძალიან დამეხმარა. დაუბრკოლებლად გამოგვიყვეს ახალთახალი სამშენებლო მქაანიზმები – ამწე კრანი, ბულდოზერი, ექსკავატორი, ყველაფერი რაც კი გვჭირდებოდა.

სხვათა შორის, ზურაბ წერეთელიც ძალიან დაგვეხმარა. ამაში მას ხელი შეუწყო იმანაც, რომ მოსკოვის მთავარი არქიტექტორი მიხეილ პოსოხინი, მისი მძახალი იყო.

ჩვენი მუდმივი წარმომადგენელი თემო ხაჩიძეც მხარში ამოგვიდგა.

სრულიად გაურკვეველი პოზიცია დაიკავა ჩვენმა მინისტრთა საბჭომ, პირადად სამეურნეო სამმართველოს ვიცე-პრეზიდენტმა ირაკლი ანდრიაძემ. ჩამორჩენას გვიკვირებოდა, მაგრამ დამკვეთის ფუნქციების შესრულებას ელემენტარულადაც ვერ უზრუნველყოფდნენ.

მახსოვს, სასტუმროს მშენებლობის საკითხზე ირაკლი ანდრიაძის დაყინებული მოთხოვნით, 3 იანვარს ზურაბ პატარიძე ატარებს თათბირს. მომხსენებელი ანდრიაძეა და აცხადებს, რომ მშენებლობა გაჩერებულია. მოსკოვიდან თემო ზაჩიძეც ჩამოსულია და ესწრება ამ თათბირს.

ვუსმენ „საბრალდებო დასკვნას“ და დარწმუნებული ვარ, რომ ირაკლის შემდეგ მე მომცემენ სიტყვას. მაგრამ ზურაბმა თვითონ გასცა პასუხი:

– ირაკლი, არ გრცხვენია, რასაც ამბობ? არ იცი, რა მოხდა მოსკოვში 29 დეკემბრის ღამეს?

მაშინ მოსკოვში ყინვამ 40 გრადუსს გადააჭარბა, ერთ ღამეში რამდენიმე რაიონული საქვაბე მწყობრიდან გამოვიდა და ხალხი ახალ წელს თბილად ჩაცმულები გაყინულ სახლებში შეხვდნენ, სამზარეულოებში ანთებულ გაზქურებთან.

ასეთ პირობებში ღია ცის ქვეშ სამშენებლო სამუშაოების გაგრძელება არა მარტო შეუძლებელი იყო, არამედ კატეგორიულად იკრძალებოდა.

სასტუმროს მშენებლობაზე უწყვეტი ბეტონირების მეთოდით ვმუშაობდით 24 საათის განმავლობაში, თანაც ბეტონის ელექტროგათობას ვიყენებდით და მისი გაყინვისა და გაფუჭების არ გვეშინოდა. მაგრამ, როგორც კი 20 გრადუსს ყინვას გადასცდა ტემპერატურა, მშენებლობაზე გამოცხადდა მოსკოვის Архстройнадзор-ი და ყველა მექანიზმი დაგვიპლომბა. ელექტროენერგიაც გამოგვირთეს და სწორადაც მოიქცნენ. მუშაობა შეწყდა, ირაკლი ანდრიაძემ კი აქ „სასამართლო გარჩევა“ მოგვიწყო, მაგრამ როგორც ვთქვი, მთავრობის თავმჯდომარისგან შესაფერისი პასუხიც მიიღო.

ყინვიან ამინდთან დაკავშირებით ერთ ასეთ ამბავსაც გვიხსენებ.

ზამთარი იყო, საკავშირო ცეკას მდივანი მიხეილ სუსლოვი რომ გარდაიცვალა. ეს უმაღლესი რანგის ფუნქციონერი, სტალინმა დააწინაურა. საგულისხმოა რომ ის მაშინ ყველაზე ახალგაზრდა ცკ-ის მდივანი იყო, მაგრამ სტალინის გარდაცვალების პერე მისი უსასტიკესი მტერი გახდა... დიახ, მადლიერების ნაცვლად ზიზლით უპასუხა ბელადს.

აკადემიის მსმენელებს დაგვაეალეს დაკრძალვაზე დასწრება. ვისაც გამოცდილება ჰქონდა, შესაბამისად მოემზადა. მაგრამ ჩემთვის საგანგებო „აღჭურვილობის“ აუცილებლობა უცნობი იყო. თბილად კი ჩავიცვი, თუმც რაღაც განსაკუთრებულად არა. თან ვიფიქრე, ძალიან თუ შემცივდებოდა, ჩავიდოდი მეტროში და რამდენიმე გაჩერების შემდეგ შინ აღმოვჩნდებოდი.

დაგვაყენეს წითელ მოედანზე. ცოტა ხანს, გაუუძელი, მაგრამ როცა ძალიან შემცივდა, დავაპირე წამოსვლა. ვინ გიშვებს? თურმე მთელი ეს „მგლოვიარე მასა“ მოქცეული ვართ უშიშროების საშსახურის თანამშრომლების ბაღეში, საიდანაც გამოსვლა წარმოუდგენელი იყო. Не положено! – გვეუბნებიან, თან არავინ გიხსნის, რატომ...?

მოსკოველებს, ასეთ ექსტრემალურ პირობებში, ორიგინალური მეთოდი ჰქონდათ შემუშავებული. ბუტერბროდებით, არყით, თერმოსებით ყავა და ჩაით „აღჭურვილები“ როგორც კი ივრძნობდნენ, რომ ყინვამ შემოუტიათ, საპასუხოდ ამოქმედდებდნენ საკუთარ „რესურსებს“...

მოკლედ, რადიკულიტი „ავიკიდე“ და მიუხედავად იმისა, რომ საკავშირო ჯანმრთელობის სამინისტროს მეოთხე მთავარი სამმართველოს საექიმო პერსონალი მკურნალობდა (აკადემიის მსმენელებს გვეკუთვნოდა ასეთი დონის მომსახურება), არაფერმა მიშველა.

ფეხზე დადგომა რომ შეეძელი, მეგობრების, კერძოდ, ზაურ მესაბლიშვილის დახმარებით მივაკითხე ჯუნა დავითაშვილს, ცნობილ ექსტრასენსს, რომელსაც იმჟამად იმყოფებოდა ისეთი სახელი ჰქონდა გაეარდნილი მთელს მოსკოვში, რომ ჩვეულებრივი მოკვდავისთვის მასთან შეღწევა პრაქტიკულად შეუძლებელიც კი იყო.

ადრე ჯუნა მოსკოვში ამიკო კავკასიძემ და ჯიმი მიქელაძემ გამაცნეს... სასტუმრო „მოსკოვის“ აპარტამენტებში ჯუნამ წვეულებაზე მიგვიპატიჟა.

დიდი გაჭირვებით მივალწიე ჯუნამდე. მოსაცდელში სხედან საყოველთაოდ ცნობილი პიროვნებები: არკადი რაიკინი, ილია გლაზუნოვი, ბრეჟნევის თანაშემწე აკადემიკოსი სმირნოვი... რამოდენიმე უცხოელი... მათ შორის ირანის ელჩი და ერთი შეიხიც...

როგორც კი უთხრეს ჯუნას, რომ მე ვარ, დაუყოვნებლივ მიმიღო. ჩამოჯდა პატარა პუფზე, ზურგით თავისკენ დამაყენა და შეკითხება:

– Омар, Вы что нибудь чувствуете?

ვგრძნობდი, რა თქმა უნდა, ვგრძნობდი, რომ წელზე დიდი ძალით მაწვებოდა. თავს ძლივს ვიკავებ, რომ არ წავიქცევოთხარი ამის შესახებ.

აბა მიიხედე სარკისკენო. დიდი სარკე ბუფეტის კარზე იყო. მივიხედე და რას ვხედავ: ჯუნას ხელისგულები თხუთმეტი სანტიმეტრით მაინც აქვს დაცილებული ჩემი სხეულიდან. არ მეხება. არადა, მე ისეთი შეგრძნება მაქვს, რომ თითქოს მთელი ძალით მაწვება.

მოკლედ 12 სეანსი ჩამიტარა და სრულად გამომაჯანმრთელა.

დიაგნოზი პირველსავე შეხვედრაზე დამისვა: ჯანმრთელი კაცი ხარ და ბოლომდე ჯანმრთელი იქნებიო.

ამიხდა ჯუნას წინასწარმეტყველება – ახალგაზრდობის

ასაკს კარგა ხანია გადავაბიჯე, მაგრამ ჯანმრთელობას არ ვუჩივი.

ისიც უნდა ვთქვა, რომ მთელს ამ მკურნალობაში კაპიტი არ გამოძარტვა. თბილისელ კაცს ფულს როგორ გადავახდევინებ, აბა, შეხედე, რამდენი ელჩი, შეიხი და მილიონერი მულოდებო!

სეანსებზე ყოფნისას ჯუნამ უამრავი ჟურნალ-გაზეთი მანქენა, როგორც უცხოური, ასევე საბჭოთა, სადაც მადლობას უხდიდნენ მსოფლიოში აღიარებული პიროვნებები, მათ შორის ამერიკელი ასტრონავტი ნილ არმსტრონგი, მან პირველმა დაადგა ფეხი მთვარის ზედაპირს.

საბჭოთა კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდენტი, სამგზის სოციალისტური შრომის გმირი ანატოლი პეტრეს ძე ალექსანდროვი ძალადი აზრისა იყო ჯუნა დავითაშვილის ნიჭსა და ტალანტზე, ამასთანავე მის ამოუხსნელ ფენომენზე. მისი აზრით, მეცნიერების დღევანდელ მიღწევებს სამწუხაროდ არ ძალუძს დავითაშვილის ფენომენის ამოხსნაო — წერდა იგი.

იმ ამბის შემდეგ, ახლა რომ უნდა ვიამბოთ, საკმაოზე დიდი დრო გავიდა, მაგრამ ის იმდენად სულის შემძვრელი იყო, რომ დღემდე მახსოვს.

მოსკოვიდან მოვფრინავდი. ტრაპზე ჩემს წინ რუსი ახალგაზრდა ქალი, ავიდა ექიმების თანხლებით და მკერდზე მიხუტებული პატარა ბავშვით... მივხვდით, მძიმე ავადმყოფი მიჰყავდა. ბავშვის სახეს დაეხედე, სიცოცხლის ნიშანწყალი არ ეტყობოდა.

ახალგაზრდა ქალი ჩემს წინა რიგში დაჯდა. ექიმები თავს დასტრიალებდნენ. თვითმფრინავში ჩასხდომა ისევ გრძელდებოდა. ხალხი ნელ-ნელა ამოდიოდა. უეცრად ქალმა ბავშვი კიდევ უფრო ჩაიხუტა და ამოივმინა, მერე კი მწარედ აქვითინდა.

ვევლათფერი ნათელი იყო: ჩანს, საავადმყოფოდან უიმედო პაციენტი გამოისტუმრეს...

უმაღლ შემთხვევის ადგილზე გაჩნდნენ სტიუარდესები. სხვა გამოსავალი არ იყო, ახალგაზრდა დედა და გარდაცვლილი ბავშვი ბორტიდან უნდა მოეხსნათ. ასეთი იყო კანონი – თვითმფრინავით სათანადოდ შეფუთული მიცვალებულის წაღება მხოლოდ საბარგო განყოფილებით შეიძლებოდა. ჭირისუფალი კი არ გადის, ამბობს, რომ თბილისის აეროპორტში ქმარი და მშობლები ელოდებიან. ოღონდ დამტოვეთ, სიტყვას გაძღვეთ, ხმას არ ამოვიღებ, არავის შევაწუხებო, – რუსულად იფიცება, რადგან ქართული ცუდად იცის.

წარმოვიდგინე, რამდენი ნერვიულობა ელოდა ისედაც გამწარებულ დედას, ამიტომ ფეხზე წამოვდექი იმ განზრახვით, რომ უბედურს დავხმარებოდი – ნებისმიერი საშუალებით ორივენი ბორტზე უნდა დაგვეტოვებინა.

მაგრამ კანონი, რომელიც სტიუარდესების ენით ღალადებს, შეუვალია! არაფრის გაგონება არ სურთ! მოვიდა „ენუკოვოს“

მილიცია. ზედაც არ უყურებენ ჩემს პირადობის მოწმობას. მივდივარ საჰაერო ლაინერის მეთაურთან, ახლა იმას ვუთხნით ვინა ვარ და რა მინდა.

ამ გაწამაწიამში ვარ, როცა მხარში ამომიდგა საქართველოს ფიზიკური კულტურისა და სპორტის კომიტეტის თავმჯდომარის მოადგილე ნუგზარ ებრალიძე (საძწუხაროდ, დღეს ცოცხალი აღარ არის. ღმერთმა ნათელში ამყოფოს მისი სული) როგორც იქნა, ერთობლივი ძალით გავტეხეთ ხომალდის შესვეურთა წინააღმდეგობა და ახალგაზრდა ქალი სალონში დავატოვებინეთ...

უბედურმა დედამ დაპირება შეასრულა. ვინ იცის, რა ჯოჯოხეთურ თავშეკავებად დაუჯდა ეს, თუმცა, თბილისამდე კრინტიც არ დაუძრავს. მაგრამ აი, თბილისში... როგორც კი თვითმფრინავის კარი გაიღო, ტრაპზე გავიდა და შინაურებს მოჰკრა თვალი, თავი ვეღარ შეიკავა... ამდენი ხნის შეგუბებულმა მწუხარებამ გულიდან ერთბაშად ამოხეთქა და ჰაერი დედის კივილმა შეძრა.

ის ხმა დღესაც ყურებში მიწივის და ყოველ გახსენებაზე განგებას შევთხოვ: ღმერთო, ყველას, ყველას არიდე შვილის სიმწარე...

შუალაშუა და ტყიბულში, შახტაში ვარ. ერთ-ერთ პორი-
ზონტზე მორიგე მეუბნება, მინისტრის თანაშემწემ ვეღარდ
ქაბაძიანმა დარეკა და გიკითხათ, მეძმარიაშვილი ეუბესო. და-
ვურეკე ქაბაძიანს. რატომ გეუბეს არ ვიცი, მაგრამ ასე თქვა,
ხვალ, დილით, ცხრა საათზე, ჩემთან უნდა იყოსო.

– ახლა ღამის თორმეტია. როდის ამოვალ შახტიდან, ან
როდის მოვწესრიგდები და წამოვალ-შეთქი...

– არ ვიცი, ომარ ალექსანდროვიჩი... თბილისში, მინის-
ტრთან უნდა იყოთ 9 საათზე-ო.

გამთენიისას თბილისში ვიყავი.

ცხრა საათზე მინისტრთან ვიჯექი. ტყიბულის ამბები გამომ-
კითხა, მერე კი მეუბნება:

– ჩემი მოადგილე ლევან თოფურია სახელმწიფო მომარაგე-
ბის კომიტეტის თავმჯდომარის პირველ მოადგილედ გადაიყ-
ვანეს. მისი ადგილი უნდა შემოგთავაზოთ...

მოულოდნელობისგან გაეშრი. ასეთ დანიშვნებს, როგორც
წესი, წინ უსწრებდა მითქმა-მოთქმა, მე კი არაფერი გამიგია.
ჩემი გონება ავტომატივით მუშაობს: „ტრესტის მმართველი
ვარ და საქმე აწყობილი მაქვს. მაღალი ხელფასი, პლიუს პრე-
მიები, მე-13 ხელფასი, დანამატი და წელთა დამსახურება, თვეში
საშუალოდ 1000-1200 მანეთამდე გამოძღის, მაქვს უამრავი
შელავათიც, მინისტრის მოადგილედ თუ გადავალ, ყველაფერზე
უარი უნდა ვთქვა, მე კი ოჯახი მყავს შესანახი...“

– დიდი მადლობა ასეთი დიდი ნდობისათვის, ნოდარ აკაკი-
ვეიჩი, მაგრამ ვთხოვთ დამტოვოთ ჩემს თანამდებობაზე კიდევ
რამოდენიმე წელიწადი.

მინისტრი გაოცდა:

– თქვენ რა, მინისტრის მოადგილეობაზე უარს მეუბნებით?!

მისი არგუმენტები ჩემზე სასურველ შთაბეჭდილებას ვერ
ახდენს. მიზანს რომ ვერ მიაღწია და ვერ დამიყოლია, გან-

რისხებული სკამიდან წამოხტა, ხელი ჩაიჭნა, მიმატოვა და კაბინეტიდან გავარდა. თანაშემწეს მიაძახა, კოლბინთან მიედივარა დაბნეული ვარ. რა კენა, როგორ მოვიქცე? შესაძლოა, სხვა ამ წინადადებას ღვთის წყალობასაკვით შეხვედროდა, ჩემზე კი მან დამთრგუნველი ზეგავლენა მოახდინა. შემოდის ქაბაბჩიანი. ისიც გოაცებულია:

— Что с Вами? — შეკითხება. იცის, რომ მე და ნოდარი ვმეგობრობთ. უკვირს, განა ისეთი რა მოხდა, მინისტრი კაბინეტიდან თავქუდმოგლეჯილი რომ გამოვარდაო.

კუთხარი, მოადგილედ გადმოყვანას მიპირებს-შეთქი.

— Правда? Поздравляю! А я ничего не знал!

სამინისტროში აღარ გაუჩერებულვარ, ტრესტში წამოვედი. მირეკავს ალექსანდრე ვინოგრადოვი, ახლავე ჩემთან მოდიო. მასთან დამხვდა მინისტრთა საბჭოს მშენებლობის განყოფილების გამგე გივი შანიძე.

— შენ რა, გადაირიე, უარს რატომ ამბობ? — შემომბიტია საშამ, — შენისთანა პერსპექტივა ბევრს არ დაესიზმრება. გაითვალისწინე, საკითხი კოლბინთან უკვე შეთანხმებულია. შენი არგუმენტები კარგად შეინახე და დაიხსომე, ცეკაში ხელფასზე, პრემიებზე და, საერთოდ, შემოსავლებზე საუბარი ცუდ ტონად ითვლება. მაგაზე აქცენტის გაკეთებას არ გირჩევ. ფრთხილად იყავი, ვველაფერი უკულმა არ შეტრიალდეს!

ტელეფონმა დარეკა. ვინოგრადოვმა ყურმილი აიღო. ცეკას მდივანი გიორგი ანდრონიკაშვილი იყო, ომარი კოლბინთან შევიდეს, ელოდებო.

— აბა, შენ იცი, რაც ვითხარი, არ დაივიწყო, — ისევ გამაფრთხილა საშამ.

კაბინეტში შევედი თუ არა, კოლბინი შემეგება და ხელი ჩამომართვა.

— ომარ ალექსანდროვიჩ, მე თქვენი აზრი უკვე ვიცი, მაგრამ... ახლა მიწისქვეშა საქმეები გვერდზე უნდა გადავლოთ, სამინისტროს მატერიალურ-ტექნიკურ უზრუნველყოფას და

ტრანსპორტს მიხედოთ. როგორც ტრესტში გამოიჩინეთ თავი, ახალ თანამდებობაზეც უნდა იყოჩალოთ! ბიუროს ყველა მხარს გიჭერთ. წარმატებებს გისურვებთ. თერთმეტ საათზე ბიუროზე მოდით — შეუბნება ცკ-ის მეორე მდივანი.

ეს ყველაფერი ერთ დღეში გადაწყდა!

კიდევ ერთი „კოზირი“ მეგულებოდა და იმაზეც ვამყარებდი იმედს: ახალგაზრდული ცდუნებისთვის სასჯელს იხდიდა ჩემი უმცროსი ძმა — თამაზი. მაშინ ოჯახურ მდგომარეობას დიდ ყურადღებას აქცევდნენ. მეც ვიფიქრე, იქნებ ძმის ცოდვამ მიშველოს-მეთქი. გულს ისიც მიმაგრებდა, რომ ბიუროს დაწყებამდე ედუარდ შევარდნაძეს უნდა შევხვედროდი. მოგვხსენებათ, ის კადრებს როგორ გულმოდგინებდ არჩევდა.

მაგრამ კოვზი აქაც ნაცარში ჩამივარდა: თავისი დიდების ზენიტში მყოფმა ცკკას პირველმა მდივანმა ისე თბილად მიმილო, თითქოს დიდი ხნის მონატრებული ახლო ნათესავი ვიყავი! მამაჩემის ჯანმრთელობით დაინტერესდა, მერე კი თამაზიც მოიკითხა...

ამან სულ დამაბნია.

— თამაზი დაპატიმრებულია, ედუარდ ამბროსიევიჩი, — ვუპასუხე. მეგობრებიდან ყველამ იცოდა, ძმის ამბავს როგორ მძიმედ განვიცდიდი.

— რას ვიზამთ, უარესიც ზდება ხოლმე. მაგაზე ნუ ინერვიულებთ. ახალგაზრდობაში ასეთი ამბისგან არავინ არ არის დაზღვეული... ვიცი, რომ ტრესტში კარგად მუშაობდით. იმედია, სამინისტროშიც კარგად იმუშავებთ. რაიმე შეკითხვა ან თხოვნა ხომ არ გაქვთ? — შეუბნება ედუარდ ამბროსიევიჩი.

რახან ჩემი ბედი უკვე გადაწყვეტილი იყო, შემთხვევით ვისარგებლე და ერთი მეტად უხერხული საკითხის მოგვარებას შევეცადე. ჩემი წინამორბედი კურირებდა აჭარას და რამდენიმე სამინისტროს. ბუნებრივია, იგი ამ რეგიონსა და დარგებს უფრო მეტ ყურადღებას აქცევდა, რაც დიდი მითქმა-მოთქმის საგანი იყო — თითქმის ყველა დერეფანში ამაზე ლაპარაკობდა.

ეს მავნე პრაქტიკა უეჭველად უნდა აღმოფხვრილიყო, რათა მთელი ყურადღება ყველა რეგიონსა და დარგზე თანაბრად გამენაწილებინა და ვინმესთვის წამოძახების საბაბიც მოძენა. ელუარდ შევარდნაძემ სიტუაციას წამსვე ალღო აუღო და მხარდაჭერას დამპირდა.

ბიუროზე პირველად ჩემი საკითხი განიხილეს. ყველამ ერთხმად დამიჭირა მხარი. ბატონმა ელუარდმა წინასწარ გასაუბრებაზე ჩემს მიერ წამოწეულ საკითხზე გაამახვილა ყურადღება და თქვა – კურატორობის გაუქმებას მხარს ვუჭერო. პირველ მდივანს გენადი კოლბინი და ზურაბ პატარიძეც დაეთანხმნენ. შევარდნაძემ საკითხის გადაწყვეტა დაავალა მინისტრ ნოდარ მეძმარიაშვილს, რომელიც ბიუროს ესწრებოდა. მან ბრძანა, რომ ეს საკითხები საკავშირო მინისტრის კარავაევის პრეროგატივაა და უიშისოდ გადაწყვეტილებას ვერ მივიღებო. შევარდნაძე კოლბინს მიუბრუნდა:

– გენადი ვასილევჩი, თუ შეიძლება, დღესვე დაუკავშირდით კარავაევს და ცეკას ბიუროს თხოვნა გადაეცით...

ასე განვთავისუფლდი კურატორობის შეტად უხერხული მოვალეობისგან.

სიახლეთა მიმართ ინტერესი ყოველთვის ვგრძნობდი, რომ მთელ რიგ საკვანძო საკითხებში პროგრესი აუცილებელი იყო. როცა მშენებლობის მინისტრის მოადგილედ დამაწინაურეს, ხელ-ფეხი გამეხსნა, რათა ჩემი დიდი ხნის ჩანაფიქრი სისრულეში მომეყვანა – ჩამოვაყალიბეთ მატერიალური უზრუნველყოფის, კომპლექტაციის და ანგარიშსწორების სრულიად ახალი სისტემა. ამას ხელი შეუწყო სელექტორული კავშირის გამოყენებით საღისეპეტერო თათბირების დანერგვამ, რომელთაც ყოველ ორშაბათს საღამოს ექვს საათზე სამინისტროს გამოთვლით ცენტრში ვატარებდით.

სელექტორულ თათბირებში მონაწილეობდა მშენებლობის სამინისტროს ყველა ქვედანაყოფი: გაერთიანება, ტრესტი, სახლმშენებელი კომბინატი, სამრეწველო და სატრანსპორტო საწარმო თავისი დისლოკაციის ადგილიდან, სახელმწიფო მონარაგების ხელმძღვანელობა და მისი სამსახურები (გურამ კლიმიაშვილი, ანზორ თავართქილაძე, ანზორ მენტეშაშვილი, ბონდო ხობულავა, დავით თევზაძე, ნიაზ ხოფერია, ემზარ ორჯონიკიძე), აგრეთვე, სამშენებლო მასალების, ხეტყის გადაბუშავეების, ადგილობრივი მრეწველობის სამინისტროები, ნავთობმონარაგება და სხვები ვისთანაც კი საქმიანი ურთიერთობა გვაკავშირებდა. თათბირში მონაწილეობდნენ სამინისტროს აპარატის ის სამსახურებიც, რომელთაც უშუალოდ ეხებოდათ განსახილველი საკითხები. ყველამ წინასწარ იცოდა თავისი რეკლამენტი.

ისეთი გარემო შეიქმნა, როცა ყველა ყველას უსმენდა და იქვე, ოპერატიულად შეეძლო თავისი აზრის გამოთქმა და საჭირო ინფორმაციის მოწოდება. თანდათან წარსულს ჩაბარდა ერთმანეთზე გადაბრალების, უსაფუძვლოდ თავის მართლების, ფუჭი მიმოწერის, არასწორი ინფორმაციის მიწოდების მანკიერი პრაქტიკა.

სიახლის არსი შემდეგშიც მდგომარეობდა: ვიზილიზაციით და ვწყვეტდით არა მარტო ჩვენი სამინისტროს ქვედანაყოფების საჭირობო პრობლემებს, არამედ თათბირის მონაწილე მომწოდებელი ორგანიზაციების – ჩვენი პარტნიორებისთვის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვან საკითხებსაც. ადრე, როგორც წესი, მათ პრეტენზიებს ყურადღებას არავენ აქცევდა: თათბირები იწყებოდა და მთავრდებოდა ურთიერთ საყვედურებითა და ბრალდებებით, ხოლო პარტნიორს ჩვენივე მიზეზით თუ რაიმე უჭირდა, არაუფრო აინტერესებდა. საქმე ის არის, რომ ხშირად გვიგროვებოდა მომწოდებელთა ე.წ. ვადაგადაცილებული დავალიანებები: სამშენებლო ორგანიზაციები შესრულებული სამუშაოს საფასურს დამკვეთებიდან დროულად თითქმის ვერასოდეს იღებდნენ. ამაში დამკვეთები ძალიან სცოდავდნენ. ეს კი აყოვნებდა ხელფასების დროულ გაცემას და მომწოდებლებთან ანგარიშსწორებას.

უფულობით გაწამებული მშენებლები დროულად ვერ ახერხებდნენ საჭირო მასალების შექენას და შემოტანას, ამიტომ საკითხის დარეგულირება ჩვენს ინტერესებშიც შედიოდა: თუ მომწოდებელს პრობლემებს არ შევეუქმნიდით და ფულს დროულად გადავუხდიდით, მასაც ყველა საშუალება ექნებოდა, რომ ჩვენი დაკვეთები დროზე და ხარისხიანად შეესრულებინა. ჩემს ქვედანაყოფებს მკაცრად ვთხოვდი, რათა პარტნიორებთან პირნათელნი ყოფილიყვნენ, ფინანსური დავალიანებები ვადაგადაცილებაში არ გადაზრდილიყო და მათ მიერ შესრულებულ სამუშაოთა ღირებულება თავის დროზე ამოვლოთ დამკვეთებისგან.

ამან ჩვენს მიმართ დამოკიდებულება რადიკალურად შეცვალა: მომწოდებლებმა დაინახეს, რომ მათი წარმატება-წარუმატებლობა ჩვენც გვაღელვებდა. თვალნათლივ დარწმუნდნენ, რომ მათ ინტერესებსაც ვიცავდით, ვზრუნავდით, რათა ვადაგადაცილებული დავალიანებები მთლიანად აღმოგვეფხვრა. ეს მათთვის დიდი სტიმული იყო, რათა ჩვენს მიმართაც პირნათელნი ყოფილიყვნენ.

სელექტორულმა სადისპეტჩერო თათბირებმა დიდიხარისა ლურად შეცვალა სიტუაცია – გააჯანსაღა და გააუმჯობესა სამშენებლო და საწარმოო ქვედანაყოფების მატერიალურ-ტექნიკური უზრუნველყოფა და ჩვენს პარტნიორებთან ურთიერთობა. ზენორმატიული ნაშთები ნორმატივის დონეზე დავიყვანეთ.

მაგრამ ჩვენი ღონისძიებები მხოლოდ ამ სელექტორულ-სადისპეტჩერო თათბირებით როდი ამოიწურებოდა. სამინისტროს შესაბამისი სამსახურების წარმომადგენლებთან ერთად ყოველ სამშაბათს მივდიოდი საავტომობილო ტრანსპორტის სამინისტროში, სადაც მინისტრი თეიმურაზ დავითაშვილი თავის კაბინეტში იწვევდა რესპუბლიკის სატრანსპორტო გაერთიანებათა ხელმძღვანელებს, თავის ყველა მოადგილეს, სატვირთო გადაზიდვების სამმართველოს უფროსს ალექო ჩხეიძეს (მასთან ბავშვობის დროინდელი მეგობრობა მაკავშირებდა). თათბირზე დიდი გულისყურით იხილავდნენ უაღრესად საჭირობოროტო და გადაუდებელ საკითხებს. მართალია, ჩვენს სამინისტროს ჰქონდა საკმაოდ ძლიერი სატრანსპორტო ტრესტი, მაგრამ იგი საკუთარი ტრანსპორტით მეოთხედიტაც ვერ უზრუნველყოფდა ჩვენს მოთხოვნებს. ამდენად, თეიმურაზ დავითაშვილის სამსახურებთან ურთიერთობა მშენებლობის სამინისტროს წარმატებათა საწინდარი იყო. ბატონი თეიმურაზი თავისი საქმის დიდი პროფესიონალი, შესანიშნავი ორგანიზატორი, ძალიან გულისხმიერი პიროვნება გახლდათ. ჩვენს მიერ დასმულ ყველა საკითხს მუდამ ყურადღებით ეკიდებოდა და ოპერატიულადაც წყვეტდა. ჩვენ, მშენებლები, მისი დიდი მადლიერები ვიყავით.

ხუთშაბათობით ამიერკავკასიის რკინიგზის სამმართველოს სადისპეტჩეროში სასელექტორო თათბირზე გვიწვევდა გზის უფროსი ლევან ვარდოსანიძე ან მისი პირველი მოადგილე ალექსანდრე კვანტალიანი – პროფესიონალი, გულისხმიერი, დინჯი და თავაზიანი ადამიანი. რკინიგზის სადგურებში თათ-

ბირში მონაწილეობდნენ ჩვენი სამინისტროს რკინა-ბეტონის ქარხნების, სახლმშენებელი კომბინატების, საკარიერო მშენებლობათა ხელმძღვანელები. მათ რკინიგზის ვაგონების განსაკუთრებით დიდი ბრუნვა ჰქონდათ. ადგილებზე, მთელს რესპუბლიკაში, თათბირის მსვლელობაში მონაწილეობდნენ სარკინიგზო ტრანსპორტის მუშაკები. უნდა შევნიშნო, რომ ასეთმა პრაქტიკამ – საკითხების განხილვაში ორივე მხარის აქტიურმა მონაწილეობამ, მინიმუმამდე შეამცირა გაუგებრობები, თუ კი რამ ჩვენს ურთიერთობაში მანამდე არსებობდა. მინიმუმამდე დავიდა ვაგონების მოცდენები და საგრძნობლად გაუმჯობესდა სავაგონო შემადგენლობის ბრუნვა.

ყოველ პარასკევს, საღამოს ექვს საათზე ჩემი სამსახურებითურთ ოპერატიულ თათბირზე გვიწვევდა ალექსანდრე ბუაძე, არაჩვეულებრივი ადამიანი, გულისხმიერი და გამოცდილი ხელმძღვანელი. მის მოადგილეებთან და შესაბამის სამსახურებთან ერთად წყნარ, უაღრესად საქმიან ვითარებაში განვიხილავდით ყველა აქტუალურ საკითხს. თუ ადრე გაუთავებელი დავა, კამათი, ყვირილი და ერთმანეთზე გადაბრალება ისმოდა, ახლა ცივილიზებული მეთოდებით ვწყვევდით ორივე მხარისათვის საჭირობოროტო პრობლემებს.

პარტნიორებთან ურთიერთობაში მომხდარმა ამ სასიკეთო მკვეთრმა გარდატეხამ ძალიან დააინტერესა ჩვენი მინისტრი ნოდარ მეძმარიაშვილი, ამიტომ იმ თათბირებს თვითონაც ხშირად ესწრებოდა. აშკარად ეტყობოდა, რომ კმაყოფილი იყო. დიდ მადლობას გვიხდიდა ყველას.

ახლა იმაზეც ვიამბობთ, საქმისთვის რა დამლუპველი მოუფიქრებელი და გაუმართლებელი თათბირები. ასეთი თათბირებისადმი მიდრეკილებით თავი გამოიჩინა რესპუბლიკის მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის მოადგილემ იური ქელიშვილმა, რომელიც მშენებლობას კურირებდა (მანამდე პარტიის ცენტრალური კომიტეტის მშენებლობის განყოფილების გამგედ მუშაობდა). ალბათ იფიქრა, არავის ჩამოვრჩეო და თათბირები

დანიშნა... ყოველ საღამოს რვა საათზე! თათბირებს ჩემს გარდა და ესწრებოდნენ სასოფლო მშენებლობის სამინისტრის და სახელმწიფო მოძარაგების ხელმძღვანელები. ამ თათბირებმა მეც და სხვა მონაწილეებიც ძალიან დაგვქანცა.

მაინც, რა უნდა შეცვლილიყო იმ ერთ დღეში? ან ჩვენ რა ახალი ინფორმაცია უნდა მიგვეწოდებინა მეტისმეტად ამბიციური კურატორისთვის? ეს იყო დროის ფუჭად ფლანგვა და დიდი უგუნურება, სხვა არაფერი! ერთ-ერთი თათბირის შემდეგ მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარესთან, ზურაბ პატარიძესთან დავრჩი და ყველაფერი დაწვრილებით ვუამბე, იური ქედიშვილი დროს სულ ტყუილად გვაკარგვინებს-მეთქი.

— ორშაბათს, დილით მინისტრთა საბჭოს პრეზიდიუმის წევრებთან თათბირი მაქვს. ალექსანდრე ბუაძესაც მოვიწვევთ, ლევან ვარდოსანიძესაც, თეიმურაზ დავითაშვილსაც, ოთარ ლოლაშვილსაც და იოსებ ხარატიშვილსაც, მოდი და ინფორმაცია გააკეთე, — მითხრა ზურაბმა.

ორშაბათს პატარიძესთან თათბირზე მოკლე ინფორმაციაში ამომწურავად დავახასიათე მშენებლობაში არსებული ვითარება, წარვადგინე სათანადო დოკუმენტაცია, სადაც ნაჩვენები იყო, ყოველ დღე-ღამეში როგორ ვიღებდით, კტვირთავდით და ვცვლიდით საშუალოდ 1100-1200 ვაგონს სხვა სამინისტროებთან და უწყებებთან შედარებით ყველაზე მეტ რაოდენობას. უამრავი შეკითხვა მომცეს. განსაკუთრებით დაინტერესდნენ, რამდენად ოპერატიული, მოქნილი და შედეგიანი იყო ჩვენს მიერ შექმნილი მართვის ახალი სისტემა. ჩემს გარდა მოწვეულებმაც გამოთქვეს აზრი და ერთხმად აღნიშნეს, რომ იგი დღეს ყველაზე პროგრესული და სრულყოფილი სისტემაა, რომ უწყებათაშორისი მიმოწერებიც მინიმუმამდე შემცირდა, საჩივრებმაც საგრძნობლად იკლო და მატერიალურ-ტექნოლოგიური კომპლექტაციის სისტემაში ჩართულ ყველა ორგანიზაციას ფინანსური მდგომარეობა მნიშვნელოვნად გაუმჯობესდა.

როცა ბატონმა ზურაბმა ეს ყველაფერი მოისმინა და ჩემი ცხრილებიც ნახა, გაოცდა (თვითონაც ხომ ჩინებული მეურნე იყო!). ვითარებას უცბად აუღო ალღო:

— თუ ყველაფერი ასეა, თუ ამათ ერთმანეთში საერთო ენა გამონახეს, პროცესები ოპერატიულად იმართება, ურთობრაღდებები თითქმის გამოირიცხა და საქმეს უკეთესად უძღვებიან, მეტი რაღა გვინდა? ადრე, მინისტრთა საბჭოს სხდომებზე ერთმანეთს ადანაშაულებდნენ და უჩიოდნენ ხოლმე. ახლა ორივე მხარე მივლინებებში ერთად დადიან მოსკოვში, უკრაინაში, ციმბირში, შუა აზიაში... დროულად აგვარებენ პრობლემატურ საკითხებს პარტნიორებთან. სასურველი ცვლილებები და წარმატებებიც სახეზეა...

ერთი სიტყვით, ზურაბ პატარიძემ ძალიან შეგვაქო და მადლობაც გადაგვიხადა. მერე ქედიშვილს მიუბრუნდა:

— იური, ამ ხალხს რატომ აცდენ? რა თათბირები აგიტყდა? შეეშვი, თავისი საქმისა ამათ უკეთესად არ იციან?

ქედიშვილი თავის მართლებას შეეცადა, მაგრამ არაფერი გამოუვიდა.

გვეშველა!

როცა თათბირი დამთავრდა და გარეთ გამოვედით, ყველა მილოცავდა და მადლობას მიხდიდა, ქედიშვილის „ბრწყალებიდან“ რომ დაგვიხსენიო.

სისტემის დახვეწასა და სრულყოფაში ძალიან მენამარებოდნენ გამოთვლითი ცენტრის დირექტორი ოთარ ჯღამაძე და მისი ჯგუფი. ოთარი განათლებული და ინტერესიანი კაცი იყო. მასთან ურთიერთობა სიამოვნებას მგვრიდა. ერთმანეთს ხშირად ვეთათბირებოდით და აზრს ვუზიარებდით. სისტემის სრულყოფაზე მუშაობა კი გრძელდებოდა. თანდათან ზერელობისა და უპასუხისმგებლობის ნებისმიერი მცდელობა აღმოიფხვრა!

უფიქრობ, მიზანს მივალწიეთ!

რკინიგზის ვაგონების მოცდენამ საზიფათო ზღვარს რომ მიაღწია, შეიქმნა მუდმივმოქმედი სატრანსპორტო კომისია ცენტრალური კომიტეტის მდივნის ზურაბ ჩხეიძის თავმჯდომარეობით. კომისიის წევრები იყვნენ ლევან ვარდოსანიძე, თეიმურაზ დავითაშვილი, ვასო ჩოფიკაშვილი, ბორის ბარსუკოვი და სხვები.

მშენებლობის სამინისტროს ტრანსპორტს მე ვკურირებდი. დღე-ღამეში ყველაზე მეტ ვაგონს ჩვენ ვამუშავებდით. მოცდენებიც ყველაზე მეტი ჩვენ ვგჭონდა და სამართლიან კრიტიკასაც ყოველი შაბათის დილის 9 საათიდან მე ვისმენდი. მოვაწესრიგეთ ყოველდღიური აღრიცხვა, გავამკაცრეთ კონტროლი და მოთხოვნა. ერთობლივმა სელექტორულმა თათბირებმაც დადებითი შედეგი გამოიღო. რა თქმა უნდა, შემცირდა მოცდენები, ოღონდ ეს საკმარისი მაინც არ იყო.

ამიერკავკასიის რკინიგზის სამმართველოდან ჩვენს სატრანსპორტო სამმართველოში გადმოვიყვანეთ გამოცდილი პროფესიონალი, თუ შესიერება არ მალალატობს, გვარად — სოზაშვილი თუ სოზიაშვილი.

ამ პიროვნებამ რკინიგზელთა მიერ წარმოდგენილ საჯარიმო დოკუმენტაციაში უამრავი დარღვევა აღმოაჩინა.

გაირკვა: რკინიგზა თითქმის ორჯერ მეტ ჯარიმას გვაწერდა. ორ-სამ თვეში საჯარიმო სანქციები განაზღვრდა. ამას დაემატა ადმინისტრირების გაძლიერება და შედეგმაც არ დააყოვნა — მოცდენები მინიმუმამდე დავიყვანეთ. კომისიების სხდომებზე უკვე აღარ გვსაყვედურობდნენ, პირიქით, გვაქებდნენ კიდევ. ყველა სასიამოვნოდ გაოცებული იყო, გარდა ლევან ვარდოსანიძისა.

ერთ-ერთი კომისიის სხდომის დასრულების შემდეგ ვარდოსანიძემ სთხოვა ზურაბ ჩხეიძეს, რათა მათთან მეც

დავეტოვებინე. როდესაც ყველა წავიდა და კაბინეტში სამნი დავრჩით, ლევანმა დაიწყო:

– ზურაბ ამბროსიევიჩ, მარგველაშვილმა ჩვენგანში წაიყვანა ერთი გარყვნილი თანამშრომელი და იმის დახმარებით შეამცირეს მოცდენები. კატეგორიულად მოვითხოვ, ის თანამშრომელი სამსახურიდან გაანთავისუფლონ. ზურაბი გაოცებული უსმენს, თან მე მიყურებს თვალბეზარით – კი, მაგრამ, რატომ უნდა გაანთავისუფლონ, თუ კი მან საჯარიმო სანქციები საგრძნობლად შეამცირა?!

– იმიტომ, რომ მამათმავალია! – წარბეზრულად ეუბნება ლევანი.

ამან ზურაბიცა და მეც მთლად გადაგვრია.

– კი, მაგრამ, ლევან გრიგორიევიჩ, თქვენთან იმ კაცმა 14 წელი იმუშავა, ჩემთან რამდენიმე თვეა, რაც მუშაობს. მაინცდამაინც ჩემთან გახდა მამათმავალი და თქვენთან მამა აბრამის ბატკანი იყო?

ზურაბს სიცილი აუტყდა. თავი ვერც მე შევიკავე.

– სამუშაოზე რომ ვიღებდით. ხომ არ შევეკითხებოდი, პედარასტი ხომ არ ხარ-მეთქი ან საამისო ცნობას ხომ ვერ მოვთხოვდი? ადამიანი ცოლშვილიანია, ძაღალი კვალიფიკაციის სპეციალისტია, შესანიშნავად ფლობს ყველა ნორმატიულ აქტს რაც კი სარკინიგზო-სატვირთო გადაზიდვებს ეხება, თქვენს დოკუმენტაციაში უამრავი დარღვევა აღმოაჩინა. გაუგებარია, ამის საწინააღმდეგო რა გაქვთ? ჩვენ დავრწმუნდით, რომ თქვენ არასწორად არიცხავთ წარმოებებს ჯარიმებს.

– ზურაბ ამბროსიევიჩ! ვთხოვთ, თქვენმა კომისიამ ჩვენი ურთიერთობების საკითხი შეისწავლოს! – ვთხოვე ჩხეიძეს.

– ღმერთმა მშვიდობაში მოგახმაროთ, ბატონო, ეგ პედარასტი და გქონდეთ კარგი მაჩვენებლები, რადგან ასე გინდათ!

ლევანი სკამიდა წამოხტა, გაბრაზებულმა ხელი ჩაიჭნია და კაბინეტიდან გაეარდა.

საკავშირო სამინისტროებსა და უწყებებში ჩემი ბევრი მოგზაობა გობარი მუშაობდა, ამიტომ ურთულესი საკითხების მოგვარება არასოდეს გამძნელებია. თუმცა, ზოგჯერ, ჩვენი ინტერესები კბილებითაც უნდა დამეცვა და კუთვნილი მატერიალური რესურსები ასე მიძელო.

ერთ-ერთ ასეთ შემთხვევაზე უნდა ვიამბოთ.

ლითონით, ხე-ტყითა და ცემენტით მომარაგებაში სერიოზული პრობლემები შეგვექმნა. ჩემი თხოვნით მოსკოვში ერთად გადაფრინდით ცეკას მდივანი ზურაბ ჩხეიძე, სახელმწიფო მომარაგების თავმჯდომარე ალექსანდრე ბუაძე და მე. სამივენი ერთად შევედით სახელმწიფო მომარაგების თავმჯდომარესთან ნიკოლოზ მარტინოვთან. ის ერთდროულად საბჭოთა კავშირის მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის მოადგილეც იყო. მთელს ქვეყანაში უზარმაზარი ავტორიტეტი და გავლენა ჰქონდა. ნაფრონტალ კაცს სახეზე ნაიარევი ეტყობოდა.

ჩვენი მისვლის მიზანი ზურაბმა გააცნო. მოკლედ მოახსენა, რომ დიდი შეფერხებები გვქონდა ლითონის ნაწარმზე, ცემენტსა და ხეტყეზე. ბატონი ზურაბი, მორიდებული კაცი გახლდათ, ზედმეტი ლაპარაკი არ უყვარდა. როცა თავისი სათქმელი ამოწურა, ალექსანდრეს გადახედა, მაგრამ ის არაფრის დამატებას არ აპირებდა. ამ პაუზით ისარგებლა მარტინოვმა და ალაპარაკდა. დამრიგებლური ტონით დაგვიწყო ნოტაციების კითხვა იმაზე, რომ სათანადო ყურადღებას არ ვაქცევთ სამშენებლო მასალების ეკონომიურ ხარჯვას, ახალი ტექნოლოგიების დანერგვას, დიდია ლითონის დანაკარგები, ცემენტში არ ვიყენებთ სპეციალურ დანამატებს და ა.შ.

ერთი სიტყვით, ყველაფერი ჩვენს დაუდევრობას და უყარათობას გადააბრალა.

ზურაბი ასეთ დახვედრას არ მოელოდა. სახე აელეწა.

ველარ მოვითმინე და შევებასუხე. ვუთხარი, ჩვენი სი-
მართლის დასადასტურებლად მხოლოდ რამდენიმე მაგალითს
დავისახელებთ-მეთქი. ხე-ტყე საბუთებში ისეა გატარებული,
როგორსაც სინამდვილეში უნდა გვაწვდიდნენ „აბრეზიო“. ფაქ-
ტობრივად კი ჩამოუგანელს გვიგზავნიან. დასახერხი მასალა
ისეთი წერილია დასამუშავებლად უვარგისია. ასეთი შემთხ-
ვევები ხშირია. რაც გვეკუთვნის, იმის 30-40 პროცენტს გვაკ-
ლებენ.

ლითონი? ხშირად არ ახლავს სერთიფიკატი, ვერ გაიგებ,
რომელი კლასისაა, ქარხნები კი ჩვენს შეკითხვებზე არ პა-
სუხობენ. არასტანდარტულია ნაგლინი. ხშირად ვიღებთ
სქელკედლიან მილებს. მათ წონა კი აქვთ დიდი, მაგრამ რაოდენ-
ობისა რა მოვახსენოთ! ამ მიზეზით ათეულობით კილომეტრი
მილი გვაკლდება.

არც ცემენტით მომარაგებაშია საქმე უკეთესად. როგორც
წესი, ამ ბოლო დროს მას ღია გონდოლებით გვიგზავნიან,
ივანევი (Союзглавцемент) ამას იმით ხსნის, რომ დახურუ-
ლი ვაგონები არ გვყოფნისო. ვხაში, ატმოსფერული ნალექე-
ბის გამო, ცემენტი სველდება და 30-35 სანტიმეტრის სისქის
ქერქს იკეთებს. ამის გამო მექანიკურ ჩამომცლელებს ველარ
ვიყენებთ – იბულებული ვართ, პნევმატური ჩაქურებით და-
ვამსხვრიოთ და გადავყაროთ. აი, რამდენს ვკარგავთ თქვენი
მომარაგების სამსახურების უპასუხისმგებლობის გამო. თქვენი
„გლავები“ ჩვენს რეკლამაციებზე და პრეტენზიებზე კი არ
რეაგირებენ.

აღბათ კიდევ დიდხანს ვილაპარაკებდი, ალექსანდრე ბუაძე
რომ არა – მაგიდის ქვეშ ფეხს ფეხზე მარტყამდა, გაჩერდით.
მერე ზურაბ ჩხეიძემაც ხელი დამადო მუხლზე, მანიშნა, საკ-
მარისიო.

შეხვედე მარტინოვს და გული გადამიქანდა: ადამიანის
ფერი აღარ ედო! სახის ნაიარევი მხარე ერთიანად გაწითლე-

ბოდა და ნერვიულად უტოკავდა. ერთი თვალი მოჭუტვოდა და ცალი თვალით განრისხებული მიცქერდა. დრო დასწვრივ ვიდრე სახეს ძველი ფერი და ფორმა დაუბრუნდა და წვენი მასპინძელი სელექტორთან დაიხარა და სამ ლილაკს თითი დააჭირა. არც ერთ მოპასუხეს არ მისაღმებია, მკაცრი ტონით უთხრა:

— ჩემთან საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის მდივანი და ალექსანდრე ბუაძე არიან (მე საერთოდ არ გაეხსენებია!). თქვენთან მოვლენ და შეძლებისდაგვარად (მერე ეს სიტყვა „მაქსიმალურით“ შეცვალა) დაეხმარეთ!

დიდი მადლობა მოვახსენეთ და დავეშვიდობეთ. ვარეთ ბუაძის მოადგილე გურამ კლიმიაშვილი გვიცდიდა. ბატონი ზურაბი დაგვეშვიდობა, ჩვენ სამნი კი წავედით, რათა მარტინოვის „კეთილი“ მასპინძლობით გვესარგებლა. მის სამ მოადგილეს ვეწვიეთ და საკითხებიც მოვაგვარეთ.

უნდა აღვნიშნო, რომ ამის შემდეგ სამინისტროს უზრუნველყოფა სამივე პოზიციის მიხედვით საგრძნობლად გაუმჯობესდა...

* * *

დავიცავდით რა საკავშირო სამინისტროში ხე-ტყის ფონდს, მერე ხდებოდა მისი მიმაგრება მომწოდებლებზე და შემდგომ რესურსებით უზრუნველყოფა. როგორც წესი, მიმაგრება ხდებოდა ძირითადად რუსეთის მომწოდებლებზე, თუმცა, გარკვეული ნაწილი ადგილობრივ სატყეო მეურნეობებზეც მოდიოდა და ეს იყო ათასობით კუბურიმეტრი ხე-ტყე. ეს დამკვიდრებული წესი ანადგურებდა საქართველოს ტყეებს — დაკარგვა ემუქრებოდა მინერალურ და ბალნეოლოგიურ წყლებს და არა მარტო მათ...

მთავრობის ერთ-ერთ სხდომაზე დავსვი ეს პრობლემა და

ვთხოვე მოგვეშზადებინა საკითხი საკავშირო ორგანოებში განსახილველად. მხარი დამიჭირეს. მოვამზადეთ მასალები ემენებლობის, მეცნიერებისა და ტექნიკის კომიტეტებთან და კურორტოლოგებთან ერთად.

მოსკოვში გავემგზავრეთ: სახმშენის თავმჯდომარის პირველი მოადგილე თინა ქუთათელაძე, მეცნიერების და ტექნიკის კომიტეტის თავმჯდომარის პირველი მოადგილე ლეონიდე ოკლეი და მე.

ლ. ოკლეი ეროვნებით შვედი იყო, შესანიშნავი პიროვნება, თბილისში დაბადებული და გაზრდილი. შემიძლია თამამად ვთქვა, რომ ბევრ ქართველს საქართველოს ერთგულებასა და სიყვარულში არ ჩამოუვარდებოდა!

ამ ურთულესი საკითხის განხილვა მოეწყო საკავშირო მშენებლობის კომიტეტში – საგვემო და მომარაგების კომიტეტების მონაწილეობით. ჩვენ მოვითხოვდით ადგილობრივი ტყის ჭრა შეწყვეტილიყო და ეს ფონდები მიემაგრებინათ რუსეთში. მიუხედავად იმისა, რომ ზემოთ ნახსენებ საკავშირო ორგანობიდან ძალიან დიდ წინააღმდეგობას წავეწყდით, მიზანს მაინც მივაღწიეთ. ადგილობრივი ტყის ჭრის ფონდები მთლიანად გადაგვიმისამართეს რუსეთში. ეს იყო დიდი მიღწევა. ისინი გაგებით შეხვდნენ ჩვენს არგუმენტებს. რაოდენ სამწუხაროა, რომ დღეს, ჯერ რუსეთმა გადაგვიბუგა ასწლოვანი ტყეები და ნაკრძალები, მაგრამ საუბედუროდ ჩვენებიც ბარბაროსულად ანადგურებენ და აჩანაგებენ ამ ღვთით ბოძებულ სიმდიდრეს და სილამაზეს.

წესად დაემკვიდრე: როცა რომელიმე ქალაქში პირველად ჩავიდოდი, აუცილებლად ვეწვეოდი მუზეუმს, ბაზარსა და სასაფლაოს. სამივე მათგანი გაწვდის საკმაო ინფორმაციას, რათა წარმოადგენა შეგექმნას იქ მცხოვრებთა სოციალურ და ეკონომიკურ მდგომარეობაზე, კულტურასა და ისტორიაზე, მათ ზნე-ჩვეულებებზე.

სამსახურებრივი მოვალებობის გამო ძალიან ხშირად მიხდებოდა მოგზაურობა. ქვეყნის ვეროპული ნაწილის გარდა შემოვლილი მქონდა ციმბირის ქალაქები - ირკუტსკი, კრასნოიარსკი, ნოვოსიბირსკი, ჩელიაბინსკი, ომსკი, ტომსკი, სვერდლოვსკი, ჩიტა... ბევრი გამოჩენილი პიროვნების მუზეუმი ვნახე - სწორედ იქ იხდიდნენ სასჯელს ქვეყნის ყველაზე ცნობილი ადამიანები, ისინი ვინც ხელისუფლებისთვის რაიმე საშიშროებას წარმოადგენდა. სვერდლოვსკში (ეკატერინებურგი) პირველი სტუმრობისას დავათვალიერე სამხედრო ინჟინრის იპატივევის სახლი, სადაც რუსეთის უკანასკნელი მეფის, ტახტიდან ნებაყოფლობით გადამდგარი ნიკოლოზ მეორის ოჯახი ჰყავდათ გამოძწყვდული.

ამ სახლის სანახავად ხშირად მოდიოდნენ, როგორც ადგილობრივები, ისე ჩამოსული სტუმრები.. ცნობილია, რომ ერთ დღეს, სვერდლოვის დაქინებული მოთხოვნით და ლენინის უშუალო, საიდუმლო განკარგულებით გადაწყდა მეფის ოჯახის დახვრეტა. სისასტიკის ექსტაზში შესულებმა დედაწულიანად ყველანი ისე ამოხოცეს, ავადმყოფი ბავშვიც კი არ დაინდეს... ამ გაუგონარმა ვანდალიზმმა ლევ ტროცკიც კი შესძრა. მეორედ რომ ჩავედი, ის ხის დიდი მორებით ამენებული სახლი აღარ დამხვდა - როგორც ბოლშევიკების წარმოდგენული არაადამიანობის უტყვი მოწმე, პირისაგან მიწისა აღევავათ... გზის ვითომ რეკონსტრუქცია-გაფართოების მიზეზით სახლი და მთელი ის ტერიტორია ბულდოზერებით მოესწორებინათ...

ურალს იქით, ყველგან საოცარი, მართლაც თავზარდამცემი სილატაკე სუფევდა... ყოველთვის „ინტურისტში“ საბჭოთა კავშირის ყველაზე პრესტიჟულ და კეთილმოწყობილ სასტუმროში ვჩერდებოდი, მაგრამ რიგიან საჭმელს იქაც ვერაფერს შემოგთავაზებდნენ: იდგა ცარიელი შენობა, გარედან მტერს უბრძავებდა თვალებს, შიგნიდან – მოყვარეს! ბაზარში მხოლოდ თხილის სიმსხო კარტოფილს, მზესუმზირას და „სამაგონს“ ყიდდნენ. იქაურობა სავსე იყო ღოთებით, მაწანწალებით, დებოშიორებით, მეძავეებით, ნარკომანებითა და ქურდბაცაცებით. ერთმანეთში ირეოდნენ ნაკატორღალი ქალები და კაცები, რომელთაც ადამიანურობისა აღარაფერი ეცხოთ...

კაცი ვერც სასურსათო მალაზიებსა და გასტრონომებში იშოვიდა რამეს.

– მხოლოდ დღესასწაულებზე თუ გამოიტანდნენ წესიერ რამეს, ისიც ისე ცოტას, რომ ყველას არ ხვდებოდა. „აღარც კი მახსოვს, უკანასკნელად ძეხვი როდის ვჭამეო,“ – მითხრა ერთმა უცნობმა.

ეს მართლაც უსასტიკესი რეალობა იყო: აგონიაში მყოფი იმპერია ჩვენს თვალწინ სულს დაფავდა...

ციმბირში ნანახსა და გაგონილს ჩემდაუნებურად საქართველოს სინამდვილეს ვადარებდი. ჩვენთანაც უკვე იგრძნობოდა ზოგიერთი სახეობის პროდუქტის მწვავე დეფიციტი და მალაზიებთანაც განშირდა რიგები, მაგრამ შედარება მაინც არ შეიძლებოდა – ბევრად უკეთესად ვცხოვრობდით. თბილისის ბაზარიც ძველებურად სავსე იყო ჩვენი მადლიანი მიწის ნობათით და არა უცხოეთიდან შემოტანილით, როგორც დღეს ხდება.

რადგან ციმბირის სიტუაციას კარგად ვიცნობდი, იქ გამგზავრების წინ მოსკოვში ყოველთვის მოვიმარაგებდი ხოლმე ძეხვს, კონსერვებს, სხვა პროდუქტებს.

ირკუტსკში ერთ-ერთი მიველინების დროს რესპუბლიკის მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარემ ზურაბ პატარიძემ საოლქო კომიტეტის პირველ მდივანთან წერილი გამატანა, რათა ის

ხე-ტყით მომარაგების საკითხის მოგვარებაში დამხმარებოდა. თან დამავალა, შეხვედრის მერე აუცილებლად დამიბრუნებინა საქმის კურსში ჩამაყენეო.

ციმბირული გულითაღობით მიმასპინძლა სახელმწიფო მომარაგების აღმოსავლეთ ციმბირის ტერიტორიული სამმართველოს უფროსმა ვალერი შიშოვმა – კეთილმა და ყურადღებიანმა კაცმა. რა თქმა უნდა, ზურაბ პატარიძის წერილმაც თავისი დადებითი როლი შეასრულა და საქართველოში ხე-ტყის გამოგზავნის დაჩქარების საკითხი დადებითად გადაწყდა. როცა ყველა საქმე მოვილიე, შიშოვს ვთხოვე, „ვეჩეთი“ თბილისში, მთავრობის მეთაურთან დამარეკინე-მეთქი. ზურაბის თანაშემწემ მიშა ესაკიამ მითხრა, პატარიძე მოსკოვშიაო. გამოვართვი ტელეფონი და ახლა მოსკოვში დაერეკე. როცა ბატონი ზურაბის ნამძინარევი ხმა შემომესმა, მაშინლა მივხვდი, რომ მოსკოვსა და ირკუტსკს შორის არსებული დროის სხვაობა, მთელი ექვსი საათი მხედველობიდან გამომჩნა!

– ომარ მარგველაშვილი ვარ, ზურაბ ალექსანდროვიჩ! მაპატიეთ, ასე ადრე რომ გაწუხებთ...

– რა შეწუხებაა, კაცო! აბა, მიაძმე, როგორ არის საქმე.

მოკლედ მოვახსენე, რომ ყველამ კარგად მიმიღო და ხეტყე მალე დაიძვრებოდა საქართველოსკენ. მთავრობის მეთაური ჩემი ინფორმაციით კმაყოფილი დარჩა. მკითხა, წამოსვლას როდის აპირებო. ვუპასუხე, ამ საღამოს-მეთქი.

– მეც თბილისში ამ საღამოს მიეფრინავ, იქნებ მოახერხო, რომ ერთად გავფრინდეთ მოსკოვიდან? შენთან სალაპარაკო მაქვს, – მითხრა პრემიერმა.

დამცეცხლა: როგორ უნდა მომესწრო მოსკოვში ჩასვლა, მე ხომ ისიც არ ვიცოდი, ზურაბი თბილისში რომელი რეისით აპირებდა გაფრენას! ჩანს, დროის ფაქტორი მასაც მხედველობიდან გამორჩა... ფიქრის დრო აღარ იყო და მოსკოვში საქართველოს მუდმივ წარმომადგენელს თეიმურაზ ზაჩიძეს დაკურეკე „ვეჩეთი“, ირკუტსკიდან გელაპარაკები, იქნებ მითხრა, ზურაბ

პატარიძე თბილისში რომელი რეისით აპირებს გაფრენას-მეთქი...

– რას გაიგებ, ომარ, რა ვიცი, როდის მორჩება საქმეებს. შენ ჩამოფრენა როგორ უნდა მოასწრო? – გაიკვირვა თემომ.

შიშოვს ვითარება აუხსენი, სასწრაფოდ მოსკოვში უნდა გაფრინდე-მეთქი. შეწუხდა. მაშინვე „აეროფლოტში“ დარეკა, ჩვენს სტუმარს სასწრაფოდ მოსკოვში გაფრენა ესაჭიროება და რეისი როდის იქნებაო. უპასუხეს, ორმოც წუთში მონღოლეთის თვითმფრინავი აფრინდება, თუ მოასწრებთ, მობრძანდით და გაკამეზავრებთო.

შიშოვმა თავისი ავტომანქანით წამიყვანა სასტუმროში. ავიღე ჩემი ხელბარგი და აეროპორტისკენ გავწიეთ. თვითმფრინავი წამი-წაშს უნდა აფრენილიყო. ბილეთზე ფიქრის დროც აღარ რჩებოდა, ამიტომ პირდაპირ ტრაპთან მიმიყვანეს და მალე სალონში აღმოვჩნდი. ბილეთი თვითმფრინავის სალონში შევიძინე. საერთაშორისო რეისებზე ასეთი რამ არ ხდებოდა, გამონაკლისი ჩემი მასპინძლის დიდი პატივისცემის ნიშნად დაუშვეს.

თვითმფრინავის კარი ისე სწრაფად მიკეტეს, შიშოვთან წესიერად დამშვიდობებაც კი ვერ მოვასწარი. მალე აფრინდით და გეზი მოსკოვისკენ ავიღეთ.

სავარძელში მოწყვეტით ჩავეშვი და მაშინლა ვიგრძენი საშინელი დაღლილობა. ვნერვიულობდი, დროზე ჩავიდოდი თუ არა მოსკოვში. ბოლოს გადავწყვიტე, რომ მარჩიელობით საქმეს მაინც არაფერი ეშველებოდა და ბელს მივნებდი. „გასართობიც“ გამომიჩნდა: მონღოლი მეზავრები სალონში ფეხშიშველები, წინდების გარეშე დაბრძანდებოდნენ და, წარმოიდგინეთ, ტუალეტშიც ასე შედიოდნენ...

ესეც შენი „საერთაშორისო რეისი!“

... ვნუკოვოს აეროპორტში საღამოს მივედი, ზურაბ პატარიძე, თემო ხაჩიძის თანხლებით დეპუტატთა ოთახიდან უკვე გასული იყო. აეროპორტის დაცვამ გზა გადამიღობა და ამდენი

წვალემა ლამის წყალში გადაიყარა. ბედად, თვალი შემასწრეს სადეპუტატოს მომსახურე გოგონებმა, რომლებმაც მისი ხშირი ფრენის გამო კარგად მიცნობდნენ. მათ ხელი დაიჭირეს და დაცვის მუშაკებს ანიშნეს, გამოეშვიტ, ჩვენიანიაო. ახლაც კარგად მახსოვს ბატონი ზურაბის გაოცებული სახე. აქ საიდან განდით, მერე მომიბოდიშა, საუბარი რომ დავამთავრეთ და ყურმილი დაგიდე, მაშინლა მივხედი, საიდანაც მირეკავდიო...

– ბილეთი არა მაქვს, – უთხარი ზურაბს.

– ეგ არაფერი, ბილეთს მალლა მოგცემენ.

ერთად დავსხედით. ახლა კი დაწვრილებით უკამბე ჩემი ციმბირული „კოიაფის“ შესახებ. კმაყოფილი დარჩა. მერე მომიბრუნდა და მითხრა:

– ამდენს დადიხარ რუსეთის ოლქებში. თუ კაცი ხარ, მომიყვი, როგორ არის იქ პროდუქტების საქმე?

– ძალიან ცუდად.

– რატომ?

– აბა, რა მოგახსენოთ... გასტრონომები გამოფხეკილია, ვიტრინებში ვეშაპის კონსერვის პირამიდებია აღმართული. ეს არის მათი მთელი სიმდიდრე, სხვას წამლადაც ვერაფერს ვერ იშოვით. არც შაქარია, არც ბრინჯი, მაკარონი, კარაჭი, ზეთი... წარმოდგენა არა მაქვს, ხალხს რითი გააქვს თავი. ბაზარიც ძალზე ღარიბია – მხოლოდ წვრილი კარტოფილი, მხესუმშირა, შინნახადი „სამოგონი“... როცა სადღესასწაულოდ რამე გამოაქვთ, მალაზიებთან ისეთი ზედახორაა, ლამის ხალხმა ერთმანეთი დახოცოს.

– ომარ, გთხოვ, ორშაბათს, დილის ცხრა საათზე, ჩემთან მოდი. რაც ახლა მომიყვი, პრეზიდენტის წევრებსაც მინდა უამბოო...

დილის ცხრა საათზე მინისტრთა საბჭოში ვიყავი. პრეზიდენტის ყველა წევრი ადგილზე დამხვდა. შეულამაზებლად და დაწვრილებით ვილაპარაკე ენით აუწერელ სილატაკზე, რაც ციმბირში იყო გაბეფებული და რაც საკუთარი თვალით

ვიხილე. ყველა გაოცდა და შეშფოთდა.

— აი, კაცო! ხედავთ? დაუღივარ საკაეშირო ორგანიზაციის
ვმათხოვრობ. რა გვაკლია? ცეკა კი მაინც უკმაყოფილოა,
რესპუბლიკა კვების პროდუქტებით ცუდად მარაგდებაო, —
ხელები გაშალა პატარიძემ.

დიახ, უკიდევანო იმპერიაში ყველაფერს საშინელი სიღ-
ატაკის ელფერი დაჰკრავდა... მწიფდებოდა მკაცრი და დაუნ-
დობელი მოვლენები, რომელთაც ალბათ უკვე ველარაფერი
შეაჩერებდა...

მივლინებებს ყოველთვის ახლავს პატარ-პატარა უცხო
ოზები, მოულოდნელობები და თავგადასავლები, რომლებიც
სამუდამოდ რჩება ადამიანის მეხსიერებაში. ერთ-ერთ მათგანზე
მინდა გაიპოთ.

სვერდლოვსკში ერთად გაფურინდით საქართველოს
სახელმწიფო მომარაგების თავმჯდომარის მოადგილე გურამ
კლიძიაშვილი, ბონდო ხობელავა და მე. სანამ იქაური ტერი-
ტორიული სამმართველოს უფროსის კაბინეტში შევიდოდით,
გურამი პოლის აფთიაქის ღია დახლთან შეჩერდა, რომე-
ლიდაც წამალი შეიძინა და ინსტრუქციის კითხვას შეუდგა.
საოცარი კაცია გურამი – ტიპიური ქართლელი, ალალი და
უეშმაკო... არ ვიცი, რა ბზიკა მიკბინა, უეცრად გადავწყვიტე,
გავხუმრებოდი – ჩვენ ზომ დიდი ხნის თბილი, მეგობრული
ურთიერთობა გვქონდა! დახლზე ყუთებით უხეშ ქაღალდში
შეფუთული საბჭოური პრეზერვატივები ელაგა (არც შიგ-
თავსი გამოირჩეოდა სანაქებო ხარისხით). ერთი ცალი ოთხი
თუ ხუთი კაპიკი ღირდა. ბევრი ვიყიდე. ეს გურამმა ვერ
შეაშინია – ისევ ინსტრუქციის კითხვით იყო გართული. მისი
„მოუცლელიობით“ ვისარგებლე და... პრეზერვატივები პიჯაკის
გარე ჯიბეში ჩავუცურე.

რატომღაც ბონდო ხობელავა გურამმა გარეთ დატოვა,
მე და გურამი კი შევედით სახელმწიფო მომარაგების ტერი-
ტორიული სამმართველოს უფროსის კაბინეტში თათბირზე,
რომელსაც ჩვენი რესპუბლიკის მომარაგების საკითხები უნდა
განეხილა. თათბირს სამმართველოს უფროსი იური მელეშკო
უძღვებოდა. მან ორივენი თავისთან ახლოს, პატარა მაგი-
დასთან მიგვიწვია. ცალკე მდგომ გრძელ მაგიდას სამმართ-
ველოს თანამშრომელი ქალები შემოსხდომოდნენ. როცა გუ-
რამმა თავისი „დავთარი“ ამოიღო და საკითხის ირგვლივ ალა-
პარაკდა, ქალები რაღაცაზე შეედავნენ. ახლავეო, – უპასუხა

მან და სათვალისთვის ჯიბეში ხელი ჩაიყო...

სათვალე ამოიღო და... ყველასათვის მოულოდნელად ერთ გულივ პრეზერვატივების დასტა მიმოიფანტა! ხელში ერთი ცალიდა შერჩენოდა. სათვალე მოირგო და წარწერა წაიკითხა. გაოგნდა. დაიხარა და მიმოზნეული პაკეტების აკრეფა დაიწყო. ქალები მიხედნენ, იატაკზე რაც ეყარა და სიცილი ატეხეს. გურამი უფრო დაიბნა, ანერვიულდა. ბუდიდან ამოვარდნილი ერთი პარკეტი ხელს ააყოლა. ბევრს ეცადა, მაგრამ თავის ადგილს ვეღარ მოარგო. ამან უარესად დააბნია. მივედი, მხარზე ხელი დაეადე და დამშვიდება დაეუწყე. ისეთ მღვომარეობაში ჩავარდა, საუბრის გაგრძელება ვეღარ შეძლო. მე შევენაცვლე. როცა დაწყნარდა, საკითხების განხილვაში აქტიურად ჩაერთო.

თათბირი დამთავრდა, მელეშკომ თავისი ხალხი დაითხოვა. ჩვენ კიდევ დიდხანს გვესაუბრა, სალამოსთვის კი ვახშამზე მიგვიწვია.

გარეთ გამოსულებს ბონდო ხობელავა შეგვეგება, თათბირის შედეგები აინტერესებდა. გურამმა ხარივით შეუბღვირა და მწარედ შეუკუროთხა. ჩემგან რა ვინდაო?! – გაუკვირდა ბონდოს. ეგონა, ციფრების გამო შედაკებო და თავის მართლებას მოჰყვა.

ხობელავამ წყეული პრეზერვატივების ამბავი არ იცოდა, ამიტომაც ვერაფრით აეხსნა, გურამის გაღიზიანება...

ამასობაში მოსალამოვდა და მელეშკოსთან ვახშამზე წასვლის დროც მოვიდა. ბონდოს ნუ წავეყვანთო, – ჩაილაპარაკა გურამმა. ჩემი თხოვნით მაინც წავეყვანეთ. რომ შევზარხოშდით, მაშინლა გამოვუტყდი გურამს, ბონდო როგორ ვაგებედავდა, მე ვაგებსუმრე, მე ჩაგიწყვე პრეზერვატივები ჯიბეში-მეთქი. ჯერ არ იჯერებდა, მერე ხელი ჩაიქნია და დაწყნარდა.

ესეც ხომ ჩვენი ცხოვრებაა! ასეთი პიკანტური შემთხვევები რომ არა, სახალისო მოსაგონებელიც, ალბათ, ბევრი აღარაფერი გვექნებოდა...

გუდაური, დღეს სახელგანთქმული სათხილამურო ბაზა იმ თაობის სპეციალისტების მიერაა აშენებული, რომელთაც დღევანდელი ხელისუფლების წარმომადგენლები არად ავდებენ და მიაჩნიათ, რომ საქართველოს აღმშენებლობა მათით იწყება.

რატომ ივიწყებენ, რომ მართლაც პირველად საქართველოში, უცხოელების მიერ ახლადაგებულ აეროპორტის შენობას სამჯერ ახადა ქარმა სახურავი. მბრუნავ გადასახედს – «смотровая площадка»-ს რიყეზე, ქალაქის ყველაზე დაბალ ნიშნულზე რომ დაამონტაჟეს, მხოლოდ უვიცი თუ გააკეთებდა. გადასახედი, აბა რის გადასახედი, თუ დაბინძურებული მტკვრის გარდა ვერაფერი ვერ დაინახე? თბილისს, რომელიც ბუნებრივი გადასახედების ნაკლებობას არ განიცდის, ასეთი ნაგებობა ნამდვილად არ სჭირდებოდა!

დიდი ზარზვიდით გახსნეს ეს უაზრობა, მხოლოდ ერთხელ აიყვანეს მასზე პრეზიდენტი და მას შემდეგ არც არავინ აუყვანიათ, არც არავინ დაუტრიალებიათ. დაშალეს და გააქრეს.

გუდაურის მშენებლობის ინიციატორი და ორგანიზატორი ცხონებული სოლიკო ხაბეიშვილი იყო. იგი გამოირჩეოდა იშვიათი საქმიანი და ადამიანური თვისებებით. გუდაურში, პერიოდულად, მისი თაოსნობით ვიკრიბებოდით.

იმ დღესაც ტრადიციული შეხვედრა უნდა გამართულიყო. დაწყება დაგვიანდა, ველოდით, საქართველოს საავტომობილო გზების მინისტრს გიორგი რობიტაშვილს. ამ კეთილშობილი და კეთილსინდისიერი პიროვნების ხსენებაზე აუცილებლად უნდა აღენიშნო, იმდროინდელი მინისტრების უდიდესი უმრავლესობის კრისტალური პატიოსნება, ჭორადაც ვერ გაივინებდი მათზე აუგს: – გრიგოლ ვაშაქიძე, ნოდარ მემშარიაშვილი, თეიმურაზ დავითაშვილი, გიორგი ჯიბლაძე, კახტანგ

პატაშვილი, გელა ლეჟავა, ოთარ ლოლაშვილი, ნიკოლოზ ნუფლოვი, თამარ ლაშქარაშვილი, ნათელა ვასაძე, თამარ თაქთაქიშვილი, მამია შვერელიშვილი, გურამ მირიანაშვილი, არმაზ სანებლიძე, რომელი ერთი დავასახელო! ისინი, უპირველეს ყოვლისა, უმაღლესი რანგის პროფესიონალები იყვნენ, არაჩვეულებრივი ორგანიზატორები და, რაც მთავარია – სუფთა და სპეტაკი ხალხი.

საგულისხმო ის არის, რომ მაშინდელი მინისტრები, კომიტეტის თავმჯდომარეები, თუ ხელმძღვანელი მუშაკები დღევანდლებისგან განსხვავებით საკითხებს მხოლოდ სახელმწიფო ინტერესების გათვალისწინებით წყვეტდნენ.

ის კი არადა, ზოგიერთ დღევანდელ ხელმძღვანელზე ისეთი საშინელება იწერება, თმები ყალყზე დავიდგება. ზოგს მამათმავლებად, ზოგს ნარკომანებად, ზოგს ბოზებად, თქვენ წარმოიდგინეთ ზოგს ნარკობარონებად და მკვლელებადაც მოიხსენიებენ პრესაში. საოცარი ის არის, რომ ისინი პასუხსაც არ სცემენ ასეთ უმძიმეს ბრალდებებს. გაუგებარია ასეთი პოზიცია: თუ მართალი ხარ, ხმა ამოიღე, დაიცავი შენი თავი, ნურავის ნუ აპატიებ ღირსების შელახვას! ჩუმად რომ ხარ, ე.ი. შენი კრიმინალური საქმიანობის საქვეყნოდ გამოტანისა გეშინია და ამიტომაც კურდღელივით ჩირგვეტში ჯდომას ამჯობინებ!

გიორგი რობიტაშვილმა, როგორც ვთქვი, დაიკვიანა. უფრო ადრე ამოვიდნენ მისი მოადგილეები გოგი ჩახავა და ოთარ მხეიძე. ხასიათწამხდარი მობრძანდა ბატონი გიორგი და გვითხრა, გუშინ, გვიან საღამოს, ცკ-ის ბიუროზე ჩემი წინააღმდეგობის მიუხედავად, როკის გვირაბის მშენებლობის საკითხი გადაწყდაო: საქართველომ სამხრეთიდან უნდა დაიწყო გვირაბის გაყვანა...

ეს ის დროა, როცა რაიმე სერიოზულ საშიშროებაზე ფიქრი კავკასიონის მეორე მხრიდან წარმოუდგენელიც კი იყო.

მაგრამ საქართველოს ხელმძღვანელობა წლების მანძილზე არ ეთანხმებოდა საკავშირო ორგანოებს ამ გვირაბის მშენებლობის საკითხში. თუმცა ბოლოს და ბოლოს, მაინც ვერ გაუძლო მოსკოვის ზეწოლას.

ზურაბ პატარიძე მოსკოვში დაიბარეს გვირაბის მშენებლობის თაობაზე... და დაითანხმეს.

მოსკოვმა ასე განახორციელა თავისი მზაკერული ჩანაფიქრი.

ზურაბ პატარიძე დიდი სამეურნეო ხელმძღვანელი, არაჩვეულებრივი ენერჯის მქონე პიროვნება, ყურადღებიანი და სპეტაკი ადამიანი იყო. ბრწყინვალედ იცოდა საქმე, დეტალებშიაც კი ზუსტად ერკვეოდა, მაგრამ ერთი თვისება ჰქონდა – საქართველოში განსაკუთრებულად გრანდიოზული სამრეწველო დანიშნულების პროექტების განხორციელებას ესწრაფვოდა, მიუხედავად იმისა, სჭირდებოდა თუ არა ეს ჩვენს რესპუბლიკას, გვქონდა თუ არა აუცილებელი ნედლეული, იყო თუ არა მოთხოვნილება პროდუქციაზე, გვყავდა თუ არა ამ გიგანტური მშენებლობისათვის და მისი შემდგომი ექსპლოატაციისათვის აუცილებელი მუშახელი, სპეციალისტები, გარე კომუნიკაციებისთვის საჭირო რესურსები, ინფრასტრუქტურა და ა.შ.

სხვათა შორის, საკავშირო დაქვემდებარების საწარმოების დახურვის, საბოლოო ჯამში, განიავეების და უმუშევრობის კატასტროფული ზრდის ერთ-ერთი მთავარი მიზეზი ისიც იყო, რომ რესპუბლიკას არც წარმოებისთვის საჭირო ნედლეული გააჩნდა და არც პროდუქციის გასაღების ბაზარი...

ბატონი ზურაბი ავტოკატასტროფაში რომ დაიღუპა, მთავრობიდან დამირეკეს, მაშინ მშენებლობის მინისტრის მოადგილე ვიყავი და მთხოვეს მის ბინაში მივსულიყავი. მე და ჩემი კოლეგა – მამია კიკნაძე, ერთად მივედით. და რა ვნახეთ! თავიდან, როგორც ჩავაბარეთ მშენებლებმა ის საცხოვრებელი სახლი – მისი ბინა, იმავე მდგომარეობაში, გაურემონტე-

ბელი დაგვხვდა. სასწრაფოდ მივიყვანეთ ხელოსნები, მთელი დღელაშე ვამუშავეთ და შეძლებისდაგვარად მოვიყვანეთ რეგში.

აქ ერთ დეტალს მივაქცევ თქვენს ყურადღებას, რომელიც ახასიათებდა ზურაბ პატარიძეს, როგორც თავმდაბალ და უპრეტენზიო ადამიანს.

მას ბინა მისცეს იაკობ ნიკოლაძის ქუჩაზე ახლადამშენებულ პრესტიჟულ სახლში, მეოთხე სართულზე. მობინადრეთა შესახლება რომ დაიწყო, ზურაბ პატარიძეც მივიდა.

ეზოში მას მუშა დახვდა, რომელსაც იმავე სადარბაზოში მისცეს ბინა, დახვდა და პრეტენზია წაუყენა: მე ბოლო სართულზე მომცეს ბინა, თქვენ მეოთხეზეო. ეს უსამართლობა არის, რადგან პატარა შვილები მყავს და ჩემ ცოლს ბავშვების ეზოში ჩაყვანა გაუჭირდებაო.

ეს ის დროა, როცა ელექტროენერჯის პრობლემა საქართველოში არ დგას, ლიფტები გამართულად მუშაობენ და ამიტომაც იმ მუშის პრეტენზია ყოველგვარ საფუძველს იყო მოკლებული.

მაგრამ ზურაბ პატარიძემ ასე არ განსაჯა. მოუხმო იქვე მყოფ ქალაქის აღმასკომის წარმომადგენელს და უთხრა: ეს კაცი მეოთხე სართულზე ჩამოიყვანეთ, მისი ბინა კი მე გამიფორმეთო.

ჩაჯდა მანქანაში და წავიდა ისე, რომ თავისი ახალი საცხოვრებელი არც დაუთვალთვლიერებია, არც უფიქრია მისი გარემონტება და იცხოვრა მშვიდად ამ გაურემონტებელ ბინაში.

დიახ, ასე მოკრძალებულად ცხოვრობდნენ მაშინდელი ხელისუფალნი!

ეს ამბავი პირველწყაროდან მაქვს გაგონილი — ბატონ-მა დევი სტურუამ, საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის ყოფილმა მდივანმა მომითხრო. იგი გარკვეულწილად აშიშვლებს ჩვენი პატარა ქვეყნისადმი რუსეთის დღევანდელ ხელმძღვანელთა აგრესიული დამოკიდებულების ფესვებს.

ბატონი დევი დიდი ერუდიციით გამოირჩეოდა, შესანიშნავი მთხრობელი და ნამდვილი ინტელექტუალი იყო. მისი მოსმენა მართლაც ერთ რამედ ღირდა. ხშირად ისეთ ამბებს ჰყვებოდა, რომლებიც ფართო საზოგადოებისთვის უცნობი იყო.

იმ წელს ქობულეთში ოჯახებთან ერთად ვისვენებდით. ერთ დღეს ჩემმა ბათუმელმა მეგობრებმა პატარა კატარა გამოგვიგზავნეს გასასეირნებლად. სათევზაო მოწყობილობით აღჭურვილებმა ზღვაში შორს შევცურეთ და ანკესები გავაწყვეთ. იდეალური სიტუაცია იყო მეგობრული საუბრისთვის. ბატონმა დევიმ ასეთი ისტორია გაიხსენა:

— ვასილ მჭავანაძესთან ვიყავი შესული, ცკვას ბიუროზე განსახილველი საკითხი უნდა შემეთანხმებინა. — ამ დროს რეკავს მაღალი სიხშირის ე.წ. „ეჩე“. ამ ტელეფონის აპარატს ისეთი მაღალი სმენადობა ჰქონდა, რომ ოთახში ყველას თავისუფლად შეეძლო მოესმინა „იქნებ რა აქვთ სათქმელი, რატომ უნდა გავხდე საუბრის უნებლიე მოწმე?“ — მეთქი, გავიფიქრე, წამოვდექი და კარისკენ გავეშურე. ოთახში დარჩენა ისევე უხერხული იყო, როგორც სხვისი წერილის კითხვა. მჭავანაძემ ხელით მანიშნა — დაჯექიო.

რეკავდა ავადსახსენებელი ნიკიტა ხრუშჩოვი, საკავშირო ცკვას პირველი მდივანი.

ყვიროდა, ილანძვებოდა, უშვერი სიტყვებით აგინებდა მჭავანაძესაც და ქართველ ხალხსაც. სიბინძურის ნიაღვარი რომ გადმოდინებოდა, პასუხიც არ მოუსმენია, ისე დაახეთქა ყურმილი.

მეკვანაძეს მიტკლის ფერი დაედო. წამოდგა. ნერვოზულად დაიწყო ბოლთის ცემა. ხმას არ იღებდა. გრაფინიდან წყალი დაუუსხი და ჭიქით მივაწოდე. მოსვა, ღრმად ამოისუნთქა. ცოტა ხნის შემდეგ დაჯდა. ძალ-ღონე მოიკრიბა და თავი ხელში აიყვანა.

— იცი, რა მითხრა, დევი? — ქართველებს ერთიანად აგყრით მაგ მიწა-წყლიდან, ჩამოვაყენებ „ტეპლუშკებს“ — «Товарный порожняк»-ს და ციმბირის გზას გაგიყენებთო.

მეკვანაძეს საუბარი დამთავრებული არ ჰქონდა, რომ ისევ დარეკა „ვერზე“. ისევ ხრუშჩოვი იყო. კვლავ შეურაცხყოფელი სიტყვების კორიანტელი ამოაფრქვია.

— არ გეგონოთ, რომ გეხუმრებით, ნამდვილად გაგასახლებთ! — ბლაოდა ცოფმორეული ნიკიტა.

— ვხვდებოდი, რომ სტალინთან იყო დაკავშირებული ხრუშჩოვის ეს ისტერიკა და მწყობრიდან გამოსვლა, — თქვა ბატონმა დევიმ. მიზეზი მას აღარ დაუკონკრეტებია და აღარც მე მიეძალეზივარ.

აი, მთელი ათი წლის მანძილზე, ასეთი ყვეენი არამზადა იდგა უზარმაზარი, ატომური ზესახელმწიფოს სათავეში. ათი წლის მანძილზე კაცობრიობას ზაფრავდა ახალი მსოფლიო ომის განაღების შიში და პატარა საქართველოს შემოფოთება ვილას უნდა გაკვირვებოდა? ნიკიტა ხრუშჩოვის სიბრიყვის გადაძვიდენი, ალბათ კიდევ კარგად გადავრჩით.

დღეს რუსეთის ახლანდელი ლიდერები ცდილობენ ნიკიტას ჩანაფიქრის ხორცშესხმას. აფხაზეთი და სამჩაბლო ხომ ამის ნათელი მაგალითია. მიაღწევს კი მზაკვრულ ჩანაფიქრს დამყრობელი? თუ საქართველო ოდინდელი სიბრძნისა და გონიერების წყალობით მტრის მიერ ვერაგულად დაგებულ ხაფანგს კვლავაც თავს დააღწევს? — საოცრად თავსატეხი კითხვაა...

რუსეთი განა მარტო ზალხმრავალი ქვეყანაა და ძალიან დიდი ტერიტორიის მყრობელია (Владей Кавказ, Владей

Восток...), არამედ, უზარმაზარი ბუნებრივი, ფინანსური და ენერგეტიკული რესურსების მფლობელიცაა, მის შინაარსში ბაზე და სამხედრო პოტენციალზე რომ აღარაფერი ვთქვა. მენდელეევის სისტემაში არ არის ელემენტი, რუსეთს რომ არ ჰქონდეს. რუსეთს მსოფლიოს ყველა სახელმწიფო ანგარიშს უწევს, უფრო ეშინიათ. ჯერ კიდევ 1866 წელს ცნობილი რუსი პოეტი პეტერბურგის მეცნიერებათა აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი ფიოდორ ტუტჩევი წერდა „Умом Россию не понять, Аршином обшим не измерить“...

საქართველოს ხელისუფლებას მართებს დიდი სიფრთხილე და წინდახედულება. მას მოუწევს სამართებლის პირზე გავლა, რომ რუსეთთან კეთილმეზობლური და თანასწორუფლებიანი ურთიერთობები აღადგინოს.

სამწუხაროდ, ეს მართოდენ ჩვენს სურვილზე არ არის დამოკიდებული...

ყოველ შემთხვევაში, დღევანდელი ჩვენი თუ რუსეთის ხელისუფლების იმედი ნაკლებად უნდა ჰქონდეს საქართველოს...

ყოველივეს კი ალბათ მომავალი გვიჩვენებს!

ვისაც საშუალება მიეცემა, სიცოცხლეში ერთხელ მაინც უნდა მოინახულოს მსოფლიო ბუნების ნამდვილი საოცრება - ბაიკალის ტბა. მე ეს საშუალება ორჯერ მომეცა - იქ ზამთარშიც და ზაფხულშიც გახლდით. ორივეჯერ ირკუტსკიდან ჩავედი ავტომანქანით. ზამთარში ტბა ისე იყინება, ზედ ზე-ტყით დატვირთული მძიმეწონიანი „ტრაილერები“ მოძრაობენ.

ბაიკალის ტბა აღმოსავლეთ ციმბირის სამხრეთ ნაწილშია გადაჭიმული - 636 კილომეტრზე. იგი დელამიწის ყველაზე ღრმა კონტინენტური წყალსატევია და მსოფლიო მტკნარი წყლის ერთ მეხუთედს მოიცავს. ერთვის 336 დიდი და პატარა მდინარე. ტბაში არის 27 კუნძული. მრავალფეროვანია ფლორა (დაახლოებით 600 სახეობა) და ფაუნა (1200-ზე მეტი თევზის სახეობა). ბაიკალის ნაპირებზე გაშენებულია ქალაქები, დასახლებული პუნქტები და ნავსადგურები.

რა თქმა უნდა, შეძლებისდაგვარად დავათვალიერეთ ყველა ის ღირსშესანიშნაობა, რის საშუალებასაც თავისუფალი დრო გვაძლევდა. ჩემზე წარუშლელი შთაბეჭდილება მოახდინა საინტერესო მუზეუმმა, სადაც ტბის ყველა ბინადართა ფიტულია გამოფენილი. იგი მუზეუმთან ერთად, სამეცნიერო დაწესებულებაცაა, რომელიც მუდმივად სწავლობს და იკვლევს ამ უზარმაზარი წყალსატევის ფსკერს, იქ მიმდინარე პროცესებს. ეს ძალზე სერიოზული საბუშაოა, თუ გავითვალისწინებთ, რომ ტბის საშუალო სიღრმე 730, მაქსიმალური კი 1620 მეტრია.

შორიახლო თავს იწონებდა „ინტურისტის“ მშვენიერი სასტუმრო, რომლის რესტორანშიც უგემრიელესი თევზით - ბაიკალის „ომულით“ გავვიმასპინძლდნენ. ტურისტები მსოფლიოს ამ საოცრებას, არც ზამთარში და არც ზაფხულში არ აკლია.

სხვათაშორის როდესაც აშშ-ს პრეზიდენტი, ჯერალდ ფორდი ვლადივოსტოკში 1975 წელს შეხვდა ლეონიდ ბრეჟნევს, შეხვედრის მეორე დღეს მათ ერთად მოინახულეს ბაიკალის ტბა.

მახსენდება ერთი შემთხვევა, რომელზეც აუცილებლად უნდა ვიამბოთ. ამას საგანგებოდ იმიტომაც მოგახსენებთ, რომ მკითხველს ამით წარმოადგენა შევექმნას იმაზე, თუ როგორ შეიძლება მაღალ თანამდებობაზე შემთხვევით მოხვედრილი ადამიანის უხიაგობამ სხვებსაც გაუფუჭოს გუნება-განწყობილება.

საქმე ეხება ვლადიმერ გოგოლაძეს, რომელიც სრულიად დაუმსახურებლად აღმოჩნდა მინისტრის სავარძელში.

ერთ დღეს, ბევრი ჩვენგანისთვის მოულოდნელად და დაუმსახურებლად, მშენებლობის მინისტრის პოსტიდან გაათავისუფლეს, ჭეშმარიტი პროფესიონალი და საშენებლო საქმის დიდი ორგანიზატორი – ნოდარ მემშარიაშვილი. მისი ერთადერთი „ნაკლი“ ის იყო, რომ ზოგიერთივით მუცელზე „ხოხვა“ არ შეეძლო და სათქმელს მოურიდებლად, პირდაპირ ამბობდა...

მახსოვს, როცა პარტიის ცენტრალური კომიტეტის მდივანმა გენადი კოლბინმა მისი განთავისუფლების შესახებ სამინისტროს კოლექტივს აცნობა, დარბაზში ქალბატონების შეუკავებელი ქვითინი გაისმა... მდივანმა ნოდარს გაწეული მუშაობისა და ქვეყნის წინაშე დამსახურებისათვის დიდი მადლობა გადაუხადა, ყველას თვალწინ გადაეხვია და გადაკოცნა... იგი გადაიყვანეს საქართველოს სახელმწიფო საგვემო კომიტეტის თავმჯდომარის პირველ მოადგილედ. აი, ასეთი აღიარებული და ნაცადი ხელმძღვანელის მაგიერად მინისტრად დანიშნეს ვლადიმერ გოგოლაძე, მანამდე „მრეწვემშენის“ ერთ-ერთი ყველაზე ჩამორჩენილი ტრესტის ხელმძღვანელი, რომელსაც საქმის სისტემატური შეუსრულებლობის გამო, თითქმის ყოველ კოლეგიაზე მწვავედ აკრიტიკებდნენ. როგორც გაირკვა, ის გურიის სოფლის სკოლაში ეღუარდ შევარდნაძესთან ერთად სწავლობდა. მოგვიანებით ისიც. შევიტყვეთ, რომ ვლადიმერ

გოგოლაძემ რუსეთს თავი სწორედ ნოდარ მეძმარიაშვილის წყალობით დააღწია და სამშობლოში დაბრუნდა. სხვათა შორის, ქართული ხომ დაივიწყა და დაივიწყა, ჯეროვნად ვერც რუსული ისწავლა. მთელ სამინისტროში სალაპარაკო იყო მისი „ია პაშოლ ნა ცეკა“ (ანუ, ცეკაში წავედიო)...

რამდენიმე დღეში გოგოლაძემ პირველი კოლეგია მოიწვია. ილაპარაკა ვრცლად და... ზოგადად, როგორც რუსები იტყვიან, „ვოკრუგ და ოკოლო“. არავისთვის არ მოუსმენია, მერე კი ტრესტის მმართველებს, გაერთიანებათა ხელმძღვანელებს, კოლეგიის წევრებს სთხოვა, ოთხ საათზე რესტორან „ქალაქურში“ მობრძანდით, მე-14 ტრესტის მმართველი გივი კვიციანი გვიმასპინძლებსო.

ხალხი დაიშალა, მე კი ახალგაშობილ ხვარმა მინისტრმა თავისთან მიმიწვია. ოთხი საათისთვის კოლბინთან უნდა ვიყო, ამიტომ მოგვიანებით შემოვიერთდებით და ადგილი შენს გვერდით შემიანახეო, – მითხრა. ვურჩიე, ვლადიმერ ტროფიმოვიჩი (სამწუხაროდ მაშინ ასე მივმართავდით ერთმანეთს), დღეს ორშაბათია, ოთხ საათზე მშენებლობის სამინისტროს მთელი ხელმძღვანელობა რესტორანში რომ შევიკრიბოთ, შეიძლება პარტიის ცენტრალური კომიტეტის ან მინისტრთა საბჭოს მხრიდან უსიამოვნება შეგვხვდეს. ხომ არ აჯობებს, საღამოს შეიღ საათზე რომ შევიკრიბოთ-მეთქი.

– თქვენ იქ ოთხზე მიდით, მე კი ექვსიდან შეიღამდე მოვალ. „ნიჩეგო სტრაშნოგო ნე ბუდეტ“-ო.

დათქმულ დროს „ქალაქურში“ შევიკრიბეთ. თამადად მინისტრის მაშინდელი პირველი მოადგილე ვლასი მანჯგალაძე ავირჩიეთ. ერთ მხარეს ანზორ დვალისშვილი მომიჯდა, მეორე მხარეს კი ერთი სკამი მინისტრისთვის შევინახე.

მოვიდა ვლადიმერ გოგოლაძე რესტორანში და ჩემს გვერდით დაჯდა. მაშინვე საჭმელს ეცა. არაფი მოითხოვა. არ გასულა დიდი ხანი, ანზორი გადაიხარა, მინისტრს ბოდიში მოუხადა და მორიდებით მიმართა:

— ვლადიმერ ტროფიმოვიჩი, ვიცი, რომ საქმის კურსში ხართ. გიორგი კარავაევმა თავისი ბრძანებით და თქვენთან შეთანხმებით მე-12 ბორჯომის ტრესტის მმართველად დანიშნა. როდიდან შეუდგე მოვალეობის შესრულებას?

და ბრძანება მიაწოდა.

გოგოლაძეს არც ჭამა მიუტოვებია, არც ბრძანებისთვის შეუვლია თვალი, ისე მიუგდო:

— Засунь эту бумагу в зад!

და ისევ ჭამა გააგრძელა.

უეცრად მოხდა ისეთი რამ, რასაც არც ველოდი და ვერც წარმოვიდგენდი: ანზორ დვალიშვილი, ეს ზედმიწევნით ზრდილი, კულტურული ადამიანი, ნაღმივით აფეთქდა — ორმეტრიანი კაცი ზამბარასავით წელში გაიმართა, სკამიდან წამოხტა, გადასწვდა მინისტრს, ყელში ეცა და ახრჩობს.

ვხედავ, როგორ გადმოკარკლა თვალები გოგოლაძემ, როგორ სცვივა პირიდან საჭმელი. მესმის, როგორ ხრიალებს, მაგრამ მიხმარებას ვერ ვახერხებ — ანზორი თავისი გოლიათი სხეულით მთელი ძალით მაწვება და საშველს არ მაძლევს. ვლადიმერი კი ხავის, ხროტინებს. მადლობა ღმერთს, გარშემო მყოფნი წამოიშალნენ და ანზორს ვეება ხელებიდან ძლივს გამოჰკლიჯეს ცოცხალ-მკვდარი მინისტრი!

ანზორი აღარ გაჩერებულა — გარეთ გაიფანჯეს. ჩვენც ნელ-ნელა დავმოშმინდით, თუმცა განწყობილება უკვე გაფუჭებული გვქონდა. დიდი ძალისხმევა დასჭირდა თამადას, რათა სუფრაზე წესრიგი აღედგინა.

ვლადიმერ გოგოლაძემ კი ცხვირი თუფშში ჩარგო და ისევ განაგრძო ღმურძელა, თითქოს არაფერი მომხდარიყო. იმ დღის ინციდენტი ამით არ ამოწურულა. მალევე, ხელახლა გაჩაღდა გაწვევა-გამოწვევა, მიზეზი კი... ისევ გოგოლაძე იყო! ჩვენს წინ, იჯდა ტრესტ „საქსპეკშენის“ მმართველი გოგი გოგელია — ჯანმავარი ახალგაზრდა კაცი. იგი წყნარად ესაუბრებოდა გოგოლაძეს. უეცრად გოგი წამოხტა, ერთი ფეხით სკამზე

შეღვა, მეორეთი მაგიდას დაეყრდნო და ავაზასავით დააცხრა მინისტრს. ისიც, ლაღოს ყელში სწვდა. ხალხი გააღიროს ვერც შე გავიგე, რა მოხდა, რამ გაახელა გოგელია, რომელიც რამდენიმე წუთის წინ მინისტრს მშვიდად ესაუბრებოდა. მიზეზი მერე გავიგე: თურმე, უკუღმართ მინისტრს, შეურაცხყოფა მიუყენებია გოგისთვის. რუსეთში დედის გინებას მიჩვეულს, დედა შეუგინებია... აბა ამას როგორ მოუთმენდა თავმოყვარე ახალგაზრდა კაცი.

სხვათა შორის, ვლადიმერ გოგოლაძემ, ამ სავალალო მაგალითებიდან სათანადო დასკვნები მაინც ვერ გააკეთა. უდიერად და აგდებით ექცეოდა ხელქვეითებს, უხეშობდა და ბილწსიტყვაობდა. ერთხელ გავაფრთხილე კიდევ, თქვენ დიდხანს იყავით რუსეთში, იქაურ ყაიდაზე გადაერთეთ, მაგრამ რადგან ახლა საქართველოში ხართ, აქაური ქუდი უნდა მოირგოთ-მეთქი. თქვენც არ მომიკვდეთ, იმან ვერაფერი შეისმინა. ისევ ისეთი გულღრძო, უხეში და უცხვირაპირო დარჩა... სწორედ ამ გაუწონასწორებელი ხასიათის მსხვერპლი შეიქმნა მისი თოთხმეტი წლის ულამაზესი და უჭკვიანესი გოგონა, რომელმაც მამის აღვირახსნილი სისასტიკის გამო სიცოცხლე მოისწრაფა. სამწუხაროდ, უბედური მამა ვერც ამ შემთხვევის შემდეგ მოეგო გონს, უფრო უარეს ცინიკოსად იქცა...

ასე ჩაიარა ახალი მინისტრის „ინაუგურაცია“ – რაღაც ერთი საათის მანძილზე, თავისი უზიავი ხასიათის გამო, ვლადიმერ გოგოლაძე ორჯერ გადაურჩა „დაზრჩობას“...

შე გარეთ გამოვედი, ანზორი და გოგი მოვებენე, დავაწყნარე და გავაცილე. კიბეებს ავხვდე – ხალხი სუფრიდან წამოშლილიყო. ასე გუნებამოშხამულები ჩავსხვდით მანქანებში. ერთმანეთს რიგიანად არც კი დაემშვიდობებივართ, ისე წავედწამოვედით.

ვლადიმერ გოგოლაძემ ვერა და ვერ აულო აღლო იმ ქართულ ურთიერთობებს, რომელთაც დიდი ხნის წინათ შეაქცია ზურგი.

ჩემი მოსკოვში, სახალხო მეურნეობის აკადემიაში წას-
ვლის მთავარი მიზეზი, სწორედ მისი გაუწონასწორებელი
ხასიათი იყო...

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

საკავშირო მშენებლობის მინისტრის (ვ. კარავაევის) მოადგილედ მუშაობდა გამოცდილი და ჭკვიანი ადამიანი სერაფიმ ცარუკიანი. ის კურირებდა საქართველოს მშენებლობის სამინისტროს და ამავედროულად, საკავშირო მშენებლობის სამინისტროს მატერიალურ-ტექნიკური რესურსებით უზრუნველყოფას განაგებდა (სამშენებლო მასალები, სატრანსპორტო საშუალებები, მექანიზმები, დანადგარები და ა.შ.).

ის ჯერ კიდევ მადნეულიდან მიცნობდა და კარგი საქმიანი ურთიერთობები გვქონდა.

მინისტრის მოადგილე ვარ. მირეკავს და მეუბნება:

— მე ხვალ დილით ადრე მოვფრინავ თბილისში, აეროპორტში ნუ დამხვდები, კოლბინი და მეძმარიაშვილი მხედებიან, იქიდან პირდაპირ რუსთავეში მივდივართ. სალამოს ვიქნები კრწანისის სამთავრობო რეზიდენციაში. ვთხოვ იქ დამიკავშირდე და შემხვდე, შენთან სათხოვარი მაქვს...

შეგვხვდი. ვახშმად დავსხედით. მომსახურე პერსონალი. დაითხოვა. ორნი დაერჩით. დაიწყო საუბარი. ვატყობ ღელავს:

— ომარ ალექსანდროვიჩ, რასაც ეხლა გეტყვით უმორჩილესად ვთხოვთ არავინ არ უნდა გაიგოს, ხვალ დილით მინდა წამიყვანოთ სომხეთში. სომეხი კი ვარ, მაგრამ არასოდეს არ ვარ იქ ნამყოფი, მე უკვე ხანდაზმული ადამიანი ვარ, ვთხოვთ სწორად გამიგოთ, ეს ჩემი ისტორიული სამშობლოა, არ მინდა ისე წავიდე ამ ცხოვრებიდან, რომ ჩემი მშობლიური ქვეყანა არ ვნახო. ადრე არასდროს, მაგრამ რაც ასაკი შემატება სიხმარში ხშირად ვხედავ რასაც მიაძობოდნენ ბავშვობაში ბებია და ბაბუა. ისინი ხომ გენოციდის მსხვერპლნი იყვნენ, ოჯახიანად აიყარნენ და გადაიხვეწნენ როსტოვის გუბერნიაში. მათ მშობლები და ორი შვილი დაელუპათ იმ ჯოჯოხეთში...

ცრემლები მოადგა. ხელისკანკალით არაფი ჩამოასხა, გაჭირვებით მიიტანა ტუჩთან სასმისი და გამოცალკე უხმოდ დაეღლიე. შეშეცოდა. გაუჭირდა საუბრის გაგრძელება. სული მოითქვა და მითხრა:

– ჩემთვის მთავარია არავინ იცოდეს ჩვენი წასვლის შესახებ არც საქართველოში, არც სომხეთში და არც მოსკოვში. ხვალ დილის ექვს საათზე გავიდეთო...

კვირას, ექვსს ათი წუთი აკლდა მივედი, გარეთ ჩაცმული მულოდებოდა. დავიძარით.

სევანის ტბასთან ვთხოვე: შევიდეთ რესტორანში ვისაუბროთ-მეთქი.

– ვთხოვთ ვინჩაროთ, იქნებ ენშიაძინში ვახგენის წირვას მივუსწროთო – მიპასუხა.

ჩაკვდით. ხალხით გაჭვდილ ენშიაძინის ტაძარში შესვლა შეუძლებელი იყო. დაველოდეთ. წირვა დამთავრდა. ხალხმა დაიწყო გამოსვლა. შევედით როგორც იქნა. ათვალეირებს და მკვითხება რა უნდა გავაკეთოო...

– სანთლები შევიძინოთ და დავანთოთ-მეთქი...

– მე მორწმუნე კაცი არ ვარ და შეიძლება სანთლები რომ დავანთოო? – მკითხა.

– რა თქმა უნდა სომეხთა უმთავრეს ტაძარში – ენშიაძინში ხართ, აუცილებლად უნდა დაანთოთ-მეთქი.

ვიყიდეთ სანთლები, მივედით ქვიშით საესე სასანთლესთან.

– სანთელი არასოდეს დამინთიაო, გამიმხილაო...

ამ დროს მის გვერდით ანთებული სანთლით ხელში დადგა 6-7 წლის ლამაზი გოგონა. მე ვუთხარი, სერაფიმ კარპოვიჩ, სთხოვეთ მაგ ბავშვს და მოგიკიდებთ-მეთქი.

ჯერ მოერიდა, მაგრამ მაინც სთხოვა რუსულად (მან სომხური არ იცოდა), გოგონამ ვერ გაიგო (მან კი რუსული არ იცოდა). გოგონა ვერ მისწვდა სასანთლეს და ცარუკიანს სთხოვა დახმარება, თან ხელებით ანიშნებდა, როგორ უნდა მო-

ქვეულიყო. მან თხოვნა შეუსრულა ბავშვს. ბავშვი პირველად იწერდა და ბუტბუტებდა. ცარუკიანი მას განცვიფრებულად შეჰყურებდა, მერე თავზე ხელი გადაუსვა, სანთლებს და და პირველი გადაიწერა. გამოვედით ტაძრიდან. ძალიან ღელავდა. ტაძარს შემოუვარეთ, დაეათვალიერეთ სასულიერო სემინარიის ტერიტორია, ახალგაზრდა სემინარიელმა გაგვიწია მეგზურობა.

ერევანში დაეათვალიერეთ ცენტრალურ მოედანზე არსებული სახელმწიფო მუზეუმი, ექსკურსიათმძღოლმა ყველაფერი დაგვათვალიერებინა და აგვიხსნა. ცარუკიანი ნასიამოვნები ჩანდა.

თბილისისკენ წამოვედით. მანქანაში აქედანაც და იქედანაც, ღრმად ფიქრებში ჩაძირული დუმდა. სევანის ტბასთან შებინდებისას მივედით. მთელი დღის მშვიდობა ვიყავით, ვთხოვე სახელდახელოდ წაგვეხმსა. სახლიდან წამოღებული კალათიდან ამოვალაგე რაც გვქონდა და მანქანის კაპოტზე გავშალე. თითო ჭიქა კონიაკით დავილოცეთ და გზა განვაგრძეთ... თბილისში სამთავრობო რეზიდენციაში რომ მივედით, მთხოვა ერთად გვევახშმა...

შევედით. გაშალეს სუფრა. არაყი ჩამოვასხი. აიღო სასმისი და მეუბნება:

— ომარ ალექსანდროვიჩ, თქვენ ვერც კი წარმოიდგენთ რა უზარმაზარი ბედნიერება და სიხარული მომანიჭეთ, ასე მგონია ჩემი წინაპრების წინაშე ვალი მოვიხადე, რაღაც დიდი ტვირთი მომეხსნა, ტვირთი რომელიც მე მთელი ჩემი შეგნებული ცხოვრების მანძილზე მტანჯავდა, მაწვალებდა, სულს და სხეულს მიმძიმებდა. შენი უსაზღვროდ მადლიერი ვარ, ვაიხაროს შენმა ოჯახმა... სანამ ცოცხალი ვარ ამ სიკეთეს არასდროს დაგივიწყებ, გმადლობთ ძვირფასო, მე დღეს უბედნიერესი ადამიანი ვარ.

გადის ორი თუ სამი თვე. მირეკავს: — ომარ ალექსანდროვიჩ, კიდევ მაქვს ერთი დიდი თხოვნა. მას მერე მოსკოვში

რომ დავბრუნდი და ჩემს მეუღლეს ვუამბე ჩვენი ვიზიტის შესახებ, მოსვენება დაკარგა, გამუდმებით მეხვეწება ზავნო თბილისში და შენ ვაუკეთო ორგანიზება მის რობას ერევანში და ემზადინშიო...

ცარუკიანს მეუღლეც როსტოველი სომეხი ჰყავდა და მისი წინაპრებიც გენოციდის მსხვერპლნი იყვნენ.

ჩამოვიდა, მონინახულა. წავიდა განცვიფრებული და მადლიერი...

მოგვიანებით, როდესაც მოსკოვში გადავედი აკადემიაში სასწავლებლად ცარუკიანის და მისი მეუღლის ყურადღება არ მომკლებია. სისტემატიურად გვირეკავდნენ, აინტერესებდით როგორ მოვეწყვეთ, ბავშვები რუსულ სკოლას როგორ შეეგუენ, რაშე პრობლემები ზომ არ გვქონდა...

ცარუკიანები ხშირად გვიწვევდნენ ოჯახში ბავშვებთან ერთად. პირველად რომ დაგეპატიჟეს ბავშვები არ წავიყვანეთ, მოგვერიდა, სერაფიმი ძალიან გამინაწყენდა, სასწრაფოდ სამსახურებრივი მანქანა გამოიძახა და მთხოვა: წადი ბავშვები აუცილებლად მოიყვანეო. მან ჩემს შვილებს მათი თანატოლი შვილიშვილები დაახვედრა, გააცნო და ხარობდა ბავშვები ერთად რომ თამაშობდნენ.

ჩვენც სიამოვნებით გვსტუმრობდნენ.

იური ივანეს ძე მატკინი საბჭოთა კავშირის სახელმწიფო კომიტეტის თავმჯდომარის მოადგილედ მუშაობდა. აკადემიაში ერთად ვსწავლობდით და შემძლია ვთქვა, რომ იგი ერთ-ერთი გამორჩეული პიროვნება იყო.

ორიოდ სიტყვა აკადემიის შესახებ, რომლის სრული სახელწოდება იყო — „საბჭოთა კავშირის მინისტრთა საბჭოსთან არსებული სახალხო მეურნეობის აკადემია“. სწავლება ორწლიანი იყო. მსმენელებად (და არა სტუდენტებად) მიწვეულები ვიყავით სახალხო მეურნეობის ახალგაზრდა, პერსპექტიული მუშაკები, რომლებსაც ხელისუფლება ხელმძღვანელ თანამდებობებზე სამუშაოდ ამზადებდა. თითოეული ჩვენთაგანი რესპუბლიკების ხელმძღვანელობის მიერ ვიყავით რეკომენდირებულნი (მე საქართველოს ცკ-ს ბიურომ გამიწია რეკომენდაცია).

ლექციები, რომლებსაც მეცნიერების სხვადასხვა მიმართულების კორიფები გვიკითხავდნენ, იმდენად საინტერესო და ბევრის მომცემი იყო, რომ თავისუფალი დასწრების პრინციპის მიუხედავად, არავის აზრად არ მოსდიოდა მათი გაცდენა.

თემატიკა — მრავალფეროვანი: ეკონომიკა, დაგეგმვა, ფინანსები, მართვა, სამეცნიერო ტექნიკური პროგრესი და, რა თქმა უნდა, პოლიტიკა. მაგრამ პოლიტიკა არა ცენზურის ჩარჩოებით შემოფარგლული და ოფიციალის მიერ ნებადართული, არამედ ობიექტური... ანუ როგორც მაშინ ამბობდნენ — „დაზურული ინფორმაციის“ გადმოცემითა და პრინციპული ანალიზით მოწოდებული, რომელიც წარმოდგენილი იყო სხვაგან და სხვა დონეებზე. ბრეჟნევის, პოლიტბიუროს, მთავრობის და საერთოდ ხელისუფლების პოლიტიკის იქ მოსმენილი კრიტიკა ისეთი მწვავე და პრინციპული იყო, რომ დღევანდელი თავისუფალი ქართული ბეჭდვითი მედიის პირობებშიც კი ძნელი წარმოსადგენია.

არც გენერალურ მდივანს ეპუებოდნენ და, მით უფრო, არც პოლიტიბიუროს სხვა წევრებს, რომლებიც იმდენად დახმულნი იყვნენ, ერთმანეთს ეუუდებოდნენ რომ არც წევრები იყვნენ. ტელეოპერატორების განსაკუთრებული მცდელობისა და მათთვის მიცემული მკაცრი რეგლამენტაციების მიუხედავად — ვინ, როგორ და რომელი რაკურსითაც არ უნდა გადაელოთ, მათი მიხრწნილობა მაინც აშკარად ჩანდა.

ერთმანეთისთვის ორდენებისა და მედლების ჩამორიგება ხომ ანეკდოტების ამოუწურავ თემას წარმოადგენდა: ბრეჟნევის ორდენებიან მუნდირს რომ ჩააცვაშენ, წელში კვლარ იმართებაო — მწარედ ხუმრობდნენ.

ბარემ ერთ იმდროინდელ ანეკდოტსაც შეგახსენებთ ლეონიდ ილიჩის ჩინ-მედლების სიყვარულზე. იმდენჯერ დააჯილდოვეს საბჭოთა და სხვა სოცქვეყნების ორდენებით, რომ მკერდზე ადგილი აღარ დარჩა ახალი ჯილდოებისთვის და პოლიტიბიურომ მიიღო სპეციალური დადგენილება: *Считать спину товарища Брежнева, грудю товарища Брежнева. аба, რა ექნათ?...*

ერთი სიტყვით, აკადემიაში ყველას თამამად აკრიტიკებდნენ. ასე იყო ამ სასწავლებლის აუდიტორიებში და ზოგჯერ მის კედლებს მიღმაც. მაგალითად, დავასახელებ საკავშირო საგვემო კომიტეტს, სადაც აკადემიის მსმენელებს გვიტარებოდა სემინარები, პრაქტიკული მეცადინეობები. მაგრამ ეს არ იყო კრიტიკა კრიტიკისთვის. საგვემო კომიტეტის თავმჯდომარის პირველმა მოადგილემ ბაზურინმა, რომელიც მოურიდელები და პრინციპული პოზიციით გამოირჩეოდა, ცენტრალურ კომიტეტსა და საკავშირო მთავრობას მიაღებინა დადგენილება ქვეყნის ეკონომიკის დაჩქარებული განვითარებისთვის აუცილებელ ღონისძიებათა განხორციელების შესახებ, რომელიც თავისი არსითა და მიმართულებით სოციალიზმის კურსის შეცვლისა და საბაზრო ეკონომიკასთან მიახლოების სერიოზულ ელემენტებს შეიცავდა.

ბაზურიანი, რომელიც აკადემიაში ხშირად მოდიოდა, ჩვენთან საუბრისას აკრიტიკებდა ქვეყნის პარტიულ ხელმძღვანელებს, განსაკუთრებით სუსლოვს, საბჭოთა იდეოლოგიის მამამთავარს.

აკადემიკოსები ფედორენკო, აგამბეკიანი, აბდულოვი და სხვები, წუხდნენ იმის გამო, რომ ცეკა და მისი იდეოლოგიური მარწუხები შემოქმედებითი საქმიანობის გზებს უკეტავდა მათ, თორემ მთავრობა, კოსიგინის ხელმძღვანელობით, მზად იყო გლობალური რეფორმების განსახორციელებლად და ხალხის ცხოვრების პირობების გასაუმჯობესებლად.

იცოდნენ, რომ იმ დროს პროგრესის მთავარი დამამუხრუჭებელი მიზეზი სუსლოვი იყო. ბევრს ეგონა, რომ მისი გარდაცვალების შემდეგ ქვეყანა ამოისუნთქებდა, მაგრამ, სამწუხაროდ, ასე არ მოხდა – მნიშვნელოვანი ცვლილებები არც შემდეგ განხორციელებულა.

კვლავ მატკინს დაუბრუნდები.

ერთ მშვენიერ დღეს აკადემიის პარტიული კომიტეტის მდივანმა თავისთან მიმიწვია და მაუწყა, რომ მთავაზობს მშენებლების საკმაოდ დიდი ჯგუფის პარტორგანიზაციის მდივნობას. ეს ჩემთვის სრულიად მოულოდნელი იყო.

რადგან პარტიული მუშაობის არავითარი გამოცდილება არ მქონდა, კატეგორიული უარი უთხარი, მაგრამ იმ დროს თუ რაიმეს ან ვინმეს შესახებ „იყო აზრი“, თავი რომ მოგეკლა, არაფერი გამოგივიდოდა.

მოკლედ – ამირჩიეს.

გავიდა თითქმის წელიწადი. მიბარებს პარტკომის მდივანი და მანვენებს წერილს, რომელიც აკადემიის ხელმძღვანელობის სახელზე იყო გამოგზავნილი პარტიის არხანგელსკის საოლქო კომიტეტიდან. იქაური პირველი მდივანი წერდა, რომ თურმე მატკინს არხანგელსკში მუშაობის პერიოდში აუშენებია ავარაკი, რისთვისაც გამოუყენებია ადგილობრივი რესურსები ისე, რომ ეს ყველაფერი წესისა და კანონის მიხედვით არ გაუფორმებია.

ასეთი გადაცდომანი იმ პერიოდში დიდ დანაშაულად რთ-
ვლებოდა და ამიტომ აკადემიის ხელმძღვანელობას რეკლამა
ტორს, აკადემიკოს სერგეევსა და პარტიულ კომიტეტს (სიხევეთს)
ოვდენ მის უშკაცრესად დასჯას — აკადემიიდან და პარტიი-
დან გარიცხვამდე კი.

პარტკომის მდივანმა ეს წერილი ოფიციალურად გადმოცა
და მატკინის პერსონალური საკითხის განხილვა დამავალა.

განვიხილოთ, სხვა რა გზა გვქონდა. აკადემიის რამდენიმე
მსმენელი, ვისაც მეგობრული ურთიერთობა ჰქონდა მატკინ-
თან, გააფთრებული კრიტიკით გამოვიდნენ: ეს რა ჩაიდინე და
როგორ ვაბედო... შეუტიეს, მაგრამ რა შეუტიეს! შევატყვი-
რომ საბრალო მატკინი ვერ გადარჩებოდა და კრებას მივმართე
წინადადებით, რათა საკითხში საფუძვლიანად გარკვევის მიზ-
ნით, განხილვა გადაგველო. მხარი დამიჭირეს და გადავწ-
ვიტეთ რამდენიმე დღეში კვლავ შეგკრებილიყავით.

ვისარგებლე შექმნილი სიტუაციით, შევხვდი მატკინის
წინააღმდეგ გამოსულ მსმენელებს. ვუთხარი, — ეს კაცი ხომ
ჩვენი მეგობარია, ჩვენი ჯგუფელია, რომელზეც აქამდე ყვე-
ლანი მხოლოდ კარგს ვლაპარაკობდით და მხოლოდ დადები-
თად ვახასიათებდით. თქვენ რა, განა ერთმა წერილმა შეგაცე-
ლევინათ აზრი?! ჩვენ ხომ არ ვიცით, რამდენად ობიექტურად
შეისწავლეს არხანგელსკში მატკინის საკითხი? ხომ არ
გამორიცხავთ, რომ ვილაც ჩასაფრებული ინტრიგანის ხრიკე-
ბია, რომელსაც ბრმად ენდო საოლქო კომიტეტი ან ტენდენ-
ციურად შეისწავლა საკითხი? ჩვენ მასზე მხოლოდ დადები-
თის თქმა შეგვიძლია და ვთქვათ ეს სიმართლე! ჩვენ თუ რამე
შეგვეშლება და დაეკარგავთ ობიექტურობას, შეიძლება ადა-
მიანს საბოლოოდ დაუშინჯოთ ცხოვრება. ერთი სიტყვით,
იმდენი არგუმენტი მოვიშველიე, რომ შევძელი სიტუაციის შე-
მობრუნება — მატკინის მოწინააღმდეგეები მატკინის მომხრეე-
ბად იქცნენ და კრებაზეც დაადასტურეს საკუთარი პოზიცია.
მივიღეთ ისეთი გადაწყვეტილება, რომელიც ჩვენი კოლეგის

მხარდამჭერი უფრო იყო, ვიდრე მისი გამამტყუნებელი...

მაგრამ პრობლემა ამით არ ამოწურულა – ჩვენს მატკინის პარტიაში ყოფნა-არყოფნის საკითხი უნდა განეხილა მოსკოვის გაგარინის რაიონული კომიტეტის ბიუროს. ბედად, იმ დროს რაიკომის პირველ მდივანად მუშაობდა აკადემიის ყოფილი პრორექტორი, პროფესორი – იური კარაბასოვი. და-ვურეკე, მიმილო, მომისმინა. ჩვენი არგუმენტები, რომლებიც კრების ოქმში იყო დაფიქსირებული, მაგიდაზე დაუდეთ, ყურადღებით წაიკითხა. მითხრა, რომ თუ ასეა საქმე, განსახილველიც აღარაფერი ყოფილაო, თუმც ისიც დასძინა, არც განუხილველობა შეიძლებაო...

გაიყვანეს ის რაიკომის ბიუროს სხდომაზე. მე სიტყვით გამოვედი, დადებითად დაუუნახსიათე მათ მატკინი, გადავეცი ჩვენი პარტორგანიზაციის წევრების საერთო აზრიც. მხარი დამიჭირეს ბიუროს წევრებმა, არავენ არ გამოსულა კრიტიკულად და პარტიიდან გარიცხვაზე კი არა, ჩვეულებრივ საყვედურზეც სიტყვა არავის დასცდენია. გადაწყვეტილება ასეთი იყო – **Поставить на вид**, ანუ – მიუთითეს! ერთ მომენტს ხაზი უნდა გაუუსვა: რაიკომის პირველ მდივანსაც და ბიუროს წევრებსაც ესიამოვნათ ჩვენი მსმენელების ერთსულოვანი პოზიცია, ანუ ის რომ მეგობრებმა ზურგი არ შეაქციეს და არ გაწირეს კოლეგა, ერთი ფარატიანა წერილის გამო არ გაუმრუდეს გზა და არ გაუფუჭეს კარიერა, რომელიც ამ კაცს წარმატებული ჰქონდა: აკადემიის დამთავრების შემდეგ იგი საკავშირო საავიაციო მრეწველობის მინისტრის მოადგილედ დანიშნეს, შემდეგ საგეგმო კომიტეტში თავმჯდომარის მოადგილედ გადაიყვანეს. მაშინ თბილისში დამიკავშირდა და მითხრა – მშენებლობას მე ვკურირებ და როცა დაგჭირდება, მზად ვარ – მიმსახურეო.

პირველად რომ მივედი, თათბირს ატარებდა. მდივანმა ჩემი სახელი და გვარი რომ გაიგო, შებრძანდითო, მითხრა. ვიუარე – თათბირზე ხომ არ შევეჭრები-შეთქი. ასე მითხრა, როგორც

კი მოვა, შემოვიდესო, — არ მომეშვა ეს ქალი. მაინც არ შევე-
დი. აიღო ტელეფონი და მატკინს მოახსენა — ომარ მარგველაშვილი
ლაშვილი აქ არის, მაგრამ არ შემოდისო. უცებ იღებთ კაბინეტის
კარი და იური მატკინი გამოდის! გადაძებვია, გადამოკონა
გახარებულმა და შემიფვანა თავის კაბინეტში, რომელიც სავსე
იყო საგვემო კომიტეტის პასუხისმგებელი თანამშრომლებით.
მომისვა გვერდით და წარმადგინა მათ წინაშე: Знакомтесь!
Омар Александрович Маргвелашвили, мой лучший друг!
Он меня спас в самый критический момент моей жизни! თან
გააფრთხილა, თუ იგი რაიმე საკითხზე მოგმართავთ, გთხოვთ,
მხარი დაუჭიროთო.

მისი ასეთი წარდგინება ბევრჯერ გამომაღვა სამსახურე-
ბრივი მოვალეობის შესრულებისას.

ერთხელ იური მატკინი ტელეფონით დამიკავშირდა —
მოსკოვში როდის იქნებიო, — არა და ეს ზარი დაემთხვა
მოსკოვში ჩემს მივლინებას. ჩავედი და შევხვდი.

იმ დროს საკავშირო უმაღლეს საბჭოს თავმჯდომარეობდა
მიხეილ გორბაჩოვი, მასში შემაველ მშენებლობის კომიტეტს
— ბორის ელცინი. ამ კომიტეტის თავმჯდომარის პირველი
მოადგილე ცნობილი არქიტექტორი და შესანიშნავი პიროვნება
— ნოდარ მგალობლიშვილი იყო... ხოლო კომიტეტის ერთ-
ერთი წევრი იყო ჩვენი სამინისტროს მოწინავე შემონტაჟე
— ვალერი დიხტიარი... საბჭოს დღის წესრიგში შეტანილი
იყო იური მატკინის მეგობრის, საკავშირო საგვემო კომიტე-
ტის თავმჯდომარის მოადგილის ვალერი სეროვის საკავშირო
სახმშენის თავმჯდომარედ დანიშვნის საკითხი.

მატკინმა მთხოვა, რომ სეროვს ძალიან სჭირდებოდა
კომიტეტის ქართველი წევრების მხარდაჭერა.

შევხვდი ჩვენს წარმომადგენლებს, რომლებიც სასტუმრო
„მოსკოვში“ ცხოვრობდნენ. სხვათა შორის, მაშინ ელცინიც ამ
სასტუმროში ცხოვრობდა. მგალობლიშვილმაც და დიხტიარმაც
დამაიმედეს, რომ კომიტეტის შესაბამე წევრსაც საქართველო-

დან ჩააყენებდნენ საქმის კურსში და სამივენი ერთობლივად სეროვის კანდიდატურას დაუჭერდნენ მხარს (სამწუხაროდ, კომიტეტის შესაძვე წევრის გვარი არ შემორჩა ჩემს მესხიერებას).

თბილისში რამდენიმე დღის დაბრუნებული ვიყავი, როცა მატკინმა დამირეკა და მადლობა გადამიხადა – „ქართველებმა ძალიან აქტიურად დაუჭირეს მას მხარი. სეროვი სხდომიდან გაოგნებული გამოვიდა: ქართველები რომ არ ყოფილიყვნენ, ჩემი დანიშვნა შეიძლება სათუო გამზდარიყო და მთხოვა დიდი მადლობა გადმომეცა თქვენთვის“ -ო.

ვალერი სეროვმა ამ თანამდებობაზე იური ბატალინი შეცვალა.

გავიდა დრო და სეროვი რუსეთის მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის მოადგილედ დააწინაურეს. მასვე დაავალეს რუსეთ-საქართველოს ერთობლივი ეკონომიკური კომისიის ხელმძღვანელობა, რომელსაც უნდა მოემზადებინა ორი ქვეყნის ეკონომიკური ურთიერთკავშირების ხელშეკრულებების პაკეტი.

ამ საკითხებთან დაკავშირებით პრეზიდენტ შევარდნაძესთან რომ ყოფილა სეროვი, მე მოუუკითხვიარ. ბატონმა ედუარდმა ცისანა ჩიხლაძეს, მისი სამდივნოს უფროსს, დაავალა ჩემი მოძებნა. ატყდა ერთი ამბავი, მეძებდნენ. ამ დროს ვმუშაობდი საქართველოს ტურიზმისა და კურორტების სახელმწიფო დეპარტამენტის თავმჯდომარის მოადგილედ.

მომძებნეს. გადმომცეს სტუმრის თხოვნა. მივედი კრწანისის სახელმწიფო რეზიდენციაში.

არაჩვეულებრივი სითბოთი შემხვდა სეროვი. მოვიდა გიორგი ანდრონიკაშვილიც – ერთი პლეადის ხალხი იყო და შესანიშნავი ურთიერთობა ჰქონდათ. ვისაუბრეთ. ვისარგებლე შემთხვევით და აფხაზეთის პრობლემა წამოვწიე. პირდაპირ ვუთხარი, რომ მას, როგორც ერთობლივი კომისიის თავმჯდომარეს შეეძლო სერიოზული წვლილი შეეტანა კონფლიქტის მოგვარებაში. ისიც არ დამიმაღლავს, რომ საქართველოს

ეს ორგანიული მხარე სწორედ რუსეთმა წაგვართვა და რომ სეპარატისტები ვერ გაბედავდნენ და ვერაფერს მიაღწიეს რუსეთის ხელისუფლების და შეიარაღებული ძალების ფარული თუ აშკარა მხარდაჭერა რომ არ ჰქონოდათ...

გიორგი ანდრონიკაშვილმა მხარი დამიჭირა.

სეროვმა მწარედ ამოიოხრა:

— К великому сожалению, эта проблема сверх моих возможностей, друзья.

* * *

რადგან აკადემიაზე ვლაპარაკობ, ერთ ამბავსაც გავიხსენებ.

აკადემიაში სწავლა, 1980 წლის 1 სექტემბერს დაიწყო. საკმაოდ იოლად აუღლე აღლო აქაურ სპეციფიკას, რომელიც აქცენტირებული იყო მსმენელთა დამოუკიდებელ მუშაობაზე და მათი შესაძლებლობების მაქსიმალურ გამოვლენაზე. ყალბი თავმდაბლობის გარეშე ვიტყვი, რომ როგორც ჩანს, თავი სხვებზე მეტად გამოვიჩინე.

მოახლოვდა 7 ნოემბრის დღესასწაული, რომელიც, ვისაც ახსოვს, დიდი პომპეზურობით აღინიშნებოდა ხოლმე.

ზეიმის ცენტრი, რა თქმა უნდა, მოსკოვი იყო. მშრომელთა დემონსტრაციისა და სამხედრო აღლუმზე დასასწრებად წითელ მოედანზე გამართულ მარჯვენა ტრიბუნაზე იწვევდნენ საკავშირო მინისტრებს, ელჩებს, უმნიშვნელოვანესი უწყებების ხელმძღვანელებს, ხოლო მარცხენა ტრიბუნაზე იყვნენ მხოლოდ მაღალი ჩინის სამხედრო პირები.

პოლიტიურო მაგზოლუუმის მაღალ ტრიბუნაზე იდგა. მის ქვევით იყო მარჯვენა და მარცხენა ტრიბუნა.

აქ მოხვედრა დიდ პატივად ითვლებოდა.

და აი, დღესასწაულის წინა დღეებში თავისთან მიბარებს აკადემიის პარტიული კომიტეტის მდივანი და მეუბნება:

- აკადემიას გამოუვზაენეს 2 მოსაწვევი ბარათი. ერთი, როგორც წესი, რექტორისაა, მეორე, გადავწყვიტეთ, მაღალი მოვცეთ თქვენ, როგორც წარჩინებულ და აქტიურ მსმენელს.

მდივანმა ისიც მითხრა, რომ შემოდლო ჩემი არასრულწლოვანი შვილების წაყვანაც. თუ ჩაწერილები გყავთ პასპორტშიო. ვისარგებლე ამ შემთხვევით და ჩემს ბიჭებთან ერთად, რომლებიც მაშინ პირველ-მეორე კლასებში სწავლობდნენ, მივედი და მარჯვენა ტრიბუნაზე ჩვენი ადგილი დაეიკავეთ.

გადის დრო. წარმატებით ვამთავრებ პირველ აკადემიურ სემესტრს. პირველი მაისის კვირამაღს კვლავ მიბარებს სოკოლოვი და კვლავ წითელი მოედნის ტრიბუნაზე მოსაწვევ ბარათს მთავაზობს. უნდა შევნიშნო, რომ ბარათში უკვე ჩაბეჭდილი იყო ჩემი გვარ-სახელი და მამის სახელი.

როცა ეს დემონსტრაციაც მოვითავე, მივედი სოკოლოვთან, დიდი მაღლობა მოვახსენე დაფასებისთვის და ვთხოვე, ეგებ, შემდეგ ჯერზე სხვისთვის მიეცათ მოსაწვევი ბარათი. მე ზომ არაფრით ვარ-მეთქი მათგან გამორჩეული.

მან ასე მიპასუხა:

- Мы солнечную Грузию любим и уважаем по особенному! - და მოაყოლა საოცარი სიტყვები ჩვენი ქვეყნის სილამაზეზე, ხალხის ნიჭიერებაზე, სითბოსა და სტუმართმოყვარეობაზე. ერთი სიტყვით. ჩემს წინაშე, თვალსა და ხელს შუა შეიცვალა ეს უცხვირპირო კაცი, ვის სახეზეც ღიმილის ნიშანწყალიც კი არასოდეს დამინახავს, დათბა და სიყვარულით ავესო თვალები...

აკადემიის კურსდამთავრებულთა გამოსაშვები საღამო გრანდიოზული იყო. საზეიმო სხდომის შემდეგ ფეშენებელურ რესტორანში დიდი წვეულება გაიმართა. ჩემი დიდი წინააღმდეგობის მიუხედავად, რექტორატის დაჟინებული თხოვნით, თამადად ამირჩიეს.

საბედნიეროდ, მოვახერხე ამ ხალხმრავალი თავყრილობის ღირსეულად გაძლოლა. ყველა კმაყოფილი დარჩა. დიდ მაღ-

ლობას მეუბნებოდნენ ჩემი კოლეგები და მოწვეული სტუმ-
რები.

აი, საქართველოსადმი ასეთი დამოკიდებულება დომინი-
რებდა მაშინ რუსეთში. გულდასაწყვეტია, რომ ამჟამად ყვე-
ლაფერი შეიცვალა, რადიკალურად განსხვავებულმა პოზი-
ციამ იმძლავრა. გოცებით ვკითხულობ საზოგადოებრივი
აზრის შესწავლის შედეგებს, რომლებიც პრესაში ქვეყნდება
და რომელთა მიზნდვით რუსეთში გამოკითხულთა დიდი უმ-
რავლესობა ქვეყნის მტრებად მიიჩნევს აშშ-ს და შემდეგ -
საქართველოს!

ვინ წარმოიდგენდა, რომ ოდესმე ამასაც მოვესწრებოდით!

სამწუხაროა, რომ დღეს ასე აღმაცერად უყურებენ კომუნისტური პერიოდის ლიდერებს, ყველას განურჩევლად. არადა დიდი უმრავლესობა განათლებული, პატრიოტი, მაღალი რანგის პროფესიონალი და ღირსეული ადამიანი იყო.

ერთ-ერთი მათ შორის შოთა ჭანუყვაძე იყო – კეთილშობილი, წარმატებული პარტიული მუშაკი და ორგანიზატორი, პრობლემების აღქმისა და მათი გადაჭრის არაჩვეულებრივი უნარით დაჯილდოებული პიროვნება...

ერთხელ, როცა მაღალ მაჩვენებლებს გამოკიდებულმა რესპუბლიკის ხელმძღვანელობამ მახარაძის რაიონს სახელმწიფო გეგმების კიდევ და კიდევ გაზრდა მოსთხოვა (თქვენი რაიონი შეძლებულია და არ გავიჭირდებათო), შოთა ჭანუყვაძემ, რომელიც მაშინ მახარაძის რაიკომის პირველი მდივანი იყო, პირში მიახალა ცენტრალური კომიტეტის წარმომადგენელს:

– თქვენ რა, მართლა გგონიათ, რომ მახარაძეში სუფსას მოაქვს ფული?!...

შრომობს ხალხი და იმიტომ არის შეძლებული. ამ ხალხს კი შოვლა და გაფრთხილება სჭირდება და არა უღმერთო ექსპლუატაციაო...

ადამიანებზე ზრუნვის ეს სწრაფვა გააყვია მას ცენტრალური კომიტეტის მდივანად მუშაობის დროსაც... სოფლის მეურნეობას კურირებდა იგი... სავსე იყო მის პერიოდში ბაზრები და მაღაზიები საქართველოში წარმოებული სოფლის მეურნეობის პროდუქტებით.

აკადემიაში ვსწავლობ, ოჯახიანად ჩავსახლდი საბჭოთა კავშირის დედაქალაქში. დამირეკა ჩემმა მეგობარმა თენგიზ ჩიკვაიძემ, რომელიც მოსკოვში მივლინებით იყო ჩამოსული და რესტორანში დამპატიჟა.

მივედი. ვსხედვართ „სასტუმრო“ მოსკოვის პოლში. ვსაუბრობთ. ამ დროს გამოიარა შოთა ილარიონის-ძემ. მოგვესალ-

მა. მოვიკითხეთ ერთმანეთი. თენგიზმა მოწიწებით დაპატიმრა რესტორანში.

შემოგვიერთდა ქალბატონი თინა ქუთათელაძეც და ოთხივე შევედით რესტორანში. როცა თენგიზმა ჩემი სადღევრძელო წარმოთქვა, ხაზი გაუსვა იმას, რომ მე მშენებლობის მინისტრის მოადგილის თანამდებობა დავტოვე და აკადემიაში სასწავლებლად წამოვედი, ჩემი ცოლ-შვილით. გაიგო რა ბატონმა შოთამ, რომ ორი მცირეწლოვანი ვაჟი მოსკოვში მყავს, ბოდიში მოიხადა, ახლაც მოვალო და გავიდა.

ცოტა ხანში მობრუნდა ხელში რაღაც შეხვეულით. დაჯდა და მეუბნება:

— ომარ, ეს არის არაჩვეულებრივი სულგუნი. შენს ბიჭებს მონატრებული ექნებათ და მიუტანო.

ძალიან მეუხერხულა, ვიუარე, მაგრამ კატეგორიულად განმიცხადა, — ეს ბიჭებს უნდა მოუტანო. ისე გულით იყო იგი მორთმეული, მან ისეთი სითბო გამოამფლავნა, რომ უარის თქმა სიკეთის დაუნახაობა იქნებოდა ჩემის მხრიდან...

ერთ რამესაც დავამატებდი. საქართველოს სოფლის მეურნეობის გონივრული მართვისა და ეფექტიანი გაძლოლის პრაქტიკა, რომელსაც საფუძველი ჩაუყარა შოთა ჭანუყვაძემ, ღირსეულად გააგრძელა და გაამდიდრა მისმა შემცველმა, ცეკას დარგობრივი მდივნის თანამდებობაზე დანიშნულმა სრულიად ახალგაზრდა ჯუმბერ პატიაშვილმა.

ასე ზრდიდნენ საბჭოთა პერიოდში პროფესიონალ კადრებს, დღევანდელისგან განსხვავებით, მინისტრები და დეპუტატები შრომის წიგნაკებს ამ თანამდებობებზე მოსვლით რომ ხსნიან.

აღბათ, საერთოდ ამიტომაც გააუქმეს შრომის წიგნაკები საქართველოში!

„ზვიოზდნიში“, მოსკოვის მახლობელ ამ მართლაც ნაოცარ ქალაქში, ორჯერ ვარ ნამყოფი, მათ შორის ერთხელ – ცოლ-შვილთან ერთად. ახლა ყველამ იცის, რომ სწორედ აქ ცხოვრობდნენ მომავალი და მოქმედი კოსმონავტები. აქ გად-იოდნენ ისინი სათანადო წვრთნასა და სწავლებას.

უნდა ითქვას, რომ აქ მათი ცხოვრებისა და მომზადების მართლაც იდეალური პირობები იყო შექმნილი. ულამაზესი ბუნება, სიმწვანეში ჩაფლული სკვერები, შადრევნები, ირგვ-ლივ ყველგან ყვავილნარი, პატარა ტბებში მოცურავე იხვები და გულები, ფეხით სასიარულო მოკირწყლული ბილიკების გასწვრივ დასაჯდომი ლამაზი სკამები. რაც სანახავი იყო და გვანტერესებდა, დიდი მონდომებით დაგვათვალეურებინა კო-სმონავტთა სწავლებისა და მომზადების ხელმძღვანელმა გენ-ერალმა. ჩვენზე დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა სამგლოვიარო დარბაზმა („Траурный зал“), სადაც გამოფენილია იმ კოს-მონავტთა სურათები, ნივთები და ბიოგრაფიული მონაცემები, ვინც იური გაგარინამდე და მას შემდეგ კოსმოსის ათვისებას შეეწირა.

ყოველივე ეს მძიმე მოსასმენი და სანახავია, თუმც იმავე დროს, შთაბეჭდავია იმ მხრივ, რომ ნათლად წარმოაჩენს ადამიანის სიდიადეს, მის გონებრივ და ფიზიკურ შესაძლე-ბლობებს.

სამინისტროს ინტერესებიდან გამომდინარე, სამსახურებრივი მივლინებებით ხშირად ვმოგზაურობდი ურალსიკითარუსეთის ოლქებში და ქალაქებში. ჯერ კიდევ აკადემიაში სწავლის პერიოდში უამრავი დახურული - მკაცრად გასაიდუმლოებული ქალაქი და მიწისქვეშა საწარმო მოვინახულე. ბევრ მათგანს, ქვეყნის წინაშე უდიდესი დამსახურების გამო, რამდენჯერმე პქონდა მინიჭებული ლენინისა და შრომის წითელი დროშის ორდენები. ეს გიგანტი სამრეწველო საწარმოები, ფაქტობრივად - სახელმწიფოები თვალუწვდენლ სახელმწიფოში, უშვებდნენ სამხედრო დანიშნულების პროდუქციას, რომლის წყალობითაც, თითქმის სამოცდაათი წლის მანძილზე, საბჭოთა კავშირი მსოფლიოს აზანზარებდა. ვისაც ერთი შეხედვით თვალისთვის შეუმჩნეველი, მკაცრად შენიღბული ეს მრისხანე იდუმალება არ უნახავს, ვერ წარმოიდგენს რუსეთის არა მარტო სამხედრო პოტენციალს, არამედ ამოუწურავ ბუნებრივ რესურსებსაც.

მარადმწვანე ტყეებით გარშემორტყმული, ინფრასტრუქტურის ყველა სიკეთით უზრუნველყოფილი ეს ქალაქები, როგორც წესი, გაშენებულია მდინარის, ან ტბის პირას. უნდა ითქვას, რომ მათი მცხოვრებნიც გრძნობდნენ მთელ ამ მკაცრ სიდიადეს - არაერთ სუფრას შევსწრებივარ, სადაც საზოგადოების ფართო ნაწილისთვის უცნობი, უდიდესი მეცნიერები, მკვლევარები, მაღალი სამხედრო ჩინოსნები დაუფარავი სიამაყით წარმოსთქვამდნენ სადღევრძელს „За военную мощь советской державы!“ ამ ხუთ სიტყვაში აერთიანებდნენ ისინი თავიანთ ოდინდელ, მთელი მსოფლიო ხალხებზე ბატონობის დაუოკებელ მისწრაფებას...

სავულისხმოა ის, რომ ამ ქალაქებსა და გიგანტ საწარმოებს ქართველმა - ლაერენტი ბერიამ ჩაუყარა საფუძველი. სწორედ მისი უშუალო ხელმძღვანელობით აშენდა მეცნიერების

კორიფეებით და უდიდესი გამოშვებებით („Оборонщики“) დაკომპლექტებული შევასაწარმოები, სწორედ მან შეუქმნა მათ და მათ ოჯახებს ნაყოფიერი შრომისა და ცხოვრების ყველა პირობა. ამ ქალაქების სამეცნიერო-საკვლევ, საპროექტო-ტექნოლოგიურ ინსტიტუტებში და საკონსტრუქტორო ბიუროებში მომუშავე პერსონალი გასაიდუმლოებული იყო. ყველა უშიშროების ორგანოების მიერ გამოგონილი ბიოგრაფიით და გვარ-სახელით ცხოვრობდა!

მე ვიცნობდი ჩვენს თანამემამულე ტიტულოვან მეცნიერებს ზესაიდუმლო გრიფით, რომლებიც მთელი ცხოვრების მანძილზე სარაკეტო-კოსმოსური ტექნიკის შექმნაზე მუშაობდნენ – ალექსანდრე ნადირაძეს და ვახტანგ ვაჩნაძეს.

აკადემიკოსი ალექსანდრე ნადირაძე ორგზის სოციალისტური შრომის გმირი, ლენინური და სახელმწიფო პრემიების ლაურეატი – 1984 წელს თბილისში გავიცანი.

ლენინური და სახელმწიფო პრემიების ლაურეატი აკადემიკოსი ვახტანგ ვაჩნაძე – გავიცანი მოსკოვში, აკადემიაში მისი სტუმრობის დროს, როცა ის სამეცნიერო-საწარმოო გავრთიანება „ენერჯის“ გენერალური დირექტორი იყო.

თუ არ ვცდები, საბჭოთა კავშირში 52 საკავშირო სამინისტრო და კომიტეტი იყო, მათ შორის 18 სრულიად გასაიდუმლოებული, რომლებიც საგანგებო დავალებით მხოლოდ სამხედრო პროდუქციას აწარმოებდნენ.

ღიახ, იქ მომუშავეებსა და მაცხოვრებლებს ყველაფერი გაცილებით უფრო მეტი და უკეთესი ჰქონდათ, ვიდრე საბჭოეთის ჩვეულებრივი ქალაქების მკვიდრთ. თუმცა, ისიც აღსანიშნავია, რომ ირგვლივ სასტიკი რეჟიმი მეფობდა. მათ არ ჰქონდათ გადაადგილების თავისუფალი უფლება. საგანგებო ორგანოებისაგან უნებართვოდ მათ ახლო ნათესავიც კი ვერ ეწვეოდა! სამაგიეროდ, ქვეყნისათვის განსაკუთრებით საჭირო და სასარგებლო საქმეს აკეთებდნენ!

ღიახ, მათ თითქმის ყველაფერი ჰქონდათ ნორმალური ცხოვ-

რებისათვის, გარდა თავისუფლებისა. მათ ეს თავისუფლება წაართვა ქვეყნისთვის უაღრესად საჭირო და აუცილებელი პროფესიამ – ისინი დიდი მეცნიერული აღმოჩენების მძევლებად იქცნენ და „ველიკაია დერჟავას“ ერთგულების ნიშნად შინა-პატიმრობაში ცხოვრება „არჩიეს“... მათ აკრძალული ჰქონდათ თავიანთი მძიმე შრომით მოპოვებული სახელმწიფო რეგალიებით – ორდენებითა და მედლებით, სამეცნიერო ხარისხებითა და სამხედრო წოდებებით საქვეყნოდ თავის მოწონებისა და ტკობის პრივილეგია...

და ყოველივე ადამიანური საბჭოთა სახელმწიფოს სამხედრო ძლიერებას შესწირეს.

ცხოვრებაში რას არ მოესწრება კაცი! აბა, როგორ ვიფიქრებდი, თუ ოდესმე გენიალური კომპოზიტორის, ლენინური და სახელმწიფო პრემიების ლაურეატის, სოციალისტური შრომის გმირისა და სხვა მრავალ რევალიათა კავალერის დიმიტრი მოსტაკოვიჩის აგარაკზე ღამეს გავათევდი! თანაც, სწორედ იმ ოთახში, სადაც დიდი კომპოზიტორი იძინებდა. ეს კი ასე მოხდა: აკადემიაში სწავლის დროს ორ პროფესორთან ერთად სემინარში მონაწილეობისათვის ლენინგრადში გავემგზავრეთ. გულთბილად დაგვხვდნენ ჩვენი იქაური მეგობრები. ღონისძიების შემდეგ ფინეთის ყურეში „გაგვასეირნეს“. საკმაოდ ციოდა, მაგრამ ამას ჩვენს გუნება-განწყობაზე უარყოფითად არ უმოქმედია, რადგან „გათბობის საშუალება“ არ გვაკლდა. „მწვანე ზონაში“ ახლად აშენებულ, ქათქათა, ნამდვილ ფინურ საუნაშიც ვინებივრეთ და გვარიანადაც მოვიღხინეთ. ირგვლივ ორსართულიანი, კოხტა კოტეჯები იდგა. დილით სწორედ ერთ-ერთ მათგანში გამოძვლვიდა. თვალი რომ გავახილე, მეზობელ ოთახში დიდი, შავი როიალი შევნიშნე.

მეორე სართულიდან პირველზე ჩამოვედი და რას ვხედავ, ნამძინარე და ნაბახუსეე თვალებს იფშვნეტენ საწოლებში მოფუთფუთე „ჩემი“ პროფესორები... „სადა ვართ?“ – ვეკითხები ოღვე პროცენკოს, „გარეთ ვაღი და ნახე, ფირნიშზე რა აწერია“, – მითხრა. გამოვედი და წავეკითხე: „დიმიტრი მოსტაკოვიჩის დაჩა“.

ასე აღმოჩნდი საქვეყნოდ აღიარებული კომპოზიტორის დაუპატიჟებელ სტუმართა შორის...

იმ დღეს ვნახეთ ცივი, მიუკარებელი და მშფოთვარე ფინეთის ყურე. ვიყავით სოფელ რეპინოში, მას ადრე კუოკალა ერქვა. აქ სიცოცხლის ბოლო წლები გაატარა ცნობილმა მხატვარმა ილია რეპინმა, რომელიც საბჭოეთიდან ფინეთში

გადაიხვეწა და იქ გარდაიცვალა 1930 წელს. ვნახეთ მისი საფლავი. 1940 წლიდან ეს სოფელი და ფინეთის საზღვარსა და დიდი ტერიტორია დაიპყრო საბჭოთა კავშირმა და თვის წიგნებში მოაქცია.

ცოცხალი კაცი საბჭოეთს გაექცა და მაინც საბჭოეთის მიწაზე განისვენებს.

ასევე ვინახულეთ დიდი პოეტის ანნა ახმატოვას (გორენკო) საფლავი. საოცრად მოუვლელი, ეკალ-ბარდებით დაფარული, დაჟანგული და დეფორმირებული ლითონის მესერიტ.

ის ოდესაში დაიბადა 1889 წელს, იცხოვრა და გარდაიცვალა მოსკოვში, დაკრძალეს მის საყვარელ კომაროვოში 1966 წელს, ხოლო წესი ლენინგრადში აუგეს...

მაშინ აკადემიის მსმენელი ვიყავი და მოსკოვში ვცხოვრობდი. ჩემმა უახლოესმა მეგობარმა ნოდარ ხეთისიაშვილმა დამირეკა და მთხოვა, ფრუნზეს სანაპიროზე საქმე მაქვს და ნუ დამზარდება, 50-ე სახლის წინ შემხვდით.

ისე მოხდა, რომ დათქმულ ადგილზე მე უფრო ადრე მივედი – ნოდარი დიდი პუნქტუალობით არასოდეს გამოირჩეოდა და ახლაც დააგვიანა. მივიხედ-მოვიხედე. შორიახლო, ძელსკაშზე მოხუცი კაცი შევნიშნე. მივედი, მივესალმე და გვერდით მიუჯექი. საკმაოდ გრილოდა. როგორც ასეთ დროს ხდება ხოლმე, ამინდზე წამოვიწყეთ საუბარი. ეტყობა, აქცენტზე მიხვდა, რუსი რომ არ ვიყავი და მკითხა, ქართველი ხომ არ ხართო.

– დიახ, ქართველი ვარ! – ვუპასუხე.

გამოცოცხლდა და სახე გაებადრა:

– საქართველოსთან ბევრი კარგი მოგონება მაკავშირებს. მშვენიერი ქვეყანაა, დიდებული ხალხი!

უცნობი განაგრძობდა:

– ქართველები ნიჭიერი ხალხია. მეც, როცა საქმე მოითხოვდა, სწორედ მათ შორის ვეძებდი პერსპექტიულ ახალგაზრდებს. უნდა ვაღიარო, რომ გუმანს არასოდეს უღალატია – ისინი ყოველთვის მიმართლებდნენ. ასე გამიმართლეს იმ ამხანაგებმაც, რომლებიც მე დავაწინაურე – ნიკოლოზ ესაკია (შემდგომში – სოციალისტური შრომის გმირი), ილია გოცირიძე (შემდგომში – საბჭოთა კავშირის სატრანსპორტო მშენებლობის მინისტრის პირველი მოადგილე), გიორგი კიკნაძე (შემდგომში – სოციალისტური შრომის გმირი), გრიგოლ ქადაგიძე (მოსკოვის რკინიგზის სამმართველოს უფროსი, შემდგომში – საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის მდივანი, ამიერკავკასიის რკინიგზის სამმართველოს უფროსი), ვანო ფიცხელაური (შემდგომში – ბელორუსიის

რკინიგზის უფროსი)... ჩემი მოსაუბრის მიერ ზემოთ ჩამოთვლილ ღირსეულ პიროვნებებიდან, გარდა გრიგოლ ქადაგისა, კარგად ვიცნობდი ნიკოლოზ ესაკიას. იგი გამაჩნდა დამაახლოვა ელიზბარ მინდელმა. ეს იყო ძალზედ დამსახურებული და ღირსეული პიროვნება. სრულიად ახალგაზრდამ თავი გამოიჩინა მოსკოვის მეტროს მშენებლობაზე – ურთულეს გეოლოგიურ პირობებში ააშენა რამოდენიმე სადგური. ომის დაწყებისთანავე მიიღო დავალება კრემლის ტერიტორიაზე უმაღლესი მთავარსარდლისთვის (Ставка) უმოკლეს ვადაში აეშენებინა მიწისქვეშა თავშესაფარი, სადაც განლაგდებოდა ყველა აუცილებელი აპარატურით აღჭურვილი სამუშაო კაბინეტები. ნიკოლოზ ესაკიამ ეს დავალება ბრწყინვალედ შეასრულა.

ამის შემდეგ მას დაავალეს სოხუმი-გაგრის ურთულესი სარკინიგზო მონაკვეთის მშენებლობა, რომელსაც დიდი სტრატეგიული მნიშვნელობა ჰქონდა ბაქოს ნავთობით ფრონტის დროული და უწყვეტი მომარაგებისთვის. რკინიგზის მაგისტრალის ამ მონაკვეთზე იყო ბევრი ურთულესი საინჟინრო ნაგებობა – გვირაბები, ხიდები, ესტაკადები. ესაკიამ ეს რთული დავალებაც უმოკლეს ვადაში შეასრულა.

კურჩატოვისა და კოროლიოვის ხელმძღვანელობით ბირთვული იარაღის შესაქმნელად აშენდა ურთულესი მიწისქვეშა ნაგებობები, რომელთაც ნიკოლოზ ესაკია ხელმძღვანელობდა. ყველა ამ დავალებას მან ბრწყინვალედ გაართვა თავი. აქვე დაეძინა, რომ მისი ხელმძღვანელობით აშენდა საბჭოთა კავშირის სარაკეტო სარტყელის მიწისქვეშა ნაგებობებიც...

ამ დამსახურებებისთვის მინიჭებული ჰქონია სოციალისტური შრომის გმირის წოდება, დაჯილდოებული იყო ლენინური და სტალინური პრემიებით. იყო ტექნიკურ მეცნიერებათა დოქტორი და გენერალ-ლეიტენანტი. როდესაც სტალინური პრემიის კანდიდატები წარუდგენიათ, კავანოვიჩს ესაკიას შესახებ უთქვამს: „Он достойный грузин, товарищ Сталин!“

სტალინს უღვაშებში ჩაულიძია და უპასუხია: „Не только достойный грузин, но он и мингрелец!“ და ბერიას კენჭად ნუღს აუხედავს...

აი რას წერდა ნიკოლოზ ესაკიაზე საბჭოთა კავშირის საშუალო მანქანათმშენებლობის მინისტრი, სამეზის სოციალისტური შრომის გმირი, ატომური და ბირთვული იარაღის ერთ-ერთი შემქმნელი ეფიმ პავლეს ძე სლავსკი: „Сооружения, созданные горняками под руководством Николая Михайловича Эсакни, не имеют прецедента в мировой практике, являются чудом инженерного искусства и символом человеческого мужества“.

ყოველივე ამას, ჩემი თანამოსაუბრე ისე ზედმიწევნით იხსენებდა, რომ გამაოცა.

– ასე კარგად საიდან იცნობთ საქართველოს და ქართველებს? – ვკითხე.

– თითქმის წელიწადი თბილისში ვცხოვრობდი, თანაც, ცენტრში – გოლოვინის პროსპექტზე! ჩინებული სასტუმრო იყო, მგონი, „ორიენტი“ ერქვა. მაშინ ამიერკავკასიის სამხედრო საბჭოს წევრი ვიყავი.

„ეს კაცი თითქოს სადღაც მინახავს, მაგრამ სად?“ – გავეიფიქრე.

ვათვალიერებ ბეწვის საყელოსთან და მაჯებზე გაცრეცილ, საკმაოდ ძველმოადურ პალტოს, დაკემსილ ხელთათმანებს, დაკერებულ, თბილ „ბატინკებს“, გაქუცულ ზამთრის ქუდს...

„ღმერთო ჩემო, ნუთუ ეს კავანოვიჩია? შეუძლებელია! ის ხომ ცოცხალი აღარ უნდა იყოს.“

მოხუცი კი განაგრძობს:

– ბედნიერი კაცი ვარ, დიდი ხნის მანძილზე ვმუშაობდი ისეთ ვივანტთან, როგორიც იოსებ ბესარიონის ძე იყო...

ახლა კი მივხვდი, საიდან მახსოვდა ეს სახე: მე ხომ არაერთხელ მინახავს მისი პორტრეტი! მაგრამ, არ დაგავიწყდეთ, რომ ოთხმოციანი წლებია. თუ ეს მართლა კავანოვიჩია,

გამოდის, რომ, სულ ცოტა, ოთხმოცდაათი წლის მაინც უნდა იყოს იგი...

– ბოდიში, იქნებ მითხრათ, ვინ ბრძანდებით?

– კაგანოვიჩი ვარ, – უბრალოდ მიპასუხა.

თვალი შეკავლე მის ჩაცმულობას და კიდევ ერთხელ დავერწმუნდი, რომ „დრონი მეფობენ და არა მეფენი...“

კაგანოვიჩი კი განავრძობდა:

– მე ვკურირებდი სსრ კავშირის რკინიგზას – მის ექსპლუატაციას, მშენებლობასა და განვითარებას. მეტროს მშენებლობაც ჩემთან შემოდიოდა. როცა საქმე მოითხოვდა, ობიექტებზე ღამის საათებშიც კი მივდიოდი ზოლზე, რათა საკუთარი თვალთ მენახა, რა როგორ კეთდებოდა. იმ დროს იმდენი ვიგანტური მშენებლობა მიმდინარეობდა და იმდენი სამრეწველო საწარმო მუშაობდა, რომ ვგრძნობდი, საბჭოთა კავშირის მასშტაბით განსაკუთრებული რგოლი იყო აუცილებელი, რათა მათი მატერიალურ-ტექნიკური უზრუნველყოფა მკვეთრად გაგვეუმჯობესებინა. პოლიტბიუროს ერთ-ერთ სხდომაზე ასეთი ორგანოს შექმნის წინადადება წამოვუყენე. სტალინმა სწრაფად აუღო ალღო ჩემ წინადადებას და მაშინვე მხარი დამიჭირა, პოლიტბიურომ კი დებულების მომზადება დამავალა... აი, ასე დაედო სათავე სახელმწიფო მომარაგებას (Госснаб), მის პირველ თავმჯდომარედ კი მე დამნიშნეს...

– ლაზარ მოისევეიჩი, თუ საიდუმლო არ არის, რამდენი წლის ბრძანდებით? – ვკითხე მორიდებით.

– Девяносто два, – მიპასუხა და ღიმილით გადმომხედა.

იმხანად მოსკოვის აკადემიაში ერთთვიან კურსებს გადიოდა ჩემი მეგობარი, საქართველოს სახელმწიფო მომარაგების თავმჯდომარე ალექსანდრე (საშა) ბუაძე. ამ შეხვედრიდან რამდენიმე დღის შემდეგ, ჩემს მოსკოვის ბინაში სადილად მოვიწვიე საშა ბუაძე, ნოდარ მეძმარიაშვილი, ვიზო პატეიშვილი (საქართველოს სახელმწიფო ბანკის მაშინდელი მმართველი, იმ დროს ისიც აკადემიის მსმენელი იყო) და ტუკი

იაკობაშვილი. როცა ეს ამბავი ვუამბე, გაოცდნენ. ჯერ ის გაუკვირდათ, კაგანოვიჩი ცოცხალი რომ იყო, მერე ისინი კაგანოვიჩის სახელმწიფო მომარაგების კომიტეტი რომ თურმე მისი წინადადებით დაარსებულა და პირველი თავმჯდომარეც ის ყოფილა...

ლაზარ მოისევეჩის საუბრის საღერღელი აეშალა და კიდევ ბევრი რამ გაიხსენა. მეც ინტერესით ვუსმენდი, მსიამოვნებდა ჩვენს ქვეყანაზე უამრავი საქებარი რამ რომ თქვა. ამასობაში ნოდარიც გამოჩნდა. ქართულად ვუთხარი, ეს კაცი კაგანოვიჩია-მეთქი. ჯერ არ დაიჯერა, მაგრამ როცა მოხუცს მოუსმინა, დარწმუნდა, რომ მართალს ვუუბნებოდი. ამ დროს კაგანოვიჩი ქართულ სამზარეულოს და ღვინოებს აქებდა. ნოდარმა მიმართა:

— ლაზარ მოისევეჩი, მომეცით თქვენი მისამართი და ქართულ საუკეთესო ღვინოს მოგართმევთ.

ნოდარი მაშინ სააქციო საზოგადოება „სამების“ პრეზიდენტი იყო. ეს კომპანია ლიდერობდა საქართველოში ღვინის მწარმოებელთა შორის, როგორც პროდუქციის წარმოების რაოდენობით, ისე ხარისხობრივი მაჩვენებლებით.

კაგანოვიჩმა მადლობა მოახსენა, მისამართი კი არ მისცა. მერე წამოდგა და სახლისკენ ბებრულად „გაიჩქარა“... გავაცილეთ... თურმე, იმავე სახლში ცხოვრობდა. სადარბაზოსთან შეჩერდა და ხელი გამოვკვიწოდა:

— სასიამოვნო იყო თქვენთან საუბარი, კარგად ბრძანდებოდეთო და სადარბაზოში გაუჩინარდა...

თბილისში მივლინებით ჩამოსული, პარტიის ცენტრალურ კომიტეტში გრიგოლ ქადაგიძეს შევხვდი. მაშინ რკინიგზის უფროსი აღარ იყო. ხელი გამოვდე და ფანჯარასთან მივიყვანე.

— იცით, ვინ მოგიკითხათ მოსკოვიდან-მეთქი?

— ვინო? — მკითხა და მოლოდინით შემომაჩერდა.

— ლაზარ მოისევეჩი კაგანოვიჩმა...

— რას ამბობ, კაცო! ცოცხალია და ვახსოვარო? — გარ-
ცება ვერ დამალა ვრიგოლმა, — მახსოვრობაც ასეთი ჩუნდაქი
რამდენი წლისაა-ო, მკითხა. საქართველოს
საბჭოთაო მთავრობის
გამომცემი

— ოთხმოცდათორმეტის, — უპასუხე.

სულ ათიოდე წელი გავიდა ამ შეხვედრის შემდეგ. ქვე-
ანაზე უამრავი რამ მოხდა — კარგიც და ცუდიც. ერთ დღეს
103 წლის კაგანოვიჩიც, როგორც ჩვეულებრივი მოკვდავი
დაემშვიდობა სამზუოს...

მაგრამ სამზუოს დაემშვიდობა ის ქვეყანაც (და ეს ლოგი-
კურიც იყო), რომლის სათავეებთან ამდენი ხნის მანძილზე
ისიც იდგა.

80-იან წლებში ამერიკელი ჟურნალისტის შეკითხვაზე, თუ
რატომ არ წერდა მეშუარებს, კაგანოვიჩს უპასუხია: «Я не умею
писать, да и незачем. Все люди делятся на три категории:
народ, который никогда не узнает правды и руководители,
которые знают правду, но она очень жестокая и далекая от
действительности. Главная их забота состоит в том, чтобы
кроме них ее больше никто не узнал. И есть небольшое
количество людей, которые пытаются узнать правду, но
они не будут иметь полных доказательств. Руководители
старательно уничтожают все улики своей преступной
деятельности.»

...ვიქტორ ჩხიკვაძე მოსკოვში გავიცანი. მაშინ კვლავ უკვე მოსკოვში ვიყავი. მათი კავშირის მეცნიერებათა აკადემიაში იურიდიულ სამსახურს ხელმძღვანელობდა. ცხოვრობდა გაგარინის მოედანზე. დავემეგობრდით და ერთმანეთს ხშირად ვეხმიანებოდით.

1981 წელია. მაშინ მოსკოვში ვცხოვრობდი. საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების 60 წლისთავის აღსანიშნავ საზეიმო ღონისძიებათა შემდეგ დიდი ბანკეტი გაიმართა. თამაშობდა პარტიის მოსკოვის საქალაქო კომიტეტის მეორე მდივანი. იყვნენ სოლიკო ხაბეიშვილი, ოთარ ჩერქეზია, ზურაბ ჩხეიძე, მინისტრები, სხვა პასუხისმგებელი მუშაკები და ხელოვნების მოღვაწენი. ვიქტორ ჩხიკვაძეს თითქმის არავინ იცნობდა, მათ შორის არც რამაზ ჩხიკვაძე. მე სიამოვნებით წარუვუღვინე ბატონი ვიქტორი, ჩვენს სუფრასთან მსხდომ საზოგადოებას: ვიქტორმა, მკითხა, ვიცნობდი თუ არა პეტრე ჩხეიძის შვილს ზურაბს. უთხარი, რომ ის ჩემი ბავშვობის მეგობარია, რომ ერთ უბანში გავიზარდეთ და ერთ სკოლაში ვსწავლობდით. გაუხარდა, მე ზურაბზე დიდი ამაგი მაქვს, კარგი ახალგაზრდაა და ნამდვილად გამომართლავ-ბრძანა...

ჩვენი ერთ-ერთი შეხვედრის დროს ბატონ ვიქტორს მოგონებები აეშალა და მიახლო:

— ზესტაფონელი ვარ. სკოლა დავამთავრე, თბილისის უნივერსიტეტში, იურიდიულ ფაკულტეტზე ჩავირიცხე. მეორე კურსზე ვიყავი, მშობლების უკითხავად მოსკოვში რომ ამოვიყავი თავი. არც რუსული ვიცოდი, არც ფული მქონდა და არც ვინმეს ვიცნობდი. მძიმე მრეწველობის სახალხო კომისარი სერგო ორჯონიკიძე იყო. კომისარიატი „Площадь Нагина“-ზე მდებარეობდა. წავედი, როგორც თანამემამულესთან. მიმიღო. ყველაფერი უკამბე და დახმარება ვთხოვე.

— კაცო, — მეუბნება, — რუსული შენ არ იცი, მოსკოვში

არავის იცნობ, ბინა შენ არა გაქვს და როგორ ისწავლი? /
თქვენ დამეხმარეთ, დანარჩენი ჩემზე იყოს-მეთქი. ეროვნული
მემორიალი
სადაც დარეკა. საერთო საცხოვრებელში მამაწვევას
რუსულის მასწავლებელი დამინიშნეს, მერე კი იურიდიულ
ფაკულტეტზე ჩავირიცხე. ინსტიტუტი დავამთავრე, მუშაობა
დავიწყე, დავეოჯახდი. თავი გამოვიჩინე – კარგი სპეციალ-
ისტი დავდექი და დამაწინაურეს.

ხელისუფლებაში ნიკიტა რომ მოვიდა, საქართველოში ვა-
სილ მჭავანაძე გაგზავნა და... ცოტა ხანში მეც თან გამაყოლა
– ცეკას მეორე მდივნად დამინიშნეს. ჩემი მეუღლე მეცნიერთა
ოჯახიდანაა, თვითონაც დოქტორია, პროფესორია და თავმ-
დაბალი ადამიანია, იქაურ „წესებს“ ვერაფრით შეეწყო: რაღაც
ლონისძიებებზე რამდენჯერმე წავიდა მჭავანაძის მეუღლესთან
ერთად, მერე კი ახლოსაც აღარ გაეკარა. არ მოეწონა გა-
რემოცვა. ის კი ურეკავდა, მოითხოვდა, ხშირად მესტუმრეო.
ჩემი მეუღლე ამ თხოვნას არ უსრულებდა. ეტყობა, ის განაწყ-
ენდა და ქმარს ჩემზე რაღაც ცუდს ელაპარაკებოდა. ვასილ
პავლოვიჩმა ამრეზით დამიწყო ყურება და ხშირად სრულიად
უსაფუძვლოდ მსაყვედურობდა. ერთხელაც ხრუშჩოვმა დამიბა-
რა. მის კაბინეტში შევედი თუ არა, ნიკიტა სკამიდან წამოხტა
და უშვერი სიტყვებით დამიწყო გინება, განა მჭავანაძისთვის
სამარის გასათხრელად გაგაგზავნე, არ იცი, ცეკას პირველი
მდივანი ვერასოდეს რომ ვერ გახდებო. სხვა სისულელეებიც
წამორომა...

მივხვდი, ჩემი საქმე ცუდად რომ იყო. თავის მართლებას
აზრი არ ჰქონდა. ჩემდა ბედად, ერთ-ერთი საერთაშორისო ორ-
განიზაციიდან მოთხოვნა მოვიდა და... შვეიცარიაში გამამწესეს.
ავშენდი კაცი! ნამდვილი ცხოვრება იქ ვნახე! სადაც მსურდა,
იქ ემოგზაურობდი. საქმეს კარგად გავართვი თავი და მეორე
ვადითაც დამტოვეს. თითქმის ათი წელი იქ დავყავი. ორი
ვადის ამოწურვის მერე ფრედერიკ ჟოლიო-კიურის ორდენით

დამაჯილდოვეს! თურმე, იმხანად ეს ჯილდო მთელს საბჭოეთში მხოლოდ მე მქონდა, მოგვიანებით კი ბრუნვესაც გადასცეს.

შვეიცარიიდან რომ დავბრუნდი, მოსკოვში სამართლებრივი ინსტიტუტის (Институт Права) დირექტორად დამინიშნეს.

ეტყობა, სამსახურებრივი „გაუგებრობები“ ჩემი ბედია და მულამ თან მღვეს. შევარდნადის ღროს ხმები დამიყარეს, ჩხიკვაძეს პირველ მდივნად უპირებენ გამოგზავნასო. რა თქმა უნდა, სიცრუე იყო – არც მიპირებდნენ და არც მსურდა! ერთხელ უკვე ვიწვინე მდივნობა და მეყო! მოსკოვში, ჩემს ინსტიტუტში, თავს მშვენიერად ვგრძობდი, მაფასებდნენ, პატივს მცემდნენ. ვწერდი წიგნებს, რომლებსაც დაუბრკოლებლად გამოსცემდნენ. მეც მეტი არაფერი მინდოდა. მაგრამ რა შექნა, სხვის „გაფრენილ სიტყვას“ ხომ ვერ გამოვეკიდებოდი? როგორც ჩანს, ვილაცას მართლა არ ასვენებდა ვიქტორ ჩხიკვაძის ავტორიტეტი!

ჩემს წინააღმდეგ დაწყებულ ამ კამპანიას წინ უსწრებდა ერთი ამბავი: აფხაზეთში აგარაკის აშენება შემომთავაზეს. მოსკოვთან ახლოს კი მქონდა მშვენიერი აგარაკი, მაგრამ ვიფიქრე, რატომ უნდა ვთქვა უარი, თუ საქართველოშიც შექნება-მეთქი. დაეთანხმდი. ჩავედი აფხაზეთში, ადგილი მაჩვენეს, მომეწონა. პროექტი შემითანხმეს, გადავიხადე ფული. როცა მშენებლობა დამთავრდა, ჩავედი აფხაზეთში და ვნახე. ეს იყო და ეს, ჩემს აგარაკზე არასოდეს დამისვენია... წარმოიდგინეთ ერთი ღამეც კი არ გამითენებია იქ...

გავიდა დრო. მოულოდნელად პარტიულ კომისიაში მეძახიან. თურმე, ანონიმური საჩივარი შესულა, აფხაზეთში აგარაკი აიშენაო. ფაქტი არ უარმიყვია, აკი ყველაფერი კანონიერად მოხდა! იქ კი მუუბნებიან, მოსკოვშიც აგარაკი გაქვთ, ეს არ შეიძლება, თქვენ ხომ კომუნისტი ხართო... ერთი სიტყვით, შავი დღე მაყარეს! პარტიიდან გარიცხვას გადავურჩი, სამსახურიდან კი გამომაბრძანეს... იძულებული გამხადეს, ორივე აგარაკზე უარი მეთქვა.

კაი ხანს ვიყავი უმუშევარი. არადა, სამეცნიერო წოდებები, ცოდნა, გამოცდილება არ მაკლდა. ვარ იურიდიულ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, საბჭოთა კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი. ბოლოს, მეცნიერებათა აკადემიაში მიმიწვიეს და იურიდიული სამსახური ჩამაბარეს. დღემდე იქ ვმუშაობ...

აი, ეს მიაშბო 1981 წელს ვიქტორ მიხეილის ძე ჩხიკვაძემ, რუსეთში საყოველთაოდ აღიარებულმა პიროვნებამ, სამშობლოში კი მავანთაგან დაუმსახურებლად შერისხულმა ადამიანმა... დიდი ხანი არ არის, რაც ღრმად მოხუცებული გარდაიცვალა და მოსკოვის მიწას მიებარა...

სახალხო მურნეობის აკადემიაში შესანიშნავი ყოფითი პირობები გვქონდა: ვცხოვრობდით ერთთახიან კეთილმოწყობილ ნომრებში, სადაც ტელევიზორიც იღვა და მაცივარიც, ტელეფონიც გვქონდა და აბაზანაც, მეცადინეობაც შეგვეძლო და გართობა-დასვენებაც. ჯანმრთელობის სამინისტროს მეოთხე სამმართველო გვემსახურებოდა, ტრენაჟორების დარბაზიც იყო და სპორტული მოედნებიც. ქვეყნის ფარგლებში, საითაც მოგესურვებოდა, იქ წახვიდოდი მივლინებით, ოღონდ მივლინების აუცილებლობა მოხსენებითი ბარათით უნდა დაგესაბუთებინა. საზღვარგარეთაც რამოდენიმეჯერ ვიყავი მივლინებით. შესანიშნავი ბიბლიოთეკა ჰქონდა აკადემიას. იქ უამრავი, იმ პერიოდში აკრძალული წიგნებიც კი ჩვენთვის ხელმისაწვდომი იყო. ხელფასს ყოველთვის დროულად, ახალთახალი, „ტკიცინა“ ბანკნოტებით გვიხდიდნენ.

აკადემიაში სწავლება იმითაც იყო გამორჩეული, რომ განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობოდა მსმენელთა კულტურულ პროგრამებს. ყოველ სამშაბათს, აკადემიასთან არსებულ კულტურის უნივერსიტეტში, რომლის რექტორიც საბჭოთა კავშირის სახალხო არტისტი, ლენინური პრემიის ლაურიატი ვასილი ლანავოი იყო, იმართებოდა შეხვედრები კულტურისა და ხელოვნების ცნობილ მოღვაწეებთან... ეწყობოდა საბჭოთა და უცხოური იმ ფილმების ჩვენებები, რომლებიც დიდ ეკრანზე არ გადიოდა. მათ შორის იყო ისეთი ფილმებიც, რომლებსაც საზღვარგარეთის კინოფირმები ექსკლუზიური უფლებით უკვეთავდნენ „Госкино“-ს და რომელთა დემონსტრირება ჩვენს ქვეყანაში იკრძალებოდა.

არ დარჩენილა ცნობილ „Золотое кольцо“-ს ფარგლებში არც ერთი ღირსშესანიშნაობა ჩვენ რომ არ დაგვეთვალიერებინა: მოსკოვში – „Алмазный фонд“, „Оружейная палата“, „Третьяковска“, პუშკინის და სხვა მუზეუმები, ასევე სუზდა-

ლი, ვლადიმირი, აბრამცოვო, არხანგელსკოე და ა. შ.

რა თქმა უნდა, ყოველივე ეს ამდიდრებდა ჩვენს ტურულ ცნობიერებას.

მსმენელებმა წესად დავამკვიდრეთ: ჯამაგირს რომ ავიღებდით, რომელიმეს ნოჰერში შევიკრიბებოდით და სუფრას ვაკშლიდით. ერთხელაც „ხელის უფრო ფართოდ გაშლა“ გადავწყვიტეთ მე, იური მატკინმა, ლევ ზარუბკინმა და ვლადიმერ კოპილმა (თანმიმდევრობით: შემდგომში – საბჭოთა კავშირის საგვემო კომიტეტის თავმჯდომარის მოადგილე; საბჭოთა კავშირის მშენებლობის სახელმწიფო კომიტეტის თავმჯდომარის მოადგილე; უკრაინის ეკონომიკის მინისტრი), აკადემიასთან ახლოს, ვერნადსკის პროსპექტზე გრანდიოზული სასტუმროს რესტორანში გადავწყვიტეთ წასვლა. ავედით მეორე სართულის ფართო დარბაზში და მაგიდას შემოვუსხედით. ცოტა ხანში წამოვდექი და შეინახეებს ვუთხარი, რაც ვსურთ, დაუკვეთეთ, მე მალე მოვალ-მეთქი.

პირველ სართულზე ჩამოვედი და სიგარეტი ვიყიდე. ფოიეს თვალი მოვაკლე. ძალიან ბევრი ზანგი ირეოდა – პატრის ლუშუმბას სახელობის ხალხთა მეგობრობის საერთაშორისო უნივერსიტეტის სტუდენტები იყვნენ.

კიბეებს ნელი ნაბიჯით ავუყვები. ვგრძნობ, ფეხდაფეხ ვილაც მომყვება, თან რაღაცას მეუბნება. ყურადღებას არ ვაქცევ – ზანგებს დებოში უყვარდათ, მე კი იმ საღამოს ჩაშხამება არ მინდოდა. მაინც არ მეშვება! როგორც კი კიბე ავათავე, სწრაფად შემოძიარა და წინ დამიდგა. შევხედე, მაღალი, სასიამოვნო აღნაგობის ახალგაზრდა ზანგია, ლამაზი სახის ნაკვთებით, ჩემდა განსაკვიფრებლად, სუფთა, უაქცენტო ქართულით მეკითხება:

– უკაცრავად, ბატონო, ქართველი ბრძანდებით?

წარმოიდგინეთ, რა დამეძარტებოდა! ზანგები კი ამტკრევენ რუსულს, მაგრამ ქართული, თანაც – გამართული ქართულით, ისიც, ჩვენთან, საქართველოში კი არა, მოსკოვში!

იმანაც შემატყო გაოცება და ცეცხლზე ნავთი დამისხა:

– ბატონო, მეც ქართველი ვარო...

რა ვქნა, იქნებ მომესმა? აბა, ვილაც ზანგმა საიდან უნდა იცოდეს ქართული-მეთქი.

— შენ ხომ ზანგი ხარ? — როგორც იქნა, ამოვლერღე.

— ეთიოპელი ქართველი ვარ, გვარად ნახუცრიშვილი! — ჯიუტად შეუბნება.

თითქოს ენა გადავყლაპე, პირში ნერწყვი გამიშრა:

— საიდან, როგორ?

ხელი მოვკიდე და მყუდრო ადგილას გადავინაცვლეთ. მეგობრები კი შემახიან, ხელებს მიქნევენ, რას გადაეკიდე ვილაც ზანგს, დაანებე თავიო. მათ ყურადღებას აღარ ვაქცევ.

— ახალგაზრდა, უცოლშვილო ბაბუაჩემი გასაბჭოებადღე ჩამოსულა ეთიოპიაში და ბებიაზე დაქორწინებულა. ბებია შეძლებული ოჯახის შვილი იყო, საკმაოდ ლამაზი. ბაბუაც კარგად მახსოვს — ახოვანი, სასიამოვნო გარეგნობის კაცი. ოთხი შვილი გაუჩნდათ. ჩვენი ოჯახი აღის აბებაში ცხოვრობს. ჩვენ ქრისტიანები ვართ. ბაბუა ხშირად გვესაუბრებოდა თავის სამშობლოზე, ძალიან ლამაზი ქვეყანააო საქართველო. რუკაზე გვიჩვენებდა. სულ დარდობდა. მონატრებას იმით იკლავდა, რომ ქართულად გველაპარაკებოდა და გულმოდგინედ გვასწავლიდა. მარტო შვილებსა და შვილიშვილებს კი არა, ბებიასაც შეასწავლა ქართული!

ჩვენ ქართველები და თქვენ ეთიოპიელები, გამორჩეული კულტურის ხალხი ვართო — ამბობდა ბაბუა, მსოფლიოში არსებულ 14 დამწერლობას შორის ცნობილია როგორც ქართული, ასევე ეთიოპიური დამწერლობაო.

ყველაზე ბეჯითი შევირდი მაინც მე გამოვდექი — თითქმის უნაკლოდ დავეუფლე. სიკვდილის წინ ბაბუამ მიმიხმო და ანდერძით დამიბარა, უეჭველად უნდა ნახო საქართველო, იქ შენი წინაპრების ფესვებიო...

ბევრჯერ ვცადე საბჭოთა კავშირში ჩამოსვლა, მაგრამ ამაოდ. პატრის ლუშუმბას უნივერსიტეტის საშუალებით კი ბაბუასთვის მიცემული სიტყვის შესრულების იმედი ჩამესახა.

ჩამოვედი თუ არა მოსკოვში, ქართველების ძებნა დაიწყო. ერთ რუსთაველ ახალგაზრდას დაეუმეგობრდი. ძალიან მგვირვინი იწვალა და, როგორც იქნა, ვიზა მომიხერხა.

სიხარულით მეცხრე ცაზე ვიყავი!

მაგრამ ჩემი სიხარული ნაადრევი გამოდგა: თბილისისა და რუსთავის იქით ფეხი არ გამადგმევინეს. წინასწარ გამაფრთხილეს, ამ ორი ქალაქის გარდა არსად არ წახვალო... რა შექნა? რომ არ დამევევრებინა და გამერისკა, იმ ჩემს მეგობარსაც პრობლემებს შევუქმნიდი... განზრახვაზე ხელი ავიღე და მოსკოვში ისე დავბრუნდი, ბაბუაჩემის სოფელი, თვალითაც არ მინახავსო...

ჩემი თანამესუფრეები არა და არ ისვენებენ, მეძახიან და მიხმობენ. მე კი ისე ვარ აღელვებული, არაფერი მესმის და აღარც ის ვიცი, რა გაეკეთო. მოკვიდე ხელი ჩემს ეთიოპელ ქართველს და მაგიდასთან მივიყვანე.

– Знакомьтесь, ребята, это мой земляк! – კუუბნები.

– Да какой он тебе земляк?! – უკვირთ.

ოფიციალტს სკამი მოვატანინე, მაგრამ სტუმარი არაფრით არ დაჯდა, ფეხზედგომელამ გვადღევრძელა. მერე მომიბრუნდა, მთხოვა, თუ შეიძლება, ვახტანგურად დავლიოთო. ამან კიდევ უფრო გამაოცა: ბაბუას მისთვის მარტო ქართული ენა კი არა, ქართული ზნე-ჩვეულებაც, ადათ-წესებიც უსწავლებია!

ჭიქები გამოვცალეთ, ჩამეხუტა და მხარზე მეამბორა.

რადგან აღარ გაჩერდა, „მაღბოროს“ კოლოფზე ნაჩქარევად ჩავიწერე მისი ტელეფონი.

მეორე დღეს ეს ამბავი ჩემს უფროს მეგობარს გივი გორგოშიძეს ვუამბე. პარტიის ცეკაში იყო ნამუშევარი და ცხოვრების უფრო მეტი გამოცდილება ჰქონდა. მითხრა, ომარ, შეეშვი, პერსპექტიული კაცი ხარ და ხათაბალას არ გადაეყარო. ტელეფონიც დაივიწყე, „მაღბოროს“ კოლოფიც გადააგდე. ეს არც იმ ეთიოპელს და არც შენ გჭირდებაო...

დავუჯერე. დავუჯერე და დღესაც ვნანობ...

მოსკოვში ცხოვრების პერიოდში ვმეგობრობდი თბილისელ თბილისელთან, ერთობ სასიამოვნო პიროვნებასთან ვასო მთაწმინდელთან. იგი მაშინ მოსკოვში საქართველოს კულტურის ცენტრის „მზიურის“ დირექტორი იყო. ამყამად ეს ცენტრი აღარ არსებობს, მაშინ კი ძალიან აქტიურად ფუნქციონირებდა. სწორედ ვასო მთაწმინდელის ხელმძღვანელობით ტარდებოდა „მზიური“ ჩვენი მხატვრების, წიგნის თუ ქართული ხალხური რეწვის ნიმუშების გამოფენა-გაყიდვები, ეწყობოდა თბილისელი შემსრულებლების და მოსკოვში მოღვაწე ქართველი ხელოვნების მუშაკების კონცერტები, მოსკოვის მოქალაქეებთან მათი შეხვედრები, ფუნქციონირებდა „ლალიდის წყლები“ ფილიალი და ა.შ. მაშინ ჩამოყალიბდა აქ ქართული ქორეოგრაფიული ანსამბლი, რომელშიც სიამოვნებით გაერთიანდნენ რუსი ბავშვებიც და, რაც მთავარია, იმ პერიოდში გაიხსნა ქართული სკოლა.

მთაწმინდელის მეუღლე დოდო ქადაგიძე იყო საქართველოში ცნობილი ოჯახის შვილი: მამა – გრიგოლ ქადაგიძე ერთ დროს ამიერკავკასიის რკინიგზას ხელმძღვანელობდა. ძმა სულიკო ქადაგიძე კი ცნობილი მეცნიერი გახლდათ... პროფესორი დოდო ქადაგიძე დღესაც მოსკოვის ონკოლოგიის ცენტრში მოღვაწეობს და დიდი ავტორიტეტით სარგებლობს.

ცოლ-ქმარმა ერთხელ თავიანთ აგარაკზე, მოსკოვის მახლობლად – პერედელკინოში მიმიწვია. პერედელკინო, უწინარეს ყოვლისა, ცნობილია როგორც მწერლების, შემოქმედებითი ინტელიგენციის დასასვენებელი ადგილი. მთელი რუსული ელიტა აქ იყო თავმოყრილი. მაშინ უნახე პირველად დიდი რუსი პოეტის ბორის პასტერნაკის აგარაკი, შევედით პატარა მართლმადიდებელ ეკლესიაში, ხანთლები დავანთეთ და სასაფლაოც მოვინახულეთ...

მხოლოდ ერთი კვირადლე დავეყავი პერედელკინოში და

მაინც შევიგრძენი აქაურობის რაღაც განსაკუთრებული აურა, რაც, ალბათ, დიდი ტალანტების საცხოვრისს ახლავს მხრებზე. **საქართველოს
ხელისუფლების
სამსახური**
ყოველთვის.

* * *

სულიკო ქადაგიძე ვახსენე ზემოთ. 25 წლის წინათ სულიკოს და სოსო ცისკარიშვილს თავს დიდი რისხვა დაატყდათ.

ეს ის დროა, როცა თენგიზ აბულაძემ დაამთავრა თავისი გენიალური ფილმი „მონანიება“, ხოლო მოსკოვის ცენზურამ იგი თაროზე შემოდო — ეკრანზე მისი გაშვება აკრძალა.

მოსკოვში, საქართველოს წარმომადგენლობაში შემხვდა თენგიზ აბულაძე, რომელიც რატომღაც მაინც და მაინც დათრგუნული არ ჩანდა. მოვიკითხე.

თენგიზს ადრეც ვიცნობდი, ერთხელ ჩემს მოსკოველ მეგობრებთან ერთად თავისთან ოჯახში მიმიწვია. მისმა მშვენიერმა მუღლემ არაჩვეულებრივად გვიმასპინძლა. მაშინ აბულაძეების ოჯახი თერთმეტ სართულიან სახლში ცხოვრობდა.

მან მითხრა, რომ ეს-ესაა შეხვდა ეღუარდ შევარდნაძეს (შევარდნაძე მაშინ საბჭოთა კავშირის საგარეო საქმეთა მინისტრი იყო), რომელმაც ალუთქვა დახმარება. დიდი იმედი მაქვს, რომ ხალხი დიდ ეკრანზე ნახავს ჩემს ფილმსო...

მაგრამ სანამ ხალხი ნახავდა, სულიკოს და სოსოს ძალიან სერიოზულად შეუტია საქართველოს კომპარტიის ცენტრალურმა კომიტეტმა, რადგან მათ ვიდეოკასეტაზე გადაწერეს „მონანიება“ და მის „არალეგალურ“ ჩვენებას შეუწყვეს ხელი.

სულიკო ქადაგიძე იმ დროს საქართველოს მეცნიერებისა და ტექნიკის სახელმწიფო კომიტეტთან არსებული სახალხო მეურნეობის მართვის უნივერსიტეტის რექტორი იყო, სოსო ცისკარიშვილი მეცნიერებისა და ტექნიკის სახელმწიფო

კომიტეტის თავმჯდომარის მოადგილე - ორივე განათლებული და პერსპექტიული ახალგაზრდა.

განიხილეს მათი საკითხი ცეკას ბიუროს სხდომაზე, გამოუცხადეს სასტიკი საყვედური პირად საქმეში შეტანილ და ორივე განათავისუფლეს დაკავებული თანამდებობებიდან.

გაეიდა დრო. ვესწრები საქართველოს ცეკას პირველ მდივანთან გამართულ თათბირს. ინფორმაციით გამოდის კულტურის მინისტრი ვალერი ასათიანი, რომელიც რესპუბლიკის ხელმძღვანელობას მოახსენებს როგორი არნახული წარმატება აქვს „მონანიებას“ მოსკოვში. კინოთეატრ „როსიასთან“. - თქვა მან, - ცხენოსანი მილიციაა - („Конная милиция“) მობილიზებული წესრიგის დასაცავად, იმდენად დიდი მასა მოსკოველებისა ცდილობს ფილმის ნახვას. მეც კი, - დასძინა მან, - მიუხედავად საკავშირო კულტურის სამინისტროს თანამშრომლების მცდელობისა, ძლივს მოვახერხე კინოთეატრში შეღწევა-ო.

ვალერიმ მოითხოვა თანხები „მონანიების“ ასლების დასამზადებლად, რათა ეს ფილმი ერთსა და ორ კინოთეატრში კი არა, მთელ საქართველოში გაეშვათ ერთდროულად.

გენიალური ფილმი და საბჭოთა კინემატოგრაფიის შედეგრი, - ასე შეაფასა „მონანიება“ რესპუბლიკის მაშინდელმა ხელმძღვანელმა.

ფილმის ტირაჟირებისთვის ფული გამოჰყვეს და აქებადიდებდნენ ავტორს და მისი შემოქმედების ნაყოფს.

სამწუხაროდ, ასეთი პარადოქსებიც ხდებოდა ხოლმე იმ დროს.

ბარემ იმასაც ვიტყვი, რომ ჩემი აკადემიაში სწავლის დროს სულიკო ქადაგიძე მოსკოვში იყო ჩამოსული ემირ ჯუღელთან, ჩემი ბავშვობის მეგობართან ერთად, რათა აკადემიიდან წაეღოთ პროგრამები, რომლებიც საფუძვლად დაედებოდა თბილისში ხელმძღვანელი სამეურნეო მუშაკების უმაღლეს კურსებზე სწავლებას. შემთხვევით შევხვდი და კიდევ კარგი,

რომ შევხვდი, რადგან აკადემიაში არავის იცნობდნენ. შევას-
ვედრე აკადემიის ხელმძღვანელობას, კათედრებს, ყოველმხრივ
დაეხმარნენ, გამოცდილებაც გაუზიარეს და საჭირო ლიტერა-
ტურა და დოკუმენტები გადასცეს.

აკადემიის დამთავრების შემდეგ, საყოფაცხოვრებო მომ-
სახურების მინისტრის მოადგილედ ვმუშაობდი. სულიკომ
რამოდენიმეჯერ მთხოვა პარალელურად დამეწყო მასთან
პედაგოგიური მოღვაწეობა, მაგრამ დროის უქონლობის გამო
იბუღებული ვიყავი უარი შეთქვა. არ მომეშენენ და სახელმ-
წიფო საგამოცდო კომისიის წევრად მაინც მიმიწვიეს.

საყოფაცხოვრებო მომსახურების სამინისტროს ობიექტებს თვითონვე აშენებდა. რესპუბლიკაში ისეთი რაიონი არ იყო, ჩვენთან საქმიანი, ახლო ურთიერთობა რომ არ ჰქონოდა. ხშირად გვირეკავდნენ ან მოდიოდნენ რაიონის პირველი პირები და დახმარებას გვთხოვდნენ. შესაძლებლობის ფარგლებში უკმაყოფილოს არავის ვტოვებდით.

იმ ხანად ახშეტის რაიკომის პირველი მდივანი ზაურ მანიყაშვილი იყო – მეტად მომხიბლავი გარეგნობის ახალგაზრდა კაცი. მას გურჯაანში რაიკომის თავმჯდომარედ მუშაობის გამოცდილება ჰქონდა და ჩინებულად იცოდა, რაც მაშინდელ სოფელს ესაჭიროებოდა.

მირეკავდა, ზოგჯერ სამინისტროშიც შემომივილიდა. იცოდა, ახშეტაში ნამყოფი რომ არ ვიყავი და შეპატივებოდა, ჩამოდით, ისეთ ადგილებს გაჩვენებთ, არასოდეს დაგავიწყდებათო.

ერთ კვირა დღეს, ტრესტის მმართველთან ერთად ჩავედით ახშეტაში. სოფელ აწყურს რომ გავცდით, ჩვენი ყურადღება გზის გასწვრივ ჩარიგებულმა ქვით ნაშენმა ნაგებობებმა მიიქცია – ციხე-გალავნების, კოშკების იმიტაცია იყო. ეს თურმე ზაურ მანიყაშვილის ინიციატივით ყოფილა გაკეთებული. ახშეტა ზომ ბახტრიონის ბრძოლასთან და ქაქუცა ჩოლოყაშვილის სახელთან ასოცირდება, ამიტომ არ გაგვეკვირვებია მდივნის ეს „გატაცება“.

გულიანად დაგვხვდა და მალე პანკისისკენ წაგვიძღვა. გზაში ამ ხეობის სოფლებსა და მკვიდრთა შესახებ ბევრი რამ გვიამბო – იქ ზომ ფშაველების, თუშების, ზევსურების, კახების გვერდით სიამტკბილობით ცხოვრობენ ქისტები. როგორც ზაურმა გვითხრა, ხშირი ყოფილა შერეული ქორწინება, ქართველებს ძალიან მოსწონთო ქისტი ქალები. ქართულ

გვარ-სახელს ატარებენ, ჩინებულად ფლობენ ქართულ ენას, ბავშვები ქართულ სკოლებში დაკავაეთო...

არც გაგვეკვირვებია – ქისტები ხომ ქართველთა მათესავე ებად მიიჩნევენ თავს.

გავიარეთ ქაქუცა ჩოლოყაშვილის მშობლიური სოფელი მატანი. მასპინძელს ლევილის სასაფლაოსა და ქაქუცას შესახებ უკამბე. მაშინ ამ დიდ მამულიშვილზე ასე აშკარად ჯერ კიდევ არ ლაპარაკობდნენ...

პანკისის ხეობის თითქმის ყველა სოფელი მოვინახულეთ – საკობიანო, ყვარელწყალი, დუისი, ჯოყოლო, ბირკიანი... შევხვდით ახალგაზრდებსაც და ხანდაზმულებსაც. მშვენიერი მოქართულენი აღმოჩნდნენ. არც ერთს ძვირი რამ არ წამოსცდენია: ისინიც ისევე ცხოვრობდნენ, როგორც მათი მეზობელი ქართველები.

არასოდეს დამაეიწყდება ბაწარის ნაკრძალი, სადაც უთხოვრის დიდი კორომებია. გაღმა-გამოღმა მწვანით შემოსილ, ცაძლე აზიდულ მთებს გაეშალათ მხრები, მათ შორის მოაგორებდა ტალღებს ანკარა ალაზანი. არც ის სუფრა დამაეიწყდება, ქისტებმა რომ გაგვიშალეს. ბევრი თბილი სიტყვა ითქვა მეგობრობაზე, სამშობლოს სიყვარულზე, ვაჟკაცობაზე.

ეს ჩემი პირველი შეხვედრა იყო მშვენიერ პანკისთან და პანკისელებთან, რისთვისაც ზაურ მანიფაშვილს ვემაღლიერები.

მერე ყველაფერი აირია. მტრის მსახვრალი ხელი პანკისსაც მისწვდა და სრულიად საქართველოსაც. იმ სამწუხარო მოვლენებმა ბევრი ღირსეული ადამიანი იმსხვერპლა. მათ შორის ზაურ მანიფაშვილიც...

უნდა გავიხსენო ერთი ფრიად დელიკატური ამბავი, რომელიც ქორწინების სასახლის მშენებელთა სახელმწიფო პრემიაზე წარდგენასთანაა დაკავშირებული. მშენებლობის დასრულებამდე და საექსპლუატაციოდ გადაცემაზე მცირე ხნით ადრე, კვირა დღეს მეუღლითურთ გვეწვია ელუარდ შევარდნაძე. მათ ახლდათ თბილისის ქალაქკომის მდივანი ნელი გურგენიძე და პარტიის თელავის რაიკომის პირველი მდივანი მედეა მეზურიშვილი. მოვიდნენ აგრეთვე თბილისის საქალაქო კომიტეტის პირველი მდივანი გურამ გაბუნია და აღმასკომის თავმჯდომარე ზაურ მესხიშვილი.

ცეკას მდივანსა და მის თანმხლებ პირებს ძალიან მოეწონათ მშენებლობის ტემპი და სამუშაოთა შესრულების ხარისხი.

ამინდიც შესანიშნავი იყო და სტუმრებიც მშვენიერ გუნებაზე ბრძანდებოდნენ. ამით „ისარგებლა“ სასახლის პროექტის ავტორმა, ცნობილმა არქიტექტორმა ვიქტორ (ბუცა) ჯობნაძემ და ელუარდ შევარდნაძეს თხოვნით მიმართა:

— ელუარდ ამბროსიევი, უნიკალური ანტიკვარული, სამუზეუმო ნივთებით მაქვს გადავსებული შვიდოთახიანი ბინა. ისინი ერთმანეთზე მიწყვია და მოუვლელივით მიფუჭდება. ქალაქის ხელმძღვანელებს რამდენჯერმე ვთხოვე დახმარება, მაგრამ არაფერი გამოვიდა, — და გაბუნიას და მესხიშვილს გადახედა. იმათ თავის მხრივ თავი იმართლეს, საკმაოდ დიდი ფართობი სჭირდება და ჯერჯერობით ამისი საშუალება არა გვაქვსო.

ბატონმა ელუარდმა იკითხა, ეს ნივთები ვინმეს თუ ვინაზათო.

— ორჯერ მაქვს ნანახი, ელუარდ ამბროსიევი. მართლა უნიკალური სამუზეუმო ნივთებია — ანტიკვარული ავეჯი, უნიკალური ფაიფურის ნაკეთობები, ნოზები, ფერწერული ტილოები, ჭურჭელი... საშინელ დღეშია, მათი შენახვის და

მოვლა-პატრონობის არანაირი პირობები არ არის. ბუცა თანაზმად, რომ სანაცვლოდ საბურთალოზე შეიდოთახიდან საკუთარი ბინა უსასყიდლოდ გადასცეს ქალაქის საბჭოს, - მოვახსენე მე.

შევარდნაძე მიუტრიალდა გურამსა და ზაურს, თუ ასეა საქმე, ნულარ გააჭიანურებთ და მოკლე ვადაში საკითხი მოავკარეთო - ბრძანა...

ამ დროს ქალბატონი ნანული გამოეყო თანმხლებ პირებს, ჩემთან მოვიდა, ხელი გამომდო, განზე გამიყვანა და ჩუმად მეუბნება:

- ომარ, ბუცას თუ ჰყავს ცოლი?

სახტად დავრჩი: ამ შეკითხვას ნამდვილად არ ველოდი! ვუპასუხე, არა-მეთქი.

- არცა ჰყოლია?

- მე მგონი, არა...

- მოდით, ერთი კარგი საქმე გავჩარხოთ: მედიკო მეზვრიშვილი გავეურიგოთო. მე და მედიკო საგარეუგოში ერთად ვსწავლობდით. მას მერე ვმეგობრობთ. ძალიან კარგი ადამიანია.

დავპირდი, პირველი შესაძლებლობისთანავე დაველაპარაკები-მეთქი.

მართლაც, ბუცას მეორე დღესვე ვესაუბრე. გაიცინა, რაღა დროს ჩემი ცოლი, ან მედიკოს გათხოვებაა, შეილები მაინც არ გვეყოლება და რანაირი ოჯახი უნდა შევქმნათო. ჩემი ნათქვამი ხუმრობაში გაატარა. ასე იყო მეორედაც.

სასახლის სახეიმო ვახსნაზე ქალბატონი ნანულიც ბრძანდებოდა. მანშინა, როგორ არის საქმეო. მიუუახლოვდი და ღიმილით ვუთხარი, რა კჳნა, ქალბატონო ნანული, ჯერჯერობით ვერ დავითანხმე-მეთქი.

გადის დრო. ცეკაში მეუბნებიან, ძალიან კარგი სასახლე ააშენეთ და ამიტომ მიგვანჩნია, რომ სახელმწიფო პრემიაზე უნდა წარადგინოთო...

დავიწყეთ საბუთების მომზადება.

ერთხელაც, რეკავს მთავრობის ტელეფონი – უშიშროების კომიტეტიდან შეხვედრა მთხოვა ლევან ჭახრაკიამ. მთხიანეთის ლევანს ბავშვობიდანვე ვიცნობდი – ფალიაშვილის ქუჩაზე ერთ ეზოში ვიზრდებოდით.

ლევანმა საქალაქით რაღაც საბუთები მოიტანა. ქორწინების სასახლე სახელმწიფო პრემიაზე უნდა წარადგინოთ? – მკითხა. საბუთებს ვამზადებთ-მეთქი ვუპასუხე.

– ჩვენ ამის საწინააღმდეგო არაფერი გვაქვს, მაგრამ ბუცა ჯორბენაძეს ვერ წარადგენთ – განაცხადა კატეგორიულად.

– კი, მაგრამ, ის ხომ პროექტის ავტორია!

– სხვები წარადგინეთ, ბუცას თავი დაანებეთ. სხვებთან პრეტენზიები არა გვაქვს...

გამიკვირდა.

მაშინ ლევან ჭახრაკიამ საქალაქდე გაშალა და წინ დამიდო.

ძველისძველი, გაყვითლებული ფურცლები იყო რუსულად, გაკრული ხელით ნაწერი, 1947 წლით დათარიღებული სასამართლოს გადაწყვეტილება. აღმოჩნდა, რომ ბუცა ჯორბენაძეს ჯარში სამსახურის დროს ჩაუდენია მამაკაცისთვის ფრიად შეუფერებელი და სამარცხვინო საქციელი, რისთვისაც გაუსამართლებიათ და პატიმრობა მიუსჯიათ. როგორც მოგვიანებით შევიტყვე, ამის თაობაზე ბუცას ზოგიერთ კოლეგას სცოდნია, მე კი მხოლოდ ახლა გავიგე. არ შესიამოვნა, მაგრამ რას შეეცვლიდი?

სახელმწიფო პრემია, რა თქმა უნდა, მომზიბლავიც იყო და ღირსეულიც. ან მე, ან სხვები რატომ ვიტყოდით უარს? მაგრამ ლევანთან შეხვედრის შემდეგ თავი შევიკავეთ და ვამზადებული მასალები აღარ წარგვიდგენია...

სამაგიეროდ, ბუცა ჯორბენაძეს ქალაქის თავკაცებმა მისთვის სასურველი, საკმაოდ დიდი სახლი მისცეს ავლაბარში, მეტეხის ეკლესიასთან, საიდანაც მტკვარი და აბანოთუბანი ხელის გულივით მოჩანდა. ეს ამბავი ტელეფონით პირველად

მე მომახარა და მეუღლესთან ერთად მიმიწვია. ხაზგასმით აღნიშნა, ამ სახლის მიღება თქვენი დამსახურებაა, რისთვისაც დიდი მადლობელი ვარო. ბუცას მთელი თავისი უნიკალური სამუშეუშო ნივთები მშვენივრად განელაგებინა ვრცელ დარბაზებში. ყველაფერი დაგვათვალისწინებინა. ძალიან გახარებული იყო. როგორც გვითხრა, ეს სახლი, თურმე, გასაბჭოებადღე თევზით მოვაჭრე ვინმე ოსიპოვს ეკუთვნოდა...

ქორწინების სასახლეში მშენებლობის დროს მას ხშირად აკითხავდა კინორეჟისორი სერგო ფარაჯანოვი. ეს საოცრად კოლორიტული თბილისელი ცნობილი იყო თავისი უცნაური გამოვლინებებით. ისინი ყველაფერთან ერთად ერთმანეთს სასიყვარულო კომპლიმენტებს არ აკლებდნენ. სერგო, ბოძეური ჩაცმულობით, წვერგაუპარსავი, ფარაჯანოვისეული ფარგონით ყველას აოცებდა. ბუცასგან რომ გაიგო მედიკოს ურიგებდნენ ხალისობდა – „Женись дурак – зато секретарь райкома – ტო. მე უფე არავის არ უნდივარ“-ო.

ორივენი ერთი ბედისანი იყვნენ – ისიც იგივე ბრალდებით იყო ნასამართლვეი.

ბუცა ჯორბენაძეს ლომის წილი მიუძღვის ცკ-ის მაშინდელ კულტურის განყოფილების გამგესთან, ჩემს მეგობარ ნოდარ ჯანბერიძესთან ერთად, ცნობილი ბალერინის იური ხარეციკის უნიკალური ანტიკვარული ნივთების თბილისის საქალაქო საბჭოსთვის გადაცემასა და ქარვასლაში მის გამოფენაში. როგორც ჩემთვის ცნობილია, სამწუხაროდ, იმ ავადსახსენებელ პერიოდში, როცა მხედრიონი და მასთან მიტმასნილი ათასი ჯურის გარეწარი დათარეშობდა ქვეყანაში, ეს არანვეულებრივი გამოფენა გაიძარცვა და განადგურდა.

* * *

როგორც მოგვიანებით გავიგე, ამჟამად ბუცას ყოფილ ბინაში, საბურთალოზე, ნინო ბურჯანაძე ცხოვრობს.

ნინოსთან დაკავშირებით ერთ ეპიზოდს გაეცხსენებდი: დილაა. თბილისის აეროპორტში ვარ, მოსკოვში მიფერინავარ. ისტრაცია უნდა გავიარო.

ამ დროს აჩქარებული ნაბიჯით მომიახლოვდა ანზორ ბურჯანაძე – მაშინდელი თერჯოლის რაიკომის პირველი მდივანი. გადამეხვია, გადამკონა – ომარ ალექსანდროვიჩ, მოსკოვში მიფერინავით? – მკითხა.

კი ბატონო-მეთქი, დავუდასტურე.

თქვენ გენაცვალეთ, ჩემი გოგონაც თქვენი რეისით მოფერინავს და გთხოვთ ყურადღება მიმიქციოთო... დავპირდი, რომ გვერდით მოვისვამ, მოსკოვში მანქანა დამხვდება და სადაც უნდა იქ მივიყვან-მეთქი.

– თქვენ არ შეგაწუხებთ, აეროპორტში დახვდებიან და ისინი მიხედავენო – მიპასუხა...

და წარმომიდგინა იქვე მის მეუღლესთან მდგომი თავისი სრულიად ახალგაზრდა, მაღალი, მშვენიერი, სათვალეებიანი ქალიშვილი – ნინო.

ერთად გავიარეთ რეგისტრაცია.

თვითმფრინავში ჩემს გვერდით მყოფ მგზავრს ვთხოვე ნინოს ბილეთში მითითებულ სავარძელში გადავდომა...

ნინო გვერდით მოვისვი.

აფერინდით. ცოტა ვისაუბრეთ – მოსკოვის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პირველი კურსის სტუდენტი ყოფილა და მშობლებთან არდადეგებზე ჩამოსულა...

მალევე ჩაეძინა. ბელურასავით თავი მხარზე მომადო. თვითმფრინავის დაჯდომის დროს გაიღვიძა...

მოსკოვის აეროპორტში მას შუახნის მამაკაცი დახვდა მეუღლითურთ...

გამოვეშვიდობე.

რამდენიმე ნაბიჯი რომ გაიარეს შემობრუნდა, ხელი დამიქნია და დამხვდურებთან ერთად გზა განაგრძო.

ირაკლი აბაშიძესთან ახლო ურთიერთობა არ მქონია, თუმცა, პირველივე ზარზე ვიცანი მისი ხმა. მაშინ საყოფაცხოვრებო მომსახურების მინისტრის მოადგილე ვიყავი, მთავრობის ტელეფონით რომ დამირეკა.

– ომარ ალექსანდროვიჩ, გამარჯობათ! –

– გამარჯობათ, ბატონო ირაკლი!

– თქვენ ასეთი კარგი სმენა გაქვთ? – გაუკვირდა.

– თქვენ გაქვთ განსაკუთრებული ხმა, – ვუპასუხე. გულიანად გაიცინა.

– ერთი თხოვნა მაქვს, ჩემო ომარ. ბევრს შევჩივლე ჩემი გასაჭირი, მაგრამ არაფერი გამოვიდა. ბოლოს მითხრეს, ისევ ომარ მარგველაშვილი თუ გიშველის, იმას უნდა მიმართოთო.

და მიაბბო, იმ ზამთარს, დიდთოვლობის გამო, როგორ ჩაინგრა მისი ძველი სააგარაკო სახლის სახურავი წყნეთში, გაოხრდა და გატიალდა ყველაფერი, რომ ზაფხული ახლოვდება, მან კი აღარ იცის, დასასვენებლად შვილიშვილები სად წაიყვანოს.

– გადახურვა მინდა, თანაც, მოთუთუებული თუნუქით. საფასურს, რა თქმა უნდა, გადავიხდიო...

ვუთხარი, რომ დაუკავშირდებოდა ჩვენი ტრესტის მმართველი ჯემალ კეთილაძე, ერთად დაათვალიერებდნენ ობიექტს და გასაკეთებელს დროულად გააკეთებდნენ. ჩემმა ოპტიმიზმმა და ოპერატიულობამ ძალიან გაახარა. ბინის ტელეფონი გამოვართვი და დავეშვიდობე.

მაშინვე დაურეკე ჯემალს, დავალება მივეცი და გაეფრთხილე, რაიმე წინააღმდეგობა თუ შეგხვდა, პირადად მაცნობე-მეთქი.

ჯემალ კეთილაძემ, როგორც მოველოდი, საქმეს თავი კარგად ვაართვა – „ობიექტი“ ვადაზე ადრე ჩავაბარეთ. ბა-

ტონ ირაკლის შესრულებული სამუშაოს ხარჯთაღრიცხვა წარუდგინეთ და ისიც არ დარჩენილა ვალში...

დამირეკა და დიდი მადლობა გადამიხადა, „მადლობა ჩემზეაო-მითხრა.

თამაზ კვაჭანტირაძემ და მისმა მეუღლემ ნანამ სვეტიცხოველში ჯვარი რომ დაიწერეს, მეჯვარედ მიმიწვიეს. ირაკლი აბაშიძეც იქ ბრძანდებოდა ვაჟიშვილთან – ზურაბთან ერთად. გადამეხვია და კიდევ ერთხელ გადამიხადა მადლობა.

ბატონი ირაკლი ყოველი შეხვედრისას შემახსენებდა ხოლმე მალარიჩის თაობაზე და აი ერთხელ ქობულეთში, ბულვარში ერთად მივესიერნობთ მე, გია რამიშვილი (ზარაღას მამა) და გივი ჯორბენაძე (ავღანეთიდან ახალი დაბრუნებული გენერალი). უხედავთ, ბატონი ირაკლი მოდის მეუღლესთან ერთად. შენტვის პატივი არ მიციაო, მითხრა. არ მოგვეშვა და თავის ნომერში აგვიყვანა (ქალბატონი ნელი დაბლა დარჩა მეგობარ ქალბატონებთან). გამოიტანა ხილი და სამვარსკვლავიანი კონიაკის ჩანახევრებული ბოთლი, რომელსაც თავი გაზეთის ნახევით ჰქონდა დაცული... გაგანია აგვისტოა, შუაღლე, სულს ძლივს ვითქვამთ, რა დროს კონიაკია!

ვეუბნები:

– ბატონო ირაკლი, ორ ნაბიჯზეა „ინტურისტი“, წავიდეთ, აივანზე დავსხდეთ, ვისაუბრებთ, თან გავერილდებით და ცივ სასმელსაც დავლეკთ...

ჩემი წინადადება ყველას მოეწონა. მშვენიერი სუფრა გაიშალა. შემოგვიერთდა ქალბატონი ნელიც. დირექტორმა შესანიშნავი გარეგნობისა და იუმორის მქონე პიროვნებად, ედნარ მეგრულაძემ შეგვნიშნა თუ არა, მოვიდა. (იგი სუბიშვილების ანსამბლის ყოფილი მოცეკვავე იყო), ცოტა ხანს სუფრასთანაც დაჯდა, ილიკოსა და ნინოს უცნაურობებზე ბევრი გვაცინა. დანახარჯიც მანვე გადაიხადა...

ასე, რომ ბატონი ირაკლის „მალარიჩმა“ ამჯერადაც გადაიწია...

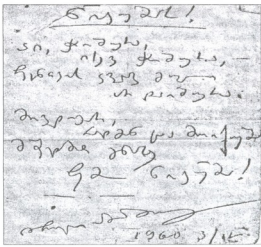

ღმერთმა ნათელში ამყოფოს მისი სული...

ზემოთ ორჯერ ვახსენე ნიკუშა ალხაზიშვილი – დროული პიროვნება, ირაკლი აბაშიძის ახალგაზრდობისდროინდელი მეგობარი.

1990 წელი იყო. დამირეკა და მთხოვა მიღება. მოვიდა, გადმომცა ბატონი ირაკლის ექსპრომტი და აი რა მიახმო:

– „1960 წლის აპრილის თვეა, უკვე დათბა, ტყეფლებიც აყვავდა. ძვირფასმა ირაკლიმაც არ დააყოვნა, შეპირებისამებრ გვეწვია სავარდო და სამაისო ქუთაისში. ჩვენთან გატარებული ორი კეთილმოსაგონარი დღე გვისახსოვრა ახლო მეგობრებს. მესამე დილით დედაქალაქში მიმავალი გავაცილეთ. სანაქებო ჭიშურის რესტორანში სიყვარულით გზა დაულოცეთ. დამშვიდობებისას მან სახელდახელოდ დაწერა ეს ექსპრომტი, წაძიკითხა, გადამეხვია, გადამკოცნა და გადმომცა ჩემთვის დაუვიწყარი, მეგობრული შემახილით გამთბარი პოეტური სტრიქონები...“

ნიკუშამ უმორჩილესად მთხოვა დაეხმარებოდი ირაკლის მშვენიერი ექსპრომტის გამოქვეყნებაში. მე მას თხოვნა შეეწყურულე. ჩემს მეგობარს, ღირსეულ და ნიჭიერ კაცს თამაზ წივაძეს გადავეცი და მან „ლიტერატურული საქართველოს“ ფურცლებზე დაბეჭდა.

წიგნს რომ მაჩუქებენ, ყოველთვის ვცდილობ, რაც შეიძლება მალე წავიკითხო და ავტორს ჩემი შთაბეჭდილებები გავუზიარო. და აი, ერთხელ მოხდა „სასწაული“, გულთბილი წარწერით: „ქალბატონ ბელას და ბატონ ომარ მარგველაშვილს გულწრფელი პატივისცემით“. მოძღვნილი წიგნი ვერ წავიკითხე, უფრო სწორად დავიწყე და ვერ დავასრულე... მერე, არ იკითხავთ, ავტორი ვინ იყო? საქვეყნოდ აღიარებული მეცნიერი, მრავალი უცხოური აკადემიის საპატიო წევრი, ეროვნული აკადემიის პრეზიდენტი ბატონი თამაზ გამყრელიძე! 1986 წელს მან მაჩუქა რუსულ ენაზე გამოცემული „ინდოევროპული ენა და ინდოევროპელები“ – ფირუზისფერყლიანი ორტომეული.

მას შემდეგ ხომ ამდენი დრო – ოცდახუთი წელიწადი გავიდა, თავს მაინც დამნაშავედ ვგრძნობ. რამდენჯერაც წიგნების კარადას ჩაუვულო, გულში პატიებას ვთხოვ ორტომეულის ავტორს. მჯერა, უნებური ცოდვა უკვე შემინდო – მე ხომ მშენებელი ვარ და არა ენათმეცნიერი...

ჩემგან განსხვავებით ბელამ წაიკითხა და ძალიან მაღალი შეფასებაც მისცა, ის ხომ შესანიშნავი ფილოლოგია.

ავტოგრაფიანი წიგნები ჩემი ოჯახის ოქროს ფონდია. სწორედ ისინი მაგონებენ იმ ადამიანებს, ვინც მათ შექმნაზე ღამეები ათია, მერე კი გულთბილი წარწერით მომიძღვნა, როგორც მეგობარს, რათა თბილი მოგონებები გავიზანგრძლივო.

მასხენდება ერთი საინტერესო ეპიზოდი: როცა ბატონმა თამაზმა ეს წიგნი მომართვა, იმ დროს ჩემთან კაბინეტში იმყოფებოდა ჩემი მეგობარი, ღირსეული პიროვნება, საქართველოს მთავარი სამონტაჟო და სპეციალური სამმართველოს უფროსი, შემდგომში, „საქენერგოს“ ხელმძღვანელი გივი გამყრელიძე.

ერთმანეთზე ბევრი რამ სმენოდათ და სწორედ ჩემს კაბინეტში გაიცნეს ერთმანეთი, ორივემ დიდად გაიხარა...

როდესაც ბატონი თამაზი საკავშირო უმაღლესი საბჭოს დეპუტატი იყო, ის დიდი პასუხისმგებლობით ეკიდებოდა ამომრჩეველთა თხოვნებს. ჩვენ ვხვდებოდით მშენებლობის სამინისტროში და ერთად ვწვევტლით იმ პრობლემებს, რომელიც მის ამომრჩევლებს აწუხებდათ, მერე კი მთავრობის ტელეფონით ვაკავშირებდი აჭარის ხელმძღვანელებს და ის, როგორც მათი დეპუტატი, ამცნობდა საკითხების განხილვის და გადაწყვეტის დადებით შედეგებს.

ბატონმა თამაზმა მისი ბრწყინვალე გამოხვლით საკავშირო უმაღლესი საბჭოს სესიაზე მოსკოვში, 9 აპრილთან დაკავშირებით, მთელ მსოფლიოს ამცნო თბილისის ტრაგედიის რეალური ვითარება.

გავიდა დრო. მუუღლესთან ერთად პარიზში ვიყავი. იქ გავიცანი ბატონი თამაზის უფროსი ძმა, დიდი მეცნიერი და შესანიშნავი ადამიანი, რუსეთის აკადემიის ნამდვილი წევრი, მათემატიკოსი რეზო გამყრელიძე და მისი მუუღლე. საფრანგეთში ჩვენი ელჩის, ცნობილი მეცნიერის, ჩემი სიყრმის მეგობრის – გონა ჩოგოვაძისა და მისი მშვენიერი მეუღლის მანანა ჯიბლაძის წყალობით სამი დღე ერთად გავატარეთ საფრანგეთის ცნობილ კურორტებზე – ონფლორში და დოვილში...

პროფესორი ანდრო (ტუკი) იაკობაშვილი მოსკოვში დიდი ინსტიტუტის დირექტორი გახლდათ. მას ყველა იცნობდა და აფასებდა. მაღალი, ხმელ-ხმელი, ჭადარა და არაჩვეულებრივად ლამაზი მამაკაცი იყო. სწორედ რომ ერთმანეთისთვის გაეჩინა მამაზეციერს ის და ქალბატონი ეთერ გიგინეიშვილი — ისიც პროფესორი, ოჯახის ღიმილიანი დიასახლისი. ტუკის დაბადების დღე რომ მოახლოვდებოდა, აუცილებლად დამირეკავდა. მეც სიამოვნებით ჩავდიოდი მოსკოვში, რადგან ვიცოდი არაჩვეულებრივ საზოგადოებასთან შეხვედრა.

ანდროსა და ეთერის სტუმართმოყვარე ოჯახში ხშირად იკრიბებოდნენ არა მარტო ქართველი, არამედ სხვა ეროვნების ადამიანებიც, მათ შორის გულსისხლმარღვთა მსოფლიოში აღიარებული აკადემიკოსი, სოციალისტური შრომის გმირი ვლადიმერ ბურაკოვსკი, ევგენი პრიმაკოვი, მისი შესანიშნავი მეუღლე ლაურა ხარაძე, თენგიზ მენტეშაშვილი, იმხანად მოსკოვში მოღვაწე, ჟურნალისტი, თბილისელი ვლადიმერ ონიკოვი, უშიშროების გენერალი ვლადიმერ ნაიციკი, საკავშირო საგვეგმო კომიტეტის თავმჯდომარის პირველი მოადგილე სტეფან სიტარიანი, საბჭოეთის მუდმივი წარმომადგენელი გაეროში ოლეგ ტრაიანოვსკი, ქართველ ხელბურთელთა გუნდის მწვრთნელი გიორგი („კროშკა“) შარაშიძე...

ცნობილია, რომ ედუარდ შევარდნაძესა და ევგენი პრიმაკოვს, ბოლო პერიოდში ცუდი ურთიერთობა ჰქონდათ. მაგრამ მე სრულიად საწინააღმდეგო ამბის მომსწრე ვარ. მაშინ შევარდნაძე საბჭოთა კავშირის საგარეო საქმეთა მინისტრი იყო. მოსკოვში, ტუკი იაკობაშვილთან წვეულებაზე ვიყავით, ევგენი პრიმაკოვმა ბატონი ედუარდი აქო და თქვა, რომ მას განსაკუთრებული პირადი ხიბლი აქვს, ადამიანებს ვისთანაც ურთიერთობს სათავესოდ — თანამოაზრეებად განაწყობს. ბრძენი კაცია, ფენომენალური ნიჭის მქონე. მან მოკლე პერიოდში

სრულიად შემოაბრუნა საბჭოთა საგარეო პოლიტიკა, გაათავისუფლა იგი კლასობრივი მიდგომისგან და საერთო სეკულარული ბრით პრინციპებს დაუმორჩილაო.

ტუკის ეუმაღლი ვლადიმერ ბურაკოვსკისთან დაახლოებას. ჩემთვის დაუვიწყარია მასთან და ტუკი იაკობაშვილთან ერთად გატარებული საღამო რესტორან „არაგვი“... ვიცოდი, ბურაკოვსკი კონიაკის დიდი მოტრფიალე იყო და საჩუქრად მთელი ყუთი „ენისელი“ მივართვი.

– ომარ ალექსანდროვიჩ, მე ხომ თქვენზე უფროსი ვარ, იცოდეთ, ბევრი კონიაკიც დამიღვებია და ლამაზი გოგონებიც არ დამკლებია! – კმაყოფილმა მითხრა. დიდებული იყო ჩვენი იმ დღის მოღზენა... ამ შეხვედრას ევგენი პრიმაკოვიც ესწრებოდა, თუმცა მან ადრე დაგვეტოვა. „არაგვის“ შემდეგ ბურაკოვსკის დაწინებული თხოვნით მის ოჯახში გადავინაცვლეთ. კრემლთან ახლოს, სერაფიმოვიჩის ქუჩის ორ ნომერში. ეს სახლი ჯერ კიდევ სტალინის დროს ააშენეს პარტიულ-სახელმწიფო ელიტის წარმომადგენელთა ოჯახებისთვის.

ძალიან თბილად მიგვიღო ბურაკოვსკის სოხუმელმა რუს-აფხაზმა მეუღლემ – მაშინვე სუფრა გაგვიშალა...

ერთხელ თუნესკოს კონფერენციაზე ვიყავი მიწვეული. პარიზიდან მოსკოვში ერთად ჩამოვფრინდით მე და ჩემი მეგობარი, პოლიტექნიკური ინსტიტუტის რექტორი გონა ჩოგოვაძე. მეორე დღეს გონა მირეკავს და მეუბნება, ჩემი პრორექტორი მურაზ ჯაფარიძე გვეპატიჟება, მანქანით გამოგივლი და წაგიდეთო. მურაზმმა მომხიბვლელმა და რაფინირებულმა ინტელიგენტმა სერაფიმოვიჩის ქუჩაზე, სწორედ ამ ცნობილ სახლში მიგვიწვია. მივედით.

სიგარეტის მოსაწვევად აივანზე გამოვედით. გონა მეუბნება:

– იცი, ეს რა სახლია? ჯერ კიდევ სტალინის დროს ააშენეს და სულ ძალიან თანამდებობის პირები ცხოვრობენო...

- ვიცი. ამ სახლში რამდენიმეჯერ ვყოფილვარ სტუმრად.

- მართლა? - გაუკვირდა. - ვის სტუმრობდი?

- ვის და, ვლადიმერ ბურაკოვსკის... კიდევ ცნობილ დიპლომატს საშა ლეხედევს და მის მშვენიერ მეუღლეს, მხატვარ დოდო ლორთქიფანიძეს, ასევე ჩემს მეგობარს სულიკო სხვიტარიძეს და მის მეუღლეს ბელა ორჯონიკიძეს. ჩემი ინფორმაცია გონასთვის მოულოდნელი აღმოჩნდა, გაოცებულია გამიღიმა და მხარზე ხელი გადამხვია.

ტუკის მშობლები - მიხეილ იაკობაშვილი და თამარ ლორთქიფანიძე - თბილისში, ვაკეში ცხოვრობდნენ. თვალწინ მიდგას ულამაზესი და უსათნოესი, თეთრი თმით „დათოვლილი“ ქალბატონი თამარი. მიხეილი დიდხანს ცხოვრობდა მოსკოვში და წლების მანძილზე, ხელმძღვანელობდა სამართლის ინსტიტუტს. 1937 წელს დააპატიმრეს და საშინელი ბრალდება წაუყენეს: სტალინისა და ბერიას მოკვლა გქონდა გადაწყვეტილიო.

ბატონი მიხეილის მონაყოლიდან ვიცი, როგორ შეაგდეს ბეტონის ვიწრო, დაბალჭერიან საკანში, სადაც საწოლიც კი არ იდგა. კაცი იქ ვერც წელში გაიმართებოდა და ვერც წამოწვებოდა. არაადამიანურად აწამეს, მაგრამ მაინც ვერ გატეხეს. როცა შეთითხნილ ბრალდებაზე ხელის მოწერა უბრძანეს, უარი განაცხადა. მაშინ საკანში ცივი წყალი შეუშვეს და რამდენიმე დღე ასე ამყოფეს. ამანაც რომ ვერ გასჭრა, მერე ცხელი ორთქლი „აყლაპეს“, ცხელ ორთქლს კი ცივი ჰაერის ჭავლი მიაყოლეს.

თითქმის ყოველდღე გონების დაკარგვამდე ასე აწამებდნენ. ბოლოს გადაასახლეს.

ხანდაზმული იყო, თბილისში რომ დაბრუნდა. რეაბილიტაციის შემდეგ მინისტრთა საბჭოში კონსულტანტად მუშაობდა.

დაახლოებით ათი წლის წინ მე და ჩემი მეუღლე ვაპირებდით მილანში გაფრენას. რამდენიმე დღით ადრე ტელეფონით ვესაუბრე მაშინდელ საქართველოს ელჩს იტალიაში რუსუდან ლორთქიფანიძეს – ჩემი უფროსი მეგობრის, დიდებული პიროვნებისა და ცნობილი მეცნიერის რეზო ლორთქიფანიძის ქალიშვილს. საუბრის თემა სხვა იყო, თუმცა, ბუნებრივია ჩვენს მილანში მოგზაურობასაც შევეხეთ. რუსუდანი დაინტერესდა როდის ჩავფრინდებოდი მილანში. მას ახსოვდა წინა წელს რომ ვიყავი რომში და აინტერესებდა კიდევ ჩავიდოდი თუ არა იტალიის დედაქალაქში. ვუპასუხე, რომ რომში ჩასვლას არ ვაპირებდი და მილანიდან მონტე-კარლოში მინდოდა წასვლა. ამით ამოიწურა ჩვენი საუბარი.

ჩავფრინდი მილანში. დაებინავდით სასტუმროში. ზარია ჩემს მობილურზე, რეკავს რუსუდანი. მეუბნება – რომიდან თქვენთან შესახვედრად ჩამოფრინდი, თხუთმეტ წუთში სასტუმროს ვესტიბიულში შევხვდეთო. გავოცდი, ეს იმდენად მოულოდნელი იყო.

მან თავისი კონტაქტებით მონტე-კარლოში მოგზაურობის ორგანიზებაც ითავა და წინასწარ, ფეშენებელურ რესტორანში სადილიც კი დაუკვეთა.

რა ჰქვია ყოველივე ამას?

– მიჭირს პასუხი.

ალბათ, მაინც სწორედ ეს არის წრფელი მეგობრული ურთიერთობების მაღალი კულტურა... პასუხისმგებლობათა და ადამიანურ მოვალეობათა დაუწერელი კანონების აღსრულება.

ამ ყველაფერს, კიდევ უფრო მძაფრად უცხო ქვეყანაში განიცდი...

განიცდი და აღარასოდეს გავიწყდება...

ჯანმრთელობის დაცვის სამინისტროს, საბჭოთა კავშირის ერთი სრულიად გამორჩეული სამმართველო ჰქონდა, რომლის მოვალეობაშიც შედიოდა პარტიულ-სახელმწიფო ნომენკლატურის მაღალი თანამდებობის პირების სამედიცინო მომსახურება და იწოდებოდა მარტივად – ჯანდაცვის სამინისტროს მეოთხე სამმართველო.

გასული საუკუნის 80-იანი წლების მეორე ნახევრის რომელიღაც ახალი წელი დგებოდა. მირეკავს ამ სამმართველოს მაშინდელი უფროსი თეიმურაზ თოფურია, მორიდებით მოხვოს ახალი წლის მისალოცად გაეუგზავნო თოვლის ბაბუა და ფიფქია.

საყოფაცხოვრებო მომსახურების სამინისტროს (სადაც მე მაშინ ვმუშაობდი) შესაბამის ქვედანაყოფს ჰქონდა სარიტუალო ნაწილი, რომელიც ჩვენს მოსახლეობას ამ სახის მომსახურებასაც უწყვედა.

მინისტრად იმ პერიოდში ვლადიმერ სობოლევცი მუშაობდა. მე მისი მოადგილე გახლდით.

მოკლედ, მირეკავს თეიმურაზ თოფურია და მეუბნება:

– ომარ, სობოლევს შეგნებულად არ ვურეკავ. შარშან ვთხოვე ჩემი შვილიშვილებისთვის თოვლის ბაბუას და ფიფქიას გამოგზავნა. „რას მეხვეწები, ЭТО НАША ОБЯЗАННОСТЬ!“ – ო, მიპასუხა...

თოფურიას 8 საათისთვის უთხოვია მათი გამოგზავნა, შემდეგ ბავშვები იძინებნო. ასეც შეთანხმებულან.

დამდგარა 31 დეკემბერი. გამხდარა 8 საათი, 9 საათი, 10 საათი... ბავშვებს უკვე ეძინებათ, ელოდებიან Дедушка мороз-ს და Снегурочка-ს. მაგრამ არავენ ჩანს. სადღაც თორმეტის ნახევარზე ატყვდა კარზე ბრახუნი. გააღეს კარი და რას ხედავენ: ბარბაცით შემოვიდა გალესილი Дед мороз-ი და Снегурочка კიდევ უფრო უარესი მოვრალი და “ბაბა იავაზე”

უფრო ხნიერი და სქელი დედაკაცი. ორივე რუსი იყო. ხმაურით და ყვირილით შემოცვივდნენ დიდ ოთახში, სადაც ნაძვის ხე იდგა და საახალწლო სუფრა იყო გაშლილი. კვიციანი ანცელი, როგორც ჩანს, ოჯახში ხალისიანი განწყობილების შემოტანას გულისხმობდა. ბავშვები შეშინდნენ, დაფრთხნენ, უფროსებს ამოეფარნენ. „სტუმრები“ კი გაქანდნენ და სუფრას მოუსხდნენ:

— Где водка, налейте по стаканчику! — არ ცხრებოდნენ ახალი წლის მოძლოცველები.

დაიწყეს სმა. რისი ლექსი, რა სიმღერა, რის საჩუქარი, არანაირი გართობა! კოშმარი!

— ბავშვები ტირიან. ესენი ხარხარებენ და ღრიალებენ, — იხსენებს თოფურია, — არ აპირებენ წასვლას. ვადავირე ვეუბნები: აი თქვენ ბოთლი არაფი, შამპანიური, წაიღეთ და სადაც გნებავთ იქ გააგრძელეთ ღრეობა-მეთქი. ვეზვეწები, ვეზუდარები. როგორც იქნა გავყარე, მაგრამ მეუღლე ცუდად გახდა — ძლივს მოვასულიერეთ. ნერვიულობისგან დამე არ მეძინა.

— აი, ასეთი ამბავი დაგვემართა გასულ ახალ წელს და ეს რომ აღარ განმეორდეს, გთხოვ უმორჩილესად, წესიერი თოვლის ბაბუა და ფიფქია გამოგვიგზავნე, ჩემო ომარ.

გავუგზავნე.

ამჯერად ყველაფერმა კარგად ჩაიარა, ნაახალწლევს კმაყოფილმა თეიმურაზმა დამირეკა და დიდი მადლობა გადამიხადა.

ასე დამთავრდა გაღეშილი თოვლის ბაბუას ისტორია. მაგრამ არ დამთავრებულა ამ საახალწლო რიტუალთან დაკავშირებული კურიოზები.

თოვლის ბაბუა და ფიფქია იმ ახალ წელს ჩემს მეგობარს ალექო კურცხალიასაც ვაწვიე სიურპრიზად. წინასწარ მისთვის არაფერი შემიტყობინებია, არ გამიფრთხილებია. ასე უფრო გაეახარებ-მეთქი.

31 დეკემბრის თერთმეტი საათია. რეკავენ ზარს ეს ჩემი გაგზავნილი თოვლის ბაბუა და ფიფქია. გამოხედენს „ზოკში“ ოჯახის პატრონებმა და ხელავენ, რომ მათ კარს უკნაურად გამოწყობილი ქალი და კაცი მოდგომიან.

შეშინდნენ. ოჯახი საკმაოდ შეძლებული იყო და შემფოთების საფუძველი ჰქონდათ.

- გვაყარალებენო! - იფიქრეს.
- ვინა ხართ? - ეკითხებიან.
- თოვლის ბაბუა და ფიფქია ვართ, ახალი წლის მოსალოცად მოვედითო - მხიარულად პასუხობენ.

ესენი უფრო შეშინდნენ: ასეთ „რაფინირებულ“ პასუხს მხოლოდ პროფესიონალი ყარალები და მძარცველები თუ იძლევიანო გაიფიქრეს...

დაიბნა ოჯახი. რა ქნან, არ იციან.

შეწუხდნენ კართან მდგომი დაუპატიჟებელი სტუმრებიც, ხომ გსმენიათ «Незванный гость хуже татарина»:

- გაგვიღეთ, ბატონო, ჩვენ მინისტრის მოადგილემ ომარ მარგველაშვილმა გამოგვაგზავნა თქვენთან...

არ დაუჯერეს. ეცნენ ტელეფონს. მირეკავენ ალელკებულები - ასეა და ასეო.

როგორც იქნა, დამშვიდდნენ, როცა ყველაფერი ავუხსენი. კარიც გაულეს, კარგადაც მოილხინეს, საჩუქრებით შვილიშვილებიც გაახარეს და კმაყოფილებმა მოულოდნელი სტუმრები გააცილეს.

დადგა ახალი წელი და ალექოს ოჯახი მეკვლეს ელოდება. ტრადიციულად ოჯახის მეკვლე თვითონ ალექო იყო.

თეთრი წვერ-ულვაში გაიკეთა, წითელი ჩაჩი დაიხურა. წითელი წამოსასხამი მოიცვა, ხილით და ტკბილეულით სავსე სინზე სანთლები დაამაგრა და გავიდა სადარბაზოში. ყველამ შესანიშნავად იცის, მეკვლის დაკაკუნებას ბინიდან რა შეკითხვა უნდა მოჰყვეს, შეკითხვაზე როგორი ტრადიციული პასუხი უნდა გასცეს მეკვლემ:

– ვინ ხარ? რა მოგაქვს?

– მომაქვს ხვალი და ბარაქა, სიკეთე, ბედნიერება, რთელობა, გამრავლება და ასე შემდეგ.

უჭირავს „ბაბუს“ ერთი ხელით სინი, მეორეთი ცდილობს სანთლები აანთოს, ვერ ახერხებს. ამ წვალებაში რომ არის, უცებ ცეცხლი მოეკიდა ხელოვნურ წვერულვაშს. აღეკო იგ-ლეჯს ამ ცეცხლმოკიდებულ თმა-წვერს, ყვირის – გააღეთ კარი!

შინიდან კი ნაზად, ენის მოჩლეკით ეკითხება მეუღლე – ტკბილმოუბარი და პირშეწენიერი დიანა:

– ვინ ბრძანდებით? რა მოგაქვთ?

გადაირია კაცი. ცეცხლი ტანსაცმელს მოუღო, ყვირის:

– დედითქვენისა მომაქვს, გააღეთ კარი, ცეცხლი მიკიდა თქვე შობელძაღვლებო-ო!

არის ერთი კვილ-წივილი... დაბნეულობა... კარზე წიხლებ-ის ბრაზუნნი...

როგორც იქნა გაუღეს კარი და გაერთიანებული ძალებით შემღეს, როგორც მეხანძრეები ამბობენ – ცეცხლის ჯერ ლოკალიზება, შემდეგ კი ჩაქრობა.

გადაურჩა „შეწვას“ ბუტული ბაბუა.

საყოფაცხოვრებო მომსახურების მინისტრის ვიყავი, დარგის ხელმძღვანელად აჭარაში ასლან აბაშიძის კანდიდატურა რომ წარმოადგინეს. გასაუბრებაზე ჩემთან შემოიყვანეს. მანამდე პროფტექგანათლების სისტემაში მუშაობდა. კარგი შთაბეჭდილება დატოვა და მეორე დღეს კოლეგიამ დაამტკიცა.

დაახლოებით სამი თვის შემდეგ, ასლანი დილით ბათუმიდან მირეკავს – ბატონო ომარ, ზვალ კოლეგიაზე ვარ გამოძახებული, თუ შეიძლება მითხარით, რას მიპირებთო. მოსკოვიდან წინა საღამოს ვიყავი დაბრუნებული და ჩემს არყოფნაში სამინისტროში რა მოხდა, არ ვიცოდი. კოლეგიის მასალები კი იღო ჩემს მაგიდაზე, მაგრამ მათთვის თვალის გადავლებაც კი ვერ მოვასწარი. ეს ყველაფერი ვუთხარი ასლანს, გავეცნობი და ცოტა ხანში დამირეკეთ-მეთქი.

მასალები არ მომეწონა – ნაჩქარეობაც ეტყობოდა და ძალიან დაბალი კვალიფიკაციისაც იყო. დასკვნაში ასლან აბაშიძის განთავისუფლება ეწერა.

დამირეკა თუ არა, ვუთხარი, რომ მასალები არ მომწონს. როგორც საუბარში გაირკვა, სამინისტროში ამ მასალების წინასწარი განხილვაც არ ყოფილა. გამაღიზიანა იმანაც, რომ ეს ყველაფერი ჩემს ზურგს უკან ხდებოდა და წესით ის წინასწარი განხილვაც მე უნდა ჩამეტარებინა, ვინაიდან საკონტროლო სარევიზიო სამსახურს მე ვკურირებდი. ვის აძლევდა ხელს ასეთი აჩქარება? სახეზე იყო არაობიექტურობა და უსამართლობა...

რას მირჩევთო, მკითხა შეწუხებულმა ასლანმა.

კოლეგიას არ უნდა დაესწროთ, თორემ, უეჭველად გაგანთავისუფლებენ-მეთქი – ვუპასუხე...

ყურმილი დავკადე თუ არა, მაშინვე მოვიწვიე საკონტროლო-სარევიზიო სამმართველოს უფროსი მიხეილ ჩიკვილაძე

და სამინისტროს ეკონომიკის განყოფილების უფროსი გოგი ნინიძე. სწორედ ისინი ხელმძღვანელობდნენ შემოწმებულ ჯგუფს.

მათგან შევეტყვე, რომ შემოწმება მათ მინისტრმა დაავალა, რომ ცეკაში ვიღაც არის დაინტერესებული აბაშიძის „ვაფუჭებით“. შემოწმებლები სასტიკად გაუფრთხილებიათ, ამის შესახებ კრინტი არავისთან დასძრათო. მოგვიანებით გავიგე, რომ ყველაფერი მოდიოდა ცკ-ის განყოფილების გამგის ენვერ კაბასგან, რომელმაც – სანდრო კავსაძე შეცვალა. ესეც ჩვენი საკადრო პოლიტიკის პარადოქსი.

– ასე არ გამოვა. ასლან აბაშიძე მინისტრად სამი თვის დანიშნულია და განა ისეთი რა უნდა დაეშავებინა, გათავისუფლებას რომ იმსახურებდეს? ამაღამ დაჯექით და ყველაფერი ობიექტურად დაწერეთ. შევეცდები, რომ კოლეგიამ საკითხის განხილვა გადადოს, – უუთხარი ჩიკვილაძეს და ნინიძეს.

კოლეგიაზე ერთი ამბავი ატყდა. განსაკუთრებით აქტიურობდა საორგანიზაციო განყოფილების გამგე პაპიტაშვილი, ოდესღაც შორეულ აღმოსავლეთში სამხედრო პროკურორად ნამუშევარი ქართულის არ მცოდნე ჩიაკაცი... წამოვდექი და უშუალოდ მინისტრ კოტე სალიას მივმართე:

– ეს საკითხი, უპირველესად, მე მეზება და არა ჩემს კოლეგებს. აგერ არიან რევიზიის მონაწილეები. მე მათ უკვე ვესაუბრე. მასალებში უამრავი ხარვეზია, ამიტომ სკრუპულოზურ გადამოწმებას მოითხოვს. ასლან აბაშიძე მინისტრია და არა ვიღაც „ტაგარავედი!“ სამი თვეა, დავამტკიცეთ. თუ ვინმეს კაპრიზს და დაკვეთას ვასრულებთ, მაშინ რა კოლეგია ვართ? მოუშაადებელი საკითხის განხილვის წინააღმდეგი ვარ. წინასწარი თათბირიც არ ყოფილა. ვის სჭირდება ასეთი აჩქარება? შემოწმებლებსაც ვუსაყვედურე, მაღალი რანგის პროფესიონალები ხართ და მოუშაადებელი მასალების წარმოდგენა არ გეკადრებათ-მეთქი.

მინისტრს ძალიანაც არ სურდა საკითხის გადადება, მა-

გრამ ჩემი გამოსვლის შემდეგ განხილვა გადადო.

საკითხი მხოლოდ ორი კვირის შემდეგ განვიხილეთ შიძისთვის სასტიკი საყვედურის გამოცხადება უნდოდათ. არც ამაზე დავეთანხმე. ჩემი მოსაზრება უტყუარ და მიუკერძოებელ არგუმენტებს ემყარებოდა. ბოლოს, გადაწყვეტილებაში „მითითოს“ ჩაუწერეს.

ასე გადარჩა მაშინ ასლან აბაშიძე. წლების მერე, როცა თბილისში მინისტრის მოადგილედ გადმოიყვანეს, მე მშენებლობის მინისტრის პირველ მოადგილედ ვმუშაობდი.

მქონდა თუ არა მასთან ახლო ურთიერთობა? თვითონ ამას არაერთხელ შეეცადა, მაგრამ მისი ყოველი ცდა დაუფარავი მლიქვნელობის გამოვლენა იყო, რასაც ვერა და ვერ ვეგუებოდი. ბათუმში ვეღარ ჩავდიოდი, ხოლო თუ ჩავდიოდი, ვცდილობდი, რომ მას არ გაეგო. ერთხელ ცოლ-შვილი ჩავიყვანე დასასვენებლად. მიუხედავად იმისა, რომ მისთვის არ მიცნობებია ასლანი თავისი მეუღლით თვითმფრინავის ტრაპთან მაინც დამხვდა.

ქობულეთში რესან კონცელიძე, გივი ჯორბენაძე, ავთანდილ საყვარელიძე, გოგი ხარაბაძე და მე ერთად გავდიოდით პლაჟზე. ასლანი იქაც არ გვასვენებდა!

ერთხელ მშენებლობის მინისტრმა დამირ მანჯგალაძემ ოჯახში სადილზე მეუღლესთან ერთად მიმიწვია. ასლანიც იქ იყო, მეუღლით. მკითხა, რატომ არ მსურდა მასთან მეგობრობა. აბა, როგორ ამეხსნა, რომ მეგობრობა და მლიქვნელობა ჩემთვის შეუთავსებელი ცნებები იყო...

გაჭირვებამ მას კიდევ არაერთხელ მოაძებნინა ჩემი თავი. დამირეკა, თქვენთან სათხოვარი მაქვს და გთხოვთ დამინიშნოთ შეხვედრაო. შევხვდი: „ჩემი მინისტრი ნიკოლოზ ნეფელოვი რაღაც ცუდი თვალით მიყურებს, ვიცი, მეგობრობთ, იქნებ, ორიოდუე სიტყვა შემაწიოთ“-ო. ყურმილს დაეწედი და კოლიას დავურეკე. — ეგ ეხლა მანდა ზისო? — მკითხა მინისტრმა. კი-მეთქი ვუპასუხე. — როცა წავა, დამირეკე და ყველაფერს

გეტყვიო. ასლანს ვუთხარი – ეხლა დაკავებულია და თვითონ გადმოძიერეკავს, როგორც კი დაველაპარაკები, მაშინვე დაგირეკავ-შეთქი.

ასლანი წავიდა. ნუფედოვს ისევ დაუურეკე. გეტყობა, მაგ კაცს არ იცნობ, ჰოდა, იცოდე, უმაღლესი რანგის ნაძირალაა! შენი ხათრით ერთ შანსს კიდევ მიეცემ. თუ ჭკუა კიდევ არ ისწავლა, უეჭველად გავანთავისუფლებ და ნუ გეწყინებაო – მეუბნება.

გავიდა სულ ცოტა ხანი და ასლანი დააქვეითეს.

ზვიად გამსახურდიას ზეობის პერიოდში ასლანი პარლამენტის შენობასთან შემხვდა. მითხრა, თემურ ქორიძესთან მივდივარ, მერე შეიძლება პრეზიდენტს შევხვდეთ. ჯიბიდან ამოიღო და მიჩვენა ის სურათი, სადაც შავ ჩოხებში გამოწყობილი კონსტანტინე გამსახურდია, მემედ აბაშიძე, პავლე ინგოროყვა და ვახტანგ კოტეტიშვილი არიან გადაღებულნი. ბატონი კონსტანტინე ბათუმში ჩვენს ოჯახს ხშირად სტუმრობდაო-მითხრა.

ზვიადის და ასლანის დაახლოება, სწორედ აქედან დაიწყო და ასლანის კანდიდატურაც აჭარის უზენაესი საბჭოს თავმჯდომარის თანამდებობაზე მან წარადგინა.

პრეზიდენტი ამომრჩევლებთან შეხვედრებზე აქებდა და აღიღებდა ასლანს. მოითხოვდა რომ მხოლოდ მისთვის მიეცათ ხმა...

„გამეფების“ შემდეგ „აჭარის ლომი“ აღარ შემხმინებია...

ფედერაციულ გერმანიაში ჯგუფის ხელმძღვანელთა ლია სმელოვთან ურთიერთობა გაგრძელდა და გადაიზარდა ოჯახურ მეგობრობაში. როდესაც მოსკოვში ვცხოვრობდი ხშირად ვსტუმრობდით ერთმანეთს. ის ჯერ საკავშირო საგარეო საქმეთა სამინისტროში მუშაობდა, შემდეგ გადაიყვანეს გენერალურ კონსულად ჩეხოსლოვაკიაში. მიუხედავად იმისა, რომ მე მისთვის არასდროს არ მითხოვია მიწვევა, მან თავისი ინიციატივით ორჯერ მიგვიწვია მთელი ოჯახი კარლოვი ვარში, სადაც ორსართულიანი, კომფორტული ვილა ჩვენს განკარგულებაში იყო. მან არაჩვეულებრივი პირობები შეგვიქმნა დასვენებისთვის, მკურნალობისთვის და გართობისთვის. მას და მის მეუღლეს დავყავდით ექსკურსიებზე ჩეხოსლოვაკიის სხვადასხვა ქალაქებში, კურორტებზე, მუზეუმებში. თქვენ წარმოიდგინეთ სათევზაოდაც კი.

ერთხელ წყალქვეშა მასაჟისთვის კაბინის გათავისუფლებას ველოდებოდი, როცა მოულოდნელად მეზობელი საპროცედუროს კარი გაიღო და იქიდან... ზინაიდა კვაჭაძე გამოვარდა! დიახ, სწორედ რომ გამოვარდა! გზადაგზა ტანსაცმელს იცვამდა და ვიღაცას სწყველიდა. ასეთი გამძვინვარებული ქალბატონი ზინაიდა მართლაც არასოდეს მენახა! მაშინვე მასთან გაეჩნდი, იქნებ ვინმეს ღმერთი გაუწყრა, შეურაცხყოფა მიაყენა და ჩემი დახმარება სჭირდება-მეთქი.

თურმე, აბაზანაში ჩასვლას რომ აპირებდა, მეორე კარიდან თეთრ ხალათიანი მამაკაცი მასაჟისტი შესულა. ზინაიდას აღშფოთებაც ამას გამოუწვევია.

— ამათ ვიღაცაში ხომ არ ვეშლები! მანამ გვერდები ნუ აუდგებათ, სანამ ვიღაც მამაკაცს მასაჟს გავაკეთებინებდე! — ბობოქრობდა.

ქალბატონმა ზინაიდამ დანაქადნი შეასრულა: მას მერე

სასტუმრო „იმპერიალის“ საპროცედუროში მისთვის თვალაღარ მოგვიკრავს.

მაგრამ მალე არც მე აღმოვჩნდი უკეთეს დღეში. მამაკაცების საპროცედუროში შესულ ლატიველ ჩემ კოლეგას ფეხდაფეხ მივყევი, რა თქმა უნდა, ორივე დედიშობილა. კარი რომ შევალე, მოულოდნელობისგან შევცბი: კართან გაღიმებული თეთრხალათიანი ახალგაზრდა ქალი დამხვდა და ხელით მანიშნა, შემობრძანდითო. ცივად გამოვბრუნდი, მაგრამ ვინ გამოვიშვა: ქალმა ხელი მომკიდა და ჩამირუსულა, „ზაზადიტე, პოფალუისტა“-ო.

ჩვენთვის ეს მართლაც უცხო ხილი იყო: საქართველოს კურორტებზე, როგორც წესი, ქალებს ქალები ემსახურებოდნენ, მამაკაცებს – მამაკაცები. „დაგვაიწყდა“, რომ ვიყავით ევროპაში, სადაც ასეთი „სტერეოტიპები“ დიდი ხნის წინ დაამსხვრიეს.

კარლოვი ვარში მეორედ რომ ვისვენებდით მარიანსკიე ლაზნიში, მე და ჩემმა მეუღლემ გავიცანით ვენიამინ დიშშიცი და მისი მეუღლე. მაშინ ის საბჭოთა კავშირის სახელმწიფო მომარაგების კომიტეტს ხელმძღვანელობდა, იმავდროულად იყო საკავშირო მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის მოადგილეც. ჩვენს მიმართ ეს წყვილი განსაკუთრებულ ყურადღებას და სითბოს იჩენდა. ბევრი საინტერესო მოგონება მოვისმინეთ მათგან.

მოსკოვის სახალხო აკადემიაში სწავლისას ბევრი თვალსაჩინო და გამორჩეული სამეურნეო ხელმძღვანელი გვიკითხავდა ლექციებს. ეს ლექციები კი არა, უფრო გულაზდილი და მეგობრული საუბრები იყო კონკრეტულ დარგზე, მის პერსპექტივასა და ამოცანებზე. ერთხელ სსრ კავშირის საგეგმო კომიტეტის მაშინდელი თავმჯდომარე ნიკოლოზ ბაიბაკოვიც გვეწვია. ერთ-ერთმა მსმენელმა ჰკითხა, ვიცი, რომ შუა აზიაში მუშაობდით, ამხელა თანამდებობაზე როგორ დაგაწინაურესო.

— დიახ, შუა აზიაში, ნავთობის ჭაბურღილის უფროსად ვმუშაობდი, — ასე დაიწყო თხრობა სტუმარმა, — მაშინ მოსკოვში ეწყობოდა დარგის მოწინავეთა შეკრებები, რომელთაც, როგორც წესი, სტალინიც ესწრებოდა. ერთხელ მეც გახლდით იქ და სიტყვითაც გამოვედი. როცა ჩემი სათქმელი ამოვწურე, სტალინმა რამდენიმე კითხვა მომცა. მე ვუპასუხე. შესვენებაზე შეკრების ორგანიზატორმა მომძებნა და მითხრა, სტალინი ვიხმობთო. პატარა კაბინეტში მიმიღო. წინ დამისვა. მარტონი ვართ. ძალიან ველეავდი, მე ხომ სრულიად ახალგაზრდა ვიყავი!

ისევ წარმოებაზე, დარგის სიახლეებსა და მომავლის პერსპექტივაზე შემკითხა. გულწრფელად ვუპასუხე.

გავიდა ორი თვე. ისევ მოსკოვში მიმიწვიეს! საგანგებოდ დამხვდნენ და სასტუმროშიც მომაწვეეს. დილით მირეკავენ, მანქანით ვართ, გელოდებით და ჩამოდითო. არ ვიცი, სად მივყავარ და რას მიპირებენ. სასწრაფოდ მოვწესრიგდი და ჩავედი. მანქანაში მითხრეს, სტალინთან მივდივართო.

„აკი ერთხელ უკვე შესაუბრა, ნეტავი, ახლა რალა აინტერესებს? რომ მცოდნოდა, მოვეშზადებოდი მაინც“. ავნერვიულდი. ამასობაში მივედით კიდეც. კარგად მიმიღო.

მეკითხება:

— თქვენი აზრით, ქვეყანაში ნავთობმოპოვების დარგი

როგორ უნდა განვითარდეს... კითხვა გლობალური იყო, ამიტომ გამიკვირდა, ერთი ჩვეულებრივი ჭაბურღილის უფროსს ამას რატომ შეკითხება-მეთქი? დავიბენი და ხმა ვერ ამოვიღე წამოდგა სტალინი, ოთახში გაიარ-გამოიარა, შერე მხარზე ხელი დამადო და შეუბნება:

— მაშინ შე მომისმინეთ. თქვენი სახალხო კომისარიატი ძალიან პატარაა, ნავთობზე მოთხოვნილება კი სწრაფად იზრდება. ამიტომ მალე მის ბაზაზე შეიძლება რამდენიმე ახალი სახალხო კომისარიატი შეიქმნასო.

რვა თუ ათი წუთი ლაპარაკობდა, ბოლთას სცემდა და დროდადრო გადმომხედავდა ხოლმე.

ყველაფერს სწრაფად ვიწერდი. როცა „აუდიენცია“ დამთავრდა და გამომიშვა, ჩანაწერები დაეკონსპექტე.

არ გასულა დიდი დრო და ნავთობმოპოვების მრეწველობის სახალხო კომისრად დამნიშნეს. მაშინ ოცდაშვიდი წლისა ვიყავი...

მას შემდეგ მთელი ორმოცდაორი წელი გავიდა. ის ჩანაწერები შენახული მქონდა და დროდადრო ჩაზეხედავდი ხოლმე. წარმოიდგინეთ, ყველაფერი ზუსტად ისე განვითარდა, როგორც იოსებ ბესარიონის შემ იმ საუბარში იწინასწარმეტყველა! იმ ერთი სახალხო კომისარიატის ბაზაზე ექვსი მძლავრი საკავშირო სამინისტრო შეიქმნა! დღესაც გულწრფელად მიკვირს, საიდან ქქონდა ამ ადამიანს ასეთი ღრმა ანალიზისა და პროგნოზის უნარი — დასძინა ბაიბაკოვმა...

* * *

ერთხელ მთელი რივი საკითხების მოსაგვარებლად მოსკოვში ერთად გაფურინდით აღექსანდრე პავშენცევი — ცენტრალური კომიტეტის მეორე მდივანი (ეს პირველი შემთხვევა იყო, როცა საქართველოს კომპარტიის მეორე მდივნად მოსკოვიდან გამოგზავნილი რუსის ნაცვლად თბილისში დაბადებული, თხემით ტერფამდე ნაღდი თბილისელი დანიშნეს), ზურაბ

ლაბახუა და მე. უამინდობის გამო ვნუკოვომ არ მიგვიღო და ლენინგრადში დავეშვიტ. დილის ცხრა საათია. სადღეობის ოთახს მივაშურეთ. იქ ორი ადამიანი დაგვხვდა.

მომიახლოვდა იმ ორიდან ერთ-ერთი და შეკითხება, საქართველოს მშენებლობის მინისტრის პირველი მოადგილე არა ხართ? დიახ-მეთქი, ვუპასუხე.

იგი საშუალო მანქანათმშენებლობის („Минсредмаш“) მინისტრის მოადგილე აღმოჩნდა. ზურაბი და ალექსანდრეც წარვუდგინე. ამასობაში მეორე მამაკაციც შემოგვიერთდა.

— ახლა დავრეკე მოსკოვში, მითხრეს, ამინდი ისევ ჭირვეულობს, ფრენა დღეს არ იქნებაო. აქ ხომ არ დავალაშებთ? ჩემთან წავიდეთ... მეორე მანქანა უკვე გამოვიძახეო.

სამეცნიერო-საწარმოო გაერთიანება „ლენინეცის“ გენერალური დირექტორი ანატოლი ტურჩაკი აღმოჩნდა. შეთავაზებაზე უარი არ გვითქვამს, წავეყვით. დიდ მოედანზე, გრანდიოზული, მაღალი და პირქუში შენობის წინ კიროვის ძეგლი იდგა. აქ, თურმე, გაერთიანების ადმინისტრაცია იყო მოთავსებული, წარმოება კი ქალაქგარეთ ჰქონიათ.

როგორც მასპინძლებმა გვითხრეს, ისინი საბრძოლო ვერტმფრენებს უშვებდნენ, ამიტომ აღარ გაგვეკვირვებია, საგულდაგულოდ რომ შეგვაბოწმეს, თუმცა თვით გენერალური დირექტორის თანხლებით გამოვეცხადდით. სანამ დირექტორმა თავისი ხელით არ მოგვართვა საგანგებო ბლანკზე გამოწერილი საშვი, დაცვამ შენობაში არ შეგვიშვა.

მასპინძლებმა ბევრი საინტერესო რამ გაგვიმზილეს და გვაჩვენეს, მერე ქალაქიდან ოდნავ მოშორებით, „მწვანე ზონაში“ წაგვიყვანეს, საუნაში არაჩვეულებრივი სუფრა დაგვახვედრეს. ერთი სიტყვით, მეფური პარტივი გვეცეს! — ზურაბს არაფი და ლუდი ისე მოეკიდა, რომ არა დაცვის ბიჭები — ალბათ საუნის აუზში დაგვეხრჩობოდა...

მაგრამ მოსკოვში საქმეები „გვეძახდა“. „სვ“-ს ბილეთები მოგვართვეს, თანაც, თითო კაცზე თითო კუპე! მატარებლის

გასვლამდე საკმაო დრო რჩებოდა, ამიტომ დირექტორის მოადგილის მამასთან, აღიარებული მხატვრის სახელოსნოში პროფესორ ვლადიმერ ვეტროგონსკისთან წაგვიყვანეს. მაშინვე სუფრა გაშალეს. სამი ბოთლი კონიაკი მქონდა მოსკოველი მეგობრებისთვის და გულლია მასპინძელს მივართვი. გადაირია კაცი, საპასუხოდ თავისი სურათები გვაჩუქა.

შურა პოვშენცევი ჩემს გვერდით იჯდა და გადმომილაპარაკა: „რა კარგი ჰქენი ომარ, კონიაკები რომ მიართვი ჩვენს მასპინძლებს“-ო.

გვიან საღამოს რკინიგზის სადგურში მიგვაცილეს. სადგურის ბაქანზე ზურაბმა წაიფორხილა და დაეცა, თუმცა დიპლომატი ხელიდან არ გაუშვია. წამოვაყენეთ, მივფერთხმოვფერთხეთ, აქეთ-იქიდან ხელი ჩავკიდეთ და ვაგონში ავიყვანეთ. სანამ მატარებელი არ დაიძრა, მასპინძლებს ადგილიდან ფეხი არ მოუცვლიათ.

მართალია, ცალკე კუპე შელოდა, მაგრამ ის ღამე ზურაბთან გავათენე: ეტყობა, საუნამ დასცადა, სასმელი მოეკიდა და ვერ მივატოვე...

რატომ მოვყევი ეს ყველაფერი? ჯერ ერთი იმიტომ, რომ სიკეთე დიდხანს რჩება ადამიანის გულში, მეორეც იმიტომ, რომ „Ленинел“-ის გენერალურმა დირექტორმა დიმიტრი უსტინოვის დაწინაურების მეტად საინტერესო ეპიზოდი გვიამბო.

1939 წელს ახალგაზრდა უსტინოვს ამ ქარხანაში ტექნიკურ ხელმძღვანელად (Технорук), ანუ დღევანდელი წარმოდგენით მთავარ ინჟინრად უმუშავია. ერთხელ, სტალინი სწვევიათ. უკითხავს, წარმოების დღევანდელ ვითარებასა და პერსპექტივაზე ვინ მოგვახსენებსო. დირექტორი წამომდგარა და კედელთან მისულა, რათა ცხრილებით და დიაგრამებით ესარგებლა.

– ხომ არ აჯობებს, თუ ტექნიკურ ხელმძღვანელს მოვუსმენთო? – უკითხავს სტალინს. დიმიტრი უსტინოვი, ცხადია, ამას არ ელოდა, თანაც, რა თქმა უნდა, საგანგებოდაც არ იყო

მომზადებული. მაგრამ მეტი რა გზა ჰქონდა? მაინც საქმიანად უსაუბრია. სტალინის შეკითხვები მიუცია. პასუხები ლაკონურად და ამომწურავი ყოფილა. სტალინის ყველა მოწვეული გაუშვია, უსტინოვთან კი კიდევ დიდხანს გაუგრძელებია საუბარი.

არ გასულა სამიოდე თვე, დიმიტრი უსტინოვი მოსკოვში გამოიძახეს და თავდაცვის მრეწველობის სახალხო კომისრად გაამწესეს...

ის შემდგომ დიდხანს ხელმძღვანელობდა საბჭოთა კავშირის თავდაცვის სამინისტროს, იყო პოლიტბიუროს წევრი.

ასე აღმოჩნდა ერთი ქარხნის ინჟინერი სახელმწიფოს ერთობ მაღალ ეშელონებში...

* * *

ეს ამბავი თვრამეტი წლის მანძილზე საბჭოთა კავშირის ქვანახშირის მრეწველობის მინისტრის პირველმა მოადგილემ, ტექნიკურ მეცნიერებათა დოქტორმა, პროფესორმა ელიზბარ მინდელმა მიაგმო. უზვიერფასესი ადამიანი იყო, აზოვანი, მომხიბლავი და როგორც ასეთებს სწვევიათ, ბავშვივით ალალი! მართალია, მან ცხოვრების დიდი ნაწილი რუსეთში გაატარა, მაგრამ რაჭული აქცენტი მაინც ვერა და ვერ მოიშორა... თუმცა, ძალიან კი უხდებოდა.

როცა ბატონი ელიზბარი თბილისში დაბრუნდა, მას სამთო მექანიკის ინსტიტუტი ჩააბარეს. პარალელურად სამთო დარგის სამეცნიერო-ტექნიკურ საზოგადოებას ხელმძღვანელობდა. იმ საბჭოს წევრი, მისი რეკომენდაციით, მეც გავხდი.

ხშირი კონტაქტი გვქონდა და სამთო ობიექტებზე ერთად დავედიოდით. ერთხელაც გაიხსენა:

— ალექსანდრე ზასიადკო საოცარი კაცი გახლდათ. ხომ ამდენი ხანი ვიმუშავე მის პირველ მოადგილედ, ერთი უსიამოვნო ფაქტიც კი არ მახსენდება! ერთხელ კოლეგიაზე ვარ და ვერ ვისვენებ: იმ დღეს თბილისის „დინამო“ მოსკოვის „სპარტაკს“ ხვდებოდა. „დინამოს“ თავგადაკლული გულშემატკი-

ვარი ვიყავი. რაღაც უნდა მომეფიქრებინა, თორემ მატჩს ვერ ვნახავდი. მინისტრს ბარათი გავუკ ზავნე, ალექსანდრ ფრედეროვიჩი, ლავრენტი პავლოვიჩთან ენერგეტიკის კომისიის წასასვლელი, როგორ მოვიქცე-მეთქი? თავის დაქნევით მან-იშნა, წადიო. წავედი... მატჩი ფრედ 0:0 დამთავრდა.

დავბრუნდი სამინისტროში, კოლეგია ისევ გრძელდება. ზასიადკომ ბარათი მომწერა: – Ну как?

რა თქმა უნდა, კომისიას გულისხმობდა. მე იმავე ბარათს მივაწერე: „0:0“. ერთი სიტყვით, დამავიწყდა, რა საქმეზეც ვიყავი წასული. მინისტრმა ჩემს პასუხს რომ დახედა, გაცუბით გადმომხედა, არ ვიცი, მიხედა რამეს თუ არა, მაგრამ დამატებით აღარაფერი უკითხავს.

პო, საიდან მოიყვანეს ზასიადკო?

მოსკოვში დარგის მოწინავეთა შეკრებაზე სიტყვით გამოვიდა დონბასული ახალგაზრდა, გვარად ზასიადკო. საინტერესოდ ილაპარაკა და სტალინის ყურადღება მიიქცია – რამდენიმე შეკითხვა დაუსვა. ზასიადკო არ დაიბნა, გონივრული პასუხები გასცა.

გავიდა დრო. სტალინი წყალტუბოში ისვენებს. მასპინძლებს გაენდო, მზარეულის კერძები მომეზრდა, ვგებ ქართული დიასახლისის მიერ შინ მომზადებული რაიმე გამასინჯოთო. იმ დროს წყალტუბოს რაილმასკომის თავმჯდომარედ ნიკოლოზ ბიბილეიშვილი მუშაობდა. საოცრად მომზიბეღელი და კეთილშობილი მეუღლე ჰყავდა, შესანიშნავი დიასახლისი – მარიამ იოსელიანი. არჩევანი სწორედ მასზე შეაჩერეს. სტალინს ძალიან მოსწონებია მისი ნახელავი და სანამ წყალტუბოში ისვენებდა, ყოველდღე ქალბატონ მარიამის გაკეთებულ კერძებს მიირთმევდა.

ერთ დღეს იკითხა, არავენ ისვენებს აქ ისეთი, ვისთან დაჯდომა და საუბარიც შეიძლებაო? უთხრეს, დონბასიდან კომინატ „სტალინუგოლის“ უფროსი – ზასიადკო ისვენებსო. ბელადის მახსოვრობაში ამოტივტივდა რამდენიმე თვის წინან-

დელი ამბავი, როცა მოსკოვში მენახშირეთა შეკრებაზე დონ-
ბასელი ახალგაზრდის ჭკვიანურმა გამოსვლამ დააინტერესა
მოიწვიეთო, ბრძანა.

მოიწვიეს. სტალინმა ფუფერში არაფი დაუსხა. სტუმარმა,
რომელიც აშკარად ნერვიულობდა, წარმოსთქვა:

– За Вас, товарищ Сталин! – სასმისი ასწია და სულ-
მოუთქმელად გამოსცალა.

– მიაყოლეთ რამე, – შესთავაზა მასპინძელმა.

– После первого Засядько не закусывает, товарищ
Сталин...

სტალინმა მეორედ შეუვსო. ზასიადკომ ისევ რალაც
წაილაპარაკა და ფუფერის ფსკერი გამოაჩინა.

– ახლა მაინც დააყოლეთ ლუკმა, – ისევ შესთავაზა
სტალინმა.

– И после второго Засядько не закусывает, товарищ
Сталин...

სტალინმა მესამედ დააპირა ფუფერის შევსება, მაგრამ
ზასიადკომ სასმისს ხელი დააფარა.

– Засядько свою меру знает, товарищ Сталин!

სტალინს აღარ შეუთავაზებია არაფი, ერთხანს ისაუ-
ბრეს და დაემშვიდობნენ ერთმანეთს.

გაეიდა დრო. გარდაიცვალა ქვანახშირის მრეწველობის
მინისტრი ვახრუშჩევი. ეძებენ შემცვლელს. ზასიადკო კრემლ-
ში მიიწვიეს სტალინთან.

– როგორ ფიქრობთ, თქვენ კეთილი ხართ თუ ბოროტი?
– ეკითხება სტუმარს სტალინი.

– მე მგონი, კეთილი, – პასუხობს ის.

– მაინც, რა ნიშანთვისებით მიიჩნევთ, რომ კეთილი ხართ?
– არ ეშუება სტალინი.

ალექსანდრ ფიოდოროვიჩი დუმს.

– კარგით, მაშინ მე მომისმინეთ. თქვენ მართლა კეთილი

ხართ — დიდ საქმეს აკეთებთ. ხშირად ჩადიხართ მიწის ქვეშ, გაუსაძლის სიცივესა და სიბნელეში, უმძიმესი შრომის ფასად მოიპოვებთ მადანს, რათა ადამიანებს სითბო და სინათლე ჰქონდეთ. განა ამაზე უფრო კეთილშობილური არის რამე?

ზასიადკომ შევებით ამოისუნთქა.

მეორე დღეს იხილავენ საკადრო საკითხს — ვახრუშევის შემცვლელი უნდა დაამტკიცონ.

— წინადადება შემომაქვს, ამ პოსტზე ზასიადკოს კანდიდატურა განვიხილოთ, — ამბობს სტალინი. — რას იტყვით?

— Засядько пьет! — შენიშნა ლევ მეხლისმა, რომელიც მაშინ სახელმწიფო კონტროლის მინისტრი იყო.

სტალინმა შეხედა და უპასუხა:

— Да, Засядько пьет, но меру знает.

ზასიადკო დაამტკიცეს.

უნდა ითქვას, რომ ალექსანდრე ზასიადკომ ბელადის დიდი ნდობა საუსებით გაამართლა. წლების მანძილზე პატიოსნად და მთელი არსებით ეძლეოდა საქმეს. ზასიადკოს თექვსმეტი მოადგილე ჰყოლია, რომელთაგან ზოგიერთს სახეზე წესიერად არც კი იცნობდა. ერთხელაც, კრემლში გამოიძახეს. ჩქარობდა და ღერუფანში სწრაფი ნაბიჯით მიდიოდა. შემოხვდა კედელს აკრული კაცი, რომელიც მოწიწებით მიესალმა.

— А кто этот хер? — ჰკითხა თანაშემწეს, რომელიც უკან მოსდევდა.

— Этот хер ваш заместитель, Александр Федорович! — უპასუხა თანაშემწემ.

როცა ნიკიტამ სტალინის დროინდელ კადრებზე ნადირობა დაიწყო, თანამდებობიდან ისიც გადააყენა და მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის მოადგილედ დანიშნა.

სხვას შეიძლება ეს დაწინაურებადაც მიეჩნია, მაგრამ ზასიადკო სხვა წრთობის კაცი იყო — ვერ ეგუებოდა უმოქმედობას, მას ცოცხალი საქმე აინტერესებდა, ახალი სამსახური კი უსიცოცხლო იყო!

ზასიადკომ ნიკიტას აზირება თავისი პიროვნების შე-
რაცხოფად აღიქვა, სასძელს მიეძალა და ერთ დღეს მოსკო-
ვის ცენტრში, სასტუმრო „მოსკოვის“ გვერდით სკვერში,
მერხზე მჯდომი, გაყინული ნახა შეეზოვემ...

ასე დაამთავრა სიცოცხლე ადამიანმა, რომელმაც ქვეყნისა
და დარგის განვითარებისთვის ფასდაუდებელი შრომა გას-
წია...

ერთ შესანიშნავ პიროვნებაზე გრივოლ ვაშაკიძეზე მიხდა შევჩერდე. „გრივოლ სილიბისტროვიჩი“, როგორც ჩვენ მას მიემართავდით, იყო საქართველოს მშენებლობის მინისტრი. ბროლივით სუფთა და ზედმიწევნით პატიოსანი ადამიანი. ამა-ვდროულად პროფესიონალი მშენებელი, დიდი ორგანიზატორი, საქმიანი და მშრომელი კაცი.

— „ძალიან ახალგაზრდაა, შეძლებს კი? იქ აფთრები დახვდებიან, ცოდო არაა?“ — ასე მიმართა მან „საქმანტმშენის“ მმართველს შალვა გარდაფხაძეს, როდესაც მის კაბინეტში შევედი და შემომხედა. მერე ჩააჩერდა ჩემს ორპწკარიან ავტობიოგრაფიას, მაგიდაზე რომ ედო.

— „მერე რა რომ ახალგაზრდაა, ლაერენტი პავლოვიჩი 28 წლის იყო ზაკკრაიკომის მდივნად რომ დანიშნეს და ბრწყინვალედ გაართვა საქმეს თავი“ — პასუხობს გარდაფხაძე.

„მადნეულში ძალიან მძიმე მდგომარეობაა, შეძლებთ რომ გამოასწოროთ?“ — ჩამეკითხა მინისტრი.

„ყოველნაირად შევეცდები“ — ვუპასუხე. სკამი კი შემომთავაზა, მაგრამ არ დაუშვდარევიარ.

დამამტკიცეს.

სისტემატიურად ინტერესდებოდა მადნეულის სამთო გამამდიდრებელი კომბინატის მშენებლობის მიმდინარეობით, ხშირად უწყვედა კაზრეთში ჩამოსვლა, ხან რესპუბლიკის და ხან საკავშირო ხელმძღვანელობასთან ერთად... უხაროდა ჩემი წარმატებები, მაქებდა მათთან. მიუხედავად იმისა, რომ სიტყვა-ძუნწი იყო, მარტო რომ დავრჩებოდით მაშხნევებდა — „ყოჩაღ ომარ, მიხარია ჩემი და გარდაფხაძის ნდობა რომ გაამართლეო.“

გავიდა რამდენიმე წელი.

ერთ საღამოს კაზრეთიდან დავურეკე და ვთხოვე მიღება. მივედი.

- „უმორჩილესად ვთხოვთ თბილისში გადმომიყვანეთ ჩემი ბისმიერ თანამდებობაზე.“ - მეთქი ვუთხარი.

გაოცდა კაცი. კი მაგრამ რატომ, რა მოხდა, რა მიზეზია?

პასუხი დაეყოვნე, თავი ჩავლუნე.

შენ ხომ ასეთი დაქცეული სამმართველო ფეხზე დააყენე, ყველას გვახარებს შენი წარმატებები. იცი შენ, ეს გიგანტი-კომპლექსი პარტიის XXIV ყრილობის დირექტივებით გათვალისწინებულ ვადებში რომ ჩააბარო ექსპლუატაციაში - სოციალისტური შრომის გმირობა არ აცდდება, და რომ ჩააბარებ ამის ყველა წინაპირობაა - ეჭვი არ შეპარება, რომ ჩააბარებ. რა ხდება მითხარიო? - და მომანერდა.

- „ახალი დაოჯახებული ვარ, მე და ჩემი მეუღლე მხოლოდ კვირაობით ჩამოვდივართ თბილისში. ექიმებმა ურჩიეს მანქანით მგზავრობა შენთვის არ შეიძლებაო. მე იქ უმაგისოდ ვერ ვძლებ, ის კი აქ უჩემოდ. ერთადერთი გამოსავალია ჩემი თბილისში საშუალოდ გადმოყვანა-მეთქი - სპეციალისტებმა მეც გამაფრთხილეს: „თუ ეს საკითხი დროზე არ მოაგვარეთ, შეიძლება ბავშვი საერთოდ არ გეყოლოთო“ - მინისტრს სახეზე შევატყვე, ძალიან შეწუხდა.

თავი ჩალუნა, „პრიმა“ ამოიღო და მოუკიდა. ერთი რომ მოწია, მეორე გააბოლა. დუმილი ჩამოწვა. ასე კარგა ხანს გასტანა. მერე ამოიოხრა, თვალი ვერ გამისწორა, თავჩალუნულმა მომმართა - ომარ წადი გენაცვალე რალაცას მოვიფიქრებ. „გენაცვალე“ ისე წარმოთქვა, მივხვდი რომ თანამიგრძობდა... რატომ მაშინ ვერ მივხვდი.

ორ კვირაში მისი ბრძანებით თბილისში გადმომიყვანეს საშუალოდ.

გავიდა დრო. მე „საქმახტმშენის“ მმართველად ის კი საგვემო კომიტეტის თავმჯდომარის მოადგილედ გადაიყვანეს. მოგვიანებით, მე მშენებლობის მინისტრის მოადგილე გავხდი, ის კი პენსიაზე გაუშვეს. ყოველთვის თბილად მხედებოდა. მეც განსაკუთრებულ ყურადღებას ვიჩენდი მის მიმართ.

მოგვიანებით გავიგე ერთადერთი შვილიშვილი მძიმედ ავად ჰყოლია და მოსკოვში წაუყვანიათ სამკურნალოდ - მითხრეს, ბაბუა ბავშვს არ შორდება, თავზე ადგასო.

გავიგე, სად იწვა - საკავშირო ონკოლოგიურ სამეცნიერო ცენტრში - კაშირსკაია №24, ბავშვთა ონკოლოგიის ინსტიტუტში...

ჩაფურინდი მოსკოვში, მივედი ონკოლოგიურ ცენტრში, მოვძებნე პალატა, შევედი. მარტოა... ზის სკამზე, მუხლებზე იდაყუდაყრდნობილს თავი ჩაურგავს ხელებში, მძიმედ სუნთქავს, ოხრავს, ამოშხვდა, მიცნო, გაოცდა, გაუხარდა, წამოდგომა გაუჭირდა. მე მივეახლე, ჩავიხუტე, გადავკოცნე, მოვეფერე... აქვითინდა... ბავშვს გადავხედე, სიცოცხლის ნიშანწყალი არ ელო სახეზე. მეც ავტირდი მასთან ერთად. ვთხოვე, გარეთ გავიდეთ ღერუფანში ბავშვი არ შევაწუხოთ-მეთქი, არაო, იქ მიშლიან ტირილსაც და დგომასაცო. შევწუხდი, არ ვიცი რა ვქნა, ვეფერები, ვამზნევენ, კაცი დაპატარაებულია, ლანი გასდის, ბეჭებშია მოხრილი...

ბავშვი მალევე გამოემშვიდობა სიცოცხლეს...

ერთადერთი შვილიშვილის ენით აუწერელმა უბედურებამ დარღმა და ვარაძმა შეიწირა გრიშა ვაშაკიძე. დიდხანს აღარ უცოცხლია...

მას არ ჰქონია საკუთარი შვილის დაბადებით გამოწვეული ბედნიერების განცდა.

განგებაშ ამ კეთილშობილ ადამიანს არც შვილიშვილით ხანგრძლივი ტკბობის განცდა არგუნა.

მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარე ლიბიტრი ქართველიშვილი ამ მაღალი თანამდებობიდან ბინის რემონტის გამო გაათავისუფლეს. სახელმწიფო სტანდარტების სამმართველოს უფროსად დააქვეითეს, ის ბინა ჩამოართვეს და სანაცვლო ცხენისწყლის ქუჩაზე მისცეს.

ახალი გადაყვანილი რომ იყო, დამირეკა და მთხოვა დავხმარებოდი ადმინისტრაციული შენობის რემონტში. მაშინ საყოფაცხოვრებო მომსახურების მინისტრის მოადგილე ვიყავი და გვქონდა საშუალება მაღალი დონის რემონტის გასაკეთებლად. ყოველმხრივ შევუწყვეთ ხელი — ზოგი საპუშაო ჩვენ შევესრულეთ, ზოგიც — მასალა გადავეცით. ვადის ამის შემდეგ სულ რამდენიმე თვე. ერთ დილას შემოდის ჩემთან მდივანი და მეუბნება ლიბიტრი ლევანოვიჩი არის მოსული თქვენთან და შემოსვლა უნდაო.

რომელი ლიბიტრი ლევანოვიჩი? — ჩავეკითხე.

ქართველიშვილიო.

არ დავიჯერე, გავედი მოსაცდელში და ვხედავ, რომ მართლაც ლიბიტრი ქართველიშვილია მოსული. დგას სქელი „პაკით“.

გადავხევიე. გადავკოცნე. შემოვიყვანე კაბინეტში, დავსვი და ვუსაყველურე — რატომ შეწუხდით, დაგერეკათ და მე თვითონ გაახლებოდით-მეთქი.

— ეტყობა, შენ ჩემი ამბავი არ იციო.

— რა ამბავი? — გამიკვირდა.

— წუხელ დამიძახეს ცეკას ბიუროზე და გამანთავისუფლეს.

— რატომ, ლიბიტრი ლევანოვიჩ?

— ისევ ბინის რემონტის გამოო...

— ის ბინა, ზომ აღარ მოგცეს და დაიხურა ის საკითხი.

— კი, მაგრამ ახლა ახალი ბინის რემონტში დამადანა-

შაულეს... რა ვქნა, ერთი გარემონტებული ბინა რომ მქონდეს, უფლება არა მაქვსო?...

შველონდი, შემებრალა კაცი.

– დიმიტრი ლევანოვიჩ მე რითი შემიძლია დაგეხმაროთ?

– თქვენთან გადმომიყვანეს.

– ჩვენთან?! სად?!

– თქვენ რომ საპროექტო-ტექნოლოგიური ინსტიტუტი გაქვთ, იმის დირექტორად დამნიშნეს.

– იქ ხომ ცეკას გამოგზავნილი და დირექტორად ახლადდანიშნული კაცი უკვე მუშაობს...

– ის კაცი წუხელ პარტიიდან გარიცხეს და დააპატიმრესო...

გავოცდი. იმ ინსტიტუტს მე ვკურირებ და მსგავსი არაფერი გამივია.

– გვიან საღამოს მოხდაო, – ამიხსნა ქართველიშვილმა, – ეტყობა, ამიტომ არ იცის ჯერჯერობით არავინო.

ინსტიტუტის დირექტორად მუშაობდა თიანეთის რაიკომის ყოფილი პირველი მდივანი – ახალგაზრდა, ინტელიგენტი, განათლებული კაცი... თუ მეხსიერება არ მღალატობს, გვარად ქისტაური. საკუთარი ცხერის ფარა ჰყავსო, იმ დროს წარმოუდგენელი რამ წაუყენეს ბრალად.

შეწუხდი.

– რა ვქნათ ახლა, დიმიტრი ლევანოვიჩ? – შევეკითხე.

– ერთ რამეს გთხოვთ: კოლექტივის წინაშე წარმადგინეთო – მიპასუხა.

დავურეკე ინსტიტუტის დირექტორის მოადგილეს – მალხაზ გელეიშვილს და თანამშრომლების შეკრება ვთხოვე.

როგორც კი შემატყობინეს, რომ მზად იყვნენ ახალი დირექტორის მისაღებად, ჩავსხედით მე და ქართველიშვილი ჩემს მანქანაში და წავედით.

გულთბილად მიიღეს.

შეუუძეხი თავის კაბინეტში. დავსხედით და ვეკითხები:

- კიდევ რა არის ჩემგან საჭირო, დიმიტრი ლევანოვიჩ?
- კაბინეტი გამირემონტეთო (!!).

ზუსტად ასე. არაფერს ვიგონებ. კაცი გაუთავებელი რემონტების გამო მთავრობის თავმჯდომარეობიდან საპროექტო ინსტიტუტის დირექტორად დააქვეითეს და ის ისევ რემონტზე აღაპარაკდა...

გაერემონტეთ კაბინეტი და ახალი ინვენტარიც დავუდგით. ავტომანქანაც მთხოვა. თვითონ წაიღო ჩვენი წერილი მინისტრთა საბჭოში და გამოიყვანა კიდევ ახალი „ვოლგა“.

დიმიტრი ქართველიშვილი ადრე გაეციანი, მაშინ ის, ქუთაისის ავტოქარხნის მთავარი ინჟინერი იყო, შემდეგ ქუთაისის აღმასკომის თავმჯდომარე, შემდეგ ელუარდ შვეარდნაძის ინიციატივით შექმნილ ცეკას ეკონომიკური განყოფილების გამგე...

ბატონი დიმიტრი ყველგან - ქარხანაშიც, აღმასკომშიც და ცეკაშიც კარგ მუშაკად ითვლებოდა, ღირსეული საგვემო კომიტეტის თავმჯდომარე იყო. ამ პერიოდში მასთან ძალიან ხშირი კონტაქტები მქონდა და მის ორგანიზატორულ ტალანტსა და შრომისუნარიანობაში პირადად ბევრჯერ დავრწმუნდი.

მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარეობის პერიოდშიც გვქონდა კონტაქტები, მაგრამ უწინდებურად ხშირი - არა.

იგი ფრიად განათლებული და ერუდირებული ადამიანი იყო. საოცარი იუმორი მქონდა.

ერთ კვირა დღეს, ქორწინების სასახლეში, მოსკოველ სტუმრებთან ერთად ბატონი დიმიტრი და მისი მოადგილე გივი ანჩაბაძე გვეწვივნენ. ვათვალიერებთ სასახლეს და ვარვენებთ სხვადასხვა საზეიმო რიტუალებს. ყველა კმაყოფილია.

ერთ-ერთ დარბაზში რომ შევედით, შავ საკონცერტო როიალზე უკრავდა კონსერვატორიის ცნობილი პედაგოგი, მომხიბვლელი და მიმზიდველი ქალბატონი ლია მიქავა - ახალგაზრდა, ქერა, წითელი პომადით და წითელი კაბით. ლია

საოცრად უხდებოდა იმ გრანდიოზულ დარბაზს. ვივი შეკითხ-
ება: „ომარ, ვინ არის ეს ლამაზი ქალი?“

– ჩვენი „პიანისტკა“...

ბატონმა დიმიტრიმ ჩაგვიარა და ჩაილაპარაკა – პიანისტ-
კა კი არა „პრიმანკა“.

შევარდნაძის ხელისუფლებაში მოსვლის მერე, ჩვენი
ინსტიტუტიდან გადაიყვანეს მინისტრთა კაბინეტში, განყოფი-
ლებების გამგედ.

დიდი ხანი არ არის რაც გარდაიცვალა.

ღმერთმა ნათელში ამყოფოს მისი სული.

მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის მოადგილე ვადაჭკორია ბდა ვალერიან ვადაჭკორია, შესანიშნავი ადამიანი და მაღალი რანგის პროფესიონალი. მის ამ თვისებებში არაერთხელ დაერწმუნებულვარ. იმ დროს არსებული პრაქტიკის მიხედვით, ცუკას ბიუროს წევრებსა და მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის მოადგილეებს განსაკუთრებული მნიშვნელობის ობიექტების მშენებლობას მიაძვარებდნენ. ბატონი ვალერიანი, ტყვარჩელის დოლომიტების კომბინატის მშენებლობას კურირებდა.

ერთხელ კომბინატის მშენებლობასთან დაკავშირებით თავის კაბინეტში თათბირს ატარებდა, დავამთავრე რა ინფორმაცია, გაიღო ვადაჭკორიას კაბინეტის კარი და გამოჩნდა ლამაზი გარეგნობის ახალგაზრდა ქალი. ღია კარში შეჩერდა, შეცბა და ჩაილაპარაკა: „უკაცრავად, მგონი შევცდი...“ – ბოდიში მოიხადა და გაბრუნდა.

ვალერიან ივლიანოვიჩმა არ დააყოვნა რეაგირება და შეკითხება: ომარ, ვინ იყო ის ქალი?...

– არ ვიცი-მეთქი – ვუპასუხე.

– მიდი თუ კაცი ხარ, შემოაბრუნეო.

– ამ ქალბატონს ჩვენთან არავითარი საქმე არა აქვს-მეთქი – ვუპასუხე.

შე კაცო ლამაზი ქალია, შემოიყვანე, ცოტა ხანს დავსვათ და ვუყუროთ მაინცო, – გაიღიმა და აუციმციმდა თვალები. სანამ მე ადგომას და გასვლას მოვასწრებდი დაურეკა მდივანს, სთხოვა, შემოეყვანა მოულოდნელი სტუმარი თათბირზე.

შემოვიდა.

მასპინძელმა გაღანტურად შესთავაზა სკამი და თავის გვერდით მოისვა. განვაგრძეთ ბჭობა, მაგრამ დაიკარგა ყოველგვარი ინტერესი განსახილველი საკითხებისადმი – ყველანი ამ ქალს ვიყავით მიშტერებულნი.

როგორც იქნა, ჩავამთავრეთ თათბირი.

ვადაჭკორიამ ყველა დაითხოვა და მასთან დარჩენილ ქალს
ეკითხება:

– ქალბატონო, თქვენ რა საკითხთან დაკავშირებით მო-
ბრძანდით ჩემთან?!

ტეშმარიტად, ყოველი ადამიანური მაშინდელი ხელისუ-
ფლების წარმომადგენლებისთვის უცხო არ იყო.

„შვედური მაგიდა“ – ცნობილი „Шведский стол“, ახლა
სასტუმროებში საყოველთაოდ მიღებული რომ არის, მაშინ
ის-ის იყო შემოვიდა საბჭოთა კავშირში, კერძოდ, სასტუმრო
„მოსკოვში“.

იმ დღით დიმიტრი ქართველიშვილმა, ვალერიან ვადაჭკო-
რიამ, ნოდარ მეძმარიაშვილმა და მე, სწორედ „შვედურ მაგი-
დასთან“ ვისაუბრეთ და რესტორნიდან ერთად გამოვედით.

უდგავართ პირველი სართულის ჰოლში და ვულოდებით
ლიფტს. უნდა ავიდეთ ჩვენ-ჩვენ ნომრებში, ავიღოთ ჩვენი
„საქმიანი ქაღალდები“ და წავიდეთ საკავშირო უწყებებში.

იღება ლიფტის კარი და ვხედავთ, სახეგაბრწყინებული
გამოდის თბილისის საქალაქო კომიტეტის მეორე მდივანი
ნელი გურგენიძე. აშკარად ეტყობა, რომ რაღაცითაა აუტიტირე-
ბული და ერთი სული აქვს, ვიღაცას გაუზიაროს თავისი
სიხარული და აღფრთოვანება.

მივესალმეთ, მოგვესალმა და ისე, რომ არ გვიკითხავს
არაფერი, გვეუბნება:

– პარიზიდან ჩამოვფრინდი გუშინ საღამოს. ძნელია სი-
ტყვებით გამოხატო ის საოცრება, ის წარმოუდგენელი შთაბე-
ჭდილება, რაც პარიზმა ჩემზე მოახდინა და გააგრძელა და
გააგრძელა. გვიპოვა მსმენელები და არ ჩერდება. ჩვენ კი
საქმეზე მიგვექარება. გვაგვიანდება, მაგრამ სიტყვას ზომ არ
გააწყვეტინებ ქალს.

ბოლოს და ბოლოს, როგორც იქნა დაამთავრა, დაგვიტოვა
დობა და წავიდა.

ვიდექით ჩვენ და ვუყურებდით, როგორ მიბაკუნდებოდა ჩვენს
ალ ქუსლებზე შემდგარი მეორე მდივანი, ფართო ვესტიბიუ-
ლის თეთრი მარმარილოს კრიალა იატაკზე.

„არ გადარევედა ახლა ეს მთელ პარიზს?“ — ჩაილაპარაკა
ვალერიანმა.

საგარეო საქმეთა მინისტრად ვდუარდ შევარდნაძეს ოცნებაში გადასვლის წინა წელს ერთმანეთს დაუპირისპირდნენ საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის მდივნები ჯუმბერ პატიაშვილი და სოლიკო ხაბეიშვილი. ისინი ერთად მუშაობდნენ საქართველოს კომკავშირის ცკ-სა და საკავშირო კომკავშირის ცკ-ის აპარატებში. მეგობრობდნენ. მათი მეგობრობა იყო ხალასი და უანგარო, როგორც დამახასიათებელია საღად მოაზროვნე, კეთილშობილი პიროვნებებისთვის. ორივე მისდევდა სპორტს: ჯუმბერი – კალათბურთს, სოლიკო კი ალპინიზმით იყო გატაცებული.

დღემდე გაუგებარი, თუ ხელოვნურად ინიცირებული კონფლიქტი გახდა მათი დაპირისპირების მიზეზი.

ბევრი მეგობარი მყავდა ცეკაშიც და მთავრობაშიც. ყველა განიცდიდა და წუხდა ამ ამბის გამო, ეწუხდი მეც. დაპირისპირება არაფერი კარგის მომტანი არ იყო, არც მათთვის და არც საქმისთვის და, რაც მთავარია, მე ორივესთან ძალიან კარგი ურთიერთობა მქონდა – უსაზღვროდ პატივს ვცემდი ორივეს.

ფიქრობდი, რა მელონა, როგორ შეიძლებოდა ამ დაძაბულობის მოხსნა. ამ მიზნით მივედი პარტიის ცკ-ის მდივანთან გოგი ანდრონიკაშვილთან. გოგი პატიაშვილისა და ხაბეიშვილის ახალგაზრდობის დროინდელი მეგობარი იყო... გავანდე ჩემი გულისტკივილი და შევთავაზე, როგორმე შეგვერეგებინა ჯუმბერი და სოლიკო... მოეწონა ჩემი აზრი. – როგორ, რა ფორმითო? – მკითხა.

– გიორგი ალექსანდროვიჩ, თქვენ ნამყოფი ხართ ჩემი მშობლების სახლის სარდაფში, ვაკის პარკთან. იქ ჩვენ ბუნართან გვიქვიფია ოთარ ზუხბაიასთან, საშა ვინოგრადოვთან, ნიკა ცხაკაიასთან ერთად... აი, სწორედ იქ გავშლი სუფრას, მოვიწვიოთ ჯუმბერიც და სოლიკოც. საქმის გარჩევას და

განხილვას ნუ დავიწყებთ, მტყუნ მართლის დადგენას შევეშვათ. ეს უნდა იყოს მეგობრული სუფრა. ერთმანეთს მოვუხერხებთ, მათ შორის დაძაბულობას და დაპირისპირებას მოვხსნით და მეგობრულად დავიშლებით-შეთქი.

გოგის მოეწონა ჩემი წინადადება. ჩათვალე, რომ თანახმა ვარო, – მითხრა, – მხოლოდ რახან შენ ხარ ინიციატორი და ორივესთან კარგი ურთიერთობა გაქვს, გთხოვ, მიხვიდე მათთან და გაანდო შენი წინადადება. სასურველია, ჩვენ ოთხის გარდა არავინ არ იყოსო. შევთანხმდით.

იმავე დღეს შევედი სოლიკოსთან. ყველაფერი ვუთხარი. ვუამბე გოგისთან რომ ვიყავი და ისიც მხარს უჭერდა ჩემს წინადადებას. მითხრა: ომარ, მეც თანახმა ვარ და მადლობელი ვიქნები, თუ ეს შენი ჩანაფიქრი კეთილად დაგვირგვინდება, მაგრამ, ვეჭვობ, ჯუშბერი დაითანხმოსო.

გახარებული გამოვედი სოლიკოს კაბინეტიდან.

მეორე დღეს შევედი, ჯუშბერთან. მისალმებისა და მოკითხვის შემდეგ ფრთხილად, ისე რომ არ გამეღიზიანებინა, ვუთხარი ყველაფერი. ისიც დავსძინე, რომ უკვე ვიყავი გოგისთანაც და სოლიკოსთანაც და რომ ორივე თანახმაა, ორივემ მოიწონა ჩემი წინადადება... გთხოვთ უმორჩილესად, ნუ გაგვაწბილებთ-შეთქი.

მოიღუშა. თავი ჩალუნა. ჩაფიქრდა და ისე, რომ თავი არ აუწვევია მითხრა:

– ომარ, არ არის ეს შენი საქმე და გთხოვ, თავი დაგვანებო...
ჩაიშალა ჩემი ჩანაფიქრი...

უნდა ვივარაუდოთ რომ ჯუშბერ პატიაშვილის უარი, გამოწვეული იყო ერთი მიზეზით, კერძოდ იმით რომ მას, როგორც ცეკას მდივანს არ შეეძლო უკან დახევა, რადგან მისი ასეთი ნაბიჯი შეფასდებოდა როგორც არაპრინციპულობა, უფრო მეტიც, შეეძლოთ ეჭვი შეპარვოდათ მის სიმართლეში... ეს კი სერიოზულად შეარყევდა მისი, როგორც ცეკას მდივნის

რეპუტაციას...

ამიტომ გასაგები იყო მისი ეს გადაწყვეტილება და დარწმუნებული ვარ, ადამიანურად ამ ყოველივეს იგბ. მწიფე უფრო მეტად განიცდიდა.

სამწუხაროდ, ვერ გამოვდექი მედიატორად.

1986 წლის 26 აპრილს მომხდარ ჩერნობილის ტრაგედიაში, საბჭოთა ხელისუფლება რამდენიმე დღე საგულდაგულოდ მალავდა – სამაისო დღესასწაულისთვის ემზადებოდა და საერთაშორისო ასპარეზზე შერყეულ ავტორიტეტსაც უფრთხილდებოდა. როგორც შემდგომმა მოვლენებმა გვიჩვენა, მთავრობამ თავდაპირველად კატასტროფა სათანადოდ ვერ შეაფასა. ამ გაუმართლებელმა დაყოვნებამ და ავადმყოფურმა პატივმოყვარეობამ მსხვერპლთა რაოდენობა საგრძნობლად გაზარდა.

როცა „ჭირმა თავი არ დამალა“, პოლიტიკურომ მიიღო გადაწყვეტილება და შექმნა ჩერნობილის კატასტროფის ლიკვიდაციის სამთავრობო კომისია. საბჭოთა კავშირის ყველა კუთხიდან დაუყოვნებლივ დაიძრა მაშველთა ბრიგადები.

ამ დროს ისევ იწვოდა ჩერნობილის რეაქტორის გული. მისი ჩაქრობის ყველა ცდა ამაო გამოდგა, სანამ დონეცკიდან ცნობილი მეცნიერი, ლენინური პრემიის ლაურეატი რაფიკ ტურკიანი არ მიიწვიეს. ის წარმოშობით ფოთიდან იყო, პრემია მას მინიჭებული ჰქონდა ქვანახშირის შახტებში ვერტიკალური ჭაურის ჩქაროსნულ გაყვანაში მსოფლიო რეკორდის დამყარებისთვის. რაფიკ არმენოვიჩი ჩერნობილის ტრაგედიამდე რვა წლით ადრე სტუმრობდა მაშინდელ მშენებლობის მინისტრს, ჩემს უფროსს მეგობარს ნოდარ მეძმარიაშვილს. ის ჩემი სტუმარიც იყო – მაშინ მე „საქმახტმშენის“ მმართველი გახლდით.

ტურკიანი და მეძმარიაშვილი ერთად სწავლობდნენ საქართველოს პოლიტექნიკურ ინსტიტუტში და დაამთავრეს სამთო ფაკულტეტი.

რაფიკ ტურკიანმა ჩერნობილში ურთულეს დავალებას წარმატებით გაართვა თავი და რეაქტორის გული ჩააქრო.

კომისიამ მიიღო გადაწყვეტილება ავარიის ადგილიდან 50 კილომეტრის დაშორებით თანამედროვე ინფრასტრუქტურით

უზრუნველყოფილი ახალი ქალაქის – სლაუუტიჩის აშენების შესახებ. დაგვემარება ისე განხორციელდა, რომ მასში რესპუბლიკას თავისი წვლილი შეეტანა. საქართველოში უშაოების შესრულება ჩვენს სამინისტროს დაევალა.

ოპერატიულად შექმენით სპეციალური სამშენებლო სამმართველო. თვეში ერთხელ კომისიაზე დასწრება ევალებოდა რესპუბლიკის მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის მოადგილეს ზურაბ ლაბაჯუას, მაგრამ ის იშვიათად მიდიოდა და მე ვაღიარებდა თავისი ფუნქციის შესრულებას.

საქმე თავიდანვე კარგად ავაწყვეთ. ყველაფერი ვიღონეთ, რათა სამუშაოთა გრაფიკიც დაგვეცვა და სათანადო ხარისხიც. რკინაბეტონის ანაკრები კონსტრუქციები და სხვა აუცილებელი მასალა ვაგონებით შეუფერხებლად ჩავაქონდა, ამიტომ სამუშაოები სწრაფი ტემპით წარმოებდა. ყველას ძალიან მოსწონდა ჩვენივე პროექტით აშენებული ლოჯიებიანი საცხოვრებელი ბინები. მათზე დიდი მოთხოვნილება იყო.

ჩვენი ეს განსაკუთრებული მონდომება საგანგებოდ არაერთხელ აღინიშნა ჩერნობილის ავარიის შედეგების სალიკვიდაციო კომისიაზე, რომელსაც საბჭოთა კავშირის მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის მოადგილე ბორის შჩერბინა ხელმძღვანელობდა. მე იგი ჯერ კიდევ მოსკოვში, სახალხო მეურნეობის აკადემიაში სწავლის დროს გაიცანი. მაშინ ის საკავშირო ნავთობგადამამუშავებელი მრეწველობის მინისტრი იყო.

კომისიაში შედიოდნენ უკრაინის მთავრობის თავმჯდომარის პირველი მოადგილე, საკავშირო მინისტრები, უწყებათა ხელმძღვანელები... სხდომებზე სისტემატურად ისმენდნენ მოკავშირე რესპუბლიკების წარმომადგენელთა ოპერატიულ ინფორმაციებს, აფასებდნენ და აძლევენ აუცილებელ მითითებებს.

კომისიის ერთ-ერთ სხდომაზე მოისმინეს ჩემი ინფორმაცია. კომენტარი გააკეთა სლაუუტიჩის საქალაქო საბჭოს აღმასკომის თავმჯდომარემ. ჩვენც კარგად დაგვახასიათა და

ჩვენი ამენებული კვარტალიც. მოსმენილთ კმაყოფილმა ბორის შერბინამ შეკრებილთ ასეთი რამ უამბო:

— ერთხელ საქართველოში მიმიწვიეს. შემოდგომა იყო. ჩემმა ქართველმა კოლეგამ კახეთში წამიყვანა. ეს ვაზისა და ღვინის მხარეა. მანქანით მივდივართ. ერთიძეორის მივოლებით ვკითხულობ ვაზის გასწვრივ ჩარიგებულ წარწერებს — „მანაავი“, „კარდანაახი“, „გურჯაანი“, „მუკუზაანი“, „წინანდაალი“ (ბორის შერბინა სწორედ ასე, წამღერებით წარმოთქვამდა სოფლების სახელებს). ჩემს კოლეგას ვუბნები, რა გჭირთ ქართველებს, სოფლებისთვისაც ამ მშვენიერი ღვინოების სახელები რომ დავირქმევიათ-მეთქი, იმან გაიცინა, სოფლებს კი არა, ღვინოებს ჰქვიათ სოფლების სახელებიო.

რაც კახეთში ვნახე, არასოდეს დამავეწყვებო — აგრძელებს იგი... ეს იყო ნამდვილი საოცრება: როგორი სითბოთი იღებენ სტუმრებს, რა სასოებით უვლიან ვენახებს, ეფერებიან ღვინოს — მართლაც ბუნების სასწაულს! როგორ ხდიან ჭაჭას, ამ არაჩვეულებრივ სასმელს. მაგრამ ყველაფრის გვირგვინი მაინც პურმარაილი იყო. ვუყურე მწვადის შეწვას. ჩვენ მწვადი შეშწვარი ხორცი გვეკონია, არადა, ეს მთელი ხელოვნებაა! ვნახე, როგორ დაჭრეს ხორცი, როგორ შეანელეს, წამოაგეს შამფურებზე და წვაენდნენ, როგორ დატრიალებდნენ და უმარჯვებდნენ ნაკვერჩხალს! ახლა თონეში პურის გამოცხობა? იქით პურის სურნელი ტრიალებდა, აქეთ მწვადის სუნი ვკვებრუებდა, მასპინძლები კი თავანკარა ღვინით საესე ფიალებს გვთავაზობდნენ... ჩემი თავი ზღაპარში მეგონაო...

ღარბაზი ახმაურდა: მწვადის, ჭაჭისა და ღვინის ხსენებამ ყველა გაახალისა და მადაზე მოიყვანა.

სანამ ჩერნობილში წავიდოდი, ჩვენმა სამმართველოს უფროსმა თბილისში დამირეკა, სლავუტინში ქართველებმა ახალგაზრდული კაფე-ბარი გახსნეს, მთელი ოჯახი ემსახურება. თუ ქართულ ღვინოებს გამომიგზავნით, შერბინას ვთხოვოთ და ეგებ კომისიის წევრებსაც ვაჩვენოთ. დავებენ, რომ იმ

კაფე-ბარისთვის შენობა სწორედ ჩვენმა სამმართველომ ააგო. რამდენიმე ყუთი „ქინძმარაული“ და „ხვანჭკარა“ გაუფუჭხანჭნო. როცა შჩერბინამ საქართველოში სტუმრობა გაიხსენა, სამმართველოს უფროსი გვერდით მეჯდა. გახარებულმა მითხრა, კარგი მომენტია, ვთხოვოთ და კაფეში წავიყვანოთო.

— წამობრძანდით და ჩვენი კვარტალი დაეთვალიეროთ, — შევთავაზე ბორის ევლოკიმოვიჩს. ჩემი წინადადება ჭკუაში დაუჯდა. თათბირის დასრულების შემდეგ მანქანებში ჩავსხედით და წავედით. ერთ დამთავრებულ სახლში შევედით. ნახელავი მოგვიწონეს და შეგვაქეს. აქ ჩემს თანამემამულეებს კაფე-ბარი გაუხსნიათ და გუშინ ახალგაზრდული ქორწილიც გადაუხდიათ... ხომ არ გვენახა? — შევთავაზე კომისიის თავმჯდომარეს. რატომაც არაო, — ხალისით დამთანხმდა. ყველანი წავედით.

კაფე-ბარის პატრონებმა შესანიშნავი სუფრა დაგვახვედრეს. ოჯახის ხუთივე წევრი გემასპინძლობდა — ცოლი, ქმარი, შვილები, რძალი. ბზინავდა იქაურობა! როგორ ჩაიარაო ქორწილმა, დაინტერესდა შჩერბინა. როცა პასუხი მოისმინა, გაუხარდა: ახალი ქალაქი უკვე სისხლსავსე ცხოვრებით ცხოვრობს, ქორწილებსაც კი იხდის!

მასპინძლებმა სუფრასთან მიგვიწვიეს და ჭიქები ღვინით შეავსეს. პირველი სადღევრძელო ბორის შჩერბინამ წარმოსთქვა: დალოცა სლაუტიჩი, მისი მშენებლები, ახალგაზრდა წვეილი, ბედნიერი ცხოვრება უსურვა მათ. მერე ატომური ენერგეტიკის მინისტრმა ასწია სასმისი, იმას უკრაინის მთავრობის თავმჯდომარის მოადგილემ მიბაძა. სადღევრძელო ვთქვი მეც.

ბორის შჩერბინაც და მისი კომისიის წევრებიც კმაყოფილები იყვნენ.

სლაუტიჩმა, რომელსაც ამდენი ენერჯია, მონდოშება და სახსრები შევალეთ, ვერ გაამართლა. თუმცა, ეს მშენებელთა ბრალი არ იყო. აღმოჩნდა, რომ სახელისუფლებო ორგანოებმა ამ ადვილზე ქალაქის აგების გადაწყვეტილება ნაჩქარევად

მიიღეს. როცა სლავუტინის მშენებლობა უკვე მთავრდებოდა, სამთავრობო კომისიის ერთ-ერთ სხდომაზე შეიქმნა კომისია ერთი კომისია, რათა დაედგინა, მომავალში ახალ ქალაქსა და მის მცხოვრებლებს რაიმე საფრთხე ხომ არ დაემუქრებოდათ. ახალ კომისიას თავმჯდომარეობდა საკავშირო ჯანმრთელობის დაცვის მინისტრის მოადგილე (ქალბატონის გვარი სამწუხაროდ არ მახსოვს).

სამთავრობო კომისიის ერთ-ერთ სხდომაზე ამ ქალბატონმა წარმოადგინა ჯანმრთელობის დაცვის კომისიის დასკვნა. სავალალო და საგანგაშო იყო იგი, კომისიის წევრებს თავზარი დაეცათ! მოხსენება მეც მოვისმინე. აღმოჩნდა, რომ უსაფრთხოებისათვის საკმარისი არ იყო არც ის 50 კილომეტრი რადიუსის აკრძალული ზონა, არც 20 მეტრის სიგანის გამდინარე წყლის არხი, რომელიც გარშემო უვლიდა ქალაქს, არც ნარგავების გადაბეღვა და შეწამვლა, არც მოჭრილი მცენარეული საფარის გატანა და დამარხვა, არც სხვა ღონისძიებები...

შჩერბინა განრისხდა. ქალაქის მშენებლობა დასასრულს უახლოვდება, ბევრი ოჯახი უკვე აქ ცხოვრობს. როგორ შეხვდება ამ ცნობას მთავრობა? თვითონ რატომ წინასწარ არ გაეცნო კომისიის დასკვნას?

მე მგონი, უპირველესად საკუთარ თავზე ჯავრობდა, მერე — კომისიის თავმჯდომარე ქალბატონზე, ასეთ საშინელებებს ფარდა რომ ახადა!

მომავალი საფრთხეების თავიდან ასაცილებლად ხელისუფლებამ მრავალი დამატებითი ღონისძიება განახორციელა, რამაც დანახარჯების დიდი ზრდა გამოიწვია. სლავუტინში ხალხი მაინც ჩაასახლეს. მოგვიანებით, ბევრი ოჯახი აიყარა და წაიღ-წამოვიდა. დარჩნენ ისინი, ვისაც წასვლის საშუალება აღარ ჰქონდათ და ბედს მინებდნენ.

მოგვიანებით, ბორის შჩერბინა ჩერნობილში მიღებულ რადიაციულ დასხივებას ემსხვერპლა.

1987 წლის 8 დეკემბერს, შუალამისას, ბინაზე მინისტრის საქართველოს მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის პირველი მოადგილე ზურაბ ჩხეიძე... ეს წუთია, ბიუროს სხდომა დამთავრდა, სომხეთის მიწისებრასთან დაკავშირებით შექმნილი საგანგებო შტაბის ხელმძღვანელად დაინიშნეთ და სასწრაფოდ ლენინაკანში უნდა გაემგზავროთო. თან მიხსნის, რომელი გზით უნდა წავიდე. თურმე, ჩემთვის ცნობილი ყველა გზა ტანკებსა და ბეტეერებს გადაუკეტაუთ, ვინაიდან ლენინაკანსა და სპიტაკს უამრავი ხალხი მიაწყდა და სამხედროებმა წესრიგის დაცვა ამ მეთოდით გადაწყვიტეს.

ზურაბ ჩხეიძემ ისიც მითხრა, რომ საკავშირო და ადგილობრივი შტაბები ლენინაკანის უშიშროების სამმართველოს შენობაში იყო განთავსებული – მიწისებრას მხოლოდ ეს ორსართულიანი შენობა გადაურჩა. მეც იქ უნდა გამოვცხადებულეიყავი.

– რა დავალებასაც მოგცემენ, იმას შეასრულებთ. ჩემთან ყოველდღე გექნებათ კავშირი უშიშროების „ვერეთი“. თუ ვინდათ, მანქანას გამოგიგზავნითო...

მანქანაზე უარი ვუთხარი, რადგან ჩემი მყავდა, თანაც – ტელეფონით აღჭურვილი.

– პო, აი, კიდევ რისი თქმა მინდოდა: იქ ყველა შიდა კომუნიკაცია მწყობრიდან არის გამოსული, ამიტომ სასმელი წყალი წაიღეთ. კარგი იქნება, საჭმელსაც თუ გაიყოლებთ.

ამ მეგობრული რჩევისთვის მერე ბევრჯერ მადლიერების გრძნობით ვიხსენებდი ბატონ ზურაბს. იგი რომ არა, უძძიმეს მდგომარეობაში აღმოვჩნდებოდი.

ლამის ორის ნახევარი იყო. მანქანა გამოვიდაზე, თბილად ჩავიცვი, სარდაფიდან ერთი ყუთი „ბორჯომი“ ამოვიტანე. ავიღე ორი ბოთლი კონიაკი, პროდუქტები. ამასობაში მანქანაც მოვიდა. მძღოლი ეროვნებით სომეხი იყო, კარგად იცოდა

გზები და ლენინაკანამდე გზის გაგნება არ გაგვჭირვებია.

ლენინაკანის შესასვლელი ტანკებს ჰქონდა გადაკეტილი ავტომატიანი ჯარისკაცების კორდონს აუარებელი ხალხი და მანქანები მიწვდომოდა, ირგვლივ ისმოდა ქვითინის ხმა. გაგვარერეს. გადავდი და წარვუდექი, საქართველოს შშენებლობის მინისტრის პირველი მოადგილე და საგანგებო შტაბის ხელმძღვანელი ვარ-მეთქი, ჯარისკაცებს კი არაფრის გაგონება არ სურთ! ჯერ ისევ ბნელა. აღარ ვიცი, რა გზას დავადგე. მოულოდნელად აკადემიიდან ჩემს მეგობარს იური მატკინს გადავაწყფი. მაშინ იგი საკავშირო საგვემო კომიტეტის თავმჯდომარის მოადგილედ მუშაობდა. რომ დამინახა, ლამის შეიშალა! გადამეხვია. არ მიშეებენ-მეთქი, შევჩივლე, არც მე მიშეებენო, „დამამშვიდა“. მერე ვილაც მოძებნა, თურმე, სომხეთის საგვემო კომიტეტის თავმჯდომარის მოადგილე, რომელიც მის შესახვედრად მოსულიყო. როგორც იქნა, ორივენი სამხედროების „კლანჭებიდან“ დავკვიხსნა.

მეც და მატკინიც შტაბისაკენ გავეშურეთ. საშინელი სურათი დაგვხვდა: პირველი სართული იატაკზე მწოლიარე ქალებითა და ბავშვებით იყო სავსე. ძლივს გავიკვლიეთ მათ შორის გზა და მეორე სართულზე ავედით. იქ დაგვხვდნენ პარტიის სომხეთის ცეკას მდივანი კარმენ ლამბარიანი და „სახმშენის“ თავმჯდომარე ვარტკეს არწრუნი, რომელსაც კარგად ვიცნობდი, ახალი ჩამინებულები იყვნენ, დაქანცულები და მისავათებულები. გააღვიძეს. წარვუდექი და ვუთხარი, რაც შეგვიძლია დაგეხმარებით-მეთქი. გაიხარეს. თქვენ ჯერჯერობით ჩამოსულთაგან პირველები ხართ და ამჟამად ყველაზე მეტად ტექნიკა და სპეციალური მაშველები გვჭირდებაო.

მოგვიანებით სხვა რესპუბლიკებიდანაც ჩამოვიდნენ. არსად ჩანდნენ მხოლოდ აზერბაიჯანელები... მიზეზი ყველამ ვიცოდით: არც ისე დიდი დრო იყო გასული, რაც მათ ბაქოდან სომხები გამოაძევეს – დაწყებული იყო ყარაბახის კონფლიქტი...

ამასობაში გათენდა. დავურეკე ზურაბს. ვითარება ავუხსენი.

ისიც ვუთხარი, რისი ვაკეთებაც იმყამად იყო აუცილებელი. ჩვენ ტყიბულში, ტყვარჩელსა და ჭიათურაში კარგად ვიცი ვილი და გაწვრთნილი სამთო მაშველთა ჯგუფები შესანიშნავი პროფესიონალები, გამბედავი ბიჭები იყვნენ. ისინი უნდა ჩამოგვეყვანა, რათა ნანგრევებში მოყოლილი ხალხი გვეხსნა. ვთხოვე, რომ გამოევზავნათ დიდი კარვები, ლოგინები, საველე სამზარეულო, შეშა, ნახშირი, ცისტერნებით – საწვავი და სასმელი წყალი, შეძლებისდაგვარად – კვების პროდუქტები – მაკარონი, ბრინჯი, კონსერვი, ძეხვი, პური...

დამპირდა, რაც ვჭირდებათ, სასწრაფოდ მიიღებთო. ასეც მოხდა.

ჩვენი ხალხის მისაღებად და დასაბინავებლად სტადიონზე უსაფრთხო ადგილიც მოვაშადათ.

გამაფრთხილეს, სალამოს ხუთ საათზე შტაბის სხდომაა, შტაბს ბორის შჩერბინა ხელმძღვანელობსო.

შტაბში დანიშნულ დროს გამოვეცხადდი. იქ, ძირითადად სომხეთის ხელმძღვანელები იყვნენ. დენი არ იყო და სანთლები აენტოთ. ცოტა ხანში შემოვიდა მალალი, წარმოსადეგი გარეგნობის გენერალ-პოლკოვნიკი. მომესალმა და ჩემს გვერდით დაჯდა. როგორც მოგვიანებით შევიტყვე, იგი ამიურკაკასისის ჯარების ახალი სარდალი იგორ როდიონოვი იყო. მალე შემოგვიერთდა სხვა სამხედროც – გენერალ-ლეიტენანტი იური კუზნეცოვი, სომხეთში განლაგებული ჯარების სარდალი. შჩერბინამ ორივე მათგანი წარმოგვიდგინა, მერე კი თქვა:

– მითხრეს, რომ საქართველოდან უკვე ჩამოვიდნენ...

შემომხედა. მიყურებს, მიყურებს, თითქოს რაღაცას იხსენებს.

– თქვენა ხართ? გმადლობთ, ასე ოპერატიულად რომ გამოეხმაურეთ მეზობლების გასაჭირს! – თან ისევ მაკვირდება: – ჩვენ ხომ სადღაც შევხვედრივართ ერთმანეთსო...

– სლაუტინში, ბორის ევლოკიმოვიჩ! – ვუპასუხე.

– ოო, ყველაფერი გამახსენდაო.

მოვალეობის ტვირთის სიმძიმეს კარგად ვგრძობდით. მთელი სხდომის მანძილზე დაძაბულები ვისხედით — ვველვას სახე ჩამოსტიროდა...

შწერბინამ მკითხა, თუ რას ვაპირებდი... მოვახსენე, რომ უკვე ვესაუბრე საქართველოს მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის პირველ მოადგილეს ზურაბ ჩხეიძეს, მიღებული იყო სათანადო ზომები, ტვირთი დაძრულია და მაშველებსაც წუთიწუთზე ველოდებით. მინდა, რომ ბანაკი სტადიონზე გავშალომეთქი, — დავამატე.

— სანამ თქვენები მოვლენ, სამხედროების დახმარება ხომ არ გჭირდებათ — როდინოვზე და კუზნეცოვზე მიმითითა. ორივემ მზადყოფნა გამოთქვა და დილის შვიდი საათისთვის სამხედრო ბაზაში მისვლა მთხოვეს.

შწერბინამ თათბირი ძალე დაამთავრა და გაგვაფრთხილა, ღამის ორ საათზე ისევ შევიკრიბებითო. საერთოდ, ასეთი გრაფიკით ვმუშაობდით.

ამასობაში საქართველოდან ტვირთიც მივიღეთ და მაშველთა რაზმებიც ჩამოვიდნენ. ისინი ოპერატიულად გავანაწილეთ და დავალუბებიც მივეცით — სამაშველო სამუშაოებზე გავაგზავნეთ. ეს ყველაფერი მოვახსენე შწერბინას, რითაც კმაყოფილი დარჩა.

სხვათა შორის, არც უცხოეთმა დააყოვნა — მაშველები 17 ქვეყნიდან ჩამოვიდნენ. იმათმა ძალებმა გამაოცეს, ისე ჰყავდათ გაწვრთნილები. თვალი მომტაცა მაშველთა აღჭურვილობამაც. ასეთ სპექტანსაცმელზე მაშინ ჩვენებს ოცნებაც კი არ შეეძლოთ...

როგორც გენერლებს დავპირდი, დილის შვიდ საათზე სამხედრო ნაწილში მივედი. თან მახლდა სამინისტროს მექანიზაციის სამმართველოს უფროსი ჯუმბერ შენგელია, არაჩვეულებრივი ადამიანი და საქმიანი კაცი. თავანწირულად მუშაობდა სამწუხაროდ, ამას ვერ ვიტყვი თამაზ ვაშაძეზე, რომელიც რამდენიმე დღის შემდეგ ველარსად ვნახე, ჩუმაღ

გამოპარულიყო... (მოგვიანებით, ზეიად გამსახურდიას დროს იგი ქალაქის მერად მოგვევლინა) სამხედროებმა კარგად შეგვიღიეს, გვასაუზმეს. მოგვეცეს კავშირგაბმულობის საშუალებები: კარვები, ლოგინები, ქვანახშირი, სველესი სამზარეულოები... მერეც აქტიურად გვეხმარებოდნენ. სამწუხაროდ, შემდგომი წლების ტრაგიკული მოვლენების დროს, როდღონოვიც და მისი სხვა კოლეგებიც ისე ამაზრზუნად მოიქცნენ, ყველაფერი, თუ კი რამ მათგან სიკეთე გვახსოვდა, ხელის ერთი მოსმით წყალში ჩაყარეს...

დაიწყო მოვლენები, ასეთ რთულ სიტუაციას რომ ახლავს ხოლმე – მაროდღიორთა რამდენიმე ჯგუფი დააკავეს. ყოველ ლაშე რამდენიმე ჯგუფს ვიჭერთო, შტაბის სხდომაზე განაცხადა საბჭოთა კავშირის შინაგან საქმეთა მინისტრის პირველმა მოადგილემ. მაროდღიორობდნენ ძირითადად სომხები.

ამაყი ვიყავი, რომ ამ საშინელ ცდუნებას არც ერთი ქართველი არ აპყოლია! ჩვენებმა ბოლომდე პირნათლად და ვაჟკაცურად მოიხადეს თავიანთი ვალი მეზობლების წინაშე.

ქართველების თავგანწირვას და სიკეთეს, ხშირად მდღიერებით აღნიშნავდნენ სამთავრობო თათბირებზეც და ადგილობრივი მოსახლეობაც.

აფხაზეთიდანაც ჩამოვიდა სომეხთა ბრიგადა ვილაც ტან-მორჩილი, ჯუჯა კაცის მეთაურობით. რასაც დაგვაველებთ, ყველაფერს გაეაკეთებთო, – რიზიანად განმიცხადა. ნანგრევების გასუფთავება დაგვაგაღე – ყველაზე საშური ეს საქმე იყო, ხალხი უნდა გადაგვერჩინა. საღამოს პრეტენზიები წამომიყენეს, მძიმე საშუალოა, იქნებ სხვაგან გაგვამწწესოთო. საქართველოდან 600 კაცი მაინც მუშაობდა და ერთი შენიშვნა არავის მიუღია, ესენი სულ ოცდაორნი იყვნენ და ლამის თავი წამჭამეს! სტადიონზე, ჩვენს შტაბში დავტოვე, პროდუქტს, წყალს, ნახშირს მიიღებთ და საჭმელს მოამზადებთ-მეთქი. მაშველებს დღეში მხოლოდ დილა-საღამოს ვაჭმევდით. ვერც ამას მოაბეს თავი, რამდენჯერმე ხალხი მშვიერი დავკვიტოვეს.

მესამე დღეს კი, დილით, აღარავინ დამხვდა — ყველანი თქლებულიყვნენ“...

აი, ასე დაეხმარნენ მოძმე სომხებს აფხაზეთის სომხები.

ერთხელ, ლენინაკანში, ღამის თათბირზე მისულმა, ფრუნ-ზიკ მკრტიჩიანი შევნიშე. კუთხეში იდგა და ხმაძალდა ტირო-და... აღმოჩნდა, რომ მისი დის ოჯახი ნანგრევებში ჩამარხუ-ლიყო... მსახიობი დახმარებას ითხოვდა. შჩერბინამ ეს საქმე მე მომანდო. ძალიან ბნელოდა და ვერაფერს გავხდით. დილით უთენია დახმარებისათვის ფრუნზიკა ჩვენთან, სტადიონზე მო-ვიდა. სამაშველო საბუშაოები ისევ განვაახლეთ. სამწუხაროდ, მხოლოდ ერთი ბავშვის გადარჩენა შევძელით, ოჯახის სხვა წევრები დაიღუპნენ...

ჩვენ მსგავსი ნგრევა არასოდეს გვენახა! ცხადია, შეძრწუ-ნებულები ვიყავით. ამ უძძიმესი ტრაგედიის თვითმზილველი ადამიანები ნანგრევებთან „შეშლილი“ სახეებით იდგნენ. უძვირ-ფასესი ახლობლები დაკარგეს და მწუხარებასთან ვერაფერს გახდნენ... მათი ხილვა ცულ დღეში გვაგდებდა. ხშირად თავს ვერ ვერუოდით და ცრემლიც გვდიოდა.

საითაც გაიხედავდი, მწევანედ, ცისფრად, წითლად და თეთ-რად შეღებილი კუბოები მოჩანდა. სტადიონზე, ჩვენი კარვების გარშემო, კუბოების ნამდვილი კედელი იყო აღმართული. მი-ჰქონდათ მანქანებით, საზიდრებით, „დროვებით“, ხელით...

ერთხელ ერევანში მიმიწვიეს. გავოცდი, როცა დიდი უბე-ღურების სათანადო გამოძახილი იქ ვერ შევნიშნე. რესტორანში ხალხი ჩვეულებრივად ქეიფობდა, მუსიკაც უკრავდა.

ერევანში თათბირი საბჭოთა კავშირის მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარემ ნიკოლოზ რიჟკოვმა ჩაატარა. ესწრებოდნენ იაზოვი, შჩერბინა, ბატალინი, სომხეთის პარტიული და საბ-ჭოთა ხელმძღვანელები, სხვა პასუხისმგებელი პირები. ითქვა, რომ მიწისძვრის ზონაში დაზიანებული მაღლივი შენობების აღდგენას აზრი არ ჰქონდა — ისინი უნდა დაეწვრიათ. . . დღითა და ღამით ისმოდა მძლავრი აფეთქებები.

შემზარავი სანახავი და მოსასმენი იყო. მძიმედ განვიცდიდი - მე ხომ შენებას ვიყავი მიჩვეული და არა ნერვულ ერთხელ, ღამის თათბირის შემდეგ, შჩერბინა მოულოდნელად მეკითხება, სად გვინათო. ვუპასუხე, სტადიონზე, მძლოლთან ერთად, ჩემი სამსახურის მანქანაში - მეთქი.

- მერედა, რატომ? რკინიგზის სადგურში „СВ“-ს ვაგონებში ჩამოაყენეს, იქ მოისვენეთო...

მართლაც გამომიყვეს ერთი კუპე. დალლილს მალე ჩამეძინა. კარზე კაკუნმა გამომადგვიდა. ვხედავ, შჩერბინას თანაშემწე ბორის მოტივილოვია.

- ბოდიშს გიხდით, მაგრამ თქვენს იქით გზა არა გვაქვს - მთელი დღეა, პირში არაფერი ჩავკვსელია. ხომ არაფერი გქნებათო?

იმ დღეს ყუთებით მანდარინი მივიღეთ. ორი ძეხვი და ბოთლი კონიაკიც მქონდა. შეეთავაზე. გახარებული წავიდა. ცოტა ხანში ისევ მომიკაკუნეს, ბორის ველოკიმოვიჩი ვთხოვთო. წავედი. სანამ ის ბოთლი არ გამოვცალეთ, არ გამომიშვა.

ჩინებულია - მანდარინი, „სერვილადი“ და კონიაკი! მეორე დღით შჩერბინა „პერონზე“ იდგა და მელოდა, კიდევ ერთხელ მადლობა რომ გადაეხადა...

გავიცანი უკრაინის სახელმწიფო მომარაგების თავმჯდომარე, შემდეგ - საბჭოთა კავშირის სახელმწიფო მომარაგების თავმჯდომარე და საკავშირო მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის მოადგილე პავლე მოსტოვოი. მას ჩემს გვერდით კუპეში ეძინა.

სპიტაკში საგანგებოდ ჩამოსულ ვუძმერ პატიაშვილსაც შევხვდი. თავფეხიანად ტალახში ვიყავი ამოგანგლული. მანქანა გააჩერა და გადმოვიდა, ომარ, შენა ხარ? ძლივს გიცანი. საქმე როგორ მიდის, ხომ არაფერი გჭირდებაო. ვუთხარი, ზურაბ ჩხეიძესთან ყოველდღიური კავშირი მაქვს და ის ოპერატიულად გვეხმარება-მეთქი. სპიტაკში ჩემთან ერთად იყო პარტიის ცენტრალური კომიტეტის ყოფილი მდივანი, მაშინ

საავტომობილო ტრანსპორტისა და გზების მინისტრი, ჩემი მეგობარი სანდრო გლურჯიძეც. დღე და ღამე შრომობდა. ლენინაკანში ვნახე უამრავი ქართველი ჟურნალისტი...

საქტელერადიოკომიტეტის თავმჯდომარე არმაზ სანებლიძე ჩამოსულიყო ტელეოპერატორ ამირან მურმანიძესთან და ტელერეჟისორ ზენონ კაციასთან ერთად. შევხვედი გაზეთ „საქართველოს რესპუბლიკის“ ახლანდელ მთავარ რედაქტორს ალექო ასლანიშვილს, საქტელერადიო კომიტეტის ჟურნალისტებს მერაბ ბერაძეს და მარკ რიკინს, რომლებმაც ინტერვიუ მოხოვეს და, მიუხედავად დიდი მოუცლელობისა, მათთვის უარი არ მითქვამს...

ელცინი თბილისს ორჯერ სტუმრობდა და ორივეჯერ შევხვდი. მოსკოვის ქალაქკომის პირველ მდივნად ახალი დანიშნული იყო, პირველად რომ გვეწვია. შავი ზღვისპირეთში ცოლთან – ნაინა ივანოვნასთან და ოჯახთან ერთად ისვენებდა... ისინი თბილისის სანახავად ჩამოვიდნენ.

1985 წლის ზაფხულის კვირა დილით პარტიის ცეკადან დამირეკეს, ჯუმბერ პატიაშვილს სურს, რომ სტუმრები ქორწინების სასახლეში მიიყვანოსო. დავურეკე დირექტორს, მოეზადეთ-მეთქი. ასეთ ღონისძიებებს მიჩვეულები ვიყავით და დიდი მოზაადება აღარც კი გვჭირდებოდა. სტუმრებს ახლდნენ ჯუმბერ პატიაშვილი, ბორის ნიკოლსკი და ოთარ ჩერქეზია. ეს ის პერიოდი, როცა მთელს ქვეყანაში „ბობოქრობს“ ლიგანოვის ცნობილი ანტიალკოჰოლური კამპანია. სანახავი რომ ნახეს და მოსასმენი მოისმინეს, სტუმრები ფურშეტის მაგიდასთან მივიწვიეთ. ელცინმა სხვადასხვა შეფერილობის ჩარიგებულ ბროლის გრაფინებს თვალი შეავლო და იკითხა, ესენი რა არისო. ხილის წვენებია – მეთქი.

– მერე, განა ქართველები ქორწილებს უშამპანუროდ და უღვინოდ, ხილის წვენებით იხდითო – იკითხა, ცოტა არ იყოს, ნირწამხდარმა.

ოთარ ჩერქეზიას გადაუვლაპარაკე, სასმელებს შემოვიტან-მეთქი. შემოიტანეო. ნიკოლსკიმაც კვერი დაგვიკრა, რა მოხდა, თითო ფუფერი შამპანური, რომ სტუმრებს შევთავაზოთო. ამასობაში ჯუმბერიც მოგვიახლოვდა. რაშია საქმეო, იკითხა. აკუხსენით, რას და რატომ ვაპირებდით.

– სულ შენი ოინებიაო, – გადმოშხედა და გაგვშორდა.

ერთი ყუთი-მეთქი და სამი შემოიტანეს! ელცინმა შამპანური რომ დაინახა, თვალები გაუბრწყინდა.

– მალადცი, რებიატა, მალადცი! – წამოიძახა. მერე ცოლს მიუბრუნდა: – Наина, ты помнишь, где мы расписались? В

полуподвале! А здесь как чудесно – настоящий дворец! Всё блесит.

ამასობაში შამპანურის ბოთლებს ბათქაბუთი ფუფერები შეავსეს. ელცინმა ორ ფუფერს დაავლო ხელი, ერთი მეუღლეს მიაწოდა, მეორე მალლა ასწია და სადღევრძელო წარმოსთქვა.

ორი თუ სამი ფუფერი დაღია. ერთობ გახალისდა.

ასე „დაგვარღვევინა“ ელცინმა ლიგაჩოვის ცნობილი „უკაზი“.

მეორედ თბილისში 1989 წლის 9 აპრილის შემდეგ ჩამოვიდა. ტრაგედიასთან დაკავშირებულ საკითხებში გარკვევა სურდა. მაშინ საბჭოთა კავშირის „სახმშენის“ თავმჯდომარის პირველი მოადგილე და საბჭოთა კავშირის მინისტრი იყო.

იმ დროს ელცინი, როგორც ოპოზიციონერი, მოსკოვის ქლაქკომის მდივობიდან გაათავისუფლეს: მოსკოვის პლენუმზე სასტიკად გააკრიტიკა მიხეილ გორბაჩოვის მეუღლე რაისა მაქსიმოვნა, „– ხშირად მირეკავს და მავალდებულებს, ეს პიროვნება გაანთავისუფლე, ეს კი დანიშნეო. ამან უკვე სისტემატური ხასიათი მიიღო, რაც მახინჯი გამოვლინება და კადრების შერჩევაში უხეში ჩარევააო“, – აღნიშნა ელცინმა თავის გამოსვლაში.

ქვეყნის ხელმძღვანელთა ოჯახის წევრების ასეთ ღია კრიტიკას მაშინ მიჩვეულები არ იყვნენ. ელცინი ციმბირელი კაცი იყო, ციმბირელები კი პირდაპირი, ალალი და სტუმართმოყვარე ხალხია (სხვათა შორის, რიეკოვი, ზაიკოვი, ლიგაჩოვი, რიეოვი და დოლგინიც ციმბირელები იყვნენ)... დიდ დროს არ გაუვლია და ელცინი გადააყენეს. ეს მისთვის საშინელი დარტყმა იყო. გულმა უმტყუნა და თითქმის ექვსი თვე ლოვინად ჩავარდა. მდგომარეობიდან გამოსული, ზემოხსენებულ თანამდებობაზე დანიშნეს.

ერთ შაბათ საღამოს ზურაბ ლაბახუამ ბინაზე დამირეკა, ომარ ალექსანდროვიჩი, ხვალ ათ საათზე ჩემთან მოდიო, ბო-

რის ელცინია ჩამოსული, 9 აპრილის ამბებთან დაკავშირებით. მოვლენ აგრეთვე გურამ მირიანაშვილი, ნიკოლოზ ხეველი და ბორის სარალიძე. შევხვდეთ, ვისაუბრებთ, მერე კი ვისადიღებთ...

ათს ათი წუთი აკლდა, მინისტრთა საბჭოში, ახლანდელ პარლამენტის შენობაში რომ მივედი. მოვიდნენ გურამი, კოლია და ბორისი. ლაბახუას თანაშემწე ნუგზარ ჩანტლაძე გვეუბნება, ბორის ელცინი დიდი ხნის მოსულია, ცხრა საათიდან მიმდინარეობს შეხვედრა.

ყველას გვიკვირს: ნუთუ ლაბახუამ მოგვატყუა? თუ მოგვატყუა, რატომ? რისთვის დაგვიბარა, თუ არ ვჭირდებოდით?

– უთხარი, რომ აქა ვართ, – მივმართე ჩანტლაძეს.

ნუგზარი, ზურაბის კაბინეტიდან გამოვიდა თუ არა, ოთხივენი შევედით. ელცინი წამოდგა და ხელი ჩამოგვართვა. მივხვდით, საუბარი უკვე დამთავრებული იყო. ჩვენი თანდასწრებით ზურაბ ლაბახუამ ირონიულად ასეთი რამ უთხრა სტუმარს:

– Борис Николаевич, Вам лучше активно заняться научно-техническим прогрессом. У нас в этой части много проблем.

ელცინი, რა თქმა უნდა მიუხვდა ცინიკურ ნათქვამს და სახე მოეღუმა. არც ჩვენ გვესიამოვნა – სტუმრის ასეთი ტონით დამოძღვრა.

არ ვიცოდით, რაზე ისაუბრეს, მაგრამ მივხვდით, საქმიანი არ იქნებოდა ის საუბარი.

ბორის ელცინი წამოდგა. დარჩენას აზრი აღარ ჰქონდა. კაბინეტიდან რომ გადიოდა, ვიფიქრეთ, ჩვენც ხომ არ გავყოლოდით. ლაბახუამ ხელით გვანიშნა, დამელოდეთო. თვითონ სტუმარი ცოტაზე გააცილა. ელცინს ორი კაცი ელოდებოდა. ლაბახუა გამობრუნდა და კაბინეტში შევევიძღვრა.

– Пошел он...на хер!! Пусть займется своим делом.

არ დამჯდარა, ისე მოგვიბოდიშა, ოჯახებს კვირა დღეს

ტყვილად მოგწყვიტეთ, წადით და თქვენს საქმეს მიხედეთ.

ბორის ელცინი საგანგებოდ ჩამოვიდა თბილისში აპრილის ტრაგედიასთან დაკავშირებით. ამით მან გამოხატა საქართველოსადმი თავისი თანაგრძნობა და თანადგომა. სამწუხაროდ, ხელისუფლებიდან მას არაეინ შეხვედრია, ყველა მოერიდა როგორც ოპოზიციონერს. ეს მისია დააკისრეს ზურაბ ლაბაზუს, საკავშირო „სახმშენის“ პირდაპირ დაქვემდებარებაში მყოფ თანამდებობის პირს. მან კი თავისი ცინიზმით და იქედნური დამოკიდებულებით შეურაცხყო სტუმარი, რომელიც, რა თქმა უნდა, ასეთ დახვედრას არც მოელოდა და არც იმსახურებდა. წავიდა ნაწყენი და შეურაცხყოფილი...

ზურაბმა არც ჩვენ მოგვცა სტუმართან შეხვედრისა და გამასპინძლების საშუალება.

ელცინთან ჩემი შესაძვე შეხვედრა მოსკოვში შედგა, „სახმშენის“ კოლეგიაზე. ერთად ვიყავით მე, გურამ მირიანაშვილი და საშენ მასალათა მრეწველობის მინისტრი, ახლანდელი საგარეო საქმეთა მინისტრის მამა ნოდარ გრიგოლის ძე ვაშაძე. ორივესთან დიდი ხნის კარგი და საქმიანი ურთიერთობა მქონდა. შესვენებაზე ბორის ელცინი მომიახლოვდა. სახეზე ძალიან ცუდი ფერი ედო: — თქვენ ხომ საქართველოს მშენებლობის მინისტრის პირველი მოადგილე ხართ? — მკითხა. დადებითი პასუხის მიღების შემდეგ მეუბნება:

— მერე, რატომ ჩემთან არ შემოდიხართ, ნუთუ დახმარება არ გჭირდებათ?

— აუცილებლად მოვალ, ბორის ნიკოლაევიჩი! — ვუპასუხე.

მეორე დღეს დავაპირე შესვლა, მაგრამ მისაღებში იმდენი ხალხი ელოდა, ნემსი არ ჩავარდებოდა. თანაშემწემ მკითხა ვინ ბრძანდებითო? ვუპასუხე. ძალიან არის დაკავებული, იქნებ, სხვა დროს შემოიაროთო. ბორის ელცინი ამ დროსაც ოპოზიციაში გახლდათ და მე მგონი ის ხალხიც ალბათ მისი თანამოაზრეები იყვნენ. ათასი საქმე მქონდა და მერე ველარ მივედი.

ელცინთან ჩემს ურთიერთობას სხვანაირი გაგრძელება მოჰყვა. მეორე დღეს „სახმშენის“ თავმჯდომარე ბატალინმა, მასთან სულ სხვა საკითხებზე მისულს განა არ იცით, ელცინი ოპოზიციაში რომ არის? დღეს, ხუთ საათზე, ჩვენს კინოღარბაზში მხოლოდ კოლეგიის წევრებისთვის დოკუმენტურ ფილმს უჩვენებენ, როგორ დადის ელცინი ოლქებში – „გლუბინკაში“, ხელისუფლებას მწვავედ აკრიტიკებს და მის საწინააღმდეგო პროპაგანდას ეწევა... მოდით და ნახეთო...

უამრავი გადაუდებელი საქმე მელოდა, თან იმ საღამოს თბილისში უნდა გამოვეყრენილიყავი, ამიტომ მოვუბოდიშე, კინოფილმზე ვერ მოვალ-მეთქი. კარგით, მაგრამ იცოდეთ მასთან ურთიერთობას არ გირჩევთო, გამაფრთხილა.

მივხვდი, ელცინის მისაღებში ბატალინს თავისი „სტუკანი“ ჰყავდა და ჩემი იქ ყოფნის შესახებ იმან აცნობა.

საქმეში უკეთესად რომ გავრკვეულიყავი, ვიდრე მოსკოვს დავტოვებდი, აკადემიიდან ჩემს მეგობარს, ბატალინის მოადგილეს ლევ ზარუბკინს მივაშურე. იმანაც იგივე მითხრა, ელცინს მოერიდე, მასთან შეხვედრებს არ გირჩევო.

იყო მომენტები, როცა გულწრფელად ვნანობდი მათ რომ დავუჯერე: ვინ იცის, ქვეყნის სასიკეთოდ შემდგომში როგორ გამომადლებოდა ბორის ელცინთან სახლოვე.

ზემოთ რამდენჯერმე ვახსენე ჩემი მეგობარი ნოდარ ვაშაძე. მოსკოვში საკავშირო სახმშენის ერთ-ერთი კოლეგიის სხდომის შემდეგ, ნოდარმა მიგვიწვია მისი მძახლის აგარაკზე. მისი მძახალი, ანუ გრიგოლ ვაშაძის სიმამრი, იყო საბჭოთა კავშირის სახელმწიფო ბანკის მმართველი ვლადიმერ ალნი-მოვი. მან 10 წელიწადი იმუშავა ამ თანამდებობაზე. იმ დროს საბჭოთა კავშირში სულ ორი ბანკი ფუნქციონირებდა: ერთი – სახელმწიფო ბანკი და მეორე – მშენბანკი. პირველი აფინანსებდა საბიუჯეტო და დოტაციაზე მყოფ დაწესებულებებს,

მორე — მთელ სახალხო მეურნეობას. უზარმაზარი ავტორიტეტი ჰქონდა მთელ საბჭოთა კავშირში ალხიმოვის ნოდარმა თავის ვაჟს ქორწილი თბილისში ფუნქციონირის იმ დარბაზში, რომლის კედელს კოკა იგნატოვის შესანიშნავი პანო ამშვენებდა. ავადსახსენებელ წლებში, როცა ჩვენს ქვეყანაში სრული განუკითხაობა სუფევდა, დააზიანეს და გაძარცვეს ხელოვნების ეს შესანიშნავი ნიმუში.

იმ ქორწილში მეც ვიყავი მიწვეული.

გრიგოლ ვაშაძის ცოლი, ანუ ალხიმოვის ქალიშვილი, ერთ მშვენიერ დღეს ლონდონში გაემგზავრა მის მეგობარ ვაჟთან და მასთან დარჩა. როგორ არ ეცადა მამა, მაგრამ შვილი ბრიტანეთიდან ვერ დააბრუნა.

ნოდარს ორი ვაჟი ჰყავდა და მათ შორის გრიგოლი განსაკუთრებული ნიჭიერებით გამოირჩეოდა. ბევრი სხვა კეთილი თვისებითაც იყო იგი შემკული და, ალბათ, ამიტომ იყო, რომ ალხიმოვი თავის უკვე ყოფილ სიძეს გვერდიდან არ იცილებდა, შეილივით უყვარდა.

საყოფაცხოვრებო მომსახურების სამინისტროს საჭიროებისათვის გვჭირდებოდა უცხოური ვალუტა, რომელიც საკავშირო საგვემო კომიტეტს უნდა გამოეყო. რესპუბლიკის მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარემ დიმიტრი ქართველიშვილმა სათანადო წერილი გადმოძცა. შევხვდი საგვემო კომიტეტის თავმჯდომარეს ზურაბ ჩხეიძეს და დახმარება ვთხოვე. ეგ წერილი შენ გქონდეს, ზვალ მოსკოვში მივეფრინავ, შენც ჩამოდი და საგვემო კომიტეტში ერთად მივიდეთო — მითხრა.

გადაფერინდი და ბატონ ზურაბს სასტუმროში დაურეკე. საგვემო კომიტეტი იქვე, ორიოდ ნაბიჯზე იყო (ახლა იმ შენობაში სახელმწიფო დუმაა) და სასტუმრო „მოსკოვიდან“ ფეხით გადავედით. თავმჯდომარის მოადგილემ, ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორმა, საბჭოთა კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის წევრ-კორესპონდენტმა სტეპან სიტარიანმა თბილად მიგვიღო, წერილი წაიკითხა, რეზოლუცია დაადო და სამმართველოს უფროსს ტელეფონზე დაურეკა, ამხანაგები მოვლენ და დააკმაყოფილეთო.

მაშინ მთელს ქვეყანაში მძვინვარებდა ლიგაჩოვის „უკაზი“, რომელიც ალკოჰოლიანი სასმელების მოხმარებას მაქსიმალურად ზღუდავდა. ამ უგუნურმა და მოუფიქრებელმა ნაბიჯმა მთელი საბჭოეთის ეკონომიკას აუნაზღაურებელი ზარალი მიყენა. ჩვენს მასპინძელს აინტერესებდა, რა მდგომარეობა იყო საქართველოში. პირუთვნელად ვუთხარით, რომ ძალიან მძიმე მდგომარეობაა, რომ საშიშროება შეექმნა შევენახეობის მთელ დარგს და გლეხი თუ ღვინოს აღარ დაწურავს, მაშინ ვახსაც გაკაფავს. ღვინოს ის გასაყიდად კი არა, ძირითადად საკუთარი მოხმარებისთვის წურავს. ღვინო მისთვის ყველაფერია — ჭირიც და ლხინიც, მიმსვლელიც და მომსვლელიც, ქორწილიც და ძეობაც. ერთი სიტყვით, ცხოვრების წესია. გლეხ-

ებს უკვე ჩამოართვეს არყის სახდელი ქვაბები და იძულებული გახადეს, ჭაჭა გადაყარონ. ეს ხომ მისი ოჯახისთვის რაღაცეა...
ზარალია...

მოგვისმინა და ძალიან აღშფოთდა:

— Вино, мои дорогие, это же прекрасное средство для общения! Как можно грузинскому крестьянину запретить выращивание винограда! А чача! Это же не самогон — уникальный напиток!

ერთი სიტყვით, ამ გონიერმა კაცმა თანაგრძნობა გამოგვიცხადა.

მაგრამ, ვაი, რომ მისი ეს თანაგრძნობა საქმეს ვერ უშველიდა!..

ხომ ასე კარგად მიგვიღო კომიტეტის თავმჯდომარის მოადგილემ და ჩვენი თანდასწრებით სამმართველოს უფროსს მითითებაც მისცა, ამ უკანასკნელმა უფროსის დაეალებს შესრულებისგან მაინც თავი შეიკავა, მითხრა, „პოსმოტრიზო“ და... ხელცარიელი გამომისტუმრა. მეორე დღეს ზურაბ ჩხეიძე თავის საქმეზე იყო წასული. იძულებული გავხდი ისევ შვესულიყავი სიტარიანთან. მაშინვე აიღო ყურმილი და ჯიუტ ხელქვეითს არც მისაღმებია, ძალიან მკაცრი ტონით უბრძანა:

— Немедленно выделите валютное средство Грузии, согласно моей резолюции! — პასუხს არც დაუცადა, ყურმილი ისე დაუკიდა.

ამის მერე პირველი კატეგორიის ვალუტის გამოყოფის საკითხი სწრაფად მოგვარდა.

სტეპან სიტარიანთან ჩემი ურთიერთობა ამით არ დამთავრებულა, მოგვიანებითაც შეეხვდი ჩემი მეგობრის — ტუკი იაკობაშვილის ოჯახში. დამსწრეთ მოუყუყვე, როგორ დაგვეხმარა ის, და ვველას თანდასწრებით კიდევ ერთხელ დიდი მადლობა გადაუხადე.

იური ბატალინი – საბჭოთა კავშირის „სახმშენის“ მფლობელი, იმავდროულად საბჭოთა კავშირის მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის მოადგილე იყო. საქართველოში მის ერთ სტუმრობას მინდა შევეხო. თბილისში, მშენებლობის სამინისტროში გვეწვია. რესპუბლიკის უმაღლესი ხელმძღვანელობაც მოვიდა. დიდ სააქტო დარბაზში ძირითადად მშენებლობის ეკონომიკის საკითხები განვიხილეთ. ბატალინიმა შემაჯამებელ სიტყვაში განაცხადა, რომ ჩვენი პრობლემების განხილვისა და გადაწყვეტისთვის მზად იყო. შევეთანხმდით, რომ საგანგებოდ მოვემზადებოდი და მოსკოვში ჩავიდოდი.

ყველა საკითხის სამ-ოთხ წერილში გაერთიანება შეუძლებელი იყო, ამიტომ თერთმეტი წერილი მომზადდა! ძალიან მნიშვნელოვანი საკითხები წამოვწიეთ. მოსკოვში გამგზავრების წინ საქმის კურსში ჩავაყენე საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის მდივანი სანდრო გლურჯიძე და მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის მოადგილე ზურაბ ლაბაზუა. ისინი კაპიტალურ მშენებლობას კურირებდნენ. ორივემ გამოთქვა ჩემთან ერთად წამოსვლის სურვილი. საკავშირო „სახმშენის“ აპარატში უკვე დარეკილი მქონდა, თანაშემწესთან დავაზუსტე ბატალინთან შეხვედრის დღე და საათი. სანამ ბატალინთან შევიდოდი, საკითხები ყველა სამსახურში წინასწარ განვიხილე, შევათანხმე, რეზოლუციის პროექტები მოვამზადე და სამსახურის ხელმძღვანელების ვიზებიც მივიღე.

ბატალინი კარგად შეგვხვდა. ერთიმეორის მიყოლებით წარუდგინე შესაბამის განყოფილებებში მომზადებული წერილები. ეს რომ ნახა, სიამოვნებით ჩაიღიმა და თქვა:

– თქვენ ყველაფერი მოგიმზადებიათ, მხოლოდ ხელმოწერა და მჭირდება!

პირველი წერილი თავიდან ბოლომდე წაიკითხა მეორე

და შემდგომი წერილები აღარ წაუკითხავს, მხოლოდ რეზონანსულუციის ტექსტს კითხულობდა და ხელს აწერდა. მანდროსიძეს გლურჯიძემ ფეხი გამკრა, აქაოდა თავი დაანებე, სირცხვილია, ამდენს რომ აწუხებო. იგივეს მეუბნება ზურაბი.

– განა ამისთვის არ ჩამოვედით, რა არის სირცხვილი? – ვუპასუხე. ბატალინი მიხვდა და მათ მიმართა:

– დაანებეთ თავი! მან თავისი საქმე შესანიშნავად იცის! წერილები ასე მაღალკვალიფიციურად წინასწარ მოშადებულნი რეზოლუციებით და სათანადო ვიზებით ბევრი არ მინახავს – სამსახურებთან ყველაფერი შეუთანხმებია. რეზოლუციის პროექტებზე მათი ვიზებია. ამით მეც ძალიან გამიიოლდა საქმე. გმადლობთ! – შემომხვდა და გამიღიმა.

ფაქტობრივად, ორივეს უსაყვედურა, ამ კაცს რას ერჩითო!

ბატალინმა ყველა წერილს ხელი რომ მოაწერა, კიდევ ერთხელ შემაქო. მერე კარამდე გამოგვყვა და ხელის ჩამორთმევით დაგვემშვიდობა.

«НЕ МЕСТО КРАСИТ ЧЕЛОВЕКА,
А ЧЕЛОВЕК – МЕСТО...»

იური ქედიშვილის გათავისუფლების შემდეგ, მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის მოადგილედ კაპიტალური მშენებლობის საკითხებში, ზურაბ ლაბაზუა დანიშნეს – ადამიანი, რომელსაც მშენებლობისა არაფერი გაეგებოდა. ერთი უვიცი შეცვალეს მეორე უვიცით. ერთიც ე.წ. ეროვნული ნიშნით დაინიშნა და მეორეც. გრძნობდნენ რა თავიანთ ეროვნულ „უპირატესობას“ – ორივე ძალიან ამბიციური და პრეტენზიული იყო. არცერთმა ქართული ხომ არ იცოდა, საუბედუროდ არც მშობლიური ენის – ოსურისა და აფხაზურის გაეგებოდათ რამე. ასეთმა უგუნურმა საკადრო პოლიტიკამ დარგს სერიოზული ზიანი მიაყენა.

იური ქედიშვილის წინამორბედი, ეროვნებით აფხაზი – არქიპო მირონის ძე ლაბაზუა არაჩვეულებრივი ადამიანი იყო – გამოცდილი სამთო მშენებელი, სამთო გენერალი, საქმიანი და გულისხმიერი ხელმძღვანელი, შესანიშნავი ორგანიზატორი, მართლაც მირონივით კაცი. მასთან მუშაობა სასიამოვნოც კი იყო. სამწუხაროდ, ზურაბ ლაბაზუა მხოლოდ აღნაგობით ჰგავდა წინამორბედს, სხვა – არაფრით. ხშირად ბიძად მოიხსენებდა მას, თუმცა, სინამდვილეში მისი ნათესავიც კი არ ყოფილა. ერთი გვარის და ერთი ეროვნების ეს ორი ადამიანი ურთიერთსაწინააღმდეგო თვისებებით გამოირჩეოდნენ. ამით ის მინდა ვთქვა, რომ ეროვნება აქ რა თქმა უნდა არაფერ შუაშია – ადამიანს, რასაც იგი იმსახურებს და რისი ღირსიც არის, ის ადგილი უნდა მიუჩინო...

– მე ორი ნათლია მყავდა – ულამაზესი და უსათნოესი თამარ გელოვანი და ალექსანდრე ლალიევი. ბატონი ალექსანდრე ეროვნებით ოსი, იყო ტექნიკურ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, საქართველოს პოლიტექნიკური ინსტიტუტის კათედრის გამგე და გეოლოგების დეკანი. წლების მანძილზე

მუშაობდა საზღვარგარეთ, გახლდათ უკეთილშობილესი, ყურადღებიანი, თავმდაბალი და მორწმუნე ადამიანი.

იური ქელიშვილი (ქელივეი) სწორედ რომ მისი ანტიპოდი იყო... ზურაბ ლაბახუასავით, ისიც ეროვნებით სპეკულირებდა. ცხოვრებაში ობიექტურად არსებობენ კარგი და ცუდი ადამიანები და ამას ვერსად წაუხვალ... სამწუხაროდ, ხელისუფლება ამ ფაქტორს ხშირად უგულვებელყოფს ხოლმე და შედეგად როგორც წესი არ აყოვნებს.

ზურაბ ლაბახუასთან თავიდანვე დამეძაბა ურთიერთობა. უხიავ და უკმეზ არაპროფესიონალთან მნელია გამოძებნო საერთო ენა.

ერთხელაც მოსკოვში, საკავშირო ფინანსთა სამინისტროში ვარ მივლინებით ჩასული ჩემს სპეციალისტებთან ერთად. ვმუშაობდით მშენებლობის სამინისტროს მომავალი წლის ბიუჯეტის პროექტზე. მოულოდნელად მოვიდნენ ზურაბ ლაბახუა და საქართველოს მაშინდელი ფინანსთა მინისტრი დემურ დვალიშვილი. მოკლედ მოვახსენე რაც გავაკეთეთ, რომ ზვალ ვასრულებდით მუშაობას ფინანსთა სამინისტროში, შემდეგ ვაგრძელებდით სახმშენში და მშენბანკში. გინდა თუ არა, კაპიტალური მშენებლობის დაფინანსების და დაკრედიტების სამმართველოს უფროსთან შევიდეთო. ვუპასუხე, ნუ წუხდებით, ყველაფერს ვაკვარებ – მეთქი. არც დემურს არ უნდოდა შესვლა, მაგრამ ზურაბმა დაიწინა და მაინც შევევლით. სამმართველოს უფროსმა მოუსმინა ლაბახუას, – შემდეგ მე კითხა:

– Как его величать?

– Зураб Акакиевич, – ვუპასუხე.

მიმართა ორივეს სახელითა და მამის სახელით:

– Омар Александрович, в вашей помощи не нуждается, все наше управление с ним имеет прекрасное отношение. Мы с ним справляемся со всеми проблемами, другое дело с бюджетным управлением. Главное - чтобы они приняли

нами подготовленный проект, ზურაბმა სთხოვა, იქნებ მიგვიღო საბიუჯეტო სამმართველოს უფროსმაო,

— За одно и с ним познакомлюсь.

ანატოლი ბრეჟნევი ტელეფონით დაუკავშირდა საფინანსო-საბიუჯეტო მთავარი სამმართველოს უფროსს, კოლეგიის წევრს ვლადიმერ პანსკოვს. აუხსნა ვითარება და სთხოვა ჩვენი მიღება. პანსკოვთან რომ შევედით ის წამოდგა, ჩვენსკენ წამოვიდა, ვიცანი. ყველას ჩამოართვა ხელი ჩემთან რომ მოვიდა, ღიმილით წამოიძახა:

— Омар Александрович, это ты дорогой? - და გადამეხვია.

გადაკოცნეთ ერთმანეთი, მომეფურა. ყველა გაოცდა — თუ ასე კარგად იცნობდი, რას გვიმალავდიო? — გახარებული მეკითხებოდნენ. აუხსენი, რომ აკადემიაში ერთად ვსწავლობდით. აკადემიის მერე ერთმანეთი არ გვინახავს, არც კი ვიცოდი ფინანსთა სამინისტროში თუ მუშაობდა.

მიგვიწვია მაგიდასთან, მეკითხება, რამ შეგაწუხათო? ბრეჟნევი მოკლედ მოახსენა საქმის ვითარება და წინ დაუდო ჩვენი ბიუჯეტის პროექტი, მან გადახედა და მეკითხება:

— Омар Александрович, с Вами все параметры согласованы? - ჩემგან დადებითი პასუხი რომ მიიღო, შეხედა ბრეჟნევის:

— Анатолий Васильевич, представьте, мы утвердим.

მერე ზურაბს და დემურს მიმართა:

— Вы, друзья, больше не беспокойтесь, он и Анатолий Васильевич напрямую будут работать со мной.

წამოდგა, ყველას დაემშვიდობა, მე კი ცოტახანს დამტოვა თავისთან. ჩემი ამბები გამომკითხა, — მესაუბრა და მალევე გამოვედი. გარეთ შელოდნენ ზურაბი და დემური. გავიდა დრო და ვალოდია პანსკოვი რუსეთის ფედერაციის ფინანსთა მინისტრი გახდა.

ამ ამბის მერე, მალე თბილისში საკავშირო სახმშენის

თავმჯდომარის მოადგილე ლევ ზარუბკინი ჩამოვიდა (ჩვენ აკადემიაში ერთად ვსწავლობდით და ვმეგობრობდით) და თქვა: ვალიერა განსაკუთრებული მნიშვნელობის ობიექტები, შეზვდა პარტიის ცენტრალური კომიტეტისა და მინისტრთა საბჭოს ხელმძღვანელობას, ჩაატარა გაფართოებული შემავაძამებელი თათბირი – ყველგან ახლდა და გვერდიდან არ მოცილებია ზურაბ ლაბაზუა. ზურაბი მას ყოველ საღამოს სთხოვდა რესტორანში ევანშმათ, მაგრამ ის უარზე იყო.

ზარუბკინმა ერთხელ გვერდზე გამიყვანა და მეუბნება:

– Омар Александрович – с ним не хочу никуда идти, давай мы с тобой в серные бани махнем!

– Пожалуйста, – ეუპასუხე, – Только министр, Дамир Манджгаладзе, весьма положительный человек, мой друг тоже пойдет с нами, если ты не возражаешь.

– Ради Бога! – დამთანხმდა.

გოგირდის აბანოში არაჩვეულებრივი სუფრა დაგვახვედრეს, სამნი ვიყავით. წვერ-ულვამ გაბურძენულმა თათარმა მექისემ ჩვენი სტუმარი ხომ სულ გადარია, როცა იგი „ფეხ-ქვეშ მოვიგლო“...სიაძმონებისგან კრუტუნებდა, ხმამაღლა ხარხარებდა და უსაზღვროდ კმაყოფილი მადლობას მიხდიდა.

ზურაბს დიდად არ ესიაძმონა ზარუბკინმა რამდენიმეჯერ უარი რომ უთხრა დააბრალებდა და ამ დროს ჩემთან ერთად აბანოში წასვლაზე თვითონვე რომ გამოთქვა სურვილი.

ამის მერე მისი თანდასწრებით კიდევ იყო რამდენიმე ანალოგიური შემთხვევა, როცა საგეგმო კომიტეტში, სახმ-შენის და მშენბანკის ხელმძღვანელებთან ჩემი პირადი ურთიერთობების წყალობით, ოპერატიულად გადავწყვეტე საკმაოდ პრობლემური საკითხები. ზურაბი საკავშირო უწყებებში ჩემი კონტაქტებით გულწრფელად იყო აღფრთოვანებული, მაგრამ, სამწუხაროდ, ამის მერე დავკარგე მოსვენება. ჩემ ჩვეულ დაძაბულ სამუშაო გრაფიკიდან ხშირად მაგდებდა. დამირეკავდა სამსახურში ან საღამოს ბინაში: „ხვალ ერთად უნდა

გაფრინდეთ მოსკოვში“—ო და ჩამომითვლიდა საკითხებს და საკავშირო უწყებებს — სად რა უნდა გადაგვეწყვიტა. მითხრობდა, რომ არ შეშეძლო, ძალიან ბევრი საქმე მქონდა და ამიტომ იქნებ გადაგვედო წასვლა. გაგონება არ უნდოდა და მეც იძულებული ვიყავი მასთან ერთად მოსკოვში, საკავშირო უწყებებში მეწვლი საკითხების გადასაწყვეტად.

საგულისხმოა ისიც, რომ ზურაბმა საცხოვრებელ სახლებზე ლოჯიების მიშენების ნებართვის გაცემით „ვაითქვა სახელი“. მიწისძვრის დროს, სახლებს ასეთი ლოჯიები რომ ჩამოენგრა, მის კისერზეა ეს ცოდვა.

ლოჯიების მიშენების საკითხი მან გამოიტანა საქართველოს მინისტრთა საბჭოსთან არსებულ ტექნიკური საბჭოს სხდომაზე. მას ესწრებოდნენ სოსო ხარატიშვილი, ბოგდან ზატუაშვილი, ვივი გამყრელიძე, გურამ მირიანაშვილი, ლევან თოფურია და სხვები. გამოაქვს ეს საკითხი ლაბახუას და ამბობს, რომ ლოჯიებზე მიშენების ნება უნდა იქნას ნებადართული. არავინ ხმას არ იღებს. იძულებული გავხდი, ჩემი ამ საკითხისადმი დამოკიდებულება პირდაპირ მეთქვა.

— ეს საკითხი საბჭოზე რომ გამოგაქვთ, ის ჯერ სახმშენს უნდა განეხილა.

— სახმშენმა განიხილა და მხარს გვიჭერსო, — მომიჭრა ლაბახუამ.

— მაშინ მე ჩემს აზრს მოგახსენებთ, — არ დავიხიე უკან, რადგან ვატყობ, არავინ არაფრის თქმას არ აპირებდა, — მიმანია, რომ პრინციპულად არ უნდა დავართოთ ნება. ჩვენ სამშენებლო კომპლექსს ვემსახურებით და ჩვენზე უკეთ არავინ იცის, რა მდგომარეობაა დაპროექტების თუ სამშენებლო რესურსებით უზრუნველყოფის საქმეში. ვინ უნდა დააპროექტოს ეს ლოჯიები, თუ პროექტის გარეშე გინდათ ააშენოთ?! რესპუბლიკაში არ გვეოფნის სიმძლავრეები, ძირითადი ჩვენი პროგრამა რომ შევასრულოთ, არ გვეოფნის მუშახელი, ტრანსპორტი, შექანიზმები, მასალები... არ გვეოფნის კი იმიტომ, რომ

პროგრამა არის გაცილებით დიდი, ვიდრე ჩვენი სიმბლავრეები ბია რეალურად. ყველა მასალა მკაცრად არის ფონდირებული. სად უნდა იშოვონ ლოჯიების მშენებლობით დაინტერესებულნი ადამიანებმა საჭირო რესურსები? ეს ფაქტორები განაპირობებენ ჩემს უარყოფით პოზიციას, — თუ ნებას დართავთ, დაიწვება ვაქანალია: უსახური პროექტების კეთება, მასალების მოპარვა, მუშახელის გადაბირება, ტრანსპორტისა და სამშენებლო მექანიზმების პარტიზანული ექსპლუატაცია. რაც მთავარია, ეს უმსგავსო ლოჯიები დაამახინჯებს ჩვენს ქალაქებს.

ყველამ დამიჭირა მხარი.

ჩაუვარდა ლაბაზუას ეს „ინიციატივა“. თუმცა უკან არ დაიხია და როგორც კი გაიგო, რომ მივლინებაში ვიყავი, კვლავ სასწრაფოდ გამოიტანა იგივე საკითხი და საბჭოს მიაღებინა კიდევ მისთვის სასურველი გადაწყვეტილება.

ჩამოვედი მივლინებიდან, გავიგე ეს ყველაფერი და მივედი ზურაბთან:

— რატომ მიიღეთ ეს არასწორი გადაწყვეტილება? — ვეკითხები...

— Я вас прошу, поймите правильно — მიპასუხა, — მინდა ჩემს ამ თანამდებობაზე დარჩენა, ამ ნებართვით კი ეროვნული მოძრაობის ლიდერების გულს მოვიგებო...

ზურაბ ლაბაზუას, ცხადია, ეს კარიერისტული განზრახვა ჩაეშალა: ვერავის გული, რა თქმა უნდა ვერ მოიგო. სამაგიეროდ, მისი ინიციატივით მიღებულმა დოკუმენტმა დასაბამი მისცა იმ აღვირახსნილ, სრულიად უკონტროლო მიშენება-დაშენების ბუმს, რომელმაც დაამახინჯა ისედაც მდარე ხარისხით ნაგები საცხოვრებელი სახლები თბილისში და მთელ საქართველოში. ამას კი შედეგად მოჰყვა უხარისხო კონსტრუქციების რღვევა და მსხვერპლი. სამწუხაროდ, არ შეგულება კომპლექსურ ღონისძიებათა ისეთი მექანიზმი, რომლის რეალიზაცია მოაწესრიგებდა ამ უგუნურობით გამოწვეულ სავალალო შედეგებს.

ეს ამბავი ერთი შტრიხია იმ კაცის პორტრეტის წარმოსადგენად, რომელიც საქართველოს მთავრობაში გრამ ყველა „სიკეთესთან“ ერთად ქართული არ იცოდა.

ბოლო პერიოდში თითქოს მოინდომა ენის სწავლა. ერთხელ მის მაგიდაზე ჟურნალი „ნიანვი“ შევნიშნე. რად გინდა ეგ ჟურნალი-მეთქი, რომ კკითხე, მიპასუხა: ქართულს ვსწავლობო(?!).

საერთოდ კი ქართულის ცოდნა მშენებლობის სისტემაში პრობლემა იყო. საქმის წარმოება, მიმოწერა – რუსულად წარმოებდა. წარმოუდგენელ ამბავს მოგახსენებთ: მთელს ჩვენს სისტემაში ერთი ქართული საბეჭდი მანქანაც კი არ გვქონდა. ამიტომ იყო, რომ ქართული ენის შემსწავლელი მოკლევადიანი კურსები ჩამოვაყალიბე სამინისტროში, მათ კარგი სპეციალისტები უძღვებოდნენ და შედეგმაც არ დააყოვნა...

ღმერთს პატიებას ვთხოვ, მიცვალებულზე რომ აუვს ვლადიმერ პარაკობ, მაგრამ ოდესღაც ერთხელ მაინც ხომ უნდა ითქვას სიმართლე.

ბორის ადლია საქართველოს კომპარტიის ცენტრალურ კომიტეტში მუშაობდა მე რომ გავიცანი. მაშინ მდნეულის მშენებლობის უფროსი ვიყავი. ერთხელ ბოლნისში, აქტივის კრებაზე სიტყვით რომ გამოვედი, შესვენებაზე ჩემთან მოვიდა ახალგაზრდა, ლამაზი კაცი და ღიმილით მომესალმა. ჩვენს შორის დიდი ასაკობრივი სხვაობა არ იგრძნობოდა - თანატოლებით ვიყავით. ალბათ ამნაც განაპირობა ის რომ იმ წუთიდანვე გულთბილი და ლალი ურთიერთობა ჩამოგვიყალიბდა.

ის ჯერ ოჩამჩირის რაიკომის პირველ მდივნად დანიშნეს, მოგვიანებით კი ტყვარჩელში ქალაქკომის პირველ მდივნად გადაიყვანეს. მე იმ ხანად „საქმანტმშენის“ მმართველად დამაწინაურეს და ბუნებრივია, ტყვარჩელში ხშირად მიხდებოდა ჩასვლა. ჩვენი ნამდვილი მეგობრობაც იქიდან დაიწყო.

ტყვარჩელში მრავალ ობიექტს ვაშენებდით - ქვანახშირის შახტებს, წყალსადენს, საბაგირო გზას, საწარმოებს, განათლებისა და ჯანმრთელობის ობიექტებს, საცხოვრებელ სახლებს... ერთი სიტყვით, ყველაფერს, რაც მიწის ზეპოთ თუ მიწის ქვეპოთ იყო.

სხვათაშორის, ტყვარჩელში, მიწის ქვეშ, ქვანახშირის დემონტირებული ამწე მანქანის გამონამუშევარში ჰიდროელექტროსადგური ავაშენეთ, დავამონტაჟეთ და გაუშვიტეთ ექსპლუატაციაში. ეს იყო საბჭოთა კავშირში პირველი მიწისქვეშა პესი - თითქმის 1000 მეტრ სიღრმეზე მდებარე ურთულესი ჰიდრო-ნაგებობა. მიწისქვეშა დარბაზის - გამონამუშევრის მოცულობა, სადაც ტურბინები, აგრეგატები, ხიდურა ამწე და დანადგარები დამონტაჟდა, მოცულობით დაახლოებით რუსთაველის თეატრის დარბაზის ხელა იყო.

როცა რაიმე მიზეზით ტყვარჩელში ჩასვლა დამაგვიანდებოდა, ბორისი არ დააყოვნებდა და დამირეკავდა:

– ომარ ალექსანდროვიჩი, ძვირფასო, რატომ დაგვივიწყებ? ჩამოდით, თქვენთან საუბარი მომენატრაო, – მეტყობდა.

– ცოტა მადროვეთ და უთუოდ გეწვევით-მეთქი, ის კი მოუთმენლად შემაწყვეტინებდა:

– კაცო, რომ გეუბნები ჩამოდი! ჩეხური ლუდი ჩამოგვივიდა ალუშინის კასრებით! ერთ რამედ ღირს! ხომ ვიცი, მანდ ეს დეფიციტია.

კარვად ვიცოდი მისი ხასიათი – საქმეს არასოდეს ღალატობდა, მაგრამ ძალიან უყვარდა ცივი, ქაფქაფა ლუდიც და დროსტარებაც. მაშინ არც წასვლა ჭირდა და არც წამოსვლა, თანაც იქ უამრავი საქმე მიხმობდა...

ნამდვილად დიდი საქმე კეთდებოდა! სანამ ობიექტებს მოვინახულებდი და ხელქვეითებს სათანადო მითითებებს მივცემდი, ბორისი პურ-შარილზე იზრუნებდა ხოლმე. მის სუფრას, რომ იტყვიან, ჩიტის რძეც არ აკლდა, მაგრამ მისი გვირგვინი მაინც ლუდი და ნაირნაირი თევზეული იყო.

გვონიათ, ამით ამოიწურებოდა მასპინძლის ფანტაზია? ყოფილა შემთხვევა, ოჩამჩირემდე გამოუვცილებივარ. მაშინ ტყვარჩელიდან ორად-ორი ვაგონი მოძრაობდა ოჩამჩირემდე, ერთი ე.წ. „CB“, ხოლო მეორე – საერთო.

ჰოდა, აი, ავღივარ „CB“-ში. ბორისიც ფეხდაფეხ მომყვება. შევდივართ კუპეში, იქ კი სუფრაა გაშლილი! ორი საათია ჩვენს განკარგულებაში. სიყვარულსა და მეგობრობას ვუფიცებოდით ერთმანეთს. ტყვარჩელიდან ოჩამჩირემდე ასე ვმგზავრობდით, მერე ჩვენს ვაგონებს „სოხუმი-თბილისის“ მატარებელს მიუბამდნენ. ადლებია ამის შემდეგ ჩადიოდა ვაგონიდან. მერე დიდხანს იდგა ბაქანზე და ხელს მიქნევდა. როცა ჩემი ვაგონი თვალს მიეფარებოდა, მაშინ ჯდებოდა მანქანაში და ტყვარჩელში ბრუნდებოდა...

ეს გულითადი და უანგარო ურთიერთობა არც მაშინ შეწყვეტილა, როცა ჯერ აფხაზეთის მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის პირველ მოადგილედ, შემდეგ საოლქო კომიტეტის

პირველ მდივნად გადაიყვანეს. საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის ბიუროს წევრობის კანდიდატიც და ყოველ სამშაბათს უხდებოდა თბილისში ჩამოსვლა, ბიუროს სხდომებზე. მეც ხან აეროპორტში ვხვდებოდი, ხან - ცეკაში. ხუმრობით მსაყვედურობდა, მე რომ არ ვნახო, შენ არ უნდა გამიხსენო?

საოლქო კომიტეტის მეორე მდივნად შესანიშნავი ადამიანი ლორიკ მარშანია მუშაობდა - აფხაზთა უძველესი და უთვალსაჩინოესი გვარის წარმომადგენელი. სოხუმში მეგულებოდნენ აგრეთვე ჩემი თბილისელი მეგობრები ოთარ ზუხბაია, ვილი ალავიძე, ავთანდილ საყვარელიძე, რეზო სალუქვაძე, ნაპოლეონ ქარქაშაძე, ჯემალ ბერიძე...

ასე რომ, ოდესღაც დაწყებული მეგობრობა ახალ ფაზაში შედიოდა. მოახლოვდებოდა ზაფხული და ატყდებოდა ტელეფონის რეკვა:

- რას აპირებ, ზაფხულს სად ატარებო? ნუთუ არ გვეწვევიო? ჩამოიყვანე ცოლ-შვილი და ჩამოდი! სად გინდა? ბიჭვინთაში? იყოს ბიჭვინთა! პირდაპირ ვაგრის ქალაქკომის პირველ მდივანთან მიხვალ, საქმის კურსში იქნებაო...

- ოთხნი ვართ, ბორის, ოთხნი!

- ღმერთმა გამრავლოთო! ოთხნი ხართ და ოთხნი ჩამოხვალთ, რა დიდი პრობლემა ეგ არისო!

მიწვევა მივიღე და აი, უკვე ვაგრაში ვარ. ცოლი-შვილს ავტომანქანაში ვტოვებ და ქალაქკომში ავდივარ. მდივანი გოგონა ღიმილით მხედება და მეუბნება, რა ხანია, ბორის ადლებია გიცდით, სოხუმიდან დილით ჩამოვიდა თქვენთან შესახვედრად. შებრძანდით, გელოდებათო.

მართლაც რომ საოცარი კაცია!

ვაგრის ქალაქკომის პირველი მდივნის ასტიკო გვარამიას კაბინეტში შევედი თუ არა, ბორისი სკამიდან წამოიჭრა და გადამეხვია. ასე გულითადად მხოლოდ უახლოეს ადამიანებს ვეუბებიან! არანაირი პოზიორობა, არანაირი ძალდატანება! აი,

ასეთია ნამდვილი აფხაზური მეგობრობა და სტუმართმოყვარეობა!

ნოდარ ღუმბაძე გვარამიას რომ შეხვდებოდა „დრანტინკო“ მიესალმებოდა.

– ვიფიქრე, რა ვიცი, ყველაფერი ხდება და თავი დავიზღვიე, დილით ჩამოვედი სოხუმიდან შენს შესახვედრად. ბასილაია სად არის? – მოიკითხა ბიჭვინთის კომპლექსის დირექტორი.

შემოვიდა ბასილაია. ადლებამ ჩემი თავი წარუდგინა. რუსულად ვსაუბრობდით – ადლებას ქართული ესმოდა, მაგრამ ლაპარაკი უჭირდა. აღმოჩნდა, რომ ჩემი და ჩემი ოჯახის დასახვედრად ყველაფერი მოემზადებინათ...

ღია ფანჯრებიდან ბავშვების ხმა შემომესმა და ფანჯარასთან მივედი. ბორისიც გვერდში ამომიდგა.

– რაშია საქმე? ესენი არიან შენები?

ბასილაია შეწუხდა: როგორც გაირკვა, თურმე, თექვსმეტ წლამდე ასაკის მოზარდებს ბიჭვინთის კომპლექსში არ იღებენ – ასეთი ყოფილა მოსკოვის ნება. ჩემი შვილები კი მხოლოდ ოთხი-ხუთი წლისანი იყვნენ...

მაგრამ აკი ნათქვამია „თუ გული გულობს, ქადა ორი ხელით იჭმევალ...“ მოგვაწვევს და ერთმანეთის გვერდით ორი მშვენიერი ნომერიც გამოგვიყვებს. აივნებიდან ზღვის განუშეორებელი პეიზაჟი მოჩანდა. მის ცქერას არაფერი სჯობდა. რა ღვთის უბე, რა სილამაზე და მშვენიერება დაგვარგეთ! საუბედუროდ, საქართველოს ახალგაზრდობის დიდმა ნაწილმა ეს არ იცის! ან საიდან ეცოდინება, როცა, აგერ უკვე ოც წელზე მეტია, აფხაზეთის ლაგვარდოვან სანაპიროზე ქართველ კაცს ფეხი არ დაუდგამს...

ყოველ საღამოს გაიხსნებოდა ხოლმე სამთავრობო აგარაკის მწვანე ჭიშკარი, რომელიც ჩვენს ტერიტორიას ესაზღვრებოდა და თავისი სიძის – აკადემიკოს ჯერმენ გვიშიანის თანხლებით ჩვენსკენ მოსიერილობდა მოკლესახელოებიან პერანგში და

სპორტულ ფეხსაცმელებში გამოწვობილი ალექსი ნიკოლოზის ძე კოსიგინი, საბჭოთა კავშირის მინისტრთა საბჭოს წევრი დომარე კოსიგინი დამსვენებლებს გულთბილად უღიმოდა და ესალმებოდა, ხალხსაც სიამოვნება მასთან შეხვედრა. ზოგი ხელსაც ართმევდა. მსუბუქად ჩაცმული ოთხი დაცვის მუშაკი, რომლებიც მხოლოდ ტელეფონის სპეციალური აპარატებით იყვნენ აღჭურვილნი, შორიახლოს შეუმჩნეველად მისდევდნენ, ახლანდელი პოლიტიკური ლიდერების დაცვის მუშაკებისგან განსხვავებით.

სრული თავისუფლება და კომფორტი სუფევდა. ერთი ვე იყო, ბასილაია მირეკავდა ხშირად, ხომ არაფერი გჭირდებათო. არადა, რა უნდა დამჭირებოდა? არც ცივი ჩეხური ლუდი მაკლდა და არც მარცვლოვანი შავი ხიზილალა! შეიძლება თამამად ვთქვა, რომ ასეთი უზრუნველი და ბუნდური ჩემს სიცოცხლეში ხშირად არ ვყოფილვარ...

„წოპე“ – ვახტანგ ხურციძე, საქართველოში პლასტიკური ქირურგიის მამამთავარი, ყოველ დილით გვთავაზობდა ალუმიინის მეთულზე წამოცმულ, ცხლად შებოლილ მუქ ოქროსფერ სტაკერიდას, რომელიც იმ დილით დაეჭირათ მეთევზეებს. მე ბასილაიას გამოგზავნილი ჩეხური ლუდი მქონდა მაცივარში ჩაციებული – და ასე ვნეტარებდით!

გავიდა დრო. ქვეყანაში უკვე მწიფდებოდა დრამატული მოვლენები. ლიხნის ამბებმა ყველას თავზარი დაგვცა. იქ შეკრებაზე მიიღეს რეზოლუცია საქართველოსგან აფხაზეთის გამოყოფის შესახებ. იმ საბედისწერო წერილს ჩემი მეგობარი, პარტიის აფხაზეთის საოლქო კომიტეტის პირველი მდივანი ბორის ადღეიბაც აწერდა ხელს. ეს ჩემთვის, და არა მარტო ჩემთვის, მართლაც შოკისმომგვრელი იყო: აკი ყველამ ვიცოდით ადღეიბას პოზიცია, მისი ქართული ორიენტაცია! და უცებ – ისიც იმათ შორის არის, ვინც საქართველოსაგან აფხაზეთის გამოყოფას ითხოვს!

ადღეიბა გადადგა. მას საქართველოში აღარ ედგომება

და მოსკოვში მიდის. ამის შემდეგ ჩვენი გზები დიდი ხნით გაიყარა. არ ვიცი, ის რას გრძნობდა, მე კი ყოველთვის მჯერებდა მისი გულიანი ღიმილი და ყურში ჩამესმოდა „სადნა წარ, ომარ, ჩამოდი, ძალიან მომენატრე!“...

და აი, მივლინებით მოსკოვში ვარ. იმ დღის საქმეები მოვილიე და საღამოს სასტუმრო „მოსკოვში“ დავბრუნდი. მორიგე ტელეფონის ნომერი დამახვედრა, დარეკეთო. დავრეკე. ზურაბ ლაბაზუამ მიპასუხა. ვიცოდი, იმხანად ისიც მოსკოვში იმყოფებოდა და ჩემს სასტუმროში ცხოვრობდა. მითხრა, სტუმრები მყავს და ახლაც ჩემთან მოდიო. მასთან რამდენიმე ნაცნობი დამხვდა, მათ შორის იყო არქიტექტორთა კავშირის თავმჯდომარე იური პლატონოვი, რომელსაც პირადად ვიცნობდი. ორიოდე უცნობიც.

რაც მთავარია დამხვდა... ბორის ადლეიბა, საქართველოდან ასე გაუჩინარებული ჩემი მრავალი წლის მეგობარი! გადამეხვია და გადაამკოცნა.

ეტყობა, ჩემთან განმარტოებით საუბარი სურდა... ხელი გამომდო და საძინებელ ოთახში გამიყვანა. ჩამოვსხედით.

— ვიცი, საქართველოში ჩემზე ათასი სიბინძურე გაავრცელეს, მოღალატე მიწოდეს. ღმერთმა ხომ იცის, მოღალატე რომ არ ვარ! აფხაზმა უხუცესებმა აუტანელ დღეში ჩამაგდეს, ყველა გზა მომიჭრეს, არჩევანის საშუალება წამართვეს. ლიხნის წერილზე ხელი რომ არ მომეწერა, ოჯახს, მთელ სანათესაოს შავი დღე გაუთენდებოდა... იმიტომაც გადავდექი და წამოვედი... ხომ გესმის ჩემი? წელიწადია, სამსახურს მპირდებიან, მაგრამ დღესაც უმუშევარი ვარ. ძალიან მტკივა გული, ასე რომ მოხდა. მთელი არსებით მიყვარს საქართველო, იქაური მეგობრები და რა გამოვიდა? ჩამოსასვლელი პირი აღარ მაქვს... თავის დროზე მე შევთავაზე ქართველ დეპუტატებს და პლენუმის წევრებს, ექსცენტრული და მოსკოვიდან მართული არძინბა მმართველობას რომ ჩამოეცილებინათ, ვიცოდი რომ ის უკიდურესად დამბავდა ურთიერთობებს და აფხაზეთში

ვითარებას სისხლისღვრამდე მიიყვანდა, მაგრამ სამწუხაროდ, ქართველმა დეპუტატებმა და პლენუმის წევრმა ქართველებმა ჩემი წინადადება ფეხებზე დაიკიდეს.

რა უნდა შეთქვა? როგორც შემძლო ვანუგეშე, მხარზე ხელი მოვუთათუნე. საძინებელში საკმაოდ ბნელოდა, მაგრამ ვგრძნობდი, თვალები ცრემლებით ჰქონდა სავსე. მეორე ოთახიდან ზურაბი გვიყვირის, რა დაგემართათ, ახლავე გამოდითო. პასუხი რომ ვერ მიიღო, თვითონ შემოვიდა და სინათლე აანთო.

— ბორის ვიქტოროვიჩ, რა დაგემართა, ასეთი არასოდეს მინახიხარ! — იყვირა მან.

შევხედე ადლებას: მართლაც ტიროდა კაცი! ზურაბს ეთხოვე, მარტო დაგვეტოვე, დაეამშვიდებ და ერთად გამოვალთ-შეთქი.

ახლაც გულწრფელი იყო ჩემი მეგობარი: თანამდებობას კი არა, სამშობლოს მისტიროდა. ის ზომ ვითარებამ აქცია განტყეების ვაცად. მან ისიც კარგად იცოდა, რომ მომავალი არანაირ სიკეთეს არ გვპირდებოდა და გულს ეს უფრო უკლავდა.

ვაი, რომ შეველა არც მე შემძლო...

ამის შემდეგ ბორის ადლება აღარ მინახავს. მისი გარდაცვალება დაგვიანებით შემატყობინეს, ომი ახალი დამთავრებული იყო.

ერთ დროს იუნესკოს პარიზის შტაბბინაში საბჭოთა კავშირის მუდმივ წარმომადგენლად მუშაობდა ჩემი მეგობარი ვლადიმერ ლოშეიკო. მართლაც არაჩვეულებრივი ადამიანი.

დიდებული მეუღლე ჰყავდა – ოლგა სერგეევნა. იქ ჩასულს აუცილებლად მიწვევდნენ თავის მშვენიერ უზარმაზარ ბინაში, რომელიც განთავსებული იყო დიდი შენობის ბოლო სართულზე, ვიქტორ ჰიუგოს ქუჩაზე, საიდანაც პარიზის უმშვენიერესი ხედები იშლებოდა. ჰქონდათ როგორც ზაფხულის, ისე ზამთრის ბაღი იშვიათი მცენარეებითა და ყვავილნარით. ვლადიმერი ორჯერ თბილისშიც მსტუმრობდა. დიდი ავტორიტეტით სარგებლობდა „იუნესკოში“. ახალგაზრდობიდან მეგობრობდა ელუარდ შვეარდნაძესთან, ოთარ ჩერქეზიასთან, სოლიკო ზაბეიშვილთან, გოგი ანდრონიკაშვილთან....

ერთხელაც პარიზიდან მირეკავს ვლადიმერ ლოშეიკო:

– ომარ ალექსანდროვიჩ, სათხოვარი მაქვს და იმედია უარს არ მეტყვი. ჩემს შვედ მეგობარ ბიზნესმენს ფოთის გემთმშენებელ ქარხანაში დამზადებული კატარღა უნაზავს, ძალიან მოსწონებია, შეძენა კი ვერ მოუხერხებია. უთქვამთ, წელიწადში მხოლოდ ოთხ ცალს ვამზადებთ, ისიც – უცხოელთა წინასწარი შეკვეთით, ახლა ხელშეკრულებები უკვე გაფორმებულია, წლევანდელი დაკვეთების პორტფელი უკვე დახურულია და თქვენს სურვილს ვერ დავაკმაყოფილებთო. იქნებ დავეხმაროთ ჩემს მეგობარს? – მითხრა მან.

თხოვნა რთული და მოულოდნელი იყო. რა შემძლო? გავეიკითხ-გამოვიკითხავე და პასუხს შეგატყობინებ-მეთქი-ვუპასუხე.

ამ დროს მშენებლობის მინისტრის მოადგილე ვიყავი. ბუდად, სწორედ იმ გემთმშენებელი ქარხნის რეკონსტრუქციაზე ვმუშაობდით. რეკონსტრუქციას საქართველოს კომპარტიის

ცენტრალური კომიტეტის მდივანი, არაჩვეულებრივი ქართველი ბა, კეთილსინდისიერი და გარეგნობითაც გამორჩეული ზურაბ ჩხეიძე კურირებდა ჩვენ ხშირად ერთად თვითმფრინავ JK-ის „საღონით“ მივფრანავდით მის საკურატორო ობიექტებზე. ფოთში ერთ-ერთი ვიზიტის დროს ქარხნის დირექტორს დანიელ მაღალაშვილს, ფრიად საქმიანი რეპუტაციის კაცსა და კარგ ორგანიზატორს ვაჟანდე – ასეთი თხოვნაა და როგორ მოვიქცე-მეთქი. მითხრა, მალე შეგეხმებიანებითო. რამოდენიმე დღეში დამირეკა და მკითხა, იმ უცხოელს სად და როდის შეეძლება ჩამობრძანება, ჩემს მთავარ ინჟინერს რომ შეახვედროთ მოსალაპარაკებლადო.

იმ ღამესვე დავურეკე ვლადიმერ ლომეიკოს. შევთანხმდით, რომ მოსკოვში, საქართველოს წარმომადგენლობაში შევხედუბოდით ერთმანეთს. თებერვალი იყო. დათქმულ დღეს პარიზიდან მოსკოვში ჩამოვიდნენ ვლადიმერ ლომეიკო, ავთანდილ ქორიძე და ის შევდი ბიზნესმენი. საბჭოთა კავშირის მინისტრთა საბჭოში საქართველოს მთავრობის მუდმივმა წარმომადგენელმა ნოდარ მექმარიაშვილმა შესანიშნავი აპარტამენტი გამოგვიყიო. შემოგვიერთდა მაღალაშვილის წარმომადგენელიც – დაბალი, ზომაზე მეტად შავვრემანი მამაკაცი – გული კიზირია. მისი პროვინციული ჰაბიტუსის დანახვაზე შევწუხდი, ამან რა საკითხი უნდა გადამიწყვიტოს-მეთქი. ცოტას ლაპარაკობდა, თანაც – გამოკვეთილი მგერული კილოთი.

რატომღაც დარწმუნებულს, რომ მაღალაშვილის კაცს მხოლოდ ქართული ეცოდნებოდა, ლომეიკოს იუნესკოს თანამშრომელი და ჩემი მეგობარი ავთანდილ ქორიძე თარჯიმნად წამოუყვანია. ლომეიკომ გამოგვიცხადა, ფრანგულად ავთანდილი გვითარგმნისო.

გული კიზირია შეიმშუშნა.

– რაშია საქმე, რუსულად ხომ არ გირჩევნიათ ლაპარაკი? – ვკითხე.

– მე, ბატონო, ნებისმიერ ენაზე შემიძლია თქვენთან

საუბარი, – სუფთა, უაქცენტო რუსულით უპასუხა კიზირიამ ლომეიკოს.

ლომეიკო შეცბა, ჩვენც გავვოცდით.

– რა, ფრანგული იცით? – გაკვირვებულმა ვკითხე.

– ზომ ვითხარით, ამათ როგორც სურთ მეც იმ ენაზე დაველაპარაკები, გნებავეთ ფრანგულად, გნებავეთ ინგლისურად, – მომივო ჩიქორთული ქართულით.

– Ну и маладец! – აღტაცება ვერ დამალა ლომეიკომ, – მაშინ, მოდით, ფრანგულად ვილაპარაკოთო.

კიზირია სუფთა ფრანგულით ალაპარაკდა. წელში გავიმართე, ეს კაცი ჩემს თვალში უეცრად ამაღლდა! მან ქარხანაზე მოკლე ინფორმაცია მოგვაწოდა. გაირკვა, რომ მხოლოდ ინდივიდუალურ დაკვეთებზე მუშაობდნენ და თავიანთ პროდუქციას კაპიტალისტურ ქვეყნებში მხოლოდ პირველი კატეგორიის ვალუტაზე ყიდდნენ. პროდუქციის რაოდენობაც ძალიან შეზღუდული იყო – წელიწადში ოთხი კატარლა „ალბატროსი“ წყალქვეშა ფრთებზე.

– ვინაიდან ეს ბატონი ომარის თხოვნაა, ჩვენ კი მას დიდ პატივს ვცემთ, ქარხნის ხელმძღვანელობამ გამონახა შიდა რეზერვები და გემთშემნებელი სამინისტროს დახმარებით და ნებართვით დამატებითი კატარლის გამოშვება გადაწყვიტა. მოსაპირკეთებელ მასალაზე დამატებით მოვილაპარაკებთ...

შვებით ამოვისუნთქეთ.

შვედი სტუმარი წამოდგა, დიდი მადლობა გადაგვიხადა და „ჰამერ-ცენტრში“ სადილზე დაგვპატივა. ყველანი წავედით კიზირიას გარდა, სამინისტროში ბევრი საქმე მაქვს და უნდა მივხედო, ბოდიში მოგვიხადა, დაგვემშვიდობა და წავიდა. ამ უაღრესად საქმიანმა, დიდმა პროფესიონალმა და ღირსეულმა ადამიანმა ყველა ჩვენგანზე დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა.

იმ პერიოდში „ჰამერ-ცენტრი“ ყველაზე პრესტიჟულ სასტუმროდ ითვლებოდა თავისი მრავალი რესტორნით, კაფეებითა და ბარებით, საკონცერტო, საკონფერენციო და საგამოფენო

დარბაზებით... ვიდრე მის ერთ-ერთ რესტორანში სადილს მოვამთავრებდით, ჩვენთვის მოულოდნელი პატარა „კურიოზი“ მოხდა: უეცრად დარბაზში ქარივით შემოიჭრა ახალგაზრდა ლამაზი ქალბატონი, შვედ სტუმარს ზურგიდან მიუპარა და თვალებზე ხელები ააფარა. ეს ყველაფერი ჩემს თვალწინ ხდებოდა და ბუნებრივია გამიკვირდა. აღმოჩნდა, რომ ქალბატონი შვედის მეუღლე იყო, ეროვნებით რუსი. მოსკოვში ჩამოსვლისას ის ბიზნესმენს თურმე თარჯიმნობას უწყევდა. არც თუ ახალგაზრდა შვედის გული დაუპყრია... დაქორწინებულან და ბავშვიც შეძენიათ.

რაც „ალბატროსის“ შესახებ ვიამბეთ, მეგობრობის მაღალმა შეგნებამ და მეგობართა უანგარო დახმარებამ შემაძლებინა!

რომელი წელი იყო, ზუსტად ვერ ვიხსენებ, ნიუ-იორკში გახლდით მეუღლესთან ერთად. ჩვენთან ერთად იყვნენ ჩემი კოლეგები – მერაბ ნიკოლაიშვილი, სოსო ხარატიშვილი, შოთა ლომიძე, თემურ ლოლობერიძე და სხვები.

მე და ჩემი მეუღლე რესტორანში დაგვეპატიჟა ძველმა მეგობარმა სოსო დოლიძემ (ის დღესაც შტატებში ცხოვრობს და მოღვაწეობს).

რესტორანი რუსული იყო – „Русский Самовар“. დავსხედით თუ არა, მისი დირექტორი გამოჩნდა. სოსოს ნაცნობი ყოფილა. გულთბილად მიგვიღო, ნებისმიერი სურვილის შესრულებას და კარგ მომსახურებას დაგვიპირდა. ბარემ ახლავე ვიტყვი, რომ სიტყვა არ გაუტეხია და ყურადღება არ მოუკლია... ასე რომ შესანიშნავი დრო გავატარეთ.

ახალი დაძახებები ვიყავით, როცა მოულოდნელად თავზე წამოგვადგა ჟენია ვეტუშენკო, გამოჩენილი რუსი პოეტი. სოსოს გადაეხვია და მოიკითხა. ბუნებრივია, ჩვენც გაგვეცნო, სუფრასთან მოვიწვიეთ, სიამოვნებით დაგვეთანხმდა და საკუთარი ინიციატივით წარმოსთქვა რამდენიმე სადღევრძელო საქართველოსი, ქართველი ხალხისა, მეგობარი პოეტებისა, ვისთან ურთიერთობის თითოეული წუთიც კი მას თურმე ნამდვილ ბედნიერებად მიაჩნდა.

– ვამაყობ ჩემი ქართველი თანამოკალმეებით. რუსი და ქართველი პოეტების მეგობრობა, თანაც არა ერთი თაობისა, უნიკალური მოვლენა და მისაბაძი მაგალითია საერთოდ ადამიანთა ურთიერთობაშიო, – აღნიშნა მან.

საინტერესოა, დღეს რას იტყვოდა ვეკენი ვეტუშენკო, ერთ დროს საქართველოზე „უზომოდ“ შეყვარებული კაცი, იმ ურთიერთდაპირისპირებაზე, რაც რუსეთსა და საქართველოს შორის „ჩამოწვა“ პოლიტიკოსთა უაზრო ამბიციების გამო?

ამ დაპირისპირებაზე სიტყვა იმიტომ ჩამოვაგდე, რომ შე-

ნია სულ ახალი წასული იყო, როცა ჩვენს სუფრასთან მოვიდა მაღალი, ხმელ-ხმელი, შავკვრემანი პიროვნება, რომელიც დღეს საქართველო-რუსეთის გამწვავებული სახელმწიფო-ბრივი ურთიერთობის ერთ-ერთი მთავარი შემოქმედი. ეს გახლდათ სერგეი ლავროვი, რუსეთის საგარეო საქმეთა ახლანდელი მინისტრი, მაშინ კი ამ ქვეყნის მუდმივი წარმომადგენელი გაერთიანებული ერების ორგანიზაციაში. ლავროვიც სოსოს კარგი მეგობარი აღმოჩნდა, რა თქმა უნდა მოიპატიჟა და სკამი შესთავაზა. ლავროვს უარი არ უთქვამს, სიხარულით შემოგვიერთდა და საკმაო დროც დაჰყო ჩვენთან. არაჩვეულებრივად მხურვალე იყო მისი საქართველოსადმი წარმოთქმული სადღეგრძელო:

– მე ბევრი რამ მაკავშირებს თქვენს ქვეყანასთან. უფრო მეტიც – ჩემი ფესვები თბილისშია, ჩემი წინაპრები თბილისელები იყვნენ. დაგლოცავთ, ბედნიერებას გისურვებთ. მოკითხვა საყვარელ და დაუეიწყარ საქართველოს, თბილისსა და თბილისელებსო...

ერთი სიტყვით, გულით მოგვეფერა...

როგორც შემდგომში გავიგე, მისი ნამდვილი გვარი კალანტაროვი ყოფილა.

ნეტავ, რამდენნაირი სახე აქვს იანუსს?...აი, ამ უნიკალური ეპიზოდის თანმდევი კითხვა!...

ისიც უნდა აღვნიშნო, რომ ლავროვმა თბილად და პატივისცემით მოიხსენია თავისი კოლეგა, გაეროში საქართველოს მუდმივი წარმომადგენელი ზურაბ (პეტრე) ჩხეიძე, ჩემი ბავშვობის მეგობარი.

ლავროვი იმ დღეს ნიუ-იორკში წარმოგვიდგა, როგორც საქართველოს და ქართველების მეზობლე და მეგობარი. ეს მან ისევე, როგორც ვეტუშენკომ, საკუთარი ინიციატივით წარმოთქმული სადღეგრძელოებით გამოხატა.

„სტუმართა“ მიღება-გაცილებაში რომ ვიყავით, მეტრდოტელმა ჩემს მეუღლეს ულამაზესი თაიგული მოართვა.

გაგვიკვირდა: ვისგან უნდა ყოფილიყო იგი? ერთი პირობა ვიფიქრეთ, ვეტუშენკომ ან ლაეროვმა ხომ არ „ჩაიდინა“ ჩვენს ჯენტლმენური ფესტი.

სოსომ ჩაიღიმა:

– არც ერთი ამის გამკეთებელი არ არისო...

მივიხედ-მოვიხედეთ და რას ვხედავთ: დარბაზის სიღრმეში ჩემი ყოფილი თანამშრომელი სოსო კირცხალია თავის რამდენიმე მეგობართან ერთად არ ზის?! რა არ შეიძლება მოხდეს ქვეყანაზე, მაგრამ ამდენი ნაცნობ-მეგობრის ერთ საღამოს ერთად შეყრა, თანაც ნიუ-ორკში, დამერწმუნეთ, საოცრებაა.

ცოტა ხანში, გავიხედე და, ჩვენთან მოდის ლამაზი გარეგნობის ელევანტურად ჩაცმული ახალგაზრდა ქალი. სოსოს გადაეხვია და მოეფერა... ისეთი სიტყვებით შეამკო, შევშურდებოდა. სოსომ გაგვაცნო და თან დასძინა პოეტიაო. იგი ცოტა ხნით დაგვშორდა და მალევე დაბრუნდა წიგნით ხელში. ჩვენს მასპინძელს მართვა თავისი ლექსების კრებულის მშვენიერი გამოცემა რუსულ ენაზე ავტორისეული წარწერით: „Дорогому Сосо...“ ამას მოსდევდა მადლიერებისა და პატივისცემის გამომხატველი სიტყვები...

სოსომ ლექსებით დაინტერესება შემატყო და წიგნი მე გადმომცა.

მეორე დღით ვზივარ სასტუმროს რესტორანში, ვსაუბრობ და თან ნაჩუქარ წიგნს თვალს ვავლებ... ამ დროს შემოდინ სოსო ხარატიშვილი – სოფლის მშენებლობის ყოფილი მინისტრი და შოთა ლომიძე, მშენებლობის მინისტრის მოადგილე. არ ვიცი, რა ბზიკმა მიკბინა, უცებ, ანაზღად დამებადა „მზაკრული“ აზრი და დაუყოვნებლივ დავიწყე მისი განხორციელება:

– იოსიფ ალექსევიჩ, – მივმართე სოსო ხარატიშვილს, – გუშინ რესტორანში ერთი „პოეტესა“ გაეცანით. თქვენ ვიკითხათ.

– ვინა, კაცო?

– აკი ვითხარით, პოეტი – მშვენიერი ახალგაზრდა ქალაქის ბატონი.

არ დაიჯერა. გაუკვირდა:

– მთხოვა ეს წიგნი თქვენთვის გადმომეცა, – ავიღე და ყველა ეჭვის გასაფანტად, წიგნი მივაწოდე.

მინაწერი წაიკითხა და ლამის გაგიჟდა. უფრო „პოეტესას“ გარეგნობამ გადარია: წიგნში იმ ქალის რამდენიმე არაჩვეულებრივი ფოტო იყო...

ათვალღიერებს და იმეორებს:

– რა ნაცნობი სახეა, რა ნაცნობი სახეა!

არადა, ხომ ვიცი, ცხოვრებაში არსად უნახავს, თვალღიკი არ მოუკრავს.

როგორც შევატყვე, სოსო ხარატიშვილმა ბოლოსდაბოლოს ნიუ-იორკში თავისი პოპულარობა მაინც დაიჯერა. ყველას აჩვენებდა ამ წიგნს. ეს რომ მოათავა მოვიდა ჩემთან, პოეტი-ქალის მისამართი და ტელეფონის ნომერი მთხოვა.

– თვითონ არ მოუცია, მე კი ვერ ვთხოვე, მომერიდა, – წარბიც არ შემიხრია, ისე ვუპასუხე.

– ვახ, კაცო, – უკვირს და შფოთავს.

– თანაც, ბატონო სოსო, მეგონა რომ მისამართიც და ტელეფონიც გეკნებოდათ. ის ხომ თქვენი ახლობელია.

ესეც დამიჯერა. თვითონ კი მაინც ვერა და ვერ იხსენებს ამ ნაცნობ-უცნობს... რას გაიხსენებდა როცა არ იცნობდა?

ეს ყველაფერი დილით, საუზმის დროს მოხდა. საღამოს ვესტიბიულში ვხვდებით ერთმანეთს. მეუბნება:

– წიგნიდან გავიგე მისამართი. უნდა დაუურეკო და დღესვე შევხველო.

ვაიმე, ვფიქრობ, ეს რა ამბავი ავიტეხე და რა შარს გადავეყარე! უცებ წარმოვიდგინე, თავზე რომ დაადგება, მე ვარ სოსო და ის რომ გაცდება – რომელი სოსოა?!

ერთი სიტყვით, ძალიან შევწუხდი, მაგრამ რა მელონა,

მინდოდა თუ არა, მოვლენების განვითარებას უნდა მივინდობოდი...

გათენდა მეორე, ნიუ-იორკიდან ჩვენი გამოფრენის დღე. ვსხდებით ავტობუსში. ფრთხილად, ძალიან ფრთხილად ვეკითხები სოსო ხარატიშვილს:

– იოსიფ ალექსევიჩი, რა ჰქენით, ნახეთ გუშინ ის პოეტი ქალი?

– არა, კაცო, დრო ვერ გამოვინახე... ჩემს მკურნალ პროფესორთან გვიანობამდე შემოვრჩი.

დამწუხრებული ჩანდა, თავ-პირი ჩამოსტიროდა. შვებით ამოვისუნთქე!

ქართული ეკლესიის ღირსეული საქართველო

მოსკოვის აკადემიის დამთავრების შემდეგ თბილისში დაკბრუნდი. რესპუბლიკის საყოფაცხოვრებო მომსახურების მინისტრის მოადგილედ დაინიშნე. ბევრი საჭირო და სასარგებლო ობიექტი ავაშენეთ, მაგრამ მათგან ყველაზე თბილი მოგონებები ქორწინების სასახლემ დამიტოვა. სწორედ მასზე მინდა მოვითხროთ...

მშენებლობის დამკვეთი ჩვენი სამინისტრო იყო და დაფინანსებითაც მანვე დააფინანსა. პროექტის ავტორი გახლდათ ვიქტორ (ბუცა) ჯორბენაძე, გაფორმებაზე კი ხელოვნების ცნობილი და აღიარებული დიდოსტატები ვია ჯაფარიძე, ზურაბ ნიჭარაძე, ვაჟა ორბელაძე, დოდო ლორთქიფანიძე და ვერიკო ბერიძე მუშაობდნენ.

სასახლის გახსნას, ქალაქის ელიტარულ ნაწილზე რომ არაფერი ვთქვა, საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის ბიუროს მთელი შემადგენლობა ესწრებოდა. ბევრი თბილი სიტყვა მოვისმინეთ. საგულისხმოა, რომ სწორედ მაშინ შედგა მომღერალ თამარ გვერდწითელისა და საქართველოს ტელევიზიის რეჟისორის გიორგი კახაბრიშვილის ქორწინების ცერემონიალი. მის ორგანიზებაში აქტიურად მონაწილეობდა ნუგზარ ფოფხაძე... ის მათი მეჯვარეც იყო. სამწუხაროდ, ეს ქორწინება უდღეური აღმოჩნდა – თამარი და გიორგი მალე დასცილდნენ ერთმანეთს. შემდგომში თამარ გვერდწითელს შეეხვდი მოსკოვში, ჩვენს აკადემიაში გამართულ კონცერტში მონაწილეობდა და ბანკეტსაც დაესწრო. მოგვიანებით შეეხვდი ისრაელში – ნათანიაში ჩემი ებრაელი მეგობრის, სოსო ფიჩხაძის ოჯახში ვახშამზე...

მაგრამ ეს მოვლენა უპირველესად იმის გამო დამამახ-

სოვრდა, რომ მან ჩვენი დროის ყველაზე გამორჩეულ და უდიდეს ეროვნულ მოღვაწესთან დამაკავშირა...

1984 წელი იყო. ერთ დღეს საქართველოს მინისტრთა საბჭოსთან არსებული რელიგიის საქმეთა რწმუნებული ანზორ წიკლაური მირეკავს და მეუბნება, უწმინდესსა და უნეტარესს ილია მეორეს თქვენთან შეხვედრა და ქორწინების სასახლის დათვალიერება სურსო. ცოტა არ იყოს, გამიკვირდა: მართალია, წარსულთან შედარებით საგრძნობლად „დათბა“ და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში უფრო მეტი თავისუფლება იგრძნობოდა, მაგრამ ეკლესიასთან ღია ურთიერთობას მაინც ერიდებოდნენ... ამის მიუხედავად, ერთი წუთითაც არ მიყოყმანია, დაეთანხმდი და პატრიარქთან შეხვედრის დროც დაეთქვი.

მე და ანზორი პატრიარქის ძველ რეზიდენციაში, რომელიც მაშინ სიონთან იყო, ერთად გავემართეთ. მე მანქანაში დაკრჩი, ანზორი კი საპატრიარქოში შევიდა. დიდ დროს არ გაუწელია, ანაფორიანი ახალგაზრდა მოვიდა და მოწიწებით მამცნო, უწმინდესი და უნეტარესი გელოდებათო. სწრაფი ნაბიჯებით ავუყვები ხის ვიწრო კიბეებს. თავი ავწიე და... კიბის თავში პატრიარქი იდგა! ღიმილით ისე შემომცქეროდა, როგორც დიდი ხნის მონატრებული მამა შეიღს, თბილად შემეგება. არადა, ეს ჩემი პირველი შეხვედრა იყო უწმინდესთან. გადამეხვია და თავის საბუშაო ოთახში მიმიწვია. ამ თითქოს ბუნებრივმა, სინამდვილეში კი უდიდესმა ადამიანურმა სითბომ ჩემი გული საბუღამოდ მოინადირა...

პატრიარქის ოთახში დამხვდნენ ეკლესიის უმაღლესი იერარქები. უწმინდესმა და უნეტარესმა თითოეულ მათგანთან წარმადგინა – თურმე, მთელი სინოლი მოეწვია!

როცა გაცნობის ოფიციალურ ცერემონიას მოვრჩით, ილია მეორემ მაგიდასთან მიგვიწვია. იყო კონიაკი და ხმელი ხილი. პატრიარქმა კერცხლის ძველებური პატარა სასმისი თავისი

ხელით შემივსო, მერე კი სრულიად საქართველო და ქართველი ხალხი დალოცა...

მაშინ „ვიდეო“ იშვიათი რამ გახლდათ, ამიტომ ცოტა არ იყოს გამიკვირდა, როცა იქვე კასეტები შევნიშნე. შეიძლება გაგიკვირდეთ, მაგრამ იმ პერიოდში პარტიის ცენტრალური კომიტეტი ვიდეოკასეტების ყურებას კრძალავდა. პატრიარქის მახვილ თვალს ჩემი გაოცება არ გამოპარვია, გაიღიმა და მითხრა, მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნიდან რელიგიურ თემებზე გადაღებულ ახალ ფილმებს გვიგზავნიან და ვუყურებთო...

— ახლა კი წავიდეთ და ქორწინების სასახლე დავათვალიეროთ. ძალიან აქებენ, მაგრამ, მოყოლილს მაინც ნახვა სჯობსო, — ბრძანა უწმინდესმა.

სასახლეში დაგვხვდნენ ჩემს მიერ საგანგებოდ გაფრთხილებული დირექტორი ელზა სვიმონიშვილი, მისი მოადგილე ომარ მხეიძე, არქიტექტორი ვიქტორ ჯორბენაძე და ზემოთ უკვე ნახსენები ზურაბ ნიჟარაძე, ვია ჯაფარიძე, ვაჟა ორბელაძე, დოდო ლორთქიფანიძე... დაგვათვალიერებინეს შანდლებში ჩამაგრებული ნათურებით გაჩირაღდებული ლამაზი დარბაზები, თითქმის ყველაფერი, რისი ნახვაც შეიძლებოდა. ბავშვებმა მშვენიერი კონცერტი გაგვიმართეს და ოქროს ქორწილის მოწმენიც კი გაგვხადეს...

პატრიარქი ფრიად კმაყოფილი დარჩა, დაშვიდობებისას კი გვითხრა, რა კარგი იქნება, იმ შანდლებში ნამდვილი თაფლის სანთლები რომ ენთოს, შენობას უფრო მეტ სითბოს, მიმზიდველობას და სურნელს შესძენდაო.

ეს წინადადება ძალზე საინტერესოდ მომეჩვენა, მაგრამ, სამწუხაროდ, მას აღსრულება არ ეწერა.

უწმინდესთან და უნეტარესთან ბედმა სხვა დროსაც შემახვედრა. ერთხელ პარიზში მივლინებით იუნესკოს შტაბბინაში გახლდით. მითხრეს, საქართველოს კათოლიკოს-პატრი-

არქის მოწვევა გვსურს, ხომ ვერ დაგვეხმარებით... მოწვევა რომ გაგატანოთ და გადასცეთო. რა თქმა უნდა, სიამოვნებით დაუთანხმდი! როგორც კი თბილისში დავბრუნდი, მაშინვე დაგიწერე უკაცშირდი პატრიარქს.

უწმინდესი მიწვევამ გაახარა, მაგრამ სხვა სიურპრიზიც მქონდა და უნდა გამოვტყდე, იმ სიურპრიზმა უფრო დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა პატრიარქზე: პარიზიდან ჩამოვიტანე ქართველ ემიგრანტთა ლევილის სასაფლაოზე დაკრძალულთა ნუსხა და ფოტომასალა.

საპატრიარქოში მახლდა იუნესკოს თანამშრომელი, ჩემი ძველი მეგობარი აეთანდილ ქორიძე, რომელმაც ამ ორგანიზაციაში თვრამეტი წელიწადი იღვაწა და ბევრი კარგი საქმე გააკეთა. მაშინ ლევილის სასაფლაო მასთან და მის შესანიშნავ მეუღლესთან მანანასთან ერთად მოვინახულე, რომლებიც ძალიან დამეხმარნენ ქართველთა საფლავების აღწერაში. შევხვდით უკვე ხანდახმულ ქართველ ემიგრანტებს. ჩემდა გასაოცრად ისინი ხმას არ სცემდნენ ერთმანეთს სხვადასხვა პოლიტიკური შეხედულებების გამო. ეს საშწუნხაროდ წმინდა ქართული ხასიათის გამოვლენა იყო.

პატრიარქს იქვე ვუჩვენეთ ქაქუცა ჩოლოყაშვილისა და ნოე ჟორდანიას საფლავებზე გადაღებული სურათები. ყველაფერ ამას ცოტა ხნით თუ დამიტოვებთო, მკითხა. ცოტა ხნით კი არა, საჩუქრად მოგართმევთ-მეთქი. ძალიან გაიხარა.

ამ შეხვედრას მოჰყვა გაგრძელება, თუმცა, ამაზე ცოტა ქვემოთ მოგახსენებთ.

გახსოვთ ალბათ, მთელ საქართველოში მუსიერებდა აზრი, რომ თითქოს ნოე ჟორდანიას საფლავზე ამოტვიფრულია მისივე ლექსი – „ვარ საქართველოს გულდამწვარი ჭირისუფალი, ერის ბრწყინვალე მომავალით მსურს გავიხარო, თუ საქართველო ვერ ვიზილო თავისუფალი, დე, მტვრად ქცეული

დაძინახოს მთელი სამყარო!“ ეს სტრიქონები მეხსიერებაში მქონდა აღბეჭდილი: მახსოვს ჩვენს ოჯახში შეკრებილი მამაშვილები, როცა თავისუფალი საქართველოს სადღევანდელს სვამდნენ, მთელი პათოსით კითხულობდნენ ამ ლექსს.

წარმოდგინეთ ჩემი გაცეცხა, როცა საფლავის ქვაზე ეს პათეტიკური ლექსი ვერ ამოვიკითხე! აი, რას იუწყებოდნენ ქართული და ფრანგული წარწერები: „ნოე ჟორდანია. საქართველოს რესპუბლიკის პირველი პრეზიდენტი. საქართველომ 1918 წლის 26 მაისს მისი მეთაურობით აღადგინა თავისი დამოუკიდებლობა რუსეთის 117 წლის ბატონობის შემდეგ“.

როცა ილია მეორეს ნოე ჟორდანიას საფლავზე გადაღებული სურათი ვაჩვენე, გაიღიმა და თქვა: „ჟორდანიას მთავრობა (სოციალ-დემოკრატები), რომელსაც ახლა აიდეალებენ, აბსოლუტურად ათეისტური სულიკვეთების მატარებელი იყო. მან მიიღო ისეთი კანონები, რომელმაც საქართველოს მართმადიდებელი სამოციქულო ეკლესია გაათანაბრა ყველა დანარჩენ რელიგიურ კონფესიასთან... საღვთო სჯული სწავლებიდან ამოიღო, საეკლესიო ხატებისა და სიწმინდეების ტაძრებიდან გამოტანა და მათი გაყიდვა დაიწყო...“

ჟორდანიას მეტი წინდახედულება და გონიერება რომ გამოეჩინა, ჩვენი ქვეყნის ბედი სულ სხვანაირად წარიმართებოდაო...“

– ნოე ჟორდანია არ იყო თბილისი, საქართველოს დედაქალაქი, ინტერნაციონალურ ცენტრად რომ გამოაცხადა და მხოლოდ ტერიტორიის მესამედი – ვერა და მის იქით – მიაკუთვნა ქართველებს, დანარჩენი ორი მესამედი კი სომხებს და აზერბაიჯანელებს? – დავსძინე მე.

მეგონა, მაშინდელი ვიზიტით ამოიწურა ჩვენი ურთიერთობა. მაგრამ, საბედნიეროდ, თურმე ვცდებოდი: ჩემი მშენებლობის მინისტრის პირველ მოადგილედ ყოფნისას, კიდევ

ერთხელ გამიხსენა უწმინდესმა და უნეტარესმა. მიმიწვია და დაუყოვნებლივ ვეახლე.

პატრიარქი ახლაც მისთვის ჩვეული ყურადღებით და სიყვარულით შემხვდა. იმან, რაც მან მაშინ მითხრა აღმაფრთოვანა, მაგრამ იმ დროისთვის განუხორციელებელ ოცნებად მომეჩვენა.

— ლევილში ეკლესიის აშენება მინდა. პროექტის ავტორიც შერჩეული მყავს — პარიზელი ქართველი, აღიარებული არქიტექტორი ალექსი კობახიძე. მართალია, ის პარიზშია დაბადებული და გაზრდილი, მაგრამ მკერდში ქართველი პატრიოტის გული უტკერს... რას შეტყვით, დახმარება რომ ვთხოვოთ — მკითხა და ღვთაებრივი თვალეზი მომაპყრო.

— თუ იქაური ქართველი ამ დიდებული საქმის შემწეობისთვის მზად არის, მე რა ღმერთი უნდა გამიწყერეს, — საგანგებო კომპლექსურ ბრიგადას შევექმნით, ისეთ ადამიანებს შევეკრებთ, რომლებიც უსასყიდლოდ იმუშავენ, მხოლოდ თავშესაფარი და კვების მოვარება იქნება საჭირო — მეთქი, მიუუგე.

ჩემი პასუხი უწმინდესსა და უნეტარესს ფრიად ეამა — თქვენგან სხვა პასუხს არც ველოდიო — ბრძანა...

სამწუხაროდ, ამ კეთილშობილური ჩანაფიქრის განხორციელება ვერ მოხერხდა: ლევილის მიწა მაშინაც საფრანგეთის მფლობელობაში იყო და დღესაც დავის საგანია... არადა, როგორ მოუხდებოდა იქაურობას ქართული ეკლესია! ყვავილნარში ჩაფლული ლევილის სასაფლაო რომ დავათვალიერე, მწუხარებასთან ერთად ერთგვარი სიამაყეც დამეუფლა: ყველაფერს მზრუნველი ხელი ეტყობოდა და იგი ჩემთვის ისევე წმინდა იყო, როგორც სამლოცველო...

ჩვენს მიერ აგებული ქორწინების სასახლე ერთ-ერთს უფრო ადრე დიდი მნიშვნელობის ღონისძიებასაც მასპინძლობდა. მაშინ ედუარდ შევარდნაძე საბჭოთა კავშირის საგარეო საქმეთა მინისტრი გახლდათ. გაეროში სიტყვით პირველად რომ გამოვიდა, მისი წარმომავლობით დაინტერესებულან. ბატონ ედუარდს შეუთავაზებია, გაეროს ერთ გასვლით კონფერენციას თბილისი უმასპინძლებსო. ეს აზრი მოიწონეს და კონფერენცია მართლაც გაიმართა, თანაც – ქორწინების სასახლეში! საორგანიზაციო საკითხებს მე ვხელმძღვანელობდი.

ბევრი უცხოელი სტუმარი გვეწვია, მათ შორის – გაეროს გენერალური მდივნის მოადგილე, აგრეთვე გაეროში საფრანგეთის წარმომადგენლობის თანამშრომელი. სალომე ზურაბიშვილი. როგორც ვიცი, ეს მისი პირველი სტუმრობა იყო საქართველოში. მოსკოვიდან ჩამოვიდა ძველი თბილისელი ევგენი პრიმაკოვიც...

ხაზგასმით უნდა ითქვას, რომ გაეროს ვედიტ ეს საბჭოთა კავშირში პირველი ღონისძიება იყო. და ისიც თბილისში გაიმართა...

როცა ამ სტრიქონებს ვწერ, საქართველოში პოლიტიკური ვითარება არც ისე სახარბიელოა. 2008 წლის ომის შემდეგ უამრავი პრობლემა შეგვექმნა როგორც შინ, ისე გარეთ. და ამ უაღრესად რთულ სიტუაციაში ხშირად გაისმის ჩვენი პატრიარქის, უწმინდესისა და უნეტარესის ილია მეორის ბრძნული და იმედიანი შეგონებანი... მართლაც, ბედნიერია ქართველი ერი, ასეთი ღირსეული პიროვნება რომ ჰყავს სულიერ წინამძღვრად.

სამწუხაროდ, საქართველო და ქართველი ხალხი იმასაც კი მოესწრო, რომ ერის ღვთივკურთხეულ ბრძენ მოძღვარს

შეურაცხყოფელი სიტყვა შეჰბედა „თავისუფლების ინსტიტუტელმა“ ვინმე, თუა თუთბერიძემ.

ამ ფაქტმა ააღელვა მთელი ჩვენი საზოგადოებრიობა, სრულიად მართლმადიდებელი მრევლი.

ეს უშეცარი და უტიფარი არსება კვლავ თავის თანამდებობაზეა და თბილისის სკოლების დირექტორთა საბჭოს ხელმძღვანელობს. მისი გესლიანი სიტყვით იგი ხან ინტერნეტში იჩენს თავს და ხან ზაზა ბურჭულაძის, ირაკლი დეისაძის, თუ ვიღაც ბახჩოლიანის უხამსობისა და სიბილწის გამართლებას ცდილობს.

მართლაც, რომ „საწუხარ არს ესე“...

1987 წელი იყო. საქმიანი ვიზიტით მეუღლესთან ერთად ისრაელს ვეწვიეთ. მეუღლეებით იყვნენ აგრეთვე გოდერძი ბუკია და გივი შულაროვი. ისრაელის მიერ აუთვისებელ ტერიტორიებზე საცხოვრებელი სახლები უნდა აგვეშენებინა. ეს საქმე წამოიწიეს ისრაელში მცხოვრებმა ძმებმა – მორის და სოსო ფიჩხაძეებმა, რომლებსაც მე გივი შულაროვმა შემახვედრა... მაშინ უკვე ათვისებული გვექონდა „მოცულობით-ბლოკური“ კონსტრუქციები, რომლებიც საესეებით აკმაყოფილებდა პარტ-ნიორთათვის საჭირო ხარისხსა და მშენებლობის ტემპებს.

ბედნიერი დამთხვევის წყალობით, ისრაელში ჩასვლის მეორე დღეს, თელ-ავივში მორის ფიჩხაძის ქალიშვილის ქორწილი იყო დანიშნული და რა თქმა უნდა, ჩვენც მივეწვიეთ. საოცარი სანახაობა ვიხილეთ: უზარმაზარ დარბაზში, ოვალურ ათ-თხუთმეტკაციან სუფრებზე ყველაფერი ბრწყინავდა! განსაკუთრებული შთაბეჭდილება მოახდინა თამადაძე, იქაური ქართულენოვანი ჟურნალ „დროშის“ რედაქტორმა, წარმოშობით ქუთაისელმა ხაიმ ხუბელაშვილმა. ის განათლებით ფილოლოგი იყო და ბრწყინვალე ქართულით მეტყველებდა.

ქორწილს ესწრებოდნენ ლეგენდარული ნინო რამიშვილი, მისი ვაჟი თენგიზი და რძალი ინგა თევზაძე. თენგიზმა და ინგამ იცეკვეს. არც მე დავრჩენილვარ „ვალში“ და ქალბატონი ინგა გავიწვიე. ჩემი „ცეკვა“ განსაკუთრებით მოეწონა ქალბატონ ნინოს. ერთი სიტყვით, კარგად მოვილხინეთ.

თუმცა, ყველაფრის აპოთეოზი მაინც ქალბატონ ნინოს ცეკვა იყო. შეუჩინდნენ, „ჯეირანი“ გვიცეკვეთო. მან ჯერ უარი განაცხადა, მერე კი ასეთი პირობა წამოაყენა:

– იმ შემთხვევაში ვიცეკვებ, თუ დოლარებს არ ვადმოაბნევთ-ო!

თურმე, ისრაელში ასე სცოდნიათ და ეს ქალბატონმა ნი-

ნომ კარგად იცოდა. ზღაპრულად იცეკვა! ოვაცია გაუმართეს და... დოლარებიც ბლომად აფრიალეს. პატარა ბიჭებიც დიოდნენ და ჰკრფოდნენ. მოჰკიდა ხელი ნინომ იმ დამკვრელებთან მიიყვანა — მთელი ფული იმათ აჩუქა!

და აი, ყველასთვის მოულოდნელად თამადა მიკროფონით აცხადებს:

— ეს წუთია, მოვიდა მთავრობის დეპეშა: მშენებლობის მინისტრი არიელ შარონი ხვალ დილით, იერუსალიმში, თავის ოფისში იწვევს ბატონ ომარ მარგველაშვილს მეუღლითურთ!

ცნობილია, რომ არიელ შარონს დიდი ბრიტანეთის სამხედრო აკადემია ჰქონდა დამთავრებული და იბრძოდა ლეგენდარულ გენერალ მოშე დაიანთან ერთად. იყო თავდაცვის მინისტრი.

არიელ შარონი წარმოადგენდა ქვეყნის ჭეშმარიტ სიმბოლოს. მას იერუსალიმიდან მაშინაც კი არ მოუცვლია ფეხი, როცა მთავრობის სხვა წევრები იქ ვერ ჩერდებოდნენ, რადგან არაბები არ ისვენებდნენ და ქალაქის სიმშვიდეს გაშუღმებით არღვევდნენ.

მოგვიანებით ის გახდა საგარეო საქმეთა მინისტრი და შემდგომ ქვეყნის პრემიერი.

ვიფიქრე, არიელ შარონი მე არ მიცნობს და ხუბელაშვილი ასე „უკბილოდ“ რად ხუმრობს-მეთქი. თამადა თვითონ მოვიდა ჩემთან და დეპეშა მაჩვენა. ივრითის ენაზე იყო შედგენილი და, რა თქმა უნდა, ვერ წავიკითხე. ხაიმმა მითარგმნა და მეტი დამაჯერებლობისთვის მითხრა:

— მარტო თქვენ კი არა, თქვენს მეუღლეს, ქალბატონ ბელასაც იწვევს. თარჯიმანი ხომ დაგჭირდებათ? წამოვალ და ამ მოვალეობას მე შევასრულებ-ო!

ბატონ არიელ შარონთან დილაადრიან გავემგზავრეთ. შეპირებისამებრ, წამომყვა ხაიმ ხუბელაშვილი და მასთან ერთად ძმები ფინხატები.

მინისტრი უკვე გველოდა. შეგვიყვანეს მოკრძალებულ პა-

ტარა კაბინეტში. გულთბილად მიგვიღო. წარუდგინე ჩვენს პარტნიორები.

– ვიცი, რომ კარგ საქმეზე ჩამოხვედით, ამიტომ მეც ყოველნაირად დაგეხმარებით. მით უმეტეს, ქართველები ხართ, ქართველთა მიმართ კი განსაკუთრებული გრძნობა მაქვს...

გვიამბო, რომ შარშან ღელა გარდაეცვალა, სიკვდილის წინ მას შეიღი მოუხშია და უთქვამს:

– თბილისი ჩემი და მამაშენის სიყვარულის ქალაქია. ერთმანეთი იქ, უნივერსიტეტში გავიცანით და შევეუღლდით. ოციან წლებში ბოლშევიკების რეპრესიებს გამოვექეციეთ. ეს რომ არა, შეიძლება ახლაც იქ ვყოფილიყავით. აუცილებლად უნდა ჩახვიდე და ეს მშვენიერი ქალაქი ინახულო, იქ ბებიისა და დეიდაშვილის საფლავები გელისო...

თვითონ არიელ შარონი ისრაელში დაბადებულია და როგორც გვითხრა, ღელის თხოვნა არასოდეს დაეინწყინა:

– საბჭოთა კავშირთან დიპლომატიური ურთიერთობა არა გვაქვს, ელჩი არა გვყავს, ამიტომ ოფიციალურ მოწვევას აზრი არა აქვს. იქნებ, თქვენ მიმიწვიოთ? აუცილებლად ჩამოვალ-ო!

გადაჭრით არაფერს შევპირებივარ, მაგრამ ვუთხარი, რომ ყველა ღონეს ვიხმარდი.

ისრაელში ჩვენს მომავალ საქმიანობაზე ბევრი ვისაუბრეთ. დახმარება და მხარდაჭერა აღგვითქვა. მერე გამოგვაცილა და თბილად დაგვემშვიდობა.

იერუსალიმში დიდი პატივი გვცა წარმოშობით ქუთაისელმა ებრაელმა რაფო ბალუაშვილმა – რაფი ბალუამ, ნაბრძოლებმა პოლკოვნიკმა, რომელიც თელ-ავივში ქორწილში გავიცანი. იგი ჩვენს მაგიდასთან იჯდა, ძალიან სიმპათიური მაროკოელი შეუღლით. გვითხრა, ისრაელიდან ჯერის მონასტრის უნახავად ვერ გავიშვებთო. არადა, ამაზე ხომ ჩვენც ვოცნებობდით. მიუხედავად მასპინძლის თადარიგისა, ბერძენმა მღვდლებმა მართლაც რომ ჯვარს გვაცვეს – მონასტერში არ გვიშვებდნენ! ბოლოს, ჩვენსას მაინც მივადწიეთ. შევედით, დავათვალიერეთ, სანთლები

დაკანთეთ და რუსთაველის ფრესკასთან, შემდეგ ბერძნებმა რომ გადაფხიკეს თუ გადაღებეს, სურათი გადავიღეთ. ენახეთა მინდვისისა და უნეტარების ილია მეორის მიერ მონასტრისა შინაშე შენაწირი ილია მართლის ხატი.

ხატი მონასტერში ჩვენ შევასვენეთ, უწმინდესმა და უნეტარესმა ილია მეორემ კი ლოცვა აღავლინაო, — სიხარულით გვამცნო რაფო ბალუაშვილმა.

ბატონმა რაფომ ოჯახში მიგვიწვია, შესანიშნავად გვიმასპინძლა მისმა მშვენიერმა მეუღლემ ქალბატონმა რახილმა და არაჩვეულებრივი გარეგნობის ქალიშვილმა, რომელიც თურმე ისრაელის უშიშროების „მოსადის“ ოფიცერი ყოფილა.

რაფიელ ბალუაშვილი საქართველოს გენერალური პროკურორის ყოფილი პირველი მოადგილის ცნობილი იურისტის, აღიარებული სამართლისმცოდნის, ღირსეული პიროვნების ანზორ ბალუაშვილის ბიძა იყო.

ვიზიტის ვადა ამოიწურა და დავბრუნდით მოსკოვში. მაშინ ხომ ყველაფერი აქედან კეთდებოდა! ვიზების გაფორმებაზე ერთი კვირა მანც გვეკარგებოდა! ისრაელში მიმავალნი ჯერ ვარშავაში ჩავფრინდით, ღამე გავათიეთ და თელ-ავივისკენ მერეღა ავიღეთ გეზი. ისრაელიდან დაბრუნებულებმა უნგრეთში „შევიარეთ“, ღამე ბუდაპეშტში გავათენეთ. მოსკოვში ისეთი საშინელი და შეურაცხყოფელი ჩხრეკა მოგვიწვევს, კაცს უცხოეთისკენ მეორედ გახედვა აღარ მოუნდებოდა!

მოსკოვი — თბილისის თვითმფრინავში საქართველოს პრემიერი ნოდარ ჭითანავა უკვე თავის ადგილზე იჯდა. დამიძახა და გვერდით მოძისვა. რომ გაივო, ისრაელიდან ვბრუნდებოდი, იქაური ამბები გამოშკითხა.

შემთხვევით ვისარგებლე და არიელ შარონის თხოვნა გადავეცი.

— არიელ შარონი ღირსეული პიროვნება და ისრაელის ეროვნული გმირია, ჩვენ ოფიციალურად ვერ მოვიწვევთ, ეგ საქმე თქვენმა სამინისტრომ ითავოს, მე კი ყველანაირად

დაგეხმარებით. პირობას გაძლევ, მიღებითაც მაღალ დონეზე
მივიღებთო...

ეს ნიშნავდა – აეროპორტში დახვედრას, კრწანისის რეზ-
იდენციაში ცხოვრებას, ავტომანქანით და თარჯიმნით მომსახ-
ურებას, კვებას...

მადლობის შეტი რა შეთქმოდა!

ახლო მეგობრული ურთიერთობა მქონდა მაშინდელ საბ-
ჭოთა კავშირის საგარეო ვაჭრობის სამინისტროს წარმო-
მადგენელთან საქართველოში რაფიელ ელიგულაშვილთან.
ის იყო მართლაც რაფინირებული ინტელიგენტი. მინისტრთა
საბჭოში შემხვდა და არიელ შარონთან შეხვედრის შესახებ
უუამბე. ძალიან გაიხარა, თუ ჩამოვა, მეც შემახვედრეო-მთხ-
ოვა... ამ დროს სამინისტროს სახელით უკვე გავზავნილი
გვქონდა მოწვევა, პასუხი იგვიანებდა. მეორე წერილიც გავაგ-
ზავნეთ. არც იმაზე გვიპასუხეს. გვიან გავიგე, თურმე მოსკოვი
ბლოკავდა...

ერთხელაც, დილაადრიან, რაფიელი მირეკავს, ომარ
ალექსანდროვიჩი, დღევანდელი „პრავდის“ მოწინავე თუ წაი-
კითხო. ბინაზე კი მქონდა გამოწერილი, მაგრამ იმ უთენია
„პრავდა“-ს რა წამაკითხებდა? მივხვდი, რაღაცაში იყო საქმე,
ამიტომ მაშინვე მოვიძიე. იქ კი ეწერა, რომ... თურმე, არიელ
შარონს უკიდურესად უარყოფითი როლი შეუსრულებია არ-
აბულ სამყაროსთან მიმართებაში...

გაზეთი „პრავდა“ კი ერქვა, მაგრამ უშეტესად ტყუილი
იწერებოდა მის ფურცლებზე...

ეს იყო საბჭოეთის პოზიცია, რამაც, ცხადია, ჩემს მონდო-
მებას წერტილი დაუსვა...

ტურიზმის და კურორტების სახელმწიფო დეპარტამენტის თავმჯდომარის მოადგილე ვიყავი, ქართველი და ებრაელი ხალხების ოცდაექვსსაუკუნოვანი მეგობრული ურთიერთობის აღსანიშნავ ზეიმზე ისრაელის ტურიზმის მინისტრი და ქვეყნის პრემიერის მოადგილე მოშე კაცავი რომ ჩამოვიდა. ის ჩვენს ქვეყანას პირველად ეწვია და პრემიერ ბენიამინ ნათანიაპუს ვიზიტიც უნდა მოეშაადებინა. საკმაოდ დიდი დელეგაციით გვეწვია, დელეგაციაში ბევრი ცნობილი ქართველი ებრაელი იყო. მოშე კაცავმა ყველა მოგვხიბლა თავისი კეთილგანწყობით. ის სანამ ტურიზმის მინისტრი გახდებოდა იყო ჯერ მშენებლობის, შერე კი ტრანსპორტის მინისტრი.

სტუმარს სათანადო პატივი ვეცით, დავათვალიერებინეთ მცხეთა, ჯვარი, სვეტიცხოველი, სამთავროს დედათა მონასტერი... მცხეთა-მთიანეთის გუბერნატორმა, შესანიშნავმა პიროვნებამ კობა ბურჯუაძემ არაჩვეულებრივი ვახშამი გაგვიმართა.

— მოულოდნელად დაცვამ მოშე კაცავი დარბაზიდან გაიყვანა. მალევე შემობრუნდა, ვაჟა შუბლაძე და მე განზე ვავიხმო და საიდუმლოდ გაგვანდო, რომ თურმე რუსეთის სპეცსამსახურებს გაუვრცელებიათ ინფორმაცია, თითქოს ნათანიაპუსზე თბილისში თავდასხმა შზადდებოდა. ეს წუთია პრემიერმა დამირეკა. შეწუხებულმა მითხრა, ვერ ჩამოვალ, მასპინძლებთან ბოდიში მომიხადე, ჩემი მაგივრობა კი შენ გასწიეო.

ზეიმმა ოპერისა და ბალეტის თეატრში ძალაღონე ჩაიარა. საიუბილეო საღამოს შესანიშნავად გაუძღვა კულტურის მინისტრი ვალერი ასათიანი. უზომოდ კმაყოფილი სტუმარი მეორე დღეს გავაცილეთ.

ჩვენმა ჩრდილოელმა მეზობელმა კი ასეთი ავანტურისტული ქმედებით ჩაშალა ისრაელის პრემიერის ვიზიტი თბილისში...

მოშე კაცავი მალე ისრაელის პრეზიდენტი გახდა. ამ ღირსეულ და ზნეკეთილ კაცს ვილაც ქალმა სექსუალურ ძალადობაში დასდო ბრალი. მთელი მსოფლიოს მედია საშუალებები ათასნაირ ჭორს ავრცელებდნენ. იგი იძულებული გახდა თანამდებობა დაეტოვებინა.

საქართველოს პარტიულ-სახელმწიფო ელიტის რაველესობა თითქმის ყოველთვის შავი ზღვისპირეთის ყველაზე პრესტიჟულ – გაგრის სამთავრობო სანატორიუმ „თბილისში“ ისვენებდა. მეც ზაფხულობით შევბუღებულვარ ოჯახით იქ ვატარებდი. კარგი მასპინძლები მყავდა და დირექტორი – ტარიელ ბასარიაც ყურადღებას არ მაკლებდა.

პირველ სართულზე, ლუქსში ვცხოვრობდი. ცალკე მდგომ დიდ კოტეჯში. მეორეზე ოჯახით ისვენებდა გაზეთ „პრავდის“ საკუთარი კორესპონდენტი საქართველოში გიორგი (გოგა) ლებანიძე. ჩვენ მაინცდამაინც ახლო ურთიერთობა არ გვქონია და შეხვედრითაც იშვიათად ეხვებოდით ერთმანეთს. მახსოვს მისი იუმორნარევი პუბლიცისტური წერილები. გიორგის სტუმრობა გულზე არავის ეხატებოდა, რადგან თუ გაგაკრიტიკებდა, უნდა ყველაფერს დაშვიდობებოდი – სამსახურს, პარტიბილეთს... ეს დიდი ტრაგედია იყო.

ერთმა არასასიამოვნო შემთხვევამ ჩვენი ურთიერთობა საგრძნობლად დაათბო. აივანზე ვიდექი. სანატორიუმის ტერიტორიაზე მოულოდნელად გამოჩნდა მსუბუქი ავტომანქანა. მოულოდნელად-შეთქი, იმიტომ ვამბობ, რომ, როგორც წესი, იქ ტრანსპორტს არ უშვებდნენ. მანქანა ზუსტად ჩემი კოტეჯის კიბეებთან გაჩერდა. დავინახე, მძღოლმა დაუდევრად როგორ გაალო კარი. იქიდან მამაკაცი გადმოვარდა და თავი ასფალტს დაარტყა. ხელიც კი არ შეაშველა მძღოლმა! შევხედე, გოგა ლებანიძე! მაშინვე მასთან გავეჩინე. მთვრალი იყო. აფხაზ მძღოლს ვუსაყვედურე. ყურიც არ შეიბერტყა, მანქანა სწრაფად დაძრა და გაუჩინარდა.

ჩემი შვილები წამომეხმარნენ, გოგას ხელი მოვკიდეთ და მეორე სართულზე ავიყვანეთ. კარი ხანდაზმულმა ქალმა გაგვიღო, სიდედრი ყოფილა.

– Что с ним? Он что умер? – აუღელვებლად გვკითხა.

მისმა სიცივემ ცოტა არ იყოს გამაკვირვა. მთვრალია მეთქი, — ეუბასუხე.

— Он же не пьят! — შეიცხადა.

ოთახში შევიყვანეთ. შეიღები გავუშვი, ტანსაცმელი გავხადე და ლოგინზე დავაწვინე. სიღედრს თითიც კი არ გაუნძრევია...

დილით ადრე კარზე ფრთხილი კაკუნი გაისმა. გავადე. გიორგია. დარცხვენილი ჩანს. მორიდებით მეუბნება, ომარ ალექსანდროვიჩი, თუ შეიძლება გარეთ გამოდით, ცოლმა და სიღედრმა გადამრიეს, მე არაფერი მახსოვს და იქნებ თქვენ მითხრათ, გუშინ რა მოხდაო. მოუყვევი რაც ვნახე, ის კი არ მითქვამს მანქანიდან როგორ გადმოვარდა და ასფალტს თავი რომ დაარტყა.

— აფანასიევი ჩამოსული, „პრავდის“ მთავარი რედაქტორი. დამირეკეს და წამიყვანეს. სუფრა გავვიშალეს. საერთოდ არ ვსვამ. რედაქტორს ეს რომ ვუთხარი, თვალები გადმომიბრიალა. რა შექნა? დავლიე და... აღარ მახსოვს, მანქანამდე როგორ მიმიყვანეს და ჩამსვეს... თავი საშინლად მტკიევა, რა ყოფილა ეს „პახშელია“...

აი, ამ შემთხვევის შემდეგ ჩამოყალიბდა ჩვენს შორის საკმაოდ თბილი ურთიერთობა.

მომდევნო წელსაც გაგრაში გადავწყვიტე ცოლ-შვილთან ერთად შევბულების გატარება. დავუკვეთე იგივე ლუქსი, იმავე ორსართულიანი კოტეჯის პირველ სართულზე, სადაც შარშან ვისვენებდი.

ჩავედით და დაკავებული დავგვხვდა. სანატორიუმ „თბილისის“ დირექტორი ტარიელ ბასარია ბოდიშებად დაიღვარა:

— გუშინ საღამოს გიორგი ძიძარია მამი დლით მთხოვა ამ ლუქსში ცხოვრების ვადის გაგრძელება და უარი ვერ შევბედეო.

პროფესორი გიორგი ძიძარია, რომელიც აფხაზური ენი-

სა და ლიტერატურის ინსტიტუტის დირექტორად მუშაობდა, ცნობილი იყო როგორც აფხაზი სეპარატისტების იდეოლოგად და ლიდერად.

ბასარიამ დიდი მობოდიშებით შემომთავაზა ცკ-ს პირველი მდივნის აგარაკი, რომელიც ცოტა მოშორებით, ფერდობზე მდებარეობდა. 24 საათის განმავლობაში თქვენს განკარგულებაში იქნება ავტომანქანა და პლაჟზე ჩასვლა-ამოსვლა არ გაგიჭირდებათ.

შესანიშნავი პირობები იყო: სამი დიდი ოთახი, საბილიარდო, ფართე აივანი, საიდანაც ზღაპრული ხედი იშლებოდა – გაგრა, მისი ულამაზესი შემოგარენი და ზღვის პორიზონტი, საკუთარი მზარეული, მომსახურე პერსონალი, ღაცვა და ა.შ.

მეორე სართულზე მოგვათავსეს.

მზარეულზე და სხვა განსაკუთრებულ მომსახურებაზე უარი ვთქვი, მანქანა დავიტოვე, რადგან უმანქანოდ ზღვაზე ყოველდღიური, მით უფრო, დღეში რამდენჯერმე ჩასვლა გაგიჭირდებოდა.

აგვისტოში, როგორც ყოველთვის, ბევრი ჩემი კოლეგა ისვენებდა გაგრაში – მინისტრები, მინისტრების მოადგილეები. მათი თხოვნით ავიყვანე ერთხელ ისინი „ჩემი“ აპარტამენტების დასათვალისწინებლად და კინალამ გადაირივნენ, ისე მოეწონათ იქაურობა, აღფრთოვანებულები დარჩნენ.

სასაუზმოდ და სადილად ჩვენ ქვემოთ ჩავდიოდით და ჩემს მეგობრებთან შესანიშნავად ვატარებდით დროს.

გავიდა სამი დღე, მიედივარ პლაჟისკენ. ჩავუარე იმ ორსართულიან კოტეჯს და ვხედავ, დგას გიორგი ძიძარია სახლის წინ (შორიდან ვიცნობდი, ურთიერთობა არ მქონია), მოწინებით მომესალმა, მომიკითხა და ისეთი ბოდიშები მიხადა, რომ მე ჩავვარდი უხერხულ მდგომარეობაში:

– არ ვიცოდი რომ თქვენ იყავით, ოჯახი თუ გყავდათ ჩამოყვანილი, ტარიელ რაუფოვიჩს ერთი სიტყვაც

რომ დასცდენოდა, რა თქმა უნდა უარს ვეტყვი. სამი დღე არაფერს ნიშნავდა ჩემთვის და ჩემი ცოლისთვის, თქვენც პატარა ბავშვებით ყოფილხართო...

ამასობაში მისი მეუღლე გამოვიდა და მანაც მე და ჩემს მეუღლეს დიდი ბოდიში მოგვიხადა.

ძიძარია წარმოდგენილი მყავდა უხიაგ, უკარება კაცად, ასე ახასიათებდნენ მას, მაგრამ ურთიერთობაში ნორმალური ადამიანი აღმოჩნდა.

* * *

ამბობდნენ, შალვა ყარყარაშვილი უკარება კაციყო. რა ვიცი, იქნებ მართლაც ასეა. ცკ-ს პარტიული კომისიის თავმჯდომარე ყველასთან გულლია და გულთბილი ვერ იქნებოდა... მიუხედავად ამისა, მასთან დაკავშირებით მე საპირისპირო შემთხვევას გავიხსენებ.

მოსკოვში ერთდროულად ვსწავლობდით – მე სახალხო მეურნეობის აკადემიაში, ის – საზოგადოებრივ მეცნიერებათა აკადემიაში. მსმენელები ერთმანეთთან ვმეგობრობდით. ერთხელ ცეკას ადმინისტრაციული განყოფილების გამგემ ნუგზარ საჯაიამ დაბადების დღის აღსანიშნავი დიდებული პურმარილი გაშალა, მე და შალვაც მიგვიწვია. მეგობართა წრეში ჭიქის აწვევაზე უარს არასოდეს ამბობდა. ჩვენ მოსკოვში სუფრასთან რამდენიმეჯერ მოგვიწია ერთად ყოფნა, ამანაც დაგვაახლოვა.

გავიდა დრო. სამშობლოში დაებრუნდით და ჩვენ-ჩვენ საქმეს შევედევით.

ერთხელ, ცეკას ბიუროზე უნდა განეხილათ კოლბინის მიერ შეტანილი საკითხი, რომელიც მე მეხებოდა. შალვა ყარყარაშვილმა წინასწარ მოაწყო მისი განხილვა. ძალიან მკაცრად ილაპარაკა. ავდექი და მოვახსენე, ხვალ დილით მოსკოვში მივეფრინავ თათბირზე, ამიტომ ბიუროს სხდომას

ვერ დავესწრები-მეთქი...

– ევ გამორიცხულია, აუცილებლად აქ უნდა ვიყავი უნდა მომიჭრა შკაცრი ტონით.

– აგერ მაქვს დეპეშა, მივლინება, ბილეთი, – უკან არ დავიხიე.

არაფერი მიპასუხა. ყველა დაითხოვა, მე კი დამტოვა. ცოტა ხანს დუშდა, მერე კი მითხრა:

– პატივსაც გცემთ და მჯერა კიდევ თქვენი, მაგრამ სხვანაირად ვერ მოვიქცეოდი, იმათთან ასე უნდა მეთქვა. თქვენ საქმიანი კაცი ხართ. გაფრინდით მოსკოვში. ზვალ მე ყველაფერს მივხედავ, საქმეს არ გავამწვავებო....

ასეთად დამამახსოვრდა იგი.

თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტმა საიუბილეო თარიღი საზეიმოდ აღნიშნა. უამრავი სტუდარი ჩამოვიდა.

მოსკვიდან ლომონოსოვის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის რექტორს ელოდნენ, მაგრამ ისე მოხდა, რომ მას მოულოდნელად მოუწია უცხოეთში გამგზავრება და თბილისში უნივერსიტეტის პირველი პროექტორი ვლადიმერ ივანეს ძე დობრენკოვი გვეწვია, ჩემი ძველი და კარგი მეგობარი.

კვირა დღით მირეკავს დობრენკოვი და მუუბნება:

— გურამ ენუქიძემ გორში დამპატიჟა. გორში ვარ ნამყოფი და წასვლა არ მინდა, მოდი ეს დღე, ომარ აღექსანდროვიჩ, ერთად გავატაროთ. სალამოს კი მოსკოვში მივფრინავო.

მე და ჩემი მუუღლე წინა სალამოს ჩამოვფრინდით მოსკოვიდან და ოჯახში პროდუქტების სიმწირე იყო. ბელას ვთხოვე, დატრიალდი და ეგებ რაზე გავგიხერხო, სტუდარს შინ სადილად მოვიყვან-მეთქი.

მეწუხდა ძალიან. მაგრამ დაუყოვნებლივ შეუდგა თადარიგს. მე კი მანქანა გამოვიძახე და სტუდართან წაკედი.

ერთმანეთს კრწანისში, მთავრობის რეზიდენციაში შევხვდით და ქალაქში გამოვედით ღირსშესანიშნაობების დასათვალიერებლად.

შემოდგომა იყო. ახლოდებოდა თბილისობა, ბევრი რამ კეთდებოდა ძველი თბილისის უბნებში. სტუდარს ვათვალიერებინებ რესტავრირებულ და განახლებულ ვიწრო ქუჩებს, რესტორნებს, კაფე-ბარებს, საგამოფენო და სავაჭრო ობიექტებს, მაღაზიებს და სახელოსნოებს. მოულოდნელად თბილისის საქალაქო კომიტეტის პირველ მდივანს გივი გუმბარიძეს და მეორე მდივანს, ჩემი ბავშვობის მეგობარს — რამაზ გოგლიძეს გადავეყარეთ.

სამწუხაროდ, როგორც თითქმის ყველა მაღალი რანგის

ფუნქციონერს, არც გუმბარიძეს აკლდა ქედმაღლობა. ჩემს სტუმარს ისე მიესალმა, თითქოს მოწყალეობა გაიღო. როგორც კი გაიგო, რომ იგი MGY-ს პირველი პრორექტორი იყო, თვალსა და ხელს შუა შეიცვალა, აღტყინდა, გახალისდა, აფორიაქდა, გარშემო ურბენდა ამ კაცს, დაუწყო რაღაც ამბების მოყოლა, უნდა დაგათვალიერებინოთ თბილისით და ასე შემდეგ და ასე შემდეგ.

მოკიდა ხელი ამ ჩემს სტუმარს და წაიყვანა. აქ კაფეს ვხსნითო, იქ ძველი თბილისის რესტავრაციას ვაგრძელებთო, დაყავს ეს კაცი აქეთ, იქით. მივევებით უკან მე და რამაზი.

ჩემი მძღოლი ოპანიკა მოვიდა და მეუბნება – ქალბატონმა ბელამ დარეკა – ორ კაცზე სუფრა გაშლილიაო.

როცა გუმბარიძისგან თავსმოხვეული „ექსკურსია“ დასრულდა, დიდი მადლობა გადაეუხადეთ მეც და ჩემმა სტუმარმაც და წასასვლელად გავუმზადეთ.

– რას ჰქვია, მიდიხართო! – იფეთქა გუმბარიძემ, – არავითარ შემთხვევაში! ასეთ პატივსაცემ კაცს თბილისში მე უნდა ვუმასპინძლოო.

არადა, არ მინდა, რომ წამოვიდეს...

მაგრამ პირდაპირ ხომ ვერ ვეტყვოდი, თქვენ დარჩით და ჩვენ წავალთო...

ვერაფერი რომ ვერ გავაწყვე, ჩავსხედით მანქანებში. სტუმარი გუმბარიძემ ჩაისვა და მითხრა, თქვენ წინ იარეთ ჩვენ გამოგყვებითო. მანქანიდან ბელას დაუურეკე ოთხნი მოვლივართ და რამე მოიფიქრე-შეთქი.

მივედით ჩემთან. მივუსხედით მაგიდას და შევეუდკით ტრაპეზს.

ჩვენს სუფრას ახალი და ახალი კერძები ემატებოდა. ამ სასწაულის შემოქმედი ჩემი მეუღლე იყო. ცოტას ოპანიკაც მიხმარებია, რომელმაც იმ გვიანი შემოდგომის დღეს საღვთო კიტრი და პამიდორიც კი იშოვა.

გაუკვირდა ლობრენკოვს, – ეს საიდანო?

გუმბარიძემ იხუმრა:

– У Омара Александровича есть приусадебный участок на котором он выращивает поздние овощи.

ამან კი იხუმრა, მაგრამ დობრენკოვმა, როგორც სერიოზულმა მეცნიერმა, ეს ინფორმაცია სერიოზულად აღიქვა და ესიაზოვნა კიდევ, რომ მისი მეგობარი გარდა თავისი პროფესიული საქმიანობისა, ასეთ სასარგებლო შრომასაც ეწეოდა თურმე..

სასმელი, მადლობა ღმერთს, არ გვაკლდა, რამდენიმე ბოთლი შესანიშნავი „ენისელი“ მქონდა სახლში და მიყვა სადღეგრძელო სადღეგრძელოს.

გუმბარიძემ დობრენკოვს მიმართა:

– Владимир Иванович, осмелюсь обратиться к Вам с одной просьбой, – და შებდეგ მოუთხორო, რომ მისი შვილი იმ წელიწადს МГУ-ში მოეწყო, პირველ კურსზეა. მოსკოვში პატრონი არავინ ჰყავს და რომ ნაქირავებ ბინაში ცხოვრობს.

დამიწერეთ, რომელ ფაკულტეტზეა, რომელ ჯგუფში და მე ვიცი როგორც მივხედავო, – უპასუხა დობრენკოვმა:

– Я беру всю ответственность на себя. Лично буду его опекать.

ისეთ პირობებს შევუქმნი, რომ უკეთესს ვერც ინატრებთ: ჩვენს სპეციალურ საერთო საცხოვრებელში მოვაწყობ, ჩათვალეთ, რომ მოსკოვში მე ვიქნები მისი მამაო.

აუუ, გადაეხვია გივი ამ კაცს, არის ერთი ხვევნა-კოცნა და სიყვარულის ახსნა.

როგორც იქნა, ავდექით სუფრიდან. უნდა ვიჩქაროთ, რადგან სტუმარი მოსკოვშია გასაფრენი და უნდა მივუსწროთ რეისს.

საქმეში ზარ? გუმბარიძე მანქანიდან რეკავს სადღაც და ავალებს, სუფრა გამალონ კრწანისის რეზიდენციაში და მოძღვრლები მოიყვანონ აუცილებლად.

გივის ვეუბნები, რომ არაფერი არ არის საჭირო, რომ

დრო არა გვაქვს, ეს კაცი გასამგზავრებლად მზად არ არის, ყველაფერი ჩასალაგებელი აქვს, თანაც საკმაოდ ნასვამი ვინ მისმინა! მივედით კრწანისში როგორც იქნა, სასწრაფოდ ჩავუყარეთ ყველაფერი ჩემოდანში და ცოტა ხანში უკვე სუფრას მიეუსხედით.

ნემსებზე ვსხედვართ მე და რამაზი. მოძღერლები მღერიან.

გუმბარიძეს უკვე ცა ქულად არ მიაჩნია და დედამიწა ქალაქნად: დაგვიანება არ ვიცი მეო. რამაზს ეუბნება, ხომ იყავი საქარხნო რაიკომის პირველი მდივანი, ხომ შენთან შემოდიოდა აეროპორტი, დარეკე და უთხარი, შეაჩერონ რეისი!

წავიდა სადღეგრძელოები. ისევ ვსვამთ და მეც ეს მაშინებს – რამე არ დაემართოს დობრენკოვს, რომელიც მოსკოვშია გასაფრენი...

ვიძაღუ და როგორც იქნა სუფრას მოვწყვიტე გუმბარიძე.

მანქანებით მივედით ტრაპთან და რას ვხედავთ, დგანან იქ ცეკას მდივანი გივი ანჩაბაძე და ცეკას განყოფილების გამგე ენვერ კაბბა.

თურმე ამათ სტუმრები მიუცილებიათ ტრაპამდე და სანამ ადგილიდან არ დაიძვრება თვითმფრინავი, აქ უნდა იდგნენ, ხელი რომ დაუქნიონ:

თვითმფრინავი კი ჩვენი მიზეზით არ ვაკყავთ ასაფრენ ზოლზე.

გამიყვანა ანჩაბაძემ გვერდზე:

– კაცო, თქვენ გიყვები ხომ არა ხართ, ორმოცი წუთია აქა ვდგავართ, ჩამოვწყდითო.

უთხარი, რაც იყო და როგორც მოხდა.

თითქოს აქ უნდა დამთავრებულიყო ჩვენი გასაჭირი.

როგორ გეკადრებათ!

ხომ უნდა ავიდე სტუმარი თვითმფრინავში?

მაგრამ როგორ ავა, როცა ფეხზე ვერა დგას?!

აველი ბორტზე, ვხედავ სხედან გუგულებივით სახელწიფო მომარაგების კომიტეტის ბიჭები - ბონდო ხობელავა, ანზორ თაყაიშვილი, თაყაიშვილი, ეშარი ორჯონიკიძე, კუკური გვარამია... ორს ვთხოვე, ჩამოდით და კაცი ამომავყვანიეთ-მეთქი.

ჩამომყვენ ანზორი და ეშარი. მხრებში ამოუდგნენ დობრენკოვს, აიყვანეს, შუაში „ჩაასვენეს“ და დაგვამშვიდეს - უვნებლად ჩავაბარებთ პატრონსო.

სტუმარი კი გავამგზავრეთ, მაგრამ ქეიფი გავრძელდა. რამაზ გოგლიძე არ მოგვეშვა და საგურამოში თავისი ქვისლის აგარაკზე წაგვიყვანა...

სანამ ამ ამბავს წერტილს დავუსვამდე, ბარემ იმასაც ვიტყვი, რომ გვიან საღამოს მოსკოვიდან დამირეკეს ბიჭებმა და დეტალურად მომიყვინენ, როგორ დამთავრდა დობრენკოვის თბილისური „ოღისეადა“...

მშვიდობით ჩავედით, მაგრამ ვერა და ვერ გავალვიძეთ თქვენი სტუმარიო. ავწიეთ და ციმციმ ჩავიყვანეთ ტრაპზე. კიდევ კარგი, რომ მანქანები თვითმფრინავთან გველოდებოდა. ჩავსვით მანქანაში. მაგრამ სად უნდა წავიყვანოთ, არ ვიცით. თვითონ კი ხმას ვერ იღებს. ბორჯომი ვაკურეთ.

როგორც იქნა, ამოღერდა მისამართი. ავიყვანეთ სახლში და როცა ცოლმა კარი გაგვიღო, ქმარი მკვდარი ეგონა.

რაც შეეხება გივი გუმბარიძის შვილს, პრორექტორმა სიტყვა შეასრულა, უპატრონა და სწავლისთვის საჭირო იდეალური პირობები მართლაც შეუქმნა.

- დობრენკოვის მეუღლესთან ერთად თბილისში ჩემთან მორიგი სტუმრობისას, გუმბარიძე უკვე სახელმწიფო უშიშროების კომიტეტის თავმჯდომარე გახლდათ...

ჯანმრთელობასთან დაკავშირებით პატარა პრობლემები შექმნა. მე და დიდი ხნის ჩემი მეგობარი ზეზვა ღულუნიშვილი ერთად ვმუშაობდით ტურიზმისა და კურორტების სახელმწიფო დეპარტამენტში. უროლოგიის ცენტრში, აკადემიკოს ლაური მანაგაძესთან მინდა მისვლა, მაგრამ მისამართი არ ვიცი, იქნებ, მომეხმარო-მეთქი, დავურეკე. მაშინ ზეზვა პარლამენტის ჯანმრთელობის დაცვის კომიტეტის თავმჯდომარე იყო.

„არამიანცის“ ახალ კორპუსში ზისო, მიპასუხა.

ახალი კორპუსი სად არის, არც ვკვიცი-მეთქი.

– ძველი ხომ იცი?

– იზაშვილი, გზირიშვილი და სოკრატ არშა რომ მუშაობდნენ? – ვეკითხები...

– ეგენი ისე ძველი პლეადაა, არ ვიცნობდიო, – შეწუხდა ზეზვა.

– სამაგიეროდ, მე ვიცნობდი. მარტო მაგათ კი არა, ვიცნობდი თვით ალექსანდრე წულუკიძესაც, საქართველოში უროლოგიის მამამთავარს (ახლა უროლოგიის ცენტრი ალექსანდრე წულუკიძის სახელობისა).

არა და მართლა ვიცნობდი – მამაჩემმა გამაცნო ისიც, პროფესორი ავთანდილ კუტუბიძეც და პროფესორი დარია ბერეჟიანიც.

– როგორც გატყობ, შენ ალბათ მიქაელ არამიანცსაც იცნობდი და მიძალავო! – ამოიოხრა ზეზვამ.

რამდენჯერმე ვიყავი ბაშუე – ბაიკალ-ამურის მაგისტრალის მშენებლობაზე. ეს იყო იმდროინდელ საბჭოთა კავშირში ერთ-ერთი უდიდესი მშენებლობა, რომელიც 3145 კილომეტრზე უნდა გადაჭიმულიყო უსტ-კუტიდან ამურის კომსომოლსკამდე. მშენებლობის მიზანს შეადგენდა ციმბირის სასარგებლო წიაღისეულით (კოქსვადი ქვანახშირი, რკინის მადანი, მაგნეტიტი, ფერადი ლითონები, ბუნებრივი მოსაპირკეთებელი ქვები, ხეტყე...) მდიდარი რაიონების დაკავშირება ქვეყნის მსხვილ სამრეწველო ცენტრებთან.

ადგილობრივი მაცხოვრებლები – ევენკები, მხოლოდ თევზაობითა და ნადირობით ირჩენდნენ თავს. მათ ტერიტორიაზე ჩამოედინება უზარმაზარი წყალუხვი მდინარე ენისეი, რომლის ერთი ნაპირიდან, მეორე ბუნდოვნად ჩანდა. გარშემო კი უკიდევანო ტაიგაა...

ჩვენმა სამინისტრომ იქ ააშენა ჯერ ნია-გრუზინსკაიას რკინიგზის სადგურის კომპლექსი და საცხოვრებელი დაბა, მისი დასრულების შემდეგ კი რკინიგზის სადგური და დაბა იკაბია ჩიტის ოლქში. ნია-გრუზინსკაიას მშენებლობას ხელმძღვანელობდა სახელოვანი მშენებელი, მეღბურნის ოლიმპიური ჩემპიონის ნადეჟდა ხნიკინას ღირსეული მეუღლე ანზორ დვალიშვილი, იკაბიის კომპლექსის მშენებლობას კი თავკაცობდა ასევე შესანიშნავი მშენებელი გოგი ლუღუშაური – ისიც დიდი ორგანიზატორი და არაჩვეულებრივი ადამიანი.

ქართველმა მშენებლებმა ტრადიციებს არც ახლა უღალატეს – მაღალხარისხოვნად შესრულებული ეს ორივე კომპლექსი, მთელი თავისი ინფრასტრუქტურით, დროულად ჩააბარეს სახელმწიფო კომისიას.

სხვათა შორის, ბაიკალ-ამურის გრანდიოზული მაგისტრალის მშენებლობის იდეას მიაწერდნენ ლეონიდ ბრეჟნევის (ასეთი რამ მაშინ წესად იყო!). მანაც მისთვის ჩვეული

„თავმდაბლობით“ შეიფერა ეს „დამსახურება“. იქნებ ბევრმა არც კი იცის, რომ მაგისტრალის მშენებლობის სათავეებთან სინამდვილეში იდგა იოსებ სტალინი. სწორედ მისი უშუალო მითითებით 1936 წელს დაიწყო ციმბირის ამ ურთულესი, უკიდევანო ტერიტორიის ათვისება. მიზანი მაშინაც ამ რეგიონის ბუნებრივი წიაღისეულის ქვეყნის მრეწველობის სამსახურში ჩაყენება იყო. როგორც ბევრი სხვა გიგანტისა, ბაიკალის მაგისტრალის მშენებლობაც გასაიდუმლოებული იყო. მშენებლობაზე, ძირითადად, პატიმრები მუშაობდნენ. პატიმრებისგან შედგებოდა ინჟინერ-ტექნიკური პერსონალიც.

მშენებლობა იმ დროისთვის უჩვეულო ტექნიკით წარიმართა, მაგრამ მეორე მსოფლიო ომმა იგი შეაჩერა – აყარეს დაგებული ლიანდაგი და მშენებლებთან ერთად ტანკსაწინააღმდეგო და სხვა სახის ბარიერების მოსაწყობად ფრონტზე გადაისროლეს.

ერთხელ იკაბიის კომპლექსის ექსპლოატაციაში მისაღები სახელმწიფო კომისიის სხდომაზე მიგვიწვიეს „სახმშენის“ თავმჯდომარე გურამ მირიანაშვილი და მე. გურამი უნიჭიერესი არქიტექტორი და გულისხმიერი ხელმძღვანელი იყო. ჩვენ მეგობრული ურთიერთობა გვქონდა, რაზეც ჩემი მოგონებების სხვა ეპიზოდებშიც არაერთხელ მიუთითებ. ის პირველად იყო ბამზე. ძალიან ბევრი ვიფრინეთ ჯერ თბილისიდან მოსკოვი-ჩიტა-ტინდის მიმართულებით, მერე კი ტინდიდან მატარებლით 26 საათი ვიმგზავრეთ, ამიტომაც გურამს დღე და ღამე აერია – ღამით ფხიზლად იყო, დღისით კი თვლემდა ხოლმე...

ამურსკის ოლქის ქალაქ ტინდაში, ბამის მშენებლობის მთავარ სამმართველოში, შევხვდი ჩემს თანაჯგუფელს აკადემიიდან ვალერი შმიდტს, რომელიც, თურმე, მაგისტრალის „ხიდმშენის“ ტრესტს ხელმძღვანელობდა. ისე თბილად შემხვდა, როგორც საზოგადოდ ციმბირელებს ახასიათებთ. ეს რომ ნახა, გურამი გადაირია, ამ გადაკარგულ მხარეშიც არ გამოგვლია მეგობრებიო?

კომისიის წევრებმა ტინდაში მოვიყარეთ თავი და როგორც უკვე ვთქვი, იქიდან მატარებლის ერთი არასტანდარტული ვაგონით გავემგზავრეთ. კომისიის ყველა წევრს ერთნაწოლიანი ცალკე კუპე გვექონდა გამოყოფილი. ჩვენს განკარგულებაში იყო აგრეთვე ოთახი დიდი ოვალური მაგიდითა და სავარძლებით. ვითათბირეთ, ბევრი ტექნიკური და ორგანიზაციული საკითხი განვიხილეთ. ეს ღონისძიება რამდენიმე საათს გაგრძელდა. მერე მასპინძლებმა და მომსახურე პერსონალმა ზღაპრული სუფრა გაშალეს – რუსული დელიკატესებით, ზღვის პროდუქტებით. ჩემი წინადადებით თამადად გურამი ავირჩიეთ. მან, თავისი შეუღარებელი ურუდიციით, ინტელექტით, მშვენიერი, უხინჯო რუსულითა და რა თქმა უნდა მოსწრებული, შინაარსიანი სადღეგრძელოებით ყველა მოხიბლა. მართლაც დიდებულად ითამადა!

შუაგული აგვისტო იყო. დილით ადრე გამეღვიძა და რას ვხედავ: მატარებელი სადღაც ტაიგაში მიჰქრის და მთელი შემოგარენი თოვლით არის დაფარული! სიმძიმისგან დაზნექილი ნაძვის ტოტები ლამის მიწას ეკვრის. ციმბირი ციმბირია, მაგრამ აგვისტო და ამხელა თოვლი? გავალვიძე გურამი. ისიც თვალებს არ უჯერებს, კაცო, რა ხდება, სიზმარში ხომ არა ვართო. თურმე ნუ იტყვი, მატარებელი მალალ უღელტეხილზე გადადიოდა! დაახლოებით ერთი საათი ვიარეთ ამ ზღაპარში. მერე მატარებელმა ისევ გაივაკა და მოულოდნელი ზამთარიც დამთავრდა...

მასხენდება გურამის 60 წლის იუბილე. თამადა ჯანსუღ ჩარკვიანია. შემოდიან განუყრელი მეგობრები, ღირსეული ადამიანები – თეიმურაზ დავითაშვილი, მამია მეგრელიშვილი და თამაზ ჯანელიძე. მათ წინ მოუძღვება კიტა შავიშვილი.

ამათ დანახვაზე ჯანსუღმა ხმამაღლა იხუმრა:

– შეხედეთ, კიტები მოვიდნენ, კიტები-ო!

ზაფხულის ერთ მცხუნვარე დღეს მიგვიწვიეს მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარესთან და გვითხრეს, რომ ჩვენთან საქმიანი კონტაქტების დასამყარებლად ჩამოდის აშშ ადმინისტრაციის მაღალჩინოსანი, ბინათმშენებლობის და ქალაქგანვითარების მინისტრი სამუელ პირსი. წაგვიკითხეს საბჭოთა კავშირის მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის ნიკოლოზ რიჟკოვის განკარგულება ამ ვიზიტთან დაკავშირებით.

საქართველოს მინისტრთა საბჭოს განკარგულებით შეიქმნა სტუმრის მიღებაზე პასუხისმგებელი ჯგუფი: ზურაბ ლაბაზუა – მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის მოადგილე, ირაკლი ანდრიაძე – თბილისის აღმასკომის თავმჯდომარე, ნიკოლოზ ნეფედოვი – კომუნალური მუურნეობის მინისტრი, გურამ მირიანაშვილი – სახმშენის თავმჯდომარე და მე.

ფურნალებს „ამერიკასა“ და „ინგლისს“ მინახავდნენ მოსკოვის ერთ-ერთ ჯიხურში.

აი, ამ „ამერიკის“ ერთ-ერთ ბოლო ნომერში ამოვიკითხე, რომ პრეზიდენტმა რეიგანმა თავის ადმინისტრაციაში ორი ფერადკანიანი შეიყვანა: ერთი ქალი – განათლების მინისტრი, მეორე კი ის კაცი, რომელიც ჩვენთან ჩამოდიოდა.

აეროპორტში დასახვედრად მივედით. კოლია ნეფედოვს ვუბნები, რომ მინისტრი, ვისაც ველოდებით, შავკანიანია.

- Не начинай сейчас! – მიპასუხა ნეფედოვმა.
- აგერ ვნახავთ-მეთქი.
- შენ რა იცი, იცნობ? – მეხუმრება.

ჩამოფრინდა თვითმფრინავი. ჩვენ გაშწკრივებულები ტრაპთან ვხვდებით.

გაიღო წინა კარი, ტრაპზე გამოჩნდა ერთი გულგაღელვილი, შიშველ ფეხებზე ფეხსაცმლით და მკლავებდაკაპიწებული ჭრელი პერანგით ახალგაზრდა, ათლეტური აღნაგობის, სათვალეებიანი ზანგი მამაკაცი.

ჩვენ ყველანი კოსტუმებში, ჰალსტუხებით ველწაჭვრილდები ვდგავართ.

გამახსენდა თითქმის იდენტური სცენა იმავე აეროპორტში, როცა თბილისში ჩამოფრინდა საფრანგეთის კომპარტიის გენერალური მდივანი ჟორჟ მარშე, — ჭიპამდე ღილებჩახსნილი და მკლავებდაკაპიწებული პერანგით, უწინდებოდ... ტრაპთან დახვდნენ რესპუბლიკის მაშინდელი ხელმძღვანელები ედუარდ შვეარდნაძე, ზურაბ პატარიძე და პავლე გილაშვილი დიპლომატიური ეტიკეტის სრული დაცვით კოსტუმებში და ჰალსტუხებში.

არადა, ძალიან ცხელი აგვისტოა...

ახლაც ზაფხულია. ივლისი. ცხელა.

— აი, ეს კაცია ჩვენი სტუმარი! — ვთქვი.

არ დამიჯერეს.

მაგრამ როცა თან ჩამოყვნი თანმხლები პირები და მოსკოვიდან სპეციალურად მოვლინებული თარჯიმნები, მაშინ კი დამიჯერეს და დიდის ამბითაც მიესალმნენ.

პირველი საქმიან ლანჩზე ლაბახუამ სტუმარს საქართველოში მისი სტუმრობის პროგრამა წარუდგინა. კითხულობს ზურაბი ამ პროგრამას, თან უხსნის, რატომ ავარჩიეთ ესა თუ ის ობიექტი, რითაა ის საინტერესო და ვატყობთ, რომ რაც უფრო მეტს ლაპარაკობს ლაბახუა, მით უფრო მეტად ეკარგება ამერიკელს ინტერესი ჩვენს მიერ შეთავაზებული პროგრამის მიმართ. მოსკოველმა თარჯიმანმაც დაგვიდასტურა, რომ

— Это ему абсолютно не интересно.

გადავდეთ ეს პროგრამა და დავათვალიერებინეთ ის, რაც მას ნამდვილად აინტერესებდა.

ჩვენი სტუმარი ძალიან მუსიკალური კაცი აღმოჩნდა. ქართული სიმღერები ისე მოეწონა, რომ ფეხზე ამდგარი აღფრთოვანებული უსმენდა.

ზურაბ ლაბახუა ჩვენთან ერთად იშვიათად იყო და ამიტომაც მე მიხვდებოდა სტუმრის მანქანაში ჯდომა... ჩვენთან

მყოფი თარჯიმანი მიაღვილებდა მასთან კონტაქტს.

კვითხე, საბჭოთა კავშირში მისი პირველი ვიზიტის რატომ დაინტერესდა მაინცა და მაინც საქართველოში?

– ვაშინგტონში შევხვდი თქვენს საგარეო საქმეთა მინისტრს შევარდნაძეს. ისეთი საინტერესო მოსაუბრე გამოდგა, რომ კვითხე, საიდან იყო წარმოშობით? მითხრა, საქართველოდანო, პელაპარაკა თავის სამშობლოზე და მთხოვა, როცა საშუალება მოგეცემათ, ჩადით საქართველოში და ჩემი სიტყვების სიმართლეში დარწმუნდებითო. ასე რომ, უდუარდის რეკომენდაციით ვარო ჩამოსული.

დამაინტერესა იმანაც, თუ როგორ აღმოჩნდა ასეთ მაღალ თანამდებობაზე, როგორი იყო მისი კარიერული აღმასვლა.

– სრულიად შემთხვევით აღმოჩნდი ამ სავარძელში, – მიპასუხა და აი, რა მიაძმო.

ულატაკესი ოჯახის შვილი ყოფილა. დიდი მონღოლებისა და შრომისმოყვარეობის წყალობით მოუხერხებია თურქული კოლეჯის დამთავრება და თავისი საადვოკატო კანტორა გაუხსნია.

გატაცებული ყოფილა ბეისბოლით და კალიფორნიის ერთ-ერთი წამყვანი და წარმატებული გუნდის ძირითად შემადგენლობაშიც თამაშობდა. თურმე კალიფორნიის გუბერნატორი რონალდ რეიგანი ამ გუნდის გულშემატკივარი ყოფილა, დიდი ყურადღებით ადევნებდა თვალს მის გამოსვლებს და აღტაცებულია ამ ახალგაზრდა სპორტსმენის ოსტატობით.

გადის დრო და რეიგანს პრეზიდენტად ირჩევენ. ერთ მშვენიერ დღეს ამ პატარა საადვოკატო კანტორაში მოაქვთ დიდი კონვერტი: პრეზიდენტის ადმინისტრაციიდან გამოგზავნილი ბარათით: მას რეიგანთან შესახვედრად იწვევენ.

ვერ გავიგე, რა საქმე უნდა ჰქონოდა ახლადარჩეულ პრეზიდენტს ჩემთან – ერთ ჩვეულებრივ ადვოკატთან.

ჩაფრენილა ვაშინგტონში და რეიგანს მშენებლობის და კომუნალური მეურნეობის მინისტრის პორტფელი შეუთავაზე-

ბია: მე თქვენი დიდი გულშემატკივარი ვარ, ძალიან გაფასებით და თქვენს თამაშს ყოველთვის სიამოვნებით ვუყურებდი.

სამუელ პირსი დიდი აღფრთოვანებით არ შეხვედრას მინადადებას, რადგან თავის კანტორიდან შემოსავალი მინისტრის ხელფასს საგრძნობლად აჭარბებდა. თავისი მანქანით სადაც სურდა და როცა უნდოდა, იქ წავიდოდა. აქ კი მანქანა გამოძახებით უნდა ჰყოლოდა და მიმოსვლაც მკაცრად რეგლამენტირებული იყო.

დავინტერესდი, რამდენი კაცი მუშაობდა მისი სამინისტროს აპარატში? დაუჯერებელი პასუხი გამცა.

— ოცდათვრამეტიო...

გავოცდი, საქართველოს მშენებლობის სამინისტროში 300-მდე თანამშრომელი გვყავდა, საკავშიროში კი ათას ექვსასზე მეტი.

აშშ-ის სახელმწიფო დარგობრივი სტრუქტურების ფუნქცია დიამეტრალურად განსხვავებული იყო საბჭოთა სახელმწიფო სტრუქტურების ფუნქციისგან. მაშინ, ამ კონკრეტული სამინისტროს სპეციფიკასთან უშუალო შეხების დროს, ეს განსხვავება რეალურად გამოიკვეთა.

სამწუხაროდ, ყველასთვის — არა.

ირაკლი ანდრიაძემ ასეთი უადგილო შეკითხვა დაუსვა:

— თქვენთან საცხოვრებელ სახლს რომ აბარებენ ექსპლოატაციაში, რამდენ პროცენტს აძლევთ მშენებელსო.

ამ შეკითხვისა ვერაფერი გაიგო სტუმარმა, რა პროცენტებზე იყო საუბარი... სამაგიეროდ ჩვენ გავიგეთ ირაკლის ჩანაფიქრი: ჩვენთან არსებული წესით მშენებლებს 10 პროცენტი რჩებოდა, ანდრიაძე სულ იმის ცდაში იყო, რომ რამენაირად შეემცირებინა ეს პროცენტი. ამერიკელს კი იმიტომ შეეკითხა, რომ თუ იგი ნაკლებ პროცენტს დაუსახელებდა, სალაპარაკო მიეცემოდა — ამერიკაში ნაკლებია და ჩვენ მეტი რატომ უნდა დაუტოვოთ მშენებლებსო?

მეორე შეკითხვა კიდევ უფრო უადგილო იყო:

– ბინებს რომ უყოფთ, მოქალაქეებს რამდენ კვადრატულ მეტრს აძლევთ ერთ სულზე, ნორმა რამდენია? – ირაკლის ვეუბნები, რომ მისი შეკითხვები უადგილოა და ჩვენს უვიციობას ამჟღავნებს.

ის მაინც თავისაზე დგას.

შეწუხდა ჩვენი სტუმარიც და უპასუხა ანდრიაძეს:

– მე თქვენი შეკითხვისა ვერაფერი გავიგე, მაგრამ მაინც გიპასუხებთ. ჩვენთან ვისაც რისი სურვილი და შესაძლებლობაც აქვს (აქ მან ჯიბეზე ხელი დაირტყა) იმას ყიდულობსო...

ანდრიაძეს კიდევ რალაცის შეკითხვა სურდა, მაგრამ გააჩერეს.

მესამე დღეს გაეაცილეთ ამერიკელი სტუმარი. კმაყოფილი წავიდა.

გადის დრო და შტატებში დაბრუნებული სამუელ პირსი მიგზავნის მადლობის წერილს.

Уважаемый г-н Маргвелашвили,

«Примите мою личную благодарность за то, что Вы, при Вашей большой занятости, нашли время сопровождать меня и моих сотрудников во время нашего чрезвычайно приятного пребывания в Тбилиси. Я уверен, что правительство Грузии высоко ценит присутствие в министерстве строительства таких талантливых людей, как Вы.

Ваш город очень красивый и имеет большую историю. Вы можете по настоящему гордиться им. Что касается Вашей личной жизни, Вы можете также гордиться Вашими сыновьями. Они прекрасные атлеты и преуспевают в водном поло. Желаю им всего хорошего. Мои наилучшие пожелания Вам и Вашей семье.

Очень искренне Ваш,
Самуел Пирс Младший
1987 г. 9 июля».

დაეუმატებდი ერთ რამეს: ბატონი სამუელის აღფრთოვანება თბილისით და მისი ისტორიით გამოჩენილი ქართული არქიტექტორის და სასიამოვნო ინტელიგენტის გიგანტური ვილის დამსახურებაც იყო, რომელიც ჩემი დაფინებული თხოვნით თან გვახლდა თბილისის დათვალიერების ექსკურსიის დროს და ისეთი ვატაცებით და საგნის ისეთი ღრმა ცოდნით უხსნიდა სტუმრებს საქართველოს დედაქალაქის ისტორიას და მის მნიშვნელობას მსოფლიო კულტურის კონტექსტში, რომ აღაფრთოვანა ამერიკელები.

ერთი დეტალი – ერთ საღამოს რესტორანში სტუმარი ვახშმად მივიწვიეთ. სუფრის თამადა – ზურაბ ლაბაძე, აფხაზური წესის მიხედვით, ყოველ სადღეგრძელოს ფეხზე დგომით წარმოთქვამს, თან აიძულებს ყველას, მათ შორის სტუმრებსაც, ფეხზე ადგნენ და მოუსმინონ. სადღეგრძელოებს ამბობს გრძლად, ამას ემატება თარჯიმნის თარგმანი ისე, რომ ეს ყველაფერი ძალიან მომბაზრებელი და დამქანცველია. განსაკუთრებით სტუმრებისთვის. თან სადღეგრძელოებს შორის პაუზა ძალიან მცირეა. ასე რომ, თითქმის სულ ფეხზე ვიხდებოდა დგომა. სტუმრები შეწუხდნენ. სამუელი დაიღალა ამდენი ადგომა-დაჯდომით და მორიგ სადღეგრძელოზე პროტესტის ნიშნად ფეხი ფეხზე გადაიდო და ადგილიდან არ განძრეულა. ზურაბი დგას და დეტალურად უხსნის, რომ ეს ჩვენი სუფრის წესია. ვერაფერი გაიგო სტუმარმა და უთხრა: თქვენ ხელმძღვანელი ხართ და იდეკით, ჩვენ კი, რიგითი წევრები ვიჯდებით და ასე მოვიმბენთო...

იმ დროს საბჭოთა კავშირში ორად-ორი ბანკი – „სახელმწიფო ფიფო ბანკი“ და „მშენბანკი“ არსებობდა. „სახელმწიფო ბანკი“ აფინანსებდა მხოლოდ საბიუჯეტო და დოტაციაზე მყოფ ორგანიზაციებს, „მშენბანკი“ კი მთელ სახალხო მეურნეობას – მშენებლობას, მრეწველობას, ტრანსპორტს, სოფლის მეურნეობას. მიხეილ ზოტოვსაც და ვლადიმერ ალხიმოვსაც ვიცნობდი. საბჭოთა დროს უდიდესი ბანკირები იყვნენ. მოგვიანებით, მიხეილ გორბაჩოვის დროს, საბჭოთა კავშირში შეიქმნა ხუთი ახალი ბანკი: „ბინსოცბანკი“, „აგრობანკი“, „ექსიმბანკი“, „შემზახველბანკი“ და „მრეწვემშენბანკი“... ამით მინდა ხაზი გავუსვა იმ უზარმაზარ მასშტაბებს, რომელთაც „მშენბანკი“ ფლობდა. და აი, ასეთმა გიგანტმა, თითქმის ყოვლისშემძლე ორგანიზაციამ, შესული ინფორმაციის საფუძველზე, პირადად ბანკის მმართველის მიხეილ სიმონის ძე ზოტოვის მითითებით საქართველოს მშენებლობის სამინისტრო შეამოწმა! (მე მაშინ სხვა სამინისტროში ვმუშაობდი).

როგორც ადრე მოგახსენეთ – ამ შემოწმების უკიდურესად უარყოფით მასალებს შეეწირა გოგი ანდრონიკაშვილი, იური ქედიშვილი, ზაურ მესხიშვილი, ირაკლი არობელიძე, გიგა ქართველიშვილი, რეზო თათეიშვილი და რამდენიმე ტრესტის მმართველი...

ამ სადამსჯელო ღონისძიებათა გატარების შემდეგ მიმიწვიეს პარტიის ცენტრალური კომიტეტის ბიუროზე და პირველ მდივანთან – ჯუშუბერ პატიაშვილთან გასაუბრების შემდეგ დამამტკიცეს საქართველოს მშენებლობის მინისტრის პირველ მოადგილედ, საფინანსო-ეკონომიკურ საკითხებს ვკუთრივბდი.

ამის შემდეგ დიდ დროს არ გაუვლია, რომ მიხეილ ზოტოვი ჩამოვიდა თბილისში. მინისტრი, დამირ მანჯგალაძე მივლინებაში იმყოფებოდა, ამიტომ მაღალი სტუმრისთვის მე უნდა შემასპინძლა... ზოტოვი, საკმაოდ ხანდაზმული, ძველი

და გამოცდილი ბანკირი იყო. ის უდიდესი ავტორიტეტით სარგებლობდა მთელს კავშირში.

ის ჩვენს სამინისტროში რომ მოვიდა, დიდ თათბირს უწრებოდნენ: მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარე ოთარ ჩერქეზია, ზურაბ ლაბაზუა, დემურ დვალიშვილი, საქართველოს „შენბანკის“ მმართველი ზაალ გენძეხაძე, პარტიის ცენტრალური კომიტეტისა და მთავრობის ბევრი პასუხისმგებელი პირი... განსახილველი საკითხი საფინანსო და ეკონომიკის სფეროს ეხებოდა.

თათბირზე მიხეილ ზოტოვი განაცხადა:

– ჩვენი შემოწმების შედეგები განიხილა საბჭოთა კავშირის ცენტრალური კომიტეტის სამდივნომ ამხანაგ ლიგაიოვის ხელმძღვანელობით. განხილვას ესწრებოდნენ საქართველოს ცუკას პირველი მდივანი და მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარე. მანამდე მათ განახორციელეს შესაბამისი ღონისძიებები და ყველა ბრალეულს სათანადო სასჯელი გამოუტანეს. როგორ აპირებთ სიტუაციის გამოსწორებას? – მომმართა მე.

მიუხედავად იმისა, რომ ზოტოვი მოულოდნელად გვეწვია, ჩვენი მინისტრი ადგილზე არ იყო და ასეთი დიდი ღონისძიებისათვის არც მე ვიყავი სათანადოდ მომზადებული, ჩემი ინფორმაცია მაინც საინტერესო გამოდგა. ვისაუბრე ახალ სისტემაზე, რომლის დანერგვასაც ვაპირებდით და რომლის დიდი იმედიც გვქონდა. ზოტოვი კმაყოფილი დარჩა. განაცხადა, ახლა საჭიროა ამ სისტემამ იმუშაოს, ჩვენთვის ხომ ყველაზე მთავარი შედეგიაო. მერე დასძინა:

– მე აქ სისტემატურად ვერ ვივლი. ისევ თქვენ უნდა შეიწუხოთ თავი და საკავშირო „შენბანკის“ გამგეობას კვარტალში ერთხელ ანგარიში წარმოუდგინოთო.

მიხეილ ზოტოვი საღამოს მოსკოვში გაფრინდა.

ყოველ კვარტალში ერთხელ ჩავდიოდი მოსკოვში. „შენბანკის“ გამგეობაზე ყურადღებით მისმენდნენ და როცა აუცილებელი იყო, გვეხმარებოდნენ კიდევ.

ორ წელიწადზე ცოტა მეტი გავიდა. სისტემამ, რომელიც სამინისტროში ჩემი წინადადებით დაინერგა, გაამართლდა და დიდი წარმატებით იმუშავა. საბალანსო კომისიაზე, რომელსაც მე ვხელმძღვანელობდი, ყოველკვარტალურად დეტალურად ვიხილავდით ქვედანაყოფების საბალანსო მაჩვენებლებს. შედეგმაც არ დააყოვნა: თანდათან შევავსეთ დანაკლისი საბრუნავ საშუალებებში, აღმოიფხვრა — ზენორმატული ნაშთები, გადახარჯვა, ზარალი, დროულად ბარდებოდა განსაკუთრებული მნიშვნელობის ობიექტები. რეალიზაცია მოვახდინეთ საკუთარი საწარმოების შენობა-ნაგებობების, მექანიზმების, სატრანსპორტო საშუალებების, რკინიგზის ჩიხების, დაზგა-დანადგარების, მოწყობილობების, საამშენებლო მასალების და კონსტრუქციების, რომლებიც სამინისტროს არ სჭირდებოდა, მათ შორის ზოგიერთი მშენებარე ობიექტებისაც.

საკმაოდ სოლიდური საცხოვრებელი ფონდი შევასყიდინეთ იქ მაცხოვრებლებს, ეს მაშინ როცა ბინების პრივატიზაციაზე ქვეყანაში საუბარიც კი არ იყო.

ზოტოვი და გამგეობის ყველა წევრი ამ შედეგებით ფრიად კმაყოფილი იყო.

ერთხელაც, მორიგი ინფორმაციის მოსმენის შემდეგ, მიხვილ ზოტოვმა ასეთი რამ შემომთავაზა:

— ჩემი მოადგილე ვიქტორ ბუკატო ახლად შექმნილი „ბინსოცბანკის“ მმართველად გადააყავთ. ამ თანამდებობას თქვენ ვთავაზობთ, ომარ ალექსანდროვიჩ! რას იტყვით?

ანალოგიური დილემის წინაშე ერთხელ უკვე ვიდექი: სახალხო მეურნეობის აკადემია რომ დავამთავრე, მძიმე მანქანათმშენებლობის მინისტრის მოადგილეობა შემომთავაზებს. ცდუნება დიდი იყო — მე ზომ სულ ახალგაზრდა ვიყავი. ჩემი შვილები მოსკოვში მგორე-მესამე კლასში სწავლობდნენ და ქართული წერა-კითხვა არც კი იცოდნენ. იქ თუ დავრჩებოდი, შესაძლოა, გარუსებულიყვნენ კიდეც და საბოლოოდ მოსწყვეტოდნენ მშობლიურ ფესვებს. ეს პერსპექტივა ნამდვილად

არ მიზიდავდა, ამიტომაც დავბრუნდი თბილისში. მაშინ ჩემი ნაბიჯი ბევრს ძალიან გაუკვირდა. გივი ანჩაბაძემ, რომელიც მაშინ საკავშირო ცენტრალურ კომიტეტში მუშაობდა, დამირეკა, ომარ, ხომ არ გაგიყვდი, უარს რატომ ამბობო — მითხრა...

მშენბანკის მმართველის ახლანდელი შემოთავაზება ჩემთვის ერთობ მოულოდნელი და მიმზიდველი იყო. თუმც მაშინვე ჩემი ოჯახი და მისი მოძვეალი დამიდგა თვალწინ და უარი განვაცხადე:

— მიხეილ სემიონოვიჩ, უღრმესი მადლობა ასეთი დიდი ნდობისა და დაფასებისათვის, მაგრამ... რომ დავთანხმდეთ, ოჯახით უნდა ავიყარო. ბავშვები გაწვალდებიან. მოგეხსენებათ, იქ ქართულ სკოლაში სწავლობენ, ხანდაზმული მშობლები მყავს... სხვა მიზეზებიც არის...

— ეს ჩემი ერთპიროვნული აზრი როდია. თქვენს შესახებ გამგეობის წევრებსაც ვესაუბრე — ყველა თანახმაა. მთავრობასთანაც შევთანხმე, მაგრამ, რახან ასეა, ძალას ვერ დაგატანთო... და დაამატა: „Я прошу Вас не оглашать мое предложение...“. ახლა კი, აი, რა: კოლეგის გაცილებისა და ახალი მუშაკის, ანუ თქვენი შემომატების აღსანიშნავად სუფრა გაეშალეთ. გთხოვთ დაგვეწვიოთ. იმედია, ამაზე მაინც არ გვეტყვიოთ უარს, — ღიმილით მითხრა.

შეგვიყვანეს დარბაზში. მართლა კარგი სუფრა გაეშალათ. მაგრამ ეს არ იყო ქეიფი. ეს იყო კოლეგის დაწინაურებით გამოწვეული სიხარულის გულწრფელი გამოხატულება...

დრო იხელთა ზოტოვის პირველმა მოადგილემ დუბენეცკიმ, მოვიდა, მხარზე მეგობრულად მომხვია ხელი და მითხრა:

— ომარ ალექსანდროვიჩ, ვგებ აჩქარება არ ღირდეს? ერთხელ კიდევ დაფიქრდითო...

მაგრამ მე გადაწყვეტილების შეცვლას აღარ ვაპირებდი...

— გავიდა დრო, ხანდაზმულობის გამო ზოტოვი პენსიაზე გაუშვეს და მის თანამდებობაზე იაკობ ნიკოლოზის ძე დუბენეცკი დანიშნეს.

ერთხელაც საკავშირო ცკ-ს მშენებლობის განყოფილებას
გამგესთან, დიმიტრიევთან თათბირის დამთავრების შემდეგ
ჩემთან მოვიდა და ცოტა გულდაწყვეტით მითხრა:

– ზოტოვის წინადადებას რომ დათანხმებოდით, ახლა
ერთად მოგვიწველა მუშაობაო.

ვერ გეტყვით, რომ არ შესიამოვნა ამ კაცის ასეთი
კეთილგანწყობა.

აკადემიაში სწავლის დამთავრებისთვის აუცილებელი იყო დიპლომის დაცვა. ჩემს სადიპლომოზე ძირითადად საკავშირო საკვებო, მომარაგების და მშენებლობის კომიტეტებში ვმუშაობდი. აქ ვაგროვებდი მასალებს, ვაანალიზებდი და ჩემს დასკვნებსა და მოსაზრებებს ვაფიქსირებდი.

დიპლომს სახელმწიფო კომისიის წინაშე ვიცავდით. ამ კომისიის თავმჯდომარე იყო გური ივანეს ძე მარჩუკი, რომელიც მაშინ საბჭოთა კავშირის მეცნიერებისა და ტექნიკის სახელმწიფო კომიტეტს უდგა სათავეში. მისი პირველი მოადგილე იყო ქართველი კაცი ჯერმენ გვიშიანი, საბჭოთა კავშირის მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის კოსიგინის სიძე...

სადიპლომო ნაშრომი რომ დაეიცავი, მარჩუკმა განაცხადა, რომ ჩემს სადიპლომოს აძლევდა რეკომენდაციას, რათა საკანდიდატო დისერტაციად გაფორმებულიყო. ჩემს ხელმძღვანელებს მიმართა, რომ ნაშრომს უმნიშვნელო გადამუშავება სჭირდებოდა, ვისარგებლოთ ჩვენი უფლებით, რომელიც მონიჭებული გვაქვს და მივაკუთვნოთ დიპლომანტს სამეცნიერო ხარისხი...

ერთი სიტყვით, მომანიჭეს ეკონომიკურ მეცნიერებათა კანდიდატის ხარისხი. მაშინ მითხრა ჩემმა ხელმძღვანელმა, რომ არ უნდა გავჩერებულეყავი ამ მიჯნაზე და გამეგრძელებინა მუშაობა სადოქტორო დისერტაციაზე. ამას თუ არ გააკეთებ შენი თავის წინაშე დანაშაულს ჩაიდენო.

1989 წლის იანვარში სადოქტორო დისერტაცია გამზადებული მქონდა დასაცავად. ყველა ფორმალობა შესრულდა... დაცვა აპრილის შუა რიცხვებისთვის იყო დანიშნული და სწორედ ამ დროს მოხდა 9 აპრილის ტრაგედია.

8-ში საღამოს შევიკრიბეთ საქართველოს მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის პირველ მოადგილესთან ოთარ ჭვილითაიასთან. იქ იყვნენ მინისტრთა საბჭოს საქმეთა მმართველი

ზურაბ მაზარაძე, მშენებლობის მინისტრი დამირ მანჯგალაძე, ცეკავშირის გამგეობის თავმჯდომარე რესან კონცელიძე და ოთარ მელქაძე – მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის მოადგილე. მთავრობის სახლის წინ მრავალათასიანი მიტინგი გუგუნებს. რაღაც შტაბის მაგვარი შეიქმნა ოთართან – ვილაცები რეკავდნენ, ისიც პასუხობდა. შტაბის წევრები მაქსიმალურად ცდილობდნენ მიტინგის ორგანიზატორები დაერწმუნებინათ, ხალხის დაშლის აუცილებლობაში, რადგან სამხედრო ძალა უკვე მოედანზე იყო შემოსული და ბრძანებას ელოდა დასარბევად.

სამწუხაროდ, მათმა მცდელობამ შედეგი ვერ გამოიღო. ყველას ახსოვს, რომ პატრიარქის შეგონებაც – გადასულიყვნენ ქაშვეთში და ელოცათ, არაფრად ჩააგდეს... მიტინგი მაღალი ემოციურ ტალღაზე გრძელდებოდა.

საკმაოდ გვიანი იყო, როცა დავტოვეთ ოთარ ქვილითაიას კაბინეტი. გამთენიისას დამირეკეს და მაცნობეს, რომ ტრაგედია დატრიალდა, არიან დაღუპულები, დასახინრებულები, მოწამლულები. დაუყოვნებლივ გავევადით მე და ჩემი შეუღლე რუსთაველზე. მტრისას, რაც იქ ვნახეთ: ფეხსაცმლების გროვები, იმის აშკარა დასტური იყო, რა პანიკამ მოიცვა მომიტინგეები, როცა ჯარი შესანგრეთა ალესილი ნიჩბებით დაერია მათ და ცრემლსადენი გაზი მიუშვა. გარბოდა ხალხი, ფეხშიშველი და ტანსაცმელშემოდარცული და მიერეკებოდა მათ გონებადაბნელებულ ჯარისკაცთა სპეციალურად გაწვრთნილი ნაწილები...

წარმოვიდგინე ეს სურათი და ისეთი სიძულვილი გამიჩნდა ამ ტრაგედიის დამკვეთებისა და შემსრულებლების მიმართ, რომ იმავე წამს გადავწყვიტე, პროტესტის ნიშნად უარი შეთქვა მოსკოვში წასვლაზე და იქ სადოქტორო დისერტაციის დაცვაზე. იმავე საღამოს რამდენიმე სატელეფონო ხარი იყო მოსკოვიდან. ნაცნობ-მეგობრები ინტერესდებოდნენ, რა მოხდა, რა უბედურება დატრიალდა თბილისში...

მომხდარის გამო იმდენად შეძრწუნებული ვიყავი, რომ ემოციები ვერ მოვთოკე და საკმაოდ მკვახედ და უცერემონიოდ ვუთხარი ყველაფერი, რასაც საბჭოთა ხელისუფლებაზე და საბჭოთა სამხედრო ხელმძღვანელობაზე ვფიქრობდი, სასიკვდილოდ რომ გაწირა მშვიდობიანი ქართველები...

მეორე თუ მესამე დღეს დაუურეკე ჩემი სადოქტოროს ხელმძღვანელს და კატეგორიულად განვუცხადე, რომ არაფერი არა მაქვს საერთო იმ ქვეყანასთან, რომელიც ჩემს თანამემამულეებს მესანგრის ნიჩბებით უსწორდება, არ ინდობს არც ქალებს და არც მოხუცებს.

ერთი სიტყვით, აღარ წაკვდი მოსკოვში. მოგვიანებით ჩემს ხელმძღვანელებს ევლანოვს და პროცენკოს დაუურეკე და ბოდიში მოვუხადე. ახლა რომ ვფიქრობ, შესაძლოა არ მოვიქეცი სწორად – მათ ზომ თბილისში დატრიალებული ტრაგედია მძიმედ განიცადეს.

მოსკოვიდან თბილისური ურთიერთობების გარემოში გადაინაცვლებ და სიამოვნებით გავიხსენებ დიდებულ ადამიანებთან გატარებული ოჯახური ტრაპეზის კოლორიტულ დეტალს.

ერთ მშვენიერ, მზიანი შემოდგომის კვირადღეს, ჩემთან ოჯახში სადილად შევიკრიბეთ ნოდარ მექმარიაშვილი, თეიმურაზ დავითაშვილი, გურამ მირიანაშვილი, მიშა ცისკარიშვილი, ლადო ბახუტაშვილი (აკადემიკოსი, ეპრიმაკოვის მძახალი), ზურაბ წერეთელი და ოთარ კაკაურიძე... კარგად მოვიღვინეთ.

ხილით გამასპინძლების დრო რომ დადგა, ბელა მოვიდა ჩემთან და შემოძმივლა – კვახი ვის დავაჩეხინო... ბელა მე თამადა ვარ, კვახის გამო სუფრას ხომ ვერ მივატოვებ, სხვა ხილი რაც გვაქვს ის მოიტანე, კვახს თავი დაანებე, დღეს მაგის გარეშე გავძლებთ როგორმე-მეთქი...

რას ჰქვია კვახის გარეშე, მე დაჩეხავო – წამოიძახა ლადომ.

ჩემზე უკეთესად ვერავინ ვერ დაჩეხავს, მე მაგის დიდოსტატი ვარო – თქვა და ფეხზე წამოიჭრა ზურაბი – სად არისო კვახი? – და ღიმილით მიაჩერდა ბელას. აივანზეაო – უპასუხა მან – მართლაც რომ ოსტატურად დაჩეხა და დაანაწევრა წერეთელმა კვახი.

მზატერისა და მონუმენტალისტის დიდმა ნიჭმა ამ კულინარულ ამბლუაშიც გაიბრწყინა...

მოსკოვში სასტუმროს მშენებლობა რომ დავიწყეთ, ზურაბმა, მე და ნოდარ მექმარიაშვილი თავისთან ოჯახში მოგვიწვია ტვერის ბულვარზე – საკმაოდ დიდი ბინა განლაგებული იყო ნახევარსარდაფში. გვარკენა სკულპტურის მინიატურული მოდელი, რომელიც შტატებში უნდა დაედგა – ხეიბარ ბავშვთა ოლიმპიადის გახსნასთან დაკავშირებით

ოლიმპიადა ტარდებოდა ამერიკის მაშინდელ პრეზიდენტის, ფორდის მეუღლის პატრონაჟით. ზურაბმა არაჩვეულებრივად გვიმასპინძლა და რაც ვველაზე სასიამოვნოდ დამამახსოვრდა, პირადად თვითონ გვემსახურებოდა, ქალბატონი ინესას მოსკოვში არყოფნის გამო...

არ დამავიწყდება გაცემული ზურაბის ნაამბობი. წინა ღამეს, ღრმა ძილში მყოფი, როგორ გამოაღვიძა ტელეფონის ზარმა... კიდევ უფრო მოულოდნელი ის ფამილარული საუბარი ყოფილა, რომელიც ზურაბისთვის სრულიად უცნობს გაუბამს...

– „ზურა, გამარჯობა, ბიჭო! როგორა ხარ, ცოლი ჩამოვიყვანე, რაღაც ტკივა კაცო მუცელში... და მითხარი რა ვისთან მივიყვანო, თანაც კაცო სასტუმრო არა გვაქვს. იქნებ მითხრა რომელ სასტუმროში მივიდეთ, თორემ კურსკის ვაგზალში ვართ ეხლა...“ შეცბუნებული ზურაბის „რეალიკაზე“ – ვინ იყო და ვინ მისცა მისი ტელეფონის ნომერი – პასუხი ასეთი ყოფილა: „კაცო მე ვაჭირიდან ჩამოვედი, შენი ტელეფონი კიდენა, ყველამ იცის, მაგის გაგებას რა უნდა, შენა კაცო, რასაცა ვთხოვ, ეგ გამიკეთე რა...“

ზურაბ წერეთლის არაჩვეულებრივი პოპულარობა საყოველთაოდაა ცნობილი... მისგან ხელგამართულნი მრავალნი არიან და ალბათ მომავალშიც იქნებიან... ამიტომ, თითქოს ბუნებრივიცაა დახმარების მთხოვნელთა შორის ისეთი კურიოზული „ტიპების“ გამოჩენაც კი ვაჭირელი რომ იყო. თუმცა, ყოველისმნახველი ზურაბისთვის იგი მაინც „უნიკალურ“ ეგზემპლარად იქნა აღქმული და დამახსოვრებული...

რაოდენ ოდიოზურია, რომ მოსკოვის ელიტარული საზოგადოების სათაყვანებელი პიროვნება, რუსეთის სამხატვრო აკადემიის პრეზიდენტი, სოციალისტური შრომის გმირი და სხვა მრავალ რეგალიათა მფლობელი ზურაბ წერეთელი, მოსკოვის მერის – ლუჟკოვის გადაყენებასთან ერთად რუსი

საზოგადოების უმაღლური ნაწილისთვის დისკრედიტაციის ობიექტი გახდა. არადა, როგორც ჩემთვის ცნობილია, ზურაბის ლეგიონთან დაახლოებით ბოლო 5 წლის მანძილზე არავითარი ურთიერთობა არ ჰქონდა.

განსაკუთრებით თავი გამოიღო მოსკოვის ვიცე-მერმა ვლადიმირ რესინმა, რომელიც თითქმის სამი ათეული წლის მანძილზე ზურაბის აპოლოგეტი იყო. სწორედ მან მოითხოვა წერეთლის მონუმენტურ ქანდაკებათა დემონტაჟი.

ისევ ჩემს ოჯახში გამართულ შეხვედრას მიუბრუნდები და სინანულით აღენიშნავ, რომ ახალგაზრდა თაობისათვის, ჩემთან სტუმრად მყოფი ადამიანების გვარსახელები შესაძლოა ბევრს არაფერს ნიშნავდეს, მაგრამ ჩემმა თაობამ ზომ კარგად იცის, თუ რა ღირსეულ და ღვაწლმოსილ პიროვნებას წარმოადგენდა თითოეული მათგანი. რამდენი ფიჭვი და შრომა აქვთ გაწეული მათ ქვეყნისა და ხალხის საკეთილდღეოდ. მარტო მიშა ცისკარიშვილის გახსენება რად ღირს? გარეგნობით და შინაგანი ბუნებით გამორჩეული ეს უღამაზესი ადამიანი, მე რომ მადნეულის მშენებლობას ვხელმძღვანელობდი, ჯერ კახეთის სარწყავ სისტემას, მერე კი ენგურჰესის მშენებლობას ხელმძღვანელობდა. იყო სოციალისტური შრომის გმირი, საკავშირო უმაღლესი საბჭოს დეპუტატი, საოცრად გულისხმიერი, კომუნიკაბელური, სამშენებლო საქმის უდიდესი ორგანიზატორი. არაჩვეულებრივი ურთიერთობები მაკავშირებდა მასთან.

„ეროვნული მოძრაობა“ ჩვენთვის არა მხოლოდ გაუთავებელი მიტინგებითა თუ წინა ხელისუფლების შეურაცხყოფელი ლანძღვა-ვინებით გახდა ცნობილი, არამედ თანამდებობის პირთა სამსახურის მანქანების გაჩერებებით, იქიდან მათი თავხედური გადმოყრითა და მანქანების გატაცებით. ასევე მათი კაბინეტის კარების აჭედვით.

წარმოება-დაწესებულებებში ევზალტირებული ბრბოს იარაღით შეჭრა, ხელმძღვანელთა კაბინეტების „ოკუპირება“ და მათი სავარძლების ძალით დაკავება – ჩვეულებრივ მოვლენად იქცა.

ჩემი ინიციატივით მშენებლობის სამინისტროში მოვიწვიეთ პარტიული კრება და უმრავლესობამ უარი ვთქვით კომპარტიის წევრობაზე, იქვე ჩავაბარეთ ჩვენი მანდატები. მეორე დღესვე სამინისტროს შენობაზე ავაფრიალეთ ეროვნული დროშა. ეს ყველაფერი სრული გულწრფელობით, შინაგანი კარნახით გააკეთეთ. მიუხედავად ამისა, რატომღაც, წვერგაბურძენული ვიგინდარების (ბოდიშს ვიხდი გამოთქმისთვის) შემოტყეები გახშირდა. უნდოდათ ფული, მანქანები და სავარძლები, სხვა რამ მათ საერთოდ არ აინტერესებდათ.

გამსახურდიას ხელისუფლებაში მოსვლის შემდეგ, საწარმოები ნედლეულისა და პროდუქციის გასაღების ბაზრის უქონლობის გამო გაჩერდა... — უგუნურებმა რკინიგზა გადაკეტეს სამტრედიასთან — „რუსეთის ბლოკადაში“ მოქცევის მიზნით(!)

ზედაპირზე ამოტივტივდა „აშშორებული ლექი“, რომელმაც წალეკა ყოველივე კარგი, რაც ათწლეულების მანძილზე მშრომელ, გონიერ და სამშობლოს მოყვარულ ადამიანებმა შექმნეს.

ეს იყო რაღაც გამძვინვარებული მარაზში და ვაქხანალია. სამწუხაროდ მიშა ცისკარიშვილისთვის, ამ მოქმედი დიდი პროფესიონალისთვის ეს ყველაფერი აუტანელი აღმოჩნდა. უფუნქციოდ დარჩენილმა ვეღარ გაუძლო დროის სისასტიკის გაუკუღმართებულ დინებას და თვითმკვლელობით დაასრულა სიცოცხლე.

იმ ავადსახსენებელ დროს, იმავე მიზეზით, ასევე თვითმკვლელობით დაასრულეს სიცოცხლე ომარ ვარძელაშვილმა და ვიქტორ შარაშენიძემ, მოგვიანებით კი თამაზ ბოჭოიძემაც — დიდად ღირსეულმა პიროვნებებმა.

ისინი ღრმა ბუნების და კეთილშობილი სულის ადამიანები იყვნენ.

უფალსა ვთხოვ ნათელში ამყოფოს მათი სულები... გულწრფელია ამ უღმერთოდ განწირულ ადამიანთა მიმართ ჩემი თაყვანისცემა და სინანული...

პირველი მრავალპარტიული არჩევნების ცენტრალური საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე ირაკლი ჟორდანიას იყო, ყოველმხრივ გამორჩეული პიროვნება, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი, ტექნიკური მეცნიერებათა დოქტორი, ლენინური პრემიის ლაურეატი, საქართველოს მეტალურგიული მრეწველობის თვალსაჩინო ორგანიზატორი. მე და ის მოსკოვში სახალხო მეურნეობის აკადემიაში ერთად ვსწავლობდით.

ირაკლიმ გამაცნო თენგიზ სიგუა. ისინი ერთად მუშაობდნენ მეტალურგიის ინსტიტუტში. სიგუას, რომელიც გამსახურდიას მთავრობაში პრემიერ-მინისტრად დანიშნეს, ირაკლისთვის უთხოვია, იქნებ, გამოცდილ, პროფესიონალ მშენებელს შემახვედროო. მე მაშინ მშენებლობის მინისტრის პირველ მოადგილედ ვმუშაობდი.

შევხვდით ერთმანეთს და ახლად არჩეულმა პრემიერმა მთხოვა, მისთვის მომემზადებინა საქართველოში კაპიტალური მშენებლობის მართვის ახალი სტრუქტურა.

სტრუქტურებზე მუშაობის საკმარისი გამოცდილება მქონდა.

შვეუსრულე რა დავალება, მთავრობის ტელეფონით დავურეკე თენგიზ სიგუას, რათა შევთანხმებოდი, როდის მივსულიყავი გამზადებული პროექტით.

— გამარჯობათ, ბატონო თენგიზ, ომარი ვარ მარგველაშვილი, — ვამბობ ტელეფონის ყურმილში, იქიდან კი პასუხად მესმის:

— ვა, ომარ, შენა ხარ, ტო? როგორა ხარ, სადა ხარ დაკარგული?

გავვოცდი: ასეთი ჟარგონით რატომ უნდა დამლაპარაკებოდა სიგუა, ინტელიგენტი კაცი და თან რამოდენიმე დღის წინ გაცნობილი?!

— ბატონო თენგიზ, — გადავწყვიტე დამეზუსტებინა ჩემი

ვინაობა, ვაითუ სხვაში ვეშლები-მეთქი, — ომარი ვარ, მარ-
გველაშვილი.

— გავიგე, ბიჭო! რად გინდა შენ ჩემთან ვვეთი ლაპარაკი?
თენგიზი ვარ, კიტოვანი!

ახალგაზრდობაში ნორმალური ურთიერთობა მქონდა თენ-
გიზ კიტოვანთან, მაგრამ ვერ მივხვდი, რატომ აღმოჩნდა ეს
კაცი თენგიზ სიგუას, მთავრობის თავმჯდომარის ტელეფონ-
თან. ვიფიქრე, ხომ არ შემეშალა ნომერი-მეთქი და ვკითხე:

- ეს ხომ თენგიზ სიგუას ტელეფონია?
- კი, ომარ!
- კაბინეტი შენია?
- არა, ტო!
- აბა, შენ მანდ რა გინდა?
- პრეზიდენტთან გადავიდა თენგიზი საქმეზე და მე ვზი-
ვარ ახლა.

გამიკვირდა, რადგან ასეთი რამ ჩვენ დროს დაუშვებელი
იყო და, თანაც, თენგიზ კიტოვანი მაშინ არაფერს წარმოად-
გენდა.

- კიტოვანი კი განაგრძობს ლაპარაკს:
- ომარ, მომენატრე ბიჭო, რამდენი წელია არ მინახიხარ.
მოდე რა, ვნახო.

ვეუბნები, რომ ბატონ თენგიზს, მისი თხოვნით, მოვუშვადე
მასალები და უნდა გადავცე.

- ამოიტანე მერე, რა პრობლემაა.

მივედი. ზის ეს ჩვენი თენგიზი მეორე თენგიზის სავარ-
ძელში. სხვათაშორის, იქ იყო ხელოვნებათმცოდნე გოგი ხო-
შტარიაც, მომავალი საგარეო საქმეთა მინისტრი და თენგიზ
კორინთელი მათი მეგობარი, რომელსაც ახალგაზრდობიდან
ვიცნობდი.

გადავეცი თენგიზს ჩემს მიერ მომზადებული მასალები და
გამობრუნებას რომ ვაპირებდი, კიტოვანი შეკითხება:

- ომარ, იცი რა იყო ამ შენობაში?

— როგორ არ ვიცი, ყოველ დღე აქ მიწვევდა მოსულა, ეს საქართველოს მინისტრთა საბჭოსა და უმაღლესი საბჭოს წევრები ნობაა.

ეს ახალი ხელისუფლების ხალხი, გარდა იმისა, რომ არაფრის კურსში არ იყო და მართლაც რომ ქუჩიდან იყო მოსული, როგორც ბარბაროსები ისე იქცეოდნენ. შევარდნენ კაბინეტებში და დაარბიეს იქაურობა...

ვერ შეძლეს სახელმწიფოს მართვა მხოლოდ “რეფორმატორული” სურვილებითა და მისწრაფებებით მოსულმა სრულიად არაკომპეტენტურმა, არაპროფესიონალმა და გამოუცდელმა ადამიანებმა.

თენგიზ კიტოვანმა იმ დღეს მაცნობა, რომ სულ მალე პრემიერის მოადგილე და თავდაცვის მინისტრი გახდებოდა და მას დაემორჩილებოდა ძალოვანი სტრუქტურებიც...

გოგი ზოშტარიამ კი მითხრა, რომ განათლების მინისტრობას სთავაზობდა პრეზიდენტი, მას კი საგარეო საქმეთა მინისტრობა სურდა...

ვერაფერს იტყვი — მადა დიდი ჰქონდათ...

— ხომ არ გვევახშმა? — წინადადება წამოაყენა თენგიზ კიტოვანმა. ყველა დაეთანხმა. ცხადი იყო, რომ დამპატივებელი მე უნდა ვყოფილიყავი, მაგრამ ჯიბეში სარესტორნე ფული არ მქონდა. დაურეკე სახლში. აუხსენი ბელას, რა მდგომარეობაშიც აღმოვჩნდი. დამპირდა, რამეს მოვახერხებო.

წავედით ჩემთან. კარგი სუფრა დაგვახვედრა ჩემმა მეუღლემ. არაყი სვეს. გვიან ღამე რომ ავიშაღენით, თენგიზი მეუბნება, იქნებ, რაც დარჩა, ჩაგვიღაგო და გაგვატანო — შშიერი ბიჭები გველოდებიანო.

წაიღეს და კმაყოფილებიც წავიდნენ...

თუმცა, მთავარი ისაა, რომ თენგიზ სიგუას კი გადასცეს ჩემს მიერ მომზადებული მასალები, მაგრამ არც თენგიზი, არც სხვა ვინმე ამის თაობაზე არ შემომხმთანებია. დავრწმუნდი, რომ მათ გამოცდილი პროფესიონალების წინადადებები,

მოსაზრებები და რჩევები არ აინტერესებდათ!

დიდი ხანი არ გასულა, რომ მთელი ჩვენი სამინისტროს ხელმძღვანელობა გაგვანთავისუფლეს. მინისტრად გურამ მირიანაშვილი დანიშნეს. მაგრამ გურამი წლების მანძილზე სახმშენს ხელმძღვანელობდა და უშუალოდ მშენებლობის წარმოებასთან შეხება არ ჰქონია. ამიტომ კადრებიდან დაწყებული, მშენებლობის ორგანიზების საკითხებით დამთავრებული ჩააბარეს თამაზ ვაშაძეს, კაცს, რომელიც ჩვენთან სამხრეთ ოსეთის ტრესტის მმართველის თანამდებობაზე მუშაობდა და ყოველთვის უკიდურესად უარყოფითი მაჩვენებლები ჰქონდა. ახლა ფაქტობრივად ის განაგებდა სამინისტროს. დასასვენებელ ოთახში „ლეჟანკა“ ჰქონდა გაშლილი, იქ ეძინა, იქ ჭამდა, იქ სვამდა და თუ გამოდიოდა, ავტომატებით შეიარაღებული დაცვის თანხლებით. სამინისტრო რაღაც ბინძურ ბუნავად გადააქციეს...

მინისტრიც და მოადგილეებიც ისე დაგვითხოვეს, არავის აუხსნია რატომ გვათავისუფლებდნენ, რა მიზეზით. არც ჩვენი პიროვნებებით, არც სამინისტროს მაჩვენებლებით და მიღწევებით არავინ დაინტერესებულა. არც არსად განუხილავთ ჩვენი საკითხი.

ქვეყანაში სრული ანარქია სუფევდა.

თითქმის შვიდი თვე ვიყავი უმუშევარი.

ერთ საღამოს ტელეფონი რეკავს ჩემთან სახლში:

– ბატონო ომარ, თქვენ ბრძანდებით?

– დიას.

– მე იგორი ვარ, ჩხეიძე.

მომესალმა, მომიკითხა და შეუბნება:

– თქვენ ამჟამად არსად არ მუშაობთ, ხომ?

დავუდასტურე, რომ ასეა.

– რამდენი ხანია გეძებთ. ვთხოვთ, თუ შეძლებთ, ხეალ დილით მოხვიდეთ ჩემთან.

იგი გამსახურდიას მთავრობაში მომარაგების სახელმწიფო კომიტეტის თავმჯდომარედ მუშაობდა. ამ უწყებას იმ პერიოდში დაუქვემდებარეს ჯერ სახელმწიფო რეზერვების კომიტეტი, ცოტა ხნის შემდეგ ვაჭრობის სამინისტროც და დაარქვეს საქართველოს მატერიალური რესურსების სამინისტრო.

იგორ ჩხეიძეს მართალია ახალგაზრდობის დროიდან ვიცნობდი, მაგრამ არავითარი საქმიანი შეხება მასთან არ მქონია.

ამიტომ, ცოტა არ იყოს გამიკვირდა, როცა ძალიან თბილად შემხვდა თავის კაბინეტში:

– როგორ შეიძლება, რომ თქვენ, ასეთი დიდი სპეციალისტი, ასეთი დიდი პროფესიონალი, ასეთი განათლებული კაცი უსაქმოდ იყოთ? მე გარკვეული პერიოდის მანძილზე ვსწავლობდი მოსკოვში, სახალხო მეურნეობის აკადემიის სამთვიან კურსებზე და თქვენი ქების მეტი იქაურებისგან არაფერი მსმენია. კათედრებზე, ლაბორატორიებში, აუდიტორიებსა თუ დერეფნებში სულ თქვენზე მელაპარაკებოდნენ, როცა შეიტყობდნენ, რომ ქართველი ვიყავი. პირველი, რასაც შემეკითხებოდნენ იყო: – Вы знаете Омара Александровича Маргвелашвили? – და დაიწყებოდა თქვენი ქება.

ბოლოს ასე დაასკვნა:

– მე ამ ხელისუფლების დიდ დანაშაულად მიმაჩნია, თქვენ რომ გაგანთავისუფლეს.

ასეთი შესავლის შემდეგ მან შემომთავაზა თავისი ერთი მოადგილის თანამდებობა, მშენებლობის დარგში...

შემდეგ მითხრა, რომ იცოდა ფინანსებსა და ეკონომიკას რომ ვკურირებდი, რომ ეკონომიკურ მეცნიერებათა კანდიდატი ვიყავი, ამიტომ მეორე მოადგილის ფუნქციის შესრულებაც შემომთავაზა. ამიხსნა, რომ ორი მოადგილის ნაცვლად ჩემი სახით ეყოლებოდა ერთი, რომელიც ორივე სფეროს გაუძღვებოდა.

დავთანხმდი.

ივორმა საუკეთესო კაბინეტი და საუკეთესოვე მანქანა გამომიყო... პრაქტიკულად პირველი მოადგილე გავხდი – მისი არყოფნის პერიოდში მინისტრის მოვალეობის შესრულებას ოფიციალურად, ბრძანებით მე მავალებდა... მინისტრი ყველა საკითხს წინასწარ მე მითანხმებდა, თათბირებსა და კოლეგიის სხდომებზე განსახილველ საკითხებზე მეთათბირებოდა, ჩემს წინადადებებს და მოსაზრებებს ითვალისწინებდა.

ერთი სიტყვით, იყო სრული ნდობა.

მუშაობაში რომ ვაკვირდებოდი, უფრო და უფრო ვრწმუნდებოდი, რომ აშკარად ნიჭიერი კაცი იყო. მიუხედავად იმისა, რომ იმ უმძიმეს პერიოდში, როცა უზარმაზარი იმპერიის დაშლასთან ერთად იშლებოდა ყოველგვარი ეკონომიკური ურთიერთობები, აღარ შემოდებოდა ნედლეული, პროდუქცია და ა.შ. და ა.შ., მატერიალური რესურსების სამინისტრომ მაინც საკმაოდ კარგად გაართვა თავი წარმოქმნილ სიძნელეებს.

რამდენიმე ფაქტს გაეიხსენებ.

ჩვენთან ჩამოვიდა აზერბაიჯანის მატერიალური რესურსების მინისტრის მოადგილე, რომელიც ნავთობპროდუქტებს კურირებდა. ივორ ჩხეიძემ მთხოვა, რომ სტუმართან ორი დღე ინტენსიურად მემუშავა, რათა გაგვეფორმებინა ხელშეკრულება.

თვითონ კი ბელორუსიაში გაფრინდა.

მეორე დღეს მინსკიდან მირეკავს ჩხეიძე და შეკითხება, თუ რა სტადიაშია აზერბაიჯანთან სახელშეკრულებო პროცესის მომზადება.

უპასუხე, რომ გავდივართ ბოლოში და რამდენიმე საათში დაემათავრება, რომ ყველა საკითხზე შეთანხმებას მივაღწიეთ. ივორი შეუბნება:

- ბატონო ომარ, სასწრაფოდ, ერთ საათში უნდა დაამთავროთ ეგ ყველაფერი და დაუყოვნებლივ გაფრინდეთ ბაშკირეთში, უფაში, ვინც დაგჭირდებათ წაიყვანეთ, ხელშეკრულების გასაფორმებლად სათბობის მოწოდების თაობაზე. ზამთარი დგება და თხევადი საწვავი კატასტროფულად გვაკლია, მაგის გარდა ქიმიის ყველა პროდუქციის მოწოდებაზე უნდა გაფორმდეს ხელშეკრულება.

უპასუხე, რომ დავაზუსტებდი, როდის არის ფრენა უფაში და პირველსავე რეისით გაფრინდებოდი.

- არაო, - მითხრა, - ეგრე არ გამოვა. დაურეკეთ ალექო ჩხეიძეს (ტრანსპორტის მინისტრი იყო და სამოქალაქო ავიაციაც მასთან შედიოდა) და უთხარით, რომ სასწრაფოდ გამოგიყოს „იაკი“.

- ალექო ჩხეიძე კი არის ჩემი ბავშვობის მეგობარი, მაგრამ ასე, ჩემი თხოვნით, შეეჭვება მომცეს თვითმფრინავი-მეთქი.

- ჩემი სახელით დაურეკეთ და ყველაფერს მოგიგვარებსო.

დაურეკე-

ჩემდა გასაკვირად, ალექომ მიპასუხა, რომ ნახევარ საათში გადმომირეკავდა და პასუხს მეტყვოდა.

ზუსტად ნახევარ საათში მირეკავს, მაწერინებს თვითმფრინავის ბორტის ნომერს, ზომალდის მეთაურის გვარს, სად იდგება, ვის უნდა მიემართო, ვინ იქნება ბორტგამცილებული და ა.შ. შეუბნება, რომ ეს თვითმფრინავი ჩაგვიყვანს უფაში და იქ დაგველოდება უკან წამოსაყვანად.

ისევ დამირეკა იგორმა მინსკიდან და მკითხა, როგორ არისო საქმე. მოვახსენე, რომ ყველაფერი რიგზე იყო და ერთსა-საათში გაფურინდებული ბაშკირეთში.

ჯერ ვოლგოგრადში ჩაფურინდით, ზამთარია-ყინავს. დიდი წვალებით და გაჭირვებით ჩაგვისხეს საწვავი და, როგორც იქნა, ჩავაღწიეთ უფაში.

ტრაპთან ბაშკირეთის მატერიალური რესურსების მინისტრის მოადგილე ალექსეი მაროზოვი დაგვხვდა. გვითხრა, რომ თვითმფრინავის ეკიპაჟის სასტუმრო და კვების საკითხი მოგვარებულია, ჩვენ კი მთავრობის აპარტამენტებში წაგვიყვანა. შევედით და ვხედავთ – გაწყობილია სუფრა, რომელსაც იქაურ ხელმძღვანელობასთან ერთად უზის ჩვენი იგორ ჩხვიძე, წამოდგა, ხალისიანად გადამხეხვია და მითხრა:

– მე, ბატონო ომარ, აქ თქვენს საპატივსაცემოდ ჩამოვედიო. – გავოცდი კაცი!

მომდევნო დღეები თავაულებლად ვიმუშავეთ და ყველაფერი, რაც გვჭირდებოდა, რისი მოთხოვნაც გვქონდა ბაშკირელებმა უპრობლემოდ გამოგვიყვეს. ეს იყო ასობით დასახელების პროდუქცია.

ბაშკირეთის პრეზიდენტთან მურთაზ რახიმოვთან მიღებაც გაიმართა, თბილი და მეგობრული. გვთხოვეს – ახალი წელი მოდის და თუ შეიძლება ქართული შამპანური გამოგვიგზავნეთო.

ჩხვიძე მეუბნება, ალექსანდრე რიკოვის (მათი მატერიალური რესურსების მინისტრი) კაბინეტიდან БУ-თი დაურეკე ნოდარ ჭითანავას (მაშინ სოფლის მეურნეობის მინისტრი იყო), და გადაეცა ექვსი ფურა შამპანური ოპერატიულად დატვირთონ და დაუყოვნებლივ გამოავზავნონ უფაში, საახალწლოდ რომ ჩამოასწროსო.

დავურეკე ნოდარ ჭითანავას და ყველაფერი გადავეცი.

– ბატონი იგორი მანდ არის? – მკითხება ჭითანავა, – როგორ არის საქმე? აქ ძალიან შეწუხებულები არიანო.

მთავრობის სხდომაზე უმსჯელიათ და შემფოთებულები იყვნენ, შევძლებდით თუ არა ბაშკირეთიდან თხევადი ნავთობის გამოგზავნას, რაც სასიცოცხლოდ აუცილებელი იყო ზამთრის პერიოდში დედაქალაქის მოსახლეობისთვის.

ვუთხარი, რომ აქ ყველაფერი მოგვარებული იყო და სათბობით დატვირთული ცისტერნების პირველი შემადგენლობა დღეს დაიძვრება საქართველოსაკენ...

ნოდარ ჭითანავა დამპირდა რომ იგორის თხოვნას აუცილებლად შეასრულებდა.

მე გამაოცა ასეთმა ურთიერთობამ, იგორ ჩხეიძისადმი ასეთმა პატივისცემამ თუ მორჩილებამ. რა ძალა ჰქონდა ასეთი? ჩემის აზრით, ამის მიზეზი, ერთის მხრივ, პრეზიდენტთან მისი განსაკუთრებული ახლობლობაც იყო – მათ ნათელმბრონობა აკავშირებდათ, მეორეს მხრივ, მისდამი ასეთი დამოკიდებულება იგორის უდავო ორგანიზატორული ნიჭით იყო გამოწვეული.

ერთხელ, კიევში რომ ვიყავით, ერთ დღეში ვიტოლდ ფოკინთან – უკრაინის პრემიერ-მინისტრთან სამჯერ შევიდა და ყველა საკითხი დადებითად გადაწყვიტა.

მახსოვს, უკრაინის მატერიალური რესურსების მინისტრთან შევედით, მას ლენინის სურათი ეკიდა კედელზე. სკამი მიიდგა, ჩამოხსნა, მღივანი გამოაძახებინა და სურათი მას გაატანა.

უკრაინის პრეზიდენტის არჩევნები რომ ჩატარდა, ჩვენ კიევში ვიყავით. იგორმა საღამოს ჩემი თანდასწრებით დაურეკა ზვიად გამსახურდიას და ნებართვა სთხოვა, მისი სახელით მიელოცა კრავჩუკისათვის პრეზიდენტობა – მინდა, რომ პირველად თქვენგან მიიღოს მილოცვა.

გამსახურდია დაეჭვდა – ჯერ ოფიციალურად შედეგები არ გამოუცხადებიათ და ნაადრევი ხომ არ იქნებაო.

არაო, უპასუხა იგორმა, არ შეეცდებით, რადგან აქ ისე მიდის საქმე, რომ კრავჩუკს გამარჯვება გარანტირებული აქვსო. დათანხმდა ზვიადი.

გადაურეკა ხელაშვილს, მინისტრთა კაბინეტის საქმეთა მმართველს, ეხლავე სასწრაფოდ გამოგვიგზავნე საჩუქრები და გამოთენიისას საჩუქრები მოგვიტანეს სასტუმროში, მისივე თანად წავსულიყავით მისალოცად კრავჩუკთან.

უამრავი ხალხი დაგვხვდა, ტელევიზია, ჟურნალისტები. იგორმა საჩუქრები გადასცა კრავჩუკს და მიულოცა პრეზიდენტად არჩევა ზვიად გამსახურდიას სახელით. მეც ვესწრებოდი ამ ცერემონიალს...

დიდი რეზონანსი მოჰყვა ქართველების ამ ჟესტს: პირველი მილოცვა უკრაინის პირველმა პრეზიდენტმა საქართველოს პრეზიდენტისგან მიიღო.

იგორ ჩხეიძე, შეიძლება ითქვას, ჩემს რჩევას ყოველთვის ყურადღებით ეკიდებოდა, რადგან დარწმუნებული იყო, რომ სასიკეთოდ ვიყავი განწყობილი და ჩემი მოსაზრება საქმეს წაადგებოდა, მაგრამ სამწუხაროდ ყოველთვის არ ითვალისწინებდა.

ერთი რამ მინდა გავიხსენო ამასთან დაკავშირებით.

ალმა-ათაში მიწვევა მიიღეს ზვიად გამსახურდიამ და ბესარიონ გუგუშვილმა. დეპეშას ხელს აწერდა ნურსულთან ნაზარბაევი. მძიმე პოლიტიკური სიტუაციის გამო, ვერც გამსახურდიამ და ვერც გუგუშვილმა წასვლა ვერ მოახერხეს.

დელეგაციის ხელმძღვანელობა და ჯგუფის წევრთა შერჩევა ბაკურ გულუას დაავალეს, ის მაშინ პრემიერის მოადგილე იყო.

ეს რომ ჩხეიძემ გაიგო, დამიძახა და მეუბნება:

– რატომ უნდა წავიდე გულუა, ეს საკითხები ხომ ჩვენ ვვებებაო.

ვუპასუხე, რომ პრემიერმა უკვე გამოსცა განკარგულება და ახლა ამაზე ლაპარაკი, მით უფრო შეცვლა, დაგვიანებულია.

– რას ჰქვია, დაგვიანებულია?

აილო ყურმილი და დაურეკა ზვიად გამსახურდიას:

– ბატონო ზვიად, – ეუბნება, – სახელმწიფოებს შორის ეკონომიკური ურთიერთკავშირები ჩვენი სამინისტროს რეგულირება, როგორცაა, რა შუაშია ბაკურ გულუა?

– აბა, ვინ გავუშვითო – იკითხა ზვიადმა.

– მე აქ არა ვარო.

– ჩათვალე, რომ საკითხი ჩემთან შეთანხმებულიაო.

– მაშინ დავურეკავ გუგუშვილს და ვეტყვი, შეცვალოს განკარგულება. დელეგაციასაც მე დავაკომპლექტებო.

– კი, ბატონო, – დათანხმდა ზვიადი. მომეჩვენა, რომ პრეზიდენტს ძალიან დაღლილი, დაქანცული კაცის ხმა ჰქონდა. ეს ის პერიოდია, როცა დაიწყო ოპოზიციის აქტიური გამოსვლები, სროლაც იყო კინოს სახლთან შეკრებილ მიტინგზე.

ჩხეიძე მე მომიბრუნდა და მითხრა:

– ხომ ხედავთ, როგორი ჭკვიანია ჩვენი პრეზიდენტი. თუ დაარწმუნებ, მხარს დაგიჭერს ნებისმიერ საკითხში.

ურეკავს ბესო გუგუშვილს. დაახლოებით დღის პირველი საათია. პრემიერის ტელეფონზე თანაშემწე პასუხობს, წუხელ გვიანობამდე იმუშავა და ახლა სძინავსო.

– რას ჰქვია სძინავს! – აფეთქდა იგორი, – მაგის დედა რომ მ..., ქვეყანა ინგრევა, რა დროს ძილია?!

– მთელი ღამე მუშაობდა და მხოლოდ დილის 8 საათზე დაიძინა – მშვიდად პასუხობს თანაშემწე.

– ახლავე შედი და გააღვიძე! მაგის დედა მ... ახლა ოცდაოთხი საათი უნდა ვიმუშაოთ ყველამ, ისეთი მდგომარეობაა ქვეყანაში. გააღვიძე და სასწრაფოდ დამირეკოსო!

გამიკვირდა. ელემენტარული წესია, რომ ხელმძღვანელი ხელქვეითის თანდასწრებით არ უნდა გააკრიტიკო, ეს კი პრემიერს დედას ავინებს თანაშემწის გასაგონად.

– უთხრას, მაგის დედაც ვატირე. არა ვარ სწორი, თუ რა? ქვეყანაში ასეთი ვითარებაა და ახლა ძილის დროა? – ბრაზობს იგორი.

გადის ცოტა ხანი და რეკავს გუგუშვილი, ნამძინარევი

ხმით ეკითხება – რა მოხდაო?

ეს კი პასუხობს, რომ სასწრაფოდ შესაცვლელია გულუბრალობა. დელეგაციის შედგენაც პრეზიდენტმა მე დამავალაო.

– კი, ბატონოო, – მოქნარებით დათანხმდა გუგუშვილი.

– რამდენ ხანში გამოვავ ზავნო ჩემი კაცი ახალი განკარგულების წამოსაღებად?

იმან რაღაც დრო დაუსახელა.

– არავითარ შემთხვევაში! – კატეგორიულად არ დაეთანხმა იგორი, – ერთ საათში ჩემს კაცს გამოვავ ზავნი და გამოატანეთ დაუყოვნებლივ!

მშვიდად დათანხმდა გუგუშვილი.

შეკადგინეთ წამსვლელთა სია და წავედით ალმა-ათაში.

აი, ასეთი ფაქტებიც მოწმობდა, რომ საშემსრულებლო დისციპლინა კი არ განსაზღვრავდა სახელმწიფო დაწესებულებების მუშაობას, არამედ შიში და პრეზიდენტთან ახლო ურთიერთდამოკიდებულება.

ზვიად გამსახურდიას დროინდელ მთავრობაში, რომელსაც თენგიზ სიგუას შემდეგ ბესარიონ გუგუშვილი ჩაუდგა სათავეში, სერიოზული სახელმწიფო სტრუქტურისა არაფერი ეტყობოდა. აქ შეკრებილი იყო სრულიად განსხვავებული ინტელექტის, ზნეობის და გამოცდილების მქონე ადამიანები, რომლებსაც ერთიანი გუნდის, ერთიანი პრინციპებისთვის ბრძოლის არც უნარი და არც სურვილი არ გააჩნდათ.

ის კი არა, ელემენტარული კულტურაც არ ჰქონდათ მთავრობის სხდომების ჩატარებისა.

მასსოვს, ერთხელ იგორმა მთხოვა მასთან ერთად დავსწრებოდი მთავრობის სხდომას.

ზის მთავრობის თავმჯდომარე გუგუშვილი და ეწვეა სიგარეტს. ქალაქის ნაგლეჯიდან თავწაწვეტებული პარკი დაუხვევია. ეწვეა და აფერფლებს ამ პარკში.

ვერ გავიგე, რას ნიშნავდა ეს? სიღარიბის და სილატაკის, თუ საკუთარი უბრალოების დემონსტრირებას?

უკულტურობაა მთავრობის თავმჯდომარის მხრიდან ასეთი საქციელი. ბოგანოთა შეკრება ხომ არ იყო, სადაც რომელიმე გენი და გააბოლებ და ქალაქის თვითნაკეთ პარკში ჩააფურცლებ.

მიმანია, რომ ასეთი არაეთიკური ქცევა პირველ რიგში საკუთარი თავისა და შემდგომ დამსწრეთა მიმართ უპატივემლობის გამოვლენა იყო.

რა უჭირდა მინისტრთა კაბინეტს ისე, რომ ერთი საფერულე „გაემეტებინა“ თავმჯდომარისთვის. ასეთი ყოფითი საკითხების მოსაგვარებლად ხომ სპეციალური სტრუქტურული დანაყოფიც კი ფუნქციონირებდა მთავრობის აპარატში.

რაც შეეხება საკითხების განხილვას, იგი მიმდინარეობდა ყაყანის, დაპირისპირების და ურთიერთშურაცყოფის ფონზე, მთავარი არგუმენტი აქ ყვირილის რეგისტრი იყო და არა ფაქტების ანალიზი და პოზიციის გონივრული დასაბუთება.

თუ არ ვცდები, იმ სხდომაზე განიხილებოდა საქართველოს სანაოსნოს საკითხი, ის რომ გემები არ უნდა გაყიდულიყო...

ერთმანეთს დაუპირისპირდნენ ფინანსთა მინისტრი გურამ აბსანძე და თავმჯდომარის პირველი მოადგილე მურმან ომანიძე – ამავე დროს საგარეო საქმეთა მინისტრი.

გურამ აბსანძე ამტკიცებდა, რომ გემები გაიყიდა მისი გვერდის ავლით და გადახდილი ფული ბიუჯეტში არ შესულა.

მურმან ომანიძე საპირისპირო პოზიციაზე იდგა. ამბობდა, რომ გემები გაიყიდა, ფულიც შემოვიდა, მაგრამ ბატონი აფსანძე ტყუისო.

მოკლედ, ორივე ერთმანეთს სახელმწიფო სახსრების მითვისებაში ადანაშაულებდა. შეგახსენებთ, რომ ეს ხდებოდა დამოუკიდებელი საქართველოს მთავრობის სხდომაზე.

ატყდა, მაგრამ რა ამბავი ატყდა! ცოტაც და ერთმანეთზე გაიწვევდნენ და ამ დროს ადგილიდან წამოხტა ომანიძე, ჩემსკენ გამოემართა, ხელები გაშალა და შემომძახა:

– ხედავ, ომარ, რა ხალხთან. მაქვს საქმე? ესენი ვინ არ-

იან, ტო?!

რა უნდა მეპასუხა?

რა ჩემი საქმე იყო მთავრობის წევრთა ბნელი საქმეების გარჩევა? ან მე ვინ შეკითხებოდა?

ბესარიონ გუგუშვილი კი აუღელვებლად, ოლიმპიური სიმშვიდით აბოლებდა სიგარეტს და აფერფლებდა ქალაქის ნაგლეჯით ნაკეთებ პარკში.

თბილისის ერთ-ერთი ტრესტის მმართველად პენსიონირი მუშაობდა ჯერ კეთილად. მას ექვემდებარებოდა თერთმეტი სარემონტო-სამშენებლო სამმართველო. ერთ-ერთ ასეთ სამმართველოში სამუშაოთა მწარმოებლად მუშაობდა ვინმე გველესიანი, რომელმაც ნაძალადევაში, რკინიგზელთა დასახლებაში რამდენიმე კორპუსის მოსახლეებიდან შეკრიბა ფული ლოჯიების მისაშენებლად და გაუჩინარდა.

ამ ხალხმა ცეკას პირველ მდივანთან იჩილა. შევარდნაძემ განცხადება დააწერა ბარსუკოვს — ცეკას მრეწველობის და ტრანსპორტის განყოფილების გამგეს. ამ უკანასკნელმა კი მე შემალონა, სასწრაფოდ მონახეთ ეს აფერისტი და მიიღეთ შესაბამისი ზომებიო...

ვეძებთ, ვერ ვპოულობთ. მილიციაც ეძებს, მაგრამ ვერც ის პოულობს. გაქრა კაცი.

როცა გამსახურდიას ხელისუფლება მოვიდა ქვეყნის სათავეში, მირეკავს ჯერ კეთილად და მეკითხება:

— გველესიანი გახსოვთ? რომ ვეძებდით, ფულები რომ მიითვისა და გაიქცაო?

— მახსოვს-მეთქი — ვუპასუხე.

— აი, ის გველესიანი ვაჭრობის მინისტრად დანიშნეს გუმინო!

* * *

ერთ დღეს მირეკავს ცეკას მდივანი სანდრო გლურჯიძე და მეუბნება, გამოგვიღი და სასწრაფოდ უნდა წავიდეო ცხინვალშიო.

მივდივართ. გზაში სანდრო მიყვება, რომ დაურეკა სამხრეთ ოსეთის საოლქო კომიტეტის ახლადარჩეულმა პირველმა მდივანმა ჩეხოვემა (ის შემდგომში სამი მოწვევის რუსეთის დუმის

წვერი იყო) და აცნობა, რომ ბიუროს სხდომაზე უნდა განიხილოს ტრესტის მმართველის თამაზ ვაშაძის საკითხი, ~~რათა~~ მოხსნას, გარიცხოს პარტიიდან და დააჭერინოს.

ვაშაძე რა სუსტი მმართველიც იყო ვიცოდი, მაგრამ საციხოდ მაინც ვერ გავიმეტე. კბილებით ვიცავდი თამაზს ჩეხოვეის რისხვისგან, მის კაბინეტში სანდროს თანდასწრებით. ბოლოს შეეთანხმდით სასწრაფოდ გადავიყვანდი სამინისტროს განკარგულებაში.

იმ დღესვე შევხვდი თამაზს ცხინვალში და ვურჩიე სასწრაფოდ ჩაელაგებინა თავისი ნივთები და დაბრუნებულიყო თბილისში.

გადავარჩინე კაცი: სულ მალე მექანიზაციის სამმართველოს უფროსად დაენიშნეთ რუსთავეში. მალე იქაც დასაჭერად გაიხადა საქმე. თემურ ხაზარაძემ რუსთავეის ქალაქკომის პირველმა მდივანმა დამირეკა და მითხრა: ეს კაცი სასწრაფოდ მომამორეთ, თორემ მოვხსნი და პარტიიდან გავრიცხავო. გასაფუჭებლად ისევ ვერ გავიმეტე ვაშაძე. გადმოვიყვანეთ სამინისტროს კადრების განკარგულებაში.

გამსახურდიას ხელისუფლებაში მალალ თანამდებობებზე რომ იყო, ჯერ მშენებლობის მინისტრის მოადგილედ, მერე კი დედაქალაქის მერადაც მოგვევლინა. მე მაშინ უმუშევარი ვიყავი, მაგრამ ერთი თბილი სიტყვა არ დასცდენია ჩემზე, ცუდი კი არ დაუკლია. ასეთ კაცზეა ნათქვამი „ვირო, მაღლიო...“

* * *

— მესამე მაგალითსაც მოვიტან წარსულიდან: მურმან ომანიძე, რომელიც ჩვენს სამინისტროში სამეურნეო სამმართველოს უფროსად მუშაობდა, თავის ფუნქციას ელემენტარულად არ ასრულებდა. დავალების სისტემატიური შეუსრულებლობისთვის, იძულებული გავხდით სამსახურიდან გაგვეთავისუფლებინა.

გამსახურდიას ხელისუფლებაში კი ჯერ ავტორიტარ-
ტის მინისტრის მოადგილედ დანიშნეს ისე, რომ მინისტრმა
ალეკო ჩხეიძემ არც იცოდა და არც იცნობდა. მერე ჯერ
საგარეო საქმეთა მინისტრად, ბოლოს კი – ერთდროულად
პრემიერის პირველ მოადგილედ და საგარეო საქმეთა მინის-
ტრად მოგვევლინა.

ამ სამთავრობო მარაზმის მხილველმა როგორ არ უნდა
იწამო სტალინის ცნობილი, მართლაც რომ ეპოქალური
გამონათქვამი – „Кадры решают все“.

სამწუხაროდ, ავად შემოუბრუნდა დამოუკიდებელ საქართველოს ასეთი უგუნური საკადრო პოლიტიკა!

ბაიკონურის (ყაზახეთი) გიგანტური კომპლექსის ნახვის სურვილი ალბათ ბევრ ადამიანს ჰქონია, იქიდან ზომ სტარტს იღებდნენ კოსმოსური ზომადები, რომელთაც გასული საუკუნის სამოციანი წლებიდან კოსმოსის ათვისების ისტორიაში სრულიად ახალი ფურცელი ჩაწერეს.

მე დავესწარი ყაზახი და ავსტრიელი კოსმონავტების სტარტს. ამ საზეიმო და საინტერესო სანახაობას თვალს ადევნებდნენ ავსტრიის კანცლერი და ყოფილი საბჭოთა კავშირის რესპუბლიკების თოთხმეტივე პრეზიდენტი და პრემიერ-მინისტრი. არ ესწრებოდნენ მხოლოდ საქართველოს პირველი პირები: ვინაიდან თბილისში უკვე დაწყებული იყო მასობრივი მღელვარება, მიწვევაზე უარი თქვეს ზვიად გამსახურდიამ და ბესარიონ გუგუშვილმა.

როდესაც ავსტრიელი და ყაზახი კოსმონავტები ტაშის გრიალში ცაში აიჭრნენ და უზარმაზარი საფრენი აპარატი ჰაერში გაუჩინარდა, დელეგაციის წევრები მიგვიწვიეს ძალიან დიდ იურტაში, სადაც მშენივრად გაგვიმასპინძლდნენ. სადილს ესწრებოდა როგორც ავსტრიის კანცლერი, ასევე თოთხმეტივე ქვეყნის პრემიერი და პრეზიდენტი.

ამ მეტად საინტერესო სანახაობას წინ უსწრებდა ფრიად მნიშვნელოვანი შეკრება ალმა-ათაში. გრანდიოზულ მრგვალ დარბაზში შეიკრიბნენ თხუთმეტივე რესპუბლიკის (უკვე დამოუკიდებელი ქვეყნების) დელეგაციები. მხოლოდ ჩვენ გამოვიყურებოდით „მოკრძალებულად“ დელეგაციას, რომელშიც შევდიოდით მე, ლევან თოფურია, ზურაბ მხეიძე და მინისტრის თანაშემწე ომარ კიზივაძე, თავკაცობდა მაშინდელი მატერიალური რესურსების მინისტრი იგორ ჩხეიძე.

ეს შეკრება ყაზახეთის პრეზიდენტის ნურსულთან ნაზარბაევის ინიციატივით მოეწყო. იგი მიზნად ისახავდა თხუთ-

მეტივე ქვეყნის ეკონომიკური ურთიერთკავშირების შენარჩუნებას, რათა სამრეწველო საწარმოთა მუშაობის ნორმალური რიტმი არ დარღვეულიყო. ეს იყო იმ დროისთვის მეტად გონივრულ, დროულ და აუცილებელ ღონისძიებათა მთელი კომპლექსი, რომლის განხორციელებასაც ხელი უნდა შეეწყო ამ ქვეყნების ეკონომიკური პოტენციალის შენარჩუნებისთვის და შემდგომი წინსვლისთვის. სამწუხაროდ, ამ უმნიშვნელოვანესი საკითხის, ისე როგორც სხვა არანაკლებ მნიშვნელოვანი საკითხების გადაწყვეტაში, საქართველოს მაშინდელმა ხელისუფლებამ აბსოლუტური წინდაუხედაობა და დილექტანტიზმი გამოიჩინა. გაჩაღებული ძმათამკვლელი ომის გამო, რამაც შიდა არეულობა, სრული ანარქია, ურთიერთდაპირისპირება გამოიწვია, ქვეყნის ეკონომიკის გადარჩენისთვის ველარავინ მოიცალა... ხელისუფლებამაც და ოპოზიციამაც ქვეყნისა და ხალხის ინტერესებზე მალა პირადი ამბიციები დააყენა. შედეგად განადგურდა ეკონომიკა. ელექტროენერჯის, გაზის, თხევადი საწვავის, ნედლეულის უქონლობის გამო ჯერ გაჩერდა თითქმის ყველა საწარმო, მერე კი უმოწყალოდ გაჩანაგდა, გაიძარცვა და უცხოეთში ჯართად გაიყიდა...

საქართველოს, პოსტსაბჭოურ ქვეყნებს შორის ერთ სულ მოსახლეზე, საგარეო ვალის მოცულობით პირველი ადგილი უკავია. მან 9 მილიარდ აშშ დოლარს გადააჭარბა.

ჯონ პერკინსი თავის წიგნში „ეკონომიკური მკვლელი“ წერს: „ჩვენს პროექტს სოლიდური მოგება უნდა მოეტანა ამერიკის შეძლებული ოჯახებისთვის. მაშინ, როდესაც ამ ქვეყნების მთავრობები აღმოჩნდებოდნენ გრძელვადიან ფინანსურ დამოკიდებულებაში, ეს შესაბამისად მათი მორჩილების საწინდარი იქნებოდა. რაც მეტი იქნებოდა სესხი, მით უკეთესი. ის ფაქტი, რომ სესხი უსპობს მის მოსახლეობას ჯანდაცვას, განათლებას, კულტურას, მხედველობაში არ მიიღება.“

ყაზახეთში, ბაიკანურის კოსმოდრომზე ყოფნის დროს, დელეგაციებს დაგვათვალისწინეს უზარმაზარი ანგარები

– ფაქტობრივად გრანდიოზული ქარხნები, სადაც კოსმოსში გასაფრენი აპარატები და სხვა აუცილებელი მოწყობილობები იქმნებოდა. საწარმოებში მომუშავე ადამიანები იმ დიდ სივრცესა და გიგანტური აპარატების ფონზე ძალიან პატარები მოჩანდნენ. ბაიკანურის უკიდევანო ტერიტორიაზე გაშენებული იყო რამდენიმე ქალაქი (ლენინსკი, კოსმოპოლსკი, მოლოდოინი, სოვეტსკი და სხვ.), რომლებიც ერთმანეთსა და საწარმოებს რკინიგზით უკავშირდებოდნენ.

სხვათაშორის ბაიკანურის გარდა საბჭოთა კავშირს კიდევ ჰქონდა კაპუსტინ იარის კოსმოდრომი და ზესაიდუმლო ყველაზე თანამედროვე, პლესეცკის რაკეტოდრომი, რომელსაც თითქმის 13 წლის მანძილზე ხელმძღვანელობდა ჩვენი თანამემამულე საბჭოთა კავშირის გმირი, გენერალ-ლეიტენანტი – გალაკტიონ ალფაიძე.

პრეზიდენტ ნურსულთან ნაზარბაევის მცდელობა, როგორმე შეენარჩუნებინა და განემტკიცებინა ყოფილ საბჭოთა მოკავშირე რესპუბლიკებს შორის ეკონომიკური თანამშრომლობა და ურთიერთკავშირები, რათა აგვეცილებინა მოქმედი საწარმოების სრული პარალიზება, დამსხვრეული დოქის შეკონსერვებას ჰკავდა, ამიტომაც მაშინ მაინცდამაინც სასურველი შედეგი ვერ მოიტანა. განსაკუთრებით საქართველოსთვის...

ოთხმოცდაათიანი წლების დასაწყისია. გათენდა ახალი წელი. აფხაზეთის ომი ჯერ დაწყებული არ არის. ნაშუადღევს მირეკავს ჩემი მეგობარი, სოხუმის სუბტროპიკული ინსტიტუტის ყოფილი დირექტორი, იმჟამად საქართველოს სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტის რექტორი ნაპოლეონ ქარქაშაძე, მილოცავს ახალ წელს და თავისთან მეპატიჟება.

მე ჩემთან მოვიპატიჟე. მიპასუხა, რომ ძალიან უყვარს ჩემი ოჯახი და სიამოვნებით მეწვევა, თუმცა მართლ არ იქნება და მე რომ მიყვარს იმ ღირსეულ ადამიანებს მომიყვანს სტუმრად. რადგან ასე გულიანად გვეპატიჟები, შენთან გადმოვინაცვლებთო. ის კი არ მითხრა, ვის მოყვანას აპირებდა.

– ძალიან გამაზარებთ-მეთქი.

ერთი საათიც არ იყო გასული, კარზე ზარის ხმა გაისმა და შემოდინ მართლაც შესანიშნავი პიროვნებები – სოხუმის ფიზიკა-მათემატიკის ინსტიტუტის დირექტორი რეზო სალუქვაძე, ოთარ ზუხბაია – აფხაზეთის მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარე და რა თქმა უნდა ნაპოლეონ ქარქაშაძე.

ჩემი დიდი ხნის ამ ძვირფას მეგობრებთან წარსულში საქმიანი ურთიერთობაც მქონდა – რეზოს მთელ რიგ ობიექტებს ვუშენებდი სოხუმში.

რაც შეეხება ოთარ ზუხბაიას, იგი ცეკას ბიუროს სხდომაზე გავიცანი. ეს ის სხდომაა, რომელზედაც მე ტრესტის მმართველად დამამტკიცეს, ხოლო ოთარი ცენტრალური კომიტეტის ინსტრუქტორად. მას შემდეგ, წლების განმავლობაში ჩვენი ურთიერთობა მეგობრობაში გადაიზარდა...

რა თქმა უნდა ძალიან გავიზარე მათი სტუმრობით. ამას დაემატა კოტე სალიას სატელეფონო ზარი, რომელიც უწინ ოჩამჩირის რაიკომის, შემდგომ ტყვარჩელის საქალაქო კომიტეტის პირველი მდივანი იყო.

კოტემ მომილოცა ახალი წელი და როცა გაიგო, ვინ მყავდა სტუმრად, სიხარული ვერ დამალა – კაცო, მანდ აფხაზეთის ღირსეული ადამიანები შევიკრებია და თუ შენას მომცემ, შემოვიერთდებითო.

– ძალიან გაგვახარებ-მეთქი.

უნდა ვთქვა, რომ ისინი მართლაც რომ ღირსეული პიროვნებები იყვნენ და ყოველთვის მყარად იდგნენ ქართულ ნიადაგზე. სწორედ ისინი იყვნენ პირველები, ვინც ხმა ამოიღო სეპარატისტების წინააღმდეგ და არასოდეს არ უღალატიათ თავიანთი პრინციპებისთვის. განსაკუთრებით ღირსეულად მოიქცნენ ე.წ. ლიხნის ავადსახსენებელი „წერილის“ მიმართ...

აფხაზეთში ხშირად ჩავდიოდი, რადგან ამ ავტონომიურ რესპუბლიკაში მშენებლობას ვკურირებდი და არ მახსოვს შემთხვევა, რომ ოთარს ოდესმე მოუცლელობა მოემიზეზებინა და აქტიურად არ ჩართულიყო ჩემს მიერ დასმული საკითხების გადაწყვეტაში.

იმ პერიოდში მშენებლის დღე აგვისტოს მეორე კვირადღეს აღინიშნებოდა. როგორც წესი, ამ დროს გაგრაში ვისვენებდი ხოლმე. ყოველთვის მიკავშირდებოდნენ ადგილობრივი მშენებლები და ამ ღირსშესანიშნავ დღეს ერთად აღვნიშნავდით. მე ჩემი ინიციატივით თან „მახლდნენ“ ჩემი მეგობრები საშა ჩიკვაიძე (მაშინ კენიაში საბჭოთა კავშირის ელჩი), ნუგზარ რუხაძე (ქუთაისის ქალაქკომის პირველი მდივანი) ანზორ ბურჯანაძე, ნოდარ ჯანბერიძე, ცნობილი რეჟისორი დოდო ალექსიძე, რაფიელ ელივულაშვილი და სხვები. ხშირად ჩვენთან იყო აგრეთვე ვიქტორ სუხადრევიც, ერთობ ცნობილი პიროვნება, რომელიც იყო ხრუშოვის, ბრეჟნევის, კოსიგინის, გრომიკოს და გორბაჩოვის პირადი თარჯიმანი.

მე და სუხადრევს მეგობრული ურთიერთობა გვქონდა, იგი თბილისში ჩემთან ოჯახშიც არის ნამყოფი. მოსკოვში

რომ ვცხოვრობდი, ჩემი ორმოცი წლის იუბილეზეც ვიქნებოდა /
მეუღლესთან – მშვენიერ ინგასთან ერთად... ერეკლესული

მახსოვს ერთხელ, სწორედ მშენებლის დღეს, ხინკაძის
ბაიამ ცნობილი ფეხბურთელი სიომა ბარქაია გამომიგზავნა
მანქანით და დამპატიყა ამ დღის აღსანიშნავად მდინარე ბზი-
ფის ხეობაში გამართულ „ნადიმზე“...

იქ დამხვდნენ გავრის ქალაქკომის პირველ მდივანი ენვერ
კაპბა, საოლქო კომიტეტის საორგანიზაციო განყოფილების
გამგე ჯემალ ბერიძე და სხვები. დიდებული სუფრა გაიშალა
ულამაზესი ბუნების წიაღში...

ასეთი ურთიერთობები იმ დროს ცხოვრების ჩვეულებრივი
ნორმა იყო და ჩვენი მეგობრობის კიდევ უფრო განმტკიცებას
და რაც მთავარია წარმატებულ საქმიანობას უწყობდა ხელს.

...ეს და ბევრი სხვა ბედნიერი შეხვედრა გავიხსენეთ იმ
დღეს და ასე აღვნიშნეთ ახალი წლის შემობრძანება საქართველოში.

ფრიად საინტერესო შეხვედრა მქონდა ჯაბა იოსელიანთან, რომელსაც ჩემი თანხმობის შემთხვევაში, ადვილი შესაძლებელი იყო რადიკალურად შეეცვალა მთელი ჩემი შემდგომი ცხოვრება.

მირეკავს ჯაბას მარჯვენა ხელი თამაზ ფანჩულიძე და მატყობინებს ბატონი ჯაბას ჩემთან შეხვედრის სურვილს...

ეს ჯაბას აპოთეოზის დროა. როგორც სახელმწიფო საბჭოს წევრი იგი ფაქტობრივად განაგებს ქვეყანას. ყოველ შემთხვევაში, არცერთი მნიშვნელოვანი საკითხი, მათ შორის საკადრო საკითხებიც, მისი თანხმობის გარეშე არ წყდება...

ეუპასუხე, ბატონ ჯაბას არ ვიცნობ-მეთქი, სამაგიეროდ ის ვიცნობთო მითხრა.

ჯაბას მართლაც არ ვიცნობდი. მხოლოდ ერთხელ მოვხვდი მასთან სუფრაზე. ეს იყო თამაზ კვაჭანტირაძის 50 წლის იუბილეზე, სადაც მეუღლესთან ერთად ვიყავი დაპატივებული.

შესანიშნავი საზოგადოება შეიკრიბა თამაზის ოჯახში: სოსო ცისკარიშვილი, რისმაგ გორდეზიანი, კოტე გაბაშვილი, ანზორ ბურჯანაძე მეუღლეებით... მოვიდა ჯაბა იოსელიანიც.

ითამადა ჯანსულ ჩარკვიანმა და არაჩვეულებრივი დრო გაგვატარებინა...

სხვა რა ვზა მქონდა, მივედი. მაშინ სახელმწიფო საბჭოს წევრებს „იმელის“ ყოფილ შენობაში ჰქონდათ სამუშაო კაბინეტები. უამრავი ხალხი დამხვდა იოსელიანის მისაღებაში. მათ შორის ჩემი ნაცნობებიც იყვნენ: რომან მელია (ყოფილი – ფოთის მერი, პარლამენტის დეპუტატი), პეტრე ჩხეიძე (ყოფილი ელჩი აშშ-ში და საქართველოს წარმომადგენელი გაეროში). ვესაუბრები მათ, თან ვფიქრობ – მე დანიშნულ დროზე მოვედი, ახლა თუ რიგში უნდა ჩავდგე, ვინ იცის რამდენ ხანს მომიწევს აქ დაყოვნება...

გარეთ გამოსულ თამაზ ფანჩულიძეს გამოველაპარაკე და

კითხე, როდის უნდა შევსულიყავი. ახლავეო, მიპასუხა, კი მაგრამ ეს ხალხი-მეთქი? ესენი მოიცდიანო.

შევედი. ჯაბა იოსელიანი წამოდგა, შემომქეცა, მომიკითხა.

ჯაბა ღვეკაცად წარმომედგინა, არადა, ვიდექი საოცრად სანდომიანი სახის ტანმორჩილი ადამიანის წინაშე, ვინც, როგორც დიდი ხნის ნაცნობს ისე მელაპარაკებოდა.

მუხუნება, რომ მოსკოვში უნდა წახვიდეთ სამუშაოდ ჩვენს ელჩადო.

სრულიად მოულოდნელი იყო ჩემთვის ასეთი შემოთავაზება, რადგან დიპლომატიურ სამსახურთან არავითარი შეხება არასოდეს მქონია, ამ სპეციფიკურ სფეროში მუშაობის გამოცდილებაზე არაფერი რომ არა ვთქვა.

კუთხარი ეს ყველაფერი.

თქვენ მოსკოვში ცხოვრობდით და აკადემია გაქვთ დამთავრებულიო.

მოსკოვში ნახევარი თბილისი ცხოვრობდა, მაგრამ ელჩობისთვის ეს საკმარისი არ არის-მეთქი.

სამაგიეროდ თქვენ გაქვთ დიდი კონტაქტები მოსკოვის მაღალ სახელმწიფო მოღვაწეებთანო, — მომაგება თავისი არგუმენტი. დამისახელა თავდაცვის მინისტრი იგორ როდიონოვი, ვლადიმერ პანსკოვი — ფინანსთა მინისტრი, ვალერი სეროვი — რუსეთის მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის მოადგილე. გენერალ პოლკოვნიკი მიხაილ საცკოვს ხომ იცნობთო? — მკითხა. როგორ არა, ჩემი მეზობელი იყო მიხაილ მიხაილოვიჩი და ძალიან კარგი ურთიერთობა მქონდა-მეთქი. საცკოვი მაშინ მოსკოვის სამხედრო ოლქის სარდალი იყო. სხვების გვარებიც ჩამომითვალა. უფრო მეტი მე დავუსახელე და ისიც ვუთხარი, რომ მათი უმრავლესობა მაღალ თანამდებობებზე აღარ მუშაობდა.

ჯაბას ბოლო არგუმენტი კი ასეთი იყო:

— რას ამბობ კაცო, ვალიკო ადვამეზე უკეთ როგორ ვერ

იმუშავებო (პროფესორ ვალიკო ადვამეს საკმაოდ კარგად ვიცნობდი. არაჩვეულებრივი პიროვნებაა. მისი საქმიანობის შესახებ ფასებლად არ გამოვდგები, რადგან საქმიანი ურთიერთობა არ მქონია).

– შეიძლება უკეთესად ვიმუშაო, მაგრამ ეს ბევრს არაფერს არ ნიშნავს—მეთქი...

ერთი სიტყვით, არ დავეთანხმე.

მაგრამ იმასაც ვფიქრობ, ჩემი უარი ამ კაცმა ხელისუფლებასთან თანამშრომლობაზე უარის თქმად არ მიიღოს-თქო, ამიტომ იქვე დავსძინე, რომ თუ შემომთავაზებდნენ, სიამოვნებით ვიმუშავებდი იმ სფეროში, რომელიც ჩემი პროფესიისა და გამოცდილების შესაფერისი იქნებოდა.

ამ შეხვედრის შერე ორი თვეც არ იყო გასული, რომ ისევ მიმიწვიეს ბატონ ჯაბასთან. მაშინ მე ტურიზმისა და კურორტების დეპარტამენტის თავმჯდომარის მოადგილედ ვმუშაობდი. ამჯერად ჯაბამ უკვე განათლების მინისტრის მოადგილის თანამდებობა შემომთავაზა. მინისტრი, ჩემი მეგობარი და შესანიშნავი ადამიანი, თამაზ კვაჭანტირაძე გახლდათ...

თუმცა, ბატონი ჯაბა კვლავ გავაწბილედ — თავი შევიკავე მის შემოთავაზებაზე.

ამით დამთავრდა ჩვენი ურთიერთობა...

ერთ დროს წესად შემოიღეს ე.წ. „ღია კარის დღე“, რომელიც, ჩემის აზრით, ძალიან კარგი და სასარგებლო პრაქტიკა იყო: რესპუბლიკის ხელმძღვანელები, სამინისტროებისა და უწყებების პასუხისმგებელი მუშაკები ჩადიოდნენ რაიონებში, იქაურ აქტივს აცნობდნენ მიმდინარე და სამომავლო გეგმებს, რომლებიც მიმართული იყო რაიონის სოფლის მეურნეობისა და სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების უზრუნველსაყოფად. თავის მხრივ აქტივის მონაწილენიც საუბრობდნენ თავიანთ პრობლემებზე. აზრთა ურთიერთგაზიარების ეს მეთოდი რეგიონებისადმი დახმარებას კიდევ უფრო მიზანმიმართულს და ეფექტურს ხდიდა.

საქართველოს ყოველი კუთხე მდიდარია სამშენებლო მასალებით, ბუნებრივი ქვებით, მინერალური და სამკურნალო წყლებით, ხეტყის და სხვა ბუნებრივი რესურსებით. მათ ათვისებასა და გონივრულ გამოყენებას დიდი სარგებლობის მოტანა შეუძლო არა მარტო კონკრეტული რაიონის, არამედ მთელი ქვეყნისათვის. საამისოდ საჭირო იყო არსებული ბაზისათვის ხელშეწყობა, ახალი საწარმოო სიმძლავრეების აშენება და ამოქმედება. ამაში რესპუბლიკურ სტრუქტურებს რაიონებისთვის მართლაც ფასდაუდებელი დახმარება შეეძლოთ გაეწიათ, როგორც ფინანსური და მატერიალურ-ტექნიკური, ისე ინტელექტუალური თვალსაზრისით...

თუ უნარიანად ვიმოქმედებდით, თავისუფლად შეიძლებოდა ისეთი ხარისხის პროდუქციის წარმოება, მსოფლიო ბაზარზე თავის ანალოგებს სათანადო კონკურენციას რომ გაუწევდა. ამ საკითხებზე წლების მანძილზე წარმატებით მუშაობდნენ მეცნიერებისა და ტექნიკის სახელმწიფო კომიტეტი ირაკლი გვერდწითელისა და ირაკლი ჟორდანიას თავკაცობით, „საქკურორტი“ ზეზვა ლულუნიშვილის ხელმძღვანელობით, აგრეთვე

მთელი რიგი ინსტიტუტები, საკვემო კომიტეტი, სამინისტროები და უწყებები...

ადიგენში ერთ-ერთ ასეთ გასვლით ღონისძიებაზე მწვეულნი ვიყავით საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდენტი – ევგენი ხარაძე, საავტომობილო გზების მინისტრი – ბორის სალარიძე და მე. საინტერესო საუბარი გაიმართა აკადემიკოს ევგენი ხარაძესთან. იქაური ახალგაზრდა რაიკომის მდივანმა ჯემალ ნაკაშიძემ, ოფიციალური ღონისძიების დამთავრების შემდეგ სადილზე მიგვიწვია (ჯემალი წლების მერე აჭარის მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარეობდა). ბატონ ევგენისთან საუბრის დროს გამოვთქვი ვარაუდი ვალაკტიკაში სიცოცხლის არსებობის შესახებ. მან მიპასუხა:

– “გეთანხმებით, მაგრამ ყოველივე ამის შესახებ შევიტყობთ მხოლოდ მაშინ, როდესაც გაჩნდება კოსმოსური აპარატების შემდგომი თაობა, რომელიც სპეციალურად არამიწიერი სიცოცხლის ძიებას მოემსახურება იუპიტერსა და მარსზე. ბევრ ქვეყანაში მსოფლიოში აღიარებული მეცნიერები მუშაობენ ამ პრობლემებზე – სიცოცხლის არსებობის ნიშნები კი არის ზოგიერთ პლანეტაზე, მაგრამ ჩვენზე განვითარებულ ცივილიზაციაზე რა მოგახსენოთ! მეცნიერება ჯერჯერობით ვერაფერს ამტკიცებს,” – მიპასუხა მან. მოსკოვის აკადემიაში სწავლის დროს ამოუცნობ მფრინავ ობიექტებზე (ამო) კვითხულობდი ყველაფერს, რასაც კი მოვიხელთებდი, თუმცა მაშინ ასეთი სახის ლიტერატურით განებივრებულები არ ვიყავით, ვინაიდან სახელმწიფოები ხალხისგან ამგვარ პრობლემებს საგულდაგულოდ მალავდნენ.

სადილის შემდეგ ბატონმა ევგენიმ აბასთუმნის ობსერვატორიაში მიგვიწვია. დაგვათვალიერებინა, ბევრი გვესაუბრა და გაგვანდო, რომ მეფის რუსეთის დროს აბასთუმანი გაცილებით უკეთესად გამოიყურებოდა. რუსეთის იმპერატორმა ალექსანდრე მესამემ შეისყიდა აბასთუმანი. მან ააგო საზაფხულო და საზამთრო მშვენიერი სასახლეები, გააშენა ულამაზესი

პარკი შადრევნებით. აქ ისვენებდნენ და მკურნალობდნენ მისი ოჯახის წევრები. შესანიშნავი კლიმატი, ღვთისბოძებული სამკურნალო და მინერალური ცხელი წყლები. აბასთუმანი არა მარტო კლიმატური, არამედ ბალნეოლოგიური კურორტიცაა. აქ სრული დატვირთვით მუშაობდა 10 სანატორიუმი. ერთი ბავშვთა, სადაც ერთდროულად 200-ზე მეტი ბავშვი მკურნალობდა.

თუმცა, ახლა, ის რაც ჩვენ ვნახეთ, ვერავითარ კრიტიკას ვერ უძლებდა – შემოგარენი ისე იყო გაპარტახებული და გაჩანაგებული, კაცს აატირებდა. ომამდე სათანადოდ უვლიდნენ, მერე კი ყველამ დაგვივიწყა, მარტო ჩემი ძალისხმევა შედეგს ვერ იძლევაო – დაიჩივლა ბატონმა ევგენიმ...

ნუმიზმატიკით და ფილატელით გატაცებული ჩემი შვილები ერთ კვირა დღეს, ძველი მონეტებისა და მარკების საძებნელად „ბარახოლკაზე“ წაიყვანე. ხანდაზმული ქალი მეფის რუსეთის დროინდელ „ღია ბარათებს“ ყიდდა. დახედე, ყველა მათგანზე აბასთუმანი, მისი კუთხე-კუნჭულებია გამოსახული! თანაც, ძალიან ბევრი ბარათია. ყველა შევსებულია და ნაირფერი მელნით გადაჭრელებული. ბატონი ევგენი გამახსენდა. როგორი გულიწკვილით ლაპარაკობდა რევოლუციამდელ აბასთუმანზე! დარწმუნებული ვიყავი, მას ასეთი ბარათები ნანახი არ ექნებოდა! მახსოვს, ერთზე შავ-თეთრ ზოლებიანი საგუშაგო ჯიხური იყო გამოსახული, ჯიხურთან კი საზეიმო სამხედრო ფორმაში გამოწყობილი ხიშტიანი, გაჯგვიმული მეფის რუსეთის ჯარისკაცი იდგა – კურორტის შესასვლელს იცავდა! მეორეგან მშვენიერი სკვერები, სააბაზანო ოთახები, დასასვენებელი კუთხეები, შადრევნები აღებეჭდათ.

მთელი ეს სიმდიდრე გროშების ფასად შევიძინე. ორშაბათს მძღოლს ბატონ ევგენისთან გაგატანე, თან დაეურეკე, აბასთუმნის სურათებს გიგზავნით, უთუოდ დაინტერესდებით-მეთქი. მაშინ ის საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდენტი იყო.

ერთ საათსაც არ გაველო, მირეკავს, ბატონო ომარ, თუ იცით, რა დიდი სიხარული და სიამოვნება მომანიჭებდა თუმანზე ამდენი მშვენიერი სურათი ერთად არასოდეს მინახავსო.

ბოლოს რომ შევხვდი, ქვეყანაში უკვე განუკითხაობა სუფევდა. ბატონი ვეგენისთვისაც გაჭირვებასა და მძიმე წლებს თავისი დალი დაესვა... ის იყო ცოცხალი განსახიერება იმისა, როგორ ანადგურებს ადამიანს ზღვარდაუდები სისასტიკე, ანუ ის, რაც ოთხმოცდაათიან წლებს თან ახლდა...

მეცნიერებათა აკადემიამ გიორგი ჯიბლაძის ხსოვნისადმი მიძღვნილი საიუბილეო სამეცნიერო კონფერენცია მოაწყო. საინტერესო გამოსვლები ჰქონდათ გიორგი ციციშვილს, დევი სტურუას, იუბილარის სიძეს გოჩა ჩოგოვაძეს და სხვებს. კონფერენციას ჩემი ბავშვობის მეგობარი – ლიტერატურის ინსტიტუტის დირექტორი პროფესორი გურამ ბენაშვილი უძღვებოდა. „მეორე განყოფილება“ კინოს სახლში შედგა. ბატონმა ვეგენიმ, თვალი მოშკრა თუ არა, ჩემთან მოვიდა, ერთად დავსხდეთო – მთხოვა. გვერდით მოვისვი და რაც შემძებლო ყურადღება არ მომიკლია – ვეშსახურებოდი. დიდხანს არ გაჩერდა, ჭამითაც ცოტა მიირთვა და დაღვეითაც მხოლოდ ერთი თუ ორი ჭიქა ღვინო შესვა... უნდა წავიდეო, თქვა. უეცრად ჯიბიდან ძველი, ნახმარი პარკი ამოაცურა და მთხოვა – „ბატონო ომარ, უმორჩილესად გთხოვთ საჭმელები ჩამიწყოთ...“ მძლოლს დაუურეკე, ცელოფანის ახალი პარკები ამოვატანინე, გაეკვსე, ბატონ ვეგენის ხელი მოვკიდე და ჩემს ავტომანქანამდე მივაცილე... როდესაც მანქანის კარი მივხურე, ხელის აწევით დამეშფვიდობა, თვალებში კი მაღლიერების ცრემლი უკიაფებდა.

ახლა ამის გახსენებაც მიჭირს და წერაც. არ ვიცი, სწორად ვიქცევი თუ არა, მაგრამ ის, რაც მაშინ ვიხილე, დიდი სინანულის აღმძვრელია, ვინაიდან, ეს მთელი იმდროინდელი საზოგადოების სირცხვილია... თუმცა, ქვეყანას უამრავი პრობ-

ლუმა აწუხებდა (ბიუჯეტიც კი არ ჰქონდა) მაინც ვერაფრის
მიძებნია გამართლება ამ შემზარავი ფაქტისა, მსოფლიო-
ნის მეცნიერის მიმართ ხელისუფლებისა და საზოგადოების
დანაშაულებრივი გულგრილობისა...

ესეც ჩვენი დუხჭირი ქვეყნის ისტორიაა... ისტორია, რომ-
ლის დაეიწყებაც ალბათ შეუძლებელია.

ცხოვრების დიდი და საინტერესო გზა განვლო მწერალი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ნამდვილმა წევრმა, პროფესორმა გიორგი ციციშვილმა. ჩვენ არაერთხელ შევხვედრივართ და კარგი ურთიერთობაც გვქონდა. ეს ურთიერთობა კიდევ უფრო საგულისხმო გახდა გასული საუკუნის ოთხმოციან წლებში, როცა ჩეხოსლოვაკიაში, კარლოვი ვარში ერთად ვისვენებდით. მერეც, ხშირად ვხვდებოდით ერთმანეთს, უფრო – მთავრობის სხდომებზე. ყველგან და ყოველთვის გამოარჩევდით უაღრესად დახვეწილი მანერებით, სიტყვა-პასუხით, მოზღენილი იუმორით.

აკადემიკოს გიორგი ჯიბლაძის ხსოვნისადმი მიძღვნილ საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის სამეცნიერო სესიაზე გიორგი ციციშვილმაც გულთბილი სიტყვა წარმოსთქვა. დარბაზი ფრიად გაახალისა და გამოაცოცხლა მისი მოგონების ერთმა პიკანტიურმა ეპიზოდმა აი, რა გაიხსენა მან:

– ჩვენს შორის იმყოფება ბატონი გიორგის შესანიშნავი მეუღლე და ცხოვრების ერთგული თანამგზავრი ქალბატონი ლილი გვეჯლაშვილი. მე მგონი, არ მიწყენს, თუ ერთ პატარა „საიდუმლოს“ გაგიმხვლთ. მოსკოვში ვართ, ჩემო ბატონო, მე და გიორგი. სასტუმროში ერთად ვცხოვრობთ. საქმეზე ხან სად დავდივართ და ხან სად. საღამოს დავბრუნდებით და, წარმოიდგინეთ, ის მაშინაც თავაულებლივ მუშაობს: მიუჯდება მაგიდას და ერთთავად რალაცას წერს. მე ნაკვერჩხლებზე ვზივარ, ვერ ვისვენებ, რადგან მრავალმილიონიანი ქალაქი ათასნაირი საცდუნებლით არის სავსე: გავიარ-გამოვიაროთ, ამდენი ლამაზი, მაცდური ახალგაზრდა ქალი, ამდენი „საბლაზნია“, კერა, კაცო, ჯვარი ვერ დავწერე...

დარბაზში მზიარულად გაიცინეს: ამ სიტყვების ავტორი ხომ უკვე ხანდაზმული გახლდათ...

დამამახსოვრდა ჩენი ბოლო შეხვედრა მთავრობის სხდო-

მაზე, რომელსაც პრეზიდენტი ედუარდ შევარდნაძე უძღვე-
ბოდა. ბატონი გიორგი მაშინ საქართველოს ომის ვეტერანთა
დეპარტამენტს თავმჯდომარეობდა. გვერდიგვერდ ვისხდით
ვაგრძენი, თანდათან ჩემსკენ როგორ გადმოიხარა და მომ-
ვყრდნო. შევხედე, თვალები დაეხუჭა. ვიფიქრე, დაღლილია
და ალბათ ჩაეძინა. მერე თავი მხარზე ჩამომაღო, რომ არ
გამეღვიძებინა, სუნთქვაც კი შევიკავე. არ გასულა დიდი დრო,
ერთბაშად მოეშვა და მუხლებზე გადმომაწვა. ახლა კი მივხე-
დი, რომ ცუდად იყო საქმე და რაღაც უნდა მელონა. ბავშვივით
ხელში ავიტაცე და სკამიდან წამოვდექი. ბატონმა ედუარდმა
შეშინა და გაოგნებულმა მომამახა, რა მოუვიდაო. ვუპასუხე,
გონება დაკარგა-მეთქი.

გულშეღონებული ბატონი გიორგი გარეთ გამოიყვანე-
იქვე დიდი მაგიდა იდგა და ზედ დავაწვინე. ამასობაში ჯან-
მრთელობის მინისტრი ავთანდილ ჯორბენაძეც გამოვიდა სხ-
დომიდან. მორიგეც „სასწრაფო“ გამოიძახა. ბევრი იწვალეს
ექიმებმა, სანამ ავადმყოფს მძიმე მდგომარეობიდან გამოიყვანდ-
ნენ. მერე საკაცზე დააწვინეს და ლიფტით ჩაიყვანეს.

„სასწრაფო“ სირენების წივილით თვალს მიეფარა, მე კი
ისევ ვიდექი და გზას ვავეურებდი. გული მეუბნებოდა, რომ
ბატონ გიორგის ცოცხალს ვეღარასოდეს ვნახავდი.

სამწუხაროდ, გუმანმა არ მიმტყუნა...

აქვე მინდა გავიხსენო ბატონი გიორგის უმცროსი ძმა შეს-
ანიშნავი პიროვნება, დახვეწილი ინტელიგენტი დავით ციციშ-
ვილი („ციცკა“), საზოგადოება „თბილისელის“ პრეზიდენტი,
მოღვაწე, მეცენატი, რომელმაც წარუშლელი კვალი დატოვა
ქალაქის ისტორიაში.

ის ჩემი ახალგაზრდობის მეგობრის – ულამაზესი დოდო
შანშიაშვილის ღირსეული მეუღლე გახლდათ. ერთხელ, ჩემს
ოჯახში სტუმრობის დროს, „ციცკამ“ ძალიან მოიღხინა, ვახ-
შმის დასასრულს ჩემი სადღეგრძელო რომ წარმოთქვა მკითხა
– „თბილისელის“ წევრი ხომ ხარო (მაშინ ახალი დაფუძნე-

ბული იყო ეს საზოგადოება). „რუსთაველი“-ს საზოგადოების წევრი კი ვარ, მაგრამ სამწუხაროდ „თბილისელი“-ს წევრი ვარ-შეთქი...

— შე კაი კაცო თბილისში დაბადებული, აქ გაზრდილი, ასეთი შესანიშნავი ოჯახის პატრონი, ნაღდი თბილისელი — ჩვენი საზოგადოების წევრი როგორ შეიძლება რომ არ იყო...

მოიხსნა თბილისელის სამკერდე ნიშანი და შე გამიკეთა. მეორე დღეს მისი დამადასტურებელი საბუთიც გამომიგზავნა სამსახურში.

დათომ ერთხელ თავისი პირველი წიგნის პრეზენტაცი-
აზეც მიმიწვია.

დაახლოებით ათი წლის წინ მე და ჩემი მეუღლე შევიცარიაში გავემგზავრეთ. წასვლაზე ტელეფონით შევეხმიანე ჩვენს ელჩს შევიცარიაში – ამირან კავაძეს. გაცეხული და ნასიამოვნები დავრჩი, როცა იგი ფენევის აეროპორტში საელჩოს თანამშრომელთან, ქართლოს ედილაშვილთან ერთად დაგვხვდა. ქართლოსი ავტომანქანით მოგვამაგრა და იქ ყოფნის პერიოდში დიდ ყურადღებას იჩენდა ჩვენს მიმართ. სწორედ ასეთი ყურადღებიანი დამოკიდებულების წყალობით შევძელით მოკლე ხანში დაგვეთვალეურებინა ფენევის და მისი შემოგარენის ღირსშესანიშნაობანი.

ერთ საღამოს ფენევის ტბის მახლობლად, რესტორანში ვახშმის შემდეგ, ულამაზეს სანაპიროს მოუწყვებოდით მანქანით. ყურადღება მივაქციეთ ტბის ნაპირზე მდგარ შესანიშნავ ვილას, პატარა ქალაქ ნიონის შესასვლელში.

ჩვენმა მასპინძელმა გვითხრა, რომ აქ განთავსებული იყო ფიფას შტაბბინა. მის გვერდით ასევე არაჩვეულებრივი შენობა იდგა, ულამაზესი ბაღით. შემდეგ კი ამერიკის ელჩის რეზიდენცია.

დავინტერესდით შტაბბინასა და რეზიდენციას შორის არსებული ძველი, ულამაზესი შენობით. ქართლოსმა გვითხრა, რომ ეს მდიდრული ნაგებობა შესანიშნავი ეზოთი – სამტრედიელი კაცის გოჩა ჭილღაძის ვილა იყო. გავვოცდით. თურმე იგი უმაღლესი დონის მიღებებს მართავდა თავის მამულში.

ასეთი არაჩვეულებრივი სახლი, ასეთ არაჩვეულებრივ ადგილას, ქართველი კაცისა რომ იყო, ძალიან გაგვიხარდა. ვიკითხეთ მისი ვინაობა, ბევრი ვერაფერი გვითხრეს, რადგან მას ჩვენს საელჩოსთან პრაქტიკულად არავითარი კონტაქტი არ ჰქონდა...

ცხოვრება ძალიან მოსაწყენი იქნებოდა, ადამიანთა რაციონალური და რესპექტაბელური საქმეებით რომ იყოს დაკავებული... და რომ არ არსებობდნენ კურიოზული შემთხვევები, რომლებშიც ადამიანები გულუბრყვილობისა ან სხვა მიზეზების „წყალობით“ იგდებენ ხოლმე თავს...

ერთ ასეთ ამბავს მოგიყვებით.

ვმუშაობ საქართველოს ტურიზმისა და კურორტების სახელმწიფო დეპარტამენტის თავმჯდომარის მოადგილედ. თავმჯდომარე ვაჟა შუბლაძეა.

საქართველოს ტურისტულ ფირმებს საკმაოდ კარგი ურთიერთობები ჰქონდათ დამყარებული უცხოეთის სხვადასხვა ტურისტულ სააგენტოებთან: შექმნილი იყო ერთობლივი საწარმოები. აი, სწორედ ერთმა ასეთმა – ქართულ-ინგლისურმა ფირმამ სახელად „ჯეიმს კუკმა“ პრეზენტაცია მოაწყო თბილისში.

დაგვაპატიჟეს და ჩვენც – ვაჟა შუბლაძემ, მე და ჩემმა კოლეგამ – ზეზვა ლულუნიშვილმა მივიღეთ ეს მიწვევა.

პრეზენტაცია თავისი პროგრამით მიმდინარეობდა, გამოდიოდნენ მასპინძლები – უცხოელები და ქართული მხარის წარმომადგენლები. განწყობილება – საქმიანი და ცხადია, საზეიმოც იყო, ანუ ისეთი, როგორც ასეთ ღონისძიებებს ახასიათებთ საერთოდ.

ვაჟამ სიტყვა ითხოვა.

საკმაოდ ბევრი ილაპარაკა საქართველოში ტურიზმის წარმატებულ განვითარებაზე... გამოსვლის დასასრულს მასპინძლებს მიმართა:

– გადაეცით ჩემი მხურვალე სალამი თქვენს პრეზიდენტს ბატონ ჯეიმს კუკს(!)–ო

ატყდა სიცილი, მე და ზეზვამ ერთმანეთს გადავხედეთ, თავს ძლივს ვიკავებთ.

ჯეიმს კუკი – ცნობილი ინგლისელი ზღვაოსანი, მოგზაური, პირველი მკვლევარი, რომელმაც ანტარქტიკულ ტერიტორიაში შეისწავლა. იგი მეთვრამეტე საუკუნეში მოღვაწეობდა. ტრაგიკულად დაიღუპა ჰავაის კუნძულზე 1779 წელს. აი, ამ კაცისთვის მხურვალე საღამის გადაცემა სთხოვა ბრიტანულ პარტნიორებს ვაჟა შუბლაძემ.

იმ დღეს არა, მაგრამ მეორე დღეს ვაჟას აეუხსენით, როგორ უხერხულ სიტუაციაში ჩაიყენა თავი და მასთან ერთად ჩვენც.

– მართლათ?! – გაიკვირვა, მერე რა მოხდაო – გაიღიმა, ხელი ჩაიქნია და პრობლემაც ამოწურულად ჩათვალა.

* * *

მიმდინარეობს მთავრობის სხდომა. სხდომას პრეზიდენტი ეღუარდ შევარდნაძე უძღვება. ტრიბუნაზეა ვაჟა შუბლაძე და დამსწრეთ ახსენებს, როგორ მკვეთრად გაიზარდა საქართველოში ჩამოსულ ტურისტთა რაოდენობა მისი მუშაობის პერიოდში. ისეთი ციფრები დაასახელა ყველა გააოცა.

მისი სტატისტიკით – ვინც სახელმწიფო საზღვარი გადმოკვეთა, ყველა ტურისტად არის მიჩნეული და თითოეული მათგანი მინიმუმ 1000 აშშ დოლარს ტოვებს ქვეყანაში – (ბილეთი, სასტუმრო, კვება, სუვენირები, შიდა ტრანსპორტი და ა.შ.)... ძალიან რომ გაუტია და დარბაზიდან რეპლიკებიც გაისმა, ბატონმა ეღუარდმა შეაჩერა – ვაჟა, მე ვატყობ, შენი სტატისტიკით მეც ტურისტი ვარ, თანაც ძალიან აქტიური, წელიწადში რამდენიმეჯერ მიხდება საქართველოს საზღვრის გადმოკვეთაო... დარბაზი ერთობ გამზიარულდა – ყველაზე მეტად კი ვაჟა ხარხარებდა. ამ სიცილ-ხარხარში თაყაქინდრულმა დატოვა ტრიბუნა...

– ერთხელ ვაჟამ თათბირზე მიმიწვია. იქ დამხვდნენ მესამე ვა ღულუნძვილი და ჩემი ყოფილი თანამშრომელი, ცნობილი არქიტექტორი გოგი ჩახავა. ვაჟა გვეუბნება – ბატონ გოგის აქვს ძალიან კარგი წინადადება და ჩვენი მხარდაჭერის შემთხვევაში ეს იდეა უთუოდ განხორციელდებაო, – და გვაჩვენებს კედელზე გაკრულ პატარა ფურცელზე ნახაზის მაგვარ ფერად ნახატს – მთებზე მდგარ დიდი თანამედროვე შენობების კასკადს. ვუყურებთ, მაგრამ ვერაფერი გავიგეთ მე და ზეზვამ. ვაჟა გვიხსნის – ეს მთები გადაჭიმულია კუს ტბიდან ფუნიკულიორამდე და ამ მთებზე უნდა გაშენდეს ლას-ვეგასი, ეი ეს იქნება თბილისის სუპერ-თანამედროვე ლას-ვეგასი მთელი თავისი ინფრასტრუქტურით, ხუთ და შვიდ ვარსკვლავიანი სასტუმროებით, ფეშენებელური კაზინოებით, თეატრებით, კინო და საკონცერტო დარბაზებით, მაღალი კლასის რესტორნებით, სათამაშო და გასართობი კლუბებით და სპორტული მოედნებით, ბანკებით, ელიტარული მაღაზიებითა და სალონებით, ავტო სადგომებითო და ა.შ. და ა.შ...

ვაჟას და გოგის ვეკითხები, კი მაგრამ რა ჯდება ეს თქვენი ლას-ვეგასი და ვინ დააფინანსებს მის მშენებლობას, ამ მთებზე ბავშვობაში ფეხით ძლივს დავდიოდით, არც მისასვლელი გზაა და არც სხვა კომუნიკაციები, თქვენ კი იქ გრანდიოზული სუპერ თანამედროვე ქალაქის აშენებას აპირებთ?...

ვაჟა მპასუხობს – თუ ჩვენ ამ პროექტს მხარს დავუჭერთ და მივმართავთ პრეზიდენტს, მისი ერთი მოწოდება იქნება საკმარისი უცხოელი მსხვილი ინვესტორებისადმი, რომ ეს პროექტი დააფინანსონო. მე და ზეზვამ გავგნებულვებმა გადავხედეთ ერთმანეთს – კი მაგრამ სავარაუდოდ, რა დაჯდება ამ პროექტის განხორციელებაო – იკითხა ზეზვამ და გოგის გადახედა. გოგი დაფიქრდა და ვაჟას მიაპყრო მხერა. ვაჟამ

განგვიმარტა — თუ პრეზიდენტი დავითანხმეთ, მერე ვიან-
გარიშებთო...

— სავარაუდოდ, რამდენიმე ასეული მილიარდი დოლარი იქნება საჭირო და ვინ ჩადებს ამ კოლოსალურ თანხას ამგვარ გაუგებრობაში, მითუმეტეს, ჩვენთან... მაპატიეთ, მაგრამ ეს უსაგნო ფანტაზიის ნაყოფია, პრეზიდენტს უწყვეტი ელექტრონერგით მოსახლეობის უზრუნველყოფა ვერ მოუგვარებია და ამხელა თანხებს როგორ მოიზიდავს-მეთქი.

კარგით, რახან თქვენ ასე პესიმისტურად განეწყვეთ — გადმოგვხედა ვაჟამ მე და ზეზვას — მაშინ მე და ბატონი გოგი მივხედავთ ამ საქმეს, ბოლომდე რომ მივიყვანოთ, ჩვენს ლასვეგასში ცხვირსაც არ შეგაყოფინებთო. აი, ასე დაგვექაღნა თუ დაგვემუქრა იგი...

კურიოზები იმის კურიოზებია, რომ მისმა გახსენებამ ცხოვრება გაგიხალისოს და დაუვიწყარ წარსულშიც დაგაბრუნოს. ვაჟაც ისეთივე ჩვეულებრივი მოკვდავია თავისი ღირსებებით და სუსტი მხარეებით, როგორც თითოეული ჩვენგანი. დარწმუნებული ვარ, ამ ცხოვრებისეულ დეტალებსაც იგი იუმორით გაიხსენებს და მისთვის ჩვეული მანერით გულთანად გადაიხარხარებს კიდევ.

მე და გონა ჩოგოვაძე პარიზში იუნესკოს კონფერენციაზე მიუფრინავთ. ის პოლიტიკური ინსტიტუტის რექტორია, მე კი შშენებლობის მინისტრის პირველი მოადგილე. ჩვენმა მეგობარმა ავთო ქორიძემ, რომელიც პარიზში ცხოვრობდა და მუშაობდა, მთხოვა, გულის ყველი ჩაგვეტანა. ცალკე, შავ ჩანთაში მხოლოდ გულა მოვათავსე და „ზმეიკით“ მჭიდროდ დავეკეტე. მის მძაფრ სუნს რომ არავინ შეეწუხებინა. მოსკოვში დაგვხვდა საქართველოს მუდმივი წარმომადგენლობის თანამშრომელი, ჩემი ძველი მეგობარი ვანო კულულაშვილი – (ლევან თედიაშვილი მას „შავ ვანო“-ს ეძახდა) – გულისხმიერი, მოსკოვში დიდად დაფასებული და პატივცემული ადამიანი. ვნუკოვოდან წაგვიყვანა შერეუმეტევის აეროპორტში და VIP-დან მოგვიხერხა გამგზავრება. გავიარეთ რევისტრაცია, საბაჟო შემოწმება, ბარგს წონიან და მეკითხებიან ამ შავ ჩანთაში რა დევსო? ვუპასუხე ყველა-მეთქი. გახსნა ითხოვეს, გახსნეს, ჩაიხედეს და იქიდან ისეთი „სურნელი“ იყნოსეს, რომ შეიჭმუნენ, დაიძანჭნენ, იყვირეს და ხველება აუტყდათ – «Ужас, что за дерьмо, куда вы везете этот вонючий, испорченный сыр!». მე ჩანთა სასწრაფოდ დავეკეტე. ვანო მივიდა მათთან და როგორც ძირძველმა კახელმა დინჯად, წყნარად აუხსნა ყველაფერი. დაშოშმინდნენ. გაეფრინდით. პარიზში ბარგის მისაღებ ტრანსპორტიორთან დაგვხვდა ავთო ქორიძე. აქვე გამოჩნდა მხარზე ჩანთაგადაკიდებული გამოჩენილი კინორეჟისორი გია დანელია. მოგვესალმა, გადაგვკოცნა, მოვეკითხა. დავინახე „მოდის“ ჩემი შავი ჩანთა, სანახევროდ ვიღაცას გაუხსნია და იქიდან ამომავალი „ეკზოტიკური“ სურნელიც გვიახლოვდება.

ავთოს ვუბნები – მე იმ ჩანთას ხელს არ მოვკიდებ, როგორც ვინდა ისე მიიტანე შენ მანქანამდე. გამიღიმა – «Омар, нет проблем, შენ ისე გამახარე ამ ჩანთით...»

გიასთან საუბარში, მიკითხვა—მოკითხვაში ჩანთის ალბათ ავთომ ვერ მოასწრო და ჩანთა მეორე წრეზე „წავიდა“ და ჩვენი პაერი ღრმად შეისუნთქა, ეშმაკური ღიმილით გადმოგვიხედა და — «Ребята, какой родной запах—გუდაა?! პარიზში ალკანის გუდის სუნი ტრიალებს, надо-же!! Молодцы ребята, молодцы!— ეხლა დედას პური, ჭაჭა და პამიდურის წნილი — больше ничего не надо — прекрасная идея- надо написать сценарий и снять короткометражный фильм.» -ო დასძინა მან...

სამოცდაათიან წლებში, მოსკოვში, „კინოს სახლის“ რესტორანში ჩემს მოსკოველ ხელოვან მეგობრებთან ერთად ვისხედით. გია მოგვიანებით შემოგვიერთდა. მისი მოსვლით ყველამ გაიხარა, გია ხომ ყველას უყვარდა, მის ნიჭს და იუმორს ყველა აფასებდა. ესაუბრობდით უცხოეთში ჩვენ მოგზაურობებზე. გავიხსენე კამბურგში სტრიპტიზზე და შეძავთა ქუჩა — „რიპერბანზე“ ჩემი ინიციატივით საბჭოთა ჯგუფის ხელმძღვანელთა წაყვანის ამბავი.

თავის მხრივ გიამ გაიხსენა კანის ფესტივალზე ფილმის „დავდივარ მოსკოვის ქუჩებში“ საჩვენებლად წაღება... საბჭოთა დელეგაციაში ერთი გოგოც გვყავდაო — მთავარი როლის შემსრულებელი — გალინა პოლსკიხ. მასპინძლებს ვთხოვეთ წავეყვანეთ სტრიპტიზზე...

წაგვიყვანეს.

თითოეულ გამოშვებულ ლამაზმანს ყვავილს ვჩუქნიდი. შიშველი, გრძელფეხა, აკვართული ტუბუების ყურებით აღზნებულმა იმდენი ვისკი დავლიე, რომ აღარც კი მახსოვდა სასტუმროს ნომერში ვინ მიმიყვანა. დილაბდე, ჩაცმულს, კოსტუმით და ბაბოჩკით შეძინა საწოლზე. დილით გალინას მორთმეული ლუდით გამოვედი პანძელიდანო...

„ბობოქარი“ ახალგაზრდობის ერთ ფაქტსაც გავიხსენებ კურიოზების რიგიდან...

მოსკოვში მივლინებით ჩასვლა ძალიან ხშირად მიხდებოდა. საბჭოთა კავშირის დედაქალაქში ყოფნა და რუს „მანდილოსნებთან“ დროსტარების უნიკალური შესაძლებლობის გამოყენებლობა საყოველთაო უპატიებელ ცოდვად ითვლებოდა.

არც მე გახლდით ამ შესაძლებლობის ხელიდან გამშვები. თუმც „ამურულ“ ტალღებში თავდაუიწყებით არასოდეს გადავშვებულვარ და როგორც წესი, ყოველთვის თავს ვიცავდი არსებული ყველაზე ეფექტური საშუალებით.

მაშინდელ ამ ჩვენს ღატაკ აფთიაქებში ძნელად თუ იშოვნიდა კაცი ნორმალურ პრეზერვატივს... აი საკავშირო დეპეშათა სააგენტოს TACC-ის შენობის პირველ სართულზე, პატარა აფთიაქში კი ყოველთვის იყიდებოდა „დამცავი“ საშუალებები, თანაც – იმპორტული.

ჩემი სასამსახურო მოწმობით დაუბრკოლებლად შევდიოდი ნებისმიერ საკავშირო დაწესებულებაში, მათ შორის მინისტრთა საბჭოშიც და ცენტრალურ კომიტეტშიც.

„ტასის“ შენობაში გამიჭირდებოდა განა შესვლა? არა, რა თქმა უნდა. ვაჩვენებდი ხოლმე ჩემს მოწმობას მწვანეკუდიან გუშაგებს და ისინიც დიდის მოწიწებით მიშვებდნენ შიგ. მაგრამ, ალბათ უკვირდათ ის, რომ ეს სოლიდური ახალგაზრდა კაცი კვისით, პირველი სართულის ზემოთ არასოდეს ავდიოდი და ჩემი ვიზიტი იქვე, პირველ სართულზე აფთიაქთან მთავრდებოდა.

ყვიდულობდი პრეზერვატივებს არა ცალობით, არამედ „ბითუმად“ და ისეთ ადგილზე ვინახავდი, ჩემი ცოლი შემთხვევით რომ არ წასწყლომოდა...

ერთხელ, მოსკოვში ყოფნისას, ამგვარად „შეიარაღებული“ წავედი „ლარისა ივანოვნასთან“ პაემანზე... მაგრამ სწორედ

იმ ერთხელ წასვლისას მიმტყუნა „პრევენციის“ უცხოურმა საშუალებამ... და განა მხოლოდ ერთმა, ყველამ. ერთივემ დაიახვებინა დაიახვებინა!

მალე გაირკვა ნამდვილი მიზეზი და ის ჩემს მიერ სიფხიზლის მოდუნების სავალალო შედეგი გამოდგა მხოლოდ...

ჩემს მეუღლეს აღმოუჩენია თურმე ეს პრეზერვატივები და შეფუთულივე სათითაოდ ყველა ნემსით დაუხვრეტია... და ისევ ჩემ სამალავში მიუბრუნებია...

ჩემი ქალბატონი ბელა იუმორის იშვიათი ნიჭით გახლავთ დაჯილდოვებული და მისი ეს ნამოქმედარი, სწორედ რომ ამ ნიჭის დემონსტრირება იყო უთუოდ...

მე რომ მკითხოთ, ეს იმ იშვიათი ქალური მაღალი სათნოების და სიბრძნის გამოვლენაცაა, რომელმაც ჩემს ახალგაზრდულ ცდუნებებს კუდი არ გამოაბა და იგი ოჯახურ ტრაგედიად არ აქცია... როცა ამ ამბავს ვუყვები ხოლმე ჩვენს სტუმარ-მეგობრებს, სხვებზე მეტად სწორედ ბელა იცინის და გულწრფელად ხალისობს.

განა არ არის ეს ყოველივე მისი ანგელოზური ბუნების კიდევ ერთი ნიშანი?... ჩემი მისდამი თაყვანისცემის კიდევ ერთი ძვირფასი არგუმენტი და ქალური სათნოების დიდი მაგალითი?...

თენდებოდა 1952 წელი, მაშინ მე ოთხი წლის ვიყავი. ჩემმა მამა - თორმეტის. ახლაც კინოფილმის კადრებით გაირბენ ჩემს მეხსიერებაში ბავშვის თვალთ დანახული იმ დღეთა შემადარწუნებელი და შიშისმომგვრელი სურათები - ასე იწყებს თავისი ფანტასმაგორიული წარსულის თხრობას ჩემი მეუღლე - ბელა ლოლაძე...

მასსოვს, როგორ მოგვიტანა მამამ დიდი ნაძვისხე, მაგრამ მისი მორთვა ვერ მოვასწართ, რადგან მეც და მამაც ანგინით გაუხდით აუად და მაღალი სიცხით ჩაეწეკით. იმ ღამეს დედა გვიანობამდე საახალწლო სამზადისში იყო. შუალამისას, დაახლოებით 2 საათზე კარზე კაკუნის ხმა გაისმა. დედა კარის გასაღებად გაეშურა და გააღო თუ არა, ოთახში ოთხი ავტომატმომარჯვებული სამხედრო პირი შემოიჭრა. სინათლე აანთეს და გვიბრძანეს:

- სასწრაფოდ ყველანი ადეკით და ბარგი ჩაალაგეთ! სწრაფად გამოგყვეით! ყვირილი არ ატეხოთ და, საერთოდ, ხმა არ ამოიღოთ-ო!

გაფითრებული დედა სკამზე მოწყვეტით დაეშვა, ცდილობდა რაღაც ეკითხა, ხმა არ ემორჩილებოდა და სიტყვის წარმოთქმას ვერ ახერხებდა. მამა გაოგნებული წამოიჭრა ფეხზე და იკითხა:

- როგორ? ბავშვებიც?

- დიას! - გამყინავი ხმით დასჭექა სამხედრომ.

ჩემი შშობლები პედაგოგები იყვნენ, გამოვლილი ჰქონდათ 37 წლის ტრაგიკული დღეები, როცა ყველანი დასახერებლად იყვნენ განწირულები. იმ დროს ეს არავის უკვირდა...

მამამ იკითხა:

- კი მაგრამ რატომ?

- იმიტომ, რომ ომის დროს ტყვედ ჩაუვარდით გერმანელებს.

— ეს ზომ ქერჩში მოხდა?! მაშინ მთელი ბატალიონი ჩაიგდეს ტყვედ გერმანელებმა, — აღმოხდა მამას.

— ყველაფერს იქ გავარკვევთ, — შეუღრინა სამხედრო მადრამ სად იყო ეს „იქ“, არ დაუკონკრეტებია.

— არაფერსაც არ ჩავალაგებთ და არც ყვირილისა და ხმაურს ავტებთ მეზობლების შესაყრელად, ეგ ავტომატები კი დაუშვით, ბავშვებისკენ ნუ გაქვთ მიშვერილი, — შკაცრად შეუძახა მამამ.

მეორე სამხედრო, რომელსაც შედარებით ინტელიგენტური იერი დაჰკრავდა დედასთან მივიდა და მშვიდად სთხოვა:

— ქალბატონო, მე დაგეხმარებით ჩალაგებაში, წინ დიდი გზა გვლით, ბავშვები კი პატარები გყავთ. დამიჯერეთ, გზაშიც და იქაც, აუცილებელი ნივთები დაგჭირდებათ, — და თვითონ შეუდგა ჩალაგებას, დედა არ განძრეულა.

უხმაუროდ დავტოვეთ სახლი. შეგვეყარეს საბარგო ავტომანქანის ძარაზე და მიგვიყვანეს მაშინდელ ნავთლულის სადგურში. იქ უამრავი, ჩვენსავით აწიოკებული ოჯახი დაგვხვდა, რომლებსაც საბარგო ვაგონებში ერეკებოდნენ ჯარისკაცები. ისმოდა მოთქმა და გოდება. ვაგონი, სადაც ჩვენ ავედით, ხალხით იყო გადავსებული, სუნთქვა ჭირდა. აღმოჩნდა, რომ მე მათ შორის ყველაზე პატარა ვიყავი.

— ეს ბავშვი რიღასთვის?! — სასოწარკვეთით ამოიგმინა ერთმა მოხუცმა ჭაღარა ქალბატონმა, რომელიც როგორც შემდეგ გაირკვა, შურა კალატოზიშვილი იყო და ისიც იმიტომ გადაასახლეს, რომ მისი ვაჟი საფრანგეთში ცხოვრობდა. დეიდა შურა, ასე ვეძახდით შემდგომში მას, ძალიან დაგვიახლოვდა და მთელი იმ ხნის განმავლობაში, რაც გადასახლებაში ვიყავით, გვერდიდან არ მოგვეცილებია.

მატარებელი დაიძრა, ვაგონში მდუმარება სუფევდა. გაცდით საქართველოს საზღვრებს და დაიწყო თოვლიანი სტეპები, სრულ გაურკვეველობაში მყოფი ხალხი გაოგნებული

იყო თავსდატეხილი უბედურებით და აღარავის ახსოვდა, რომ თენდებოდა ახალი, 1952 წელი.

გადიოდა დღეები, კვირეები, საქონლის გადასაცვან სამინეულ ვაგონებში აუტანელ პირობებში გრძელდებოდა ჩვენი მგზავრობა. ამიტომ ბევრი გზაშივე ავად გახდა და, სამწუხაროდ, გარდაიცვალა.

როგორც მოგვიანებით გაირკვა, ხალხით გაჭედილი ორი ეშელონი თბილისიდან შორეულ ყაზახეთში გადაასახლეს.

სადგურებში კი, სადაც მატარებელი იშვიათად ჩერდებოდა, სამხედროებს ვაგონებში ამოჰქონდათ თითო სათლი წყალწყალა სუფი, რომელიც ყველას უნდა ჰყოფნოდა.

ასე გაეიდა 24 დღე, ბოლოს მატარებელი უკაცრიელ სტებში გაჩერდა. გვიბრძანეს გადმოსვლა. გაირკვა, რომ ეს ყიზილ-ყუმის უდაბნო იყო. ყინავდა, უკუნი სიბნელე იდგა, შორიასლო მხოლოდ რამდენიმე მიწური შევნიშნეთ. ბადრაგმა იმ მიწურებისკენ მიგვითითა...

უცერად მოგვესმა დეიდა შურას განწირული ხმა:
 – თამარ! – ეძახდა დედაჩემს, – არ ჩამოიყვანო ბავშვები, აქ მგელკაცები არიან, არ ჩამოიყვანო!

როგორც შემდეგ გაირკვა, მიწურები ეკუთვნოდათ სტალინის ბრძანებით გადასახლებულ ბერძნებს, რომლებიც არაადამიანურ პირობებში ცხოვრობდნენ და სიდუხჭირისა და სიბინძურისგან ადამიანის სახე ჰქონდათ დაკარგული... სწორედ მათი შევეშინდა დეიდა შურას, იფიქრა, რომ მე, პატარა ბავშვს, დამაფრთხობდა მათი დანახვა.

ძალით შეგვეყარეს მიწურებში, ბერძნებს ჩვენი მისვლა მაინცდამაინც არ გახარებიათ. გრძნობდნენ, რომ მათ ისედაც გაუსაძლის ყოფას ჩვენი მისვლა კიდევ უფრო დაამძიმებდა. მკაფიოდ მახსოვს, როგორ ვყავდი მამას ხელში აყვანილი და ჩემი დაბლა ჩამოსმა ვერ გადაეწყვიტა, რადგან ირგვლივ ვირთხები დარბოდნენ და როგორც გაგვაფრთხილეს, გველებიც

ძრავლად იყენენ, ამიტომაც ფზიზლად უნდა ვყოფილიყავით, რძიანი თასი უნდა დაგვედგა, რათა უხსენებელი აღაშინას არ მიჰკარებოდა.

30 კილომეტრს იქით წასვლა გვეკრძალებოდა, მაგრამ ქართველმა მამაკაცებმა მოახერხეს სამხედროებისთვის გამოეთხოვათ საშეი და სახლების ასაშენებლად ჩამოეტანათ საშენი მასალა და ფიცრები.

ბავშვისათვის უცხო და უჩვეულო გარემოში მიწვევდა ცხოვრება. უამრავი აქლემი, უდაბნოს ცისფერი საქსაული, რომელიც ძლიერი ქარის დაბერვაზე ზღვის ტალღებივით ირწეოდა, მომთაბარე ყაზახები განუყრელი იურტებით, რომლებსაც ერთ ღამეში გაშლიდნენ და დილით ყაზახთა დიდი სოფელი გვხვდებოდა. შემდეგ ასევე უეცრად აიყრებოდნენ და უდაბნოში უჩინარდებოდნენ. ისინი დიდი ინტერესით გვათვალიერებდნენ და ჩვენდამი კეთილგანწყობას იჩენდნენ. განსაკუთრებით ბავშვებს გვანებიერებდნენ, გვიმასპინძლებოდნენ ნაირ-ნაირი ნუგბართა და „ბეშმარმაკით“.

ხსნა არსაიდან ჩანდა. ყიზილ-ყუმის ადმინისტრაციის უფროსმა ქართველებს სამუდამო გადასახლებაზე მოაწერინა ხელი. ბევრი ოჯახი უიმედობამ და სასოწარკვეთამ მოიცვა. მიუხედავად ამისა, დედა სულით არ დაცემულა, ვველას ამხნევებდა, ამბობდა, რომ ღმერთი არ მიგვატოვებდა, რადგან უდანაშაულონი ვიყავით.

დედას სამედიცინო განათლება ჰქონდა მიღებული და მშენიერად შეეძლო ციმბირის წყლულის განკურნება. ყაზახ მომთაბარეებში კი ეს დაავადება ძალზე გავრცელებული იყო. დედა უსასყიდლოდ და უანგაროდ ეხმარებოდა ვველას. ეხმარებოდა ორსულებსაც – ძრავალი ქალი ამშობიარა და სიკვდილს გადაარჩინა. ამიტომ იყო, რომ ადგილობრივები დიდ პატივს სცემდნენ და ჩვენი ოჯახისადმი განსაკუთრებულ ყურადღებას და გულისხმიერებას იჩენდნენ.

ჩემი ძმა სკოლაში 12 კილომეტრის სიშორეზე დადიოდა... ზამთარში კი უდაბნოში 40 გრადუსამდეა ყინვა...

აუტანელი იყო პატარა ბიჭისათვის დიდ მანძილზე ყოველდღე სიარული. გაცივდა, ორივე ყურის ანთება დაემართა მძიმე ფორმებში. ექიმი და წამალი კი არსად იყო, ამიტომ დაკარგა სმენა და საშუდამოდ დაინვალიდდა.

ასე გაიღია წელიწადი და ხუთი თვე. რაიონული ადმინისტრაციის წარმომადგენელმა გადაწყვიტა ქართველთა კოლმეურნეობაში გაწვევიანება. ახლაც მიკვირს, როგორი შეუპოვრობით გაავლეს ის კაცი სოფლიდან. არ ვიცი როგორ მოახერხეს, მაგრამ არც ერთი ქართველი არ შესულა კოლექტივში.

მაისის ერთ დილას ქართველთა სოფელში უჩვეულო ჩოჩქოლი ატყდა, ზოგი სიხარულისაგან ცეკვავდა, ზოგი ხმამაღლა მღეროდა, ზოგიერთი კი ვერც კი იჯერებდა სტალინის გარდაცვალების ცნობას...

„ახლა კი გვეშველება, – იმახდა სასოწარკვეთილი ხალხი, – დავბრუნდებით მონატრებულ სამშობლოში“.

მართლაც, 5 მაისს დაიწერა ჩვენი გათავისუფლების ბრძანება, 15 მაისს კი პირადად გადმოგვცეს იგი... მოვდიოდით ნაწილ-ნაწილ, ოთხი-ხუთი ოჯახი და იქ დარჩენილებს ცრემლითა და სინანულით ვემშვიდობებოდით. ეტაპობრივად ყველა გაათავისუფლეს.

ჩამოვედით საქართველოში – სამშობლოში, რომელიც მე თითქმის აღარ მახსოვდა. ჩემმა მშობლებმა, რომელთა საცხოვრებელი სახლი და ქონება მთლიანად კონფისკებული იყო, ცხოვრება თავიდან დაიწყეს.

ამ ტრაგიკულ ისტორიაში ყველაზე საოცარი ის არის, რომ მაშინდელი საბჭოთა კავშირის 16 რესპუბლიკიდან, მხოლოდ საქართველოდან – სტალინისა და ბერიას სამშობლოდან გაასახლეს მეორე მსოფლიო ომში გერმანელთა ტყვეობაში მყოფი სამხედრო პირებიცა და მათი ოჯახებიც –

ეს აბსოლუტურად უდანაშაულო ადამიანები - მუულები, მოხუცი მშობლები, პატარა ბავშვები...

ამ უსამართლობას, რომელმაც სრულიად უდანაშაულო ადამიანები აყარა მშობელი მიწიდან და საღვაც შორს, უდაბნოში გადახვეწა, ემატებოდა ადგილობრივ ხელისუფალთა ცხოველური სისასტიკე, რაც კიდევ უფრო აუტანელს ხდიდა მათ გამწარებულ ყოფას...

მხოლოდ ერთი, ჩხატარაიშვილების ოჯახის მაგალითია ამის თვალსაჩინო ილუსტრაცია...

როგორც ვთქვი, ეს გადასახლება გერმანიაში ტყვედ ნამყოფებსა და მათი ოჯახის წევრებს შეეხო. სრულიად გაუგებარია, რაში მიუძღოდათ ბრალი ოჯახის წევრებს?!

მაგრამ აი, ნიკოლოზ (კოკოშა) ჩხატარაიშვილი, რომელიც ჯარში არ გაუწვევიათ, ფრონტზე არ ყოფილა და მაშასადამე, ტყვედაც ვერავინ ჩაიგდებდა, მისი ოჯახი - მუულები და ორი მცირეწლოვანი შვილი, გადასახლეს მხოლოდ იმიტომ, რომ მისი ძმა - დავითი ტყვედნამყოფი იყო, ომის დამთავრების შემდეგ ამერიკაში წავიდა საცხოვრებლად. თვითონ კოკოშა კი შემთხვევით გადაურჩა გადასახლებას მის გამო, რომ იმ აებდით ღამეს სახლში არ იყო, ერევანში გახლდათ მივლინებით.

საოცრება ის არის, რომ კოკოშა გადასახლებაში მყოფ ცოლ-შვილთან ჩადიოდა პერიოდულად, ცხოვრობდა მათთან, ბრუნდებოდა თბილისში და არავინ ხმას არ სცემდა, ორგანოებიდან არავინ არ ინტერესდებოდა მისი პერსონით.

გადასახლება, როგორც იმ დროის სხვა მასობრივი ღონისძიებები, კამპანიურ ხასიათს ატარებდა, „კამპანეიშინის“ და „შტურმოვშინის“ სახელით იყო იგი ცნობილი: ვინც ამ საბედისწერო ტალღას გადაურჩებოდა, მისთვის შემდეგ უკვე აღარავის ეცალა.

ხომ სრული აბსურდია, რომ გადასახლებამ შეიძლება ვინმე გაახაროს?

მაგრამ სწორედ ასეთი პარადოქსებიც ხდებოდა იმ დროს...

როგორც წესი, ოფიციალური ორგანოები უცხოეთში მცხოვრები ყოფილი ტყვეების შესახებ ოჯახებს არაფერს ატყობინებდნენ. უკეთეს შემთხვევაში, ისინი უზოუკვლოდ დაკარგულებად ითვლებოდნენ.

აქედან გამომდინარე, გასაგები უნდა იყოს დედის სიხარული, როცა შეიტყო რომ შვილი ცოცხალი ჰყოლია...

გივი გაბლიანის ჩვენთან ერთად გადასახლებაში მყოფი დედაც, მიუხედავად აუტანელი პირობებისა, ამბობდა, რომ იყო ბედნიერი, რადგან გაიგო რომ ერთადერთი შვილი ცოცხალი ჰყავდა...

გადასახლებიდან დაბრუნების იმედს დედები არ კარგავდნენ.

მადლობა ღმერთს, რომ ბევრისთვის ასეც მოხდა.

ერთი რამ არის სრულიად აუხსნელი და გაუგებარი, რატომ დაატეხეს თავს ამგვარი რეპრესიები საბჭოთა კავშირში შემავალი თექვსმეტი რესპუბლიკიდან მხოლოდ საქართველოს და ქართველებს! – აქ მთავრდება ტრაგიკული ეპოციებით აღბეჭდილი ჩემი მეუღლის გარდასულ უმძიმეს წელთა მოგონებანი...

ამაწლის 25 ივნისს დილით, აღშფოთებული მირეკავს იგი სამსახურში:

– გაიგე, რა მოხდა? ტელევიზიით ეს-ესაა გადმოსცეს, რომ წუხელ, შუალამეს გორის ცენტრალური მოედნიდან აიღეს სტალინის ძეგლი. ხალხი, გორელები აღშფოთებულები არიან. გაძლიერებული სპეცრაზმები იცავენ თურმე ქალაქის ცენტრს, არავის ახლოს არ აკარებენ! ეს რა უბედურებააო!

– შენ ხომ იცი, – მეუბნება იგი, – სტალინმა მე და ჩემს ოჯახს რა უბედურება დაგვატეხა თავს. ვანა შეიძლება, რომ მე და ბევრი ჩემნაირი პატივს სცემდეს მას, მით უფრო – გვიყვარდეს იგი?... მაგრამ ისიც ხომ ჭეშმარიტებაა, რომ სტალი-

ნი კაცობრიობის ისტორიაში დამკვიდრდა როგორც უდიდესი პოლიტიკოსი, დიპლომატი, მხედართმთავარი, ურთულესი უდიდესი ქვეყნის ლიდერი, რომელმაც კაცობრიობა იხსნა ფაშიზმისგან. სირცხვილი ჩვენ – ქართველებს!

როგორც შემქმნელი შევეცადე დამემშვიდებინა აღელვებული მეუღლე. ვუთხარი: – მალე დადგება ის დრო, როცა სტალინის ძეგლს უკან დააბრუნებენ – მეთქი...

ხოლო იმ უსახურ სვეტს, რომელიც გმირთა მოედანზე ტერიტორიული მთლიანობისთვის დაღუპულ მებრძოლთა ხსოვნის პატივსაცემად აღმართეს – მოაშორებენ.

ამის იმედი კი ნამდვილად მაქვს.

დღეს ბევრს ლაპარაკობენ და წერენ ბიზნესმენებისადმი ხელისუფლების დამოკიდებულებაზე – ფულის შეწერვაზე, წილში ჩაჯდომაზე. სამართლიანობა მოითხოვს ვთქვა, რომ ჩვენს ბიზნესს მსგავსი არაფერი შეხება. ხელისუფლებასთან ურთიერთობა საქმიანი თანამშრომლობის ფარგლებს არასოდეს გასცილება.

რა თქმა უნდა, ქვეყანაში მიმდინარე პროცესები „თბილ-ლენინოსაც“ შეეხო. მაგალითად, რუსეთის ცნობილმა ემბარ-გომ მძიმე მდგომარეობაში ჩაგვაგდო, სერიოზულად გვაზარა-ლა, რადგან ჩვენი წარმოებული პროდუქციის 51 პროცენტი სწორედ ამ ქვეყანაში იყიდებოდა.

მაგრამ მსოფლიო ბაზრებზე არსებული კონიუნქტურის შესწავლის, ანალიზისა და ხელისუფლების აქტიური ხელშეწყობით ყოველწლიურ საერთაშორისო გამოფენა-კონკურსებში მონაწილეობის შედეგად, რომლებიც იმართება ლონდონში, ბრიუსელში, დიუსელდორფში, სინგაპურში, ტორონტოში და სხვაგან, შეუძლიათ ქართული ღვინის გავრცელების არეალის საგრძნობლად გაფართოება. რუსეთის ბაზარს ჩავანაცვლეთ სხვა ქვეყნების ბაზრები და რუსეთის გარღვევა ორ წელიწადში გადავფარეთ... უკვე 5 წელიწადია, რაც საფრანგეთში მხოლოდ „თბილლენიო“ ყიდის თავის პროდუქციას. 2009 და 2010 წლის შედეგებით, საქართველოში ღვინის მწარმოებელ 127 კომპანიებს შორის ჩვენ პირველ ადგილზე ვაკვდით პროდუქციის ექსპორტით.

ექსპერტთა შეფასებით, Golden Brand 2010-ის გამარჯვე-ბულად ქართული ღვინის კომპანიებს შორის საუკეთესო კომ-პანიად, „თბილლენიო“ აღიარეს. აღსანიშნავია, მიღწეული წარ-მატებების გამო „თბილლენიო“ Golden Brand 2006 და Golden Brand 2009 ჯილდოს მფლობელიცაა.

ეს მოლიანად ჩემი შვილების – ზურაბისა და გიორგის

დაულალავი შრომის შედეგია.

ბედნიერი კაცი ვარ უპირველეს ყოვლისა იმედგანათლებული, საქმიანი, თანამედროვედ მოაზროვნე შეილება მყავს, რაც ძირითადად ალბათ მაინც ჩემი მეუღლის დამსახურებაა. მან მთელი თავისი ცოდნა და ენერგია არ დაზოგა იმისთვის, რომ აღეზარდა ისინი მაშულიშვილებად, იზრუნა მიეცა მათთვის კარგი განათლება, ესწავლებინა ადამიანების სიყვარული და დაფასება.

ჩემ შვილებს არაჩვეულებრივი სამეგობრო ჰყავთ. განათლებული, საქმიანი, კარგი მეოჯახეები და სამშობლოს მოყვარულნი. მსიამოვნებს, მიყვარს და მიხარია მათთან ყოფნა და მათ წრეში ტრიალი.

ბელამ ივანე ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტი წარჩინებით დაამთავრა, მას დიდი შანსი ჰქონდა გაეგრძელებინა სწავლა ასპირანტურაში, მაგრამ შვილების აღზრდა-განათლება ამჯობინა.

მათი საქართველოს ჭეშმარიტ მოქალაქეებად ჩამოყალიბებაში განსაკუთრებული როლი ითამაშა ჩვენმა ოჯახურმა გარემომ, ჩემი და ჩემი მეუღლის ურთიერთობამ, პრობლემებისადმი ჩვენმა სამართლიანმა მიდგომამ, ჭირთათმენამ, ოპტიმიზმმა და სიკეთისკენ სწრაფვამ.

არაჩვეულებრივი შვილიშვილები გვყავს - ქეთევანი, ალექსანდრე, ანი და ნატალი, რომლებიც ჩვენი ოჯახის ტრადიციისამებრ გამოირჩევიან სიბეჯითით, უყვართ წიგნი. შესანიშნავად ფლობენ კომპიუტერს. იტაცებთ გალაკტიონის, ტიცაიანის, გოვლას, ანას, მუხრანის, მურმანის, ლადო ასათიანის პოეზიას. პატარ-პატარა ნოველებსაც წერენ. უფროსი შვილიშვილი პარიზში, სორბონის უნივერსიტეტში სწავლობს.

ერთხელ ჩემმა მეუღლემ სარეცხის მანქანაში, შეცდომით, ლონდონში ნაყიდი მშვენიერი ჟაკეტი გარეცხა... იქიდან კი

გამოიღო საოცრად დაპატარავებული... ჩვენი ტყუპი შვილიშვილები გვესტუმრნენ და ბელამ ერთ-ერთს – ანის ჩაატარა ფაქტი. ბებო ასე რატომ დაპატარავდა შენი ფაქტი ტერესდა ანი...

გაგრეცხე და დაპატარავდა, აი შენ კი კარგად გაქვს, გიზღება და შენი იყოსო – მიუგო ბელამ... გახარებულმა ცოტა ხანი წაითამაშა ნატალისთან, მერე მიიღბინა ბებიასთან და ეუბნება – ბებო, შენ რომ დიდი ღამაში საყურეები გაქვს, რომ დაგიპატარავდება ხომ მაჩუქებო?...

გულით მინდა ამ ანგელოზთა საამო ფლურტულის ხმა აღებეჭდოს ჩემს მეხსიერებასა და ამ წიგნის ფურცლებს... რა არის მათი ბაბუისთვის, მათზე ტკბილი და სანეტარო?...

გულწრფელად ვაღიარებ, რომ ბედნიერი კაცი ვარ, და რომ ამ ადამიანური ბედნიერების საფუძველთ-საფუძველი ჩემი მეუღლეა – ჩემი ყველაზე საუკეთესო და ერთგული მეგობარი, რომელთანაც ორმოცწლიანი თანაცხოვრების დიდი სიყვარული მაკავშირებს.

ვფიქრობ, რომ მომავალშიც სწორედ ამ ცოლ-ქმრული სიყვარულით ფენილი წლები გამიადვილებენ სიბერის სუსხთან შეგუებისა თუ დაძლევის მტკივნეულ „პროცესს“...

ჯერ კი ჩემში ოდნავ „დაღლილი“ მზით განათებული შემოდგომის ფაში სუფევს და ასე მგონია, კიდევ შორსაა დათოვლილი „მწვერვალუბამდე“, ანუ სიცოცხლის სრულ დაზამთრებაამდე...

– საქართველოს პროვინციალიზმის სამწუხარო შედეგები ზედიზედ მოედო: ის მკვიდრდება პოლიტიკაში, მასშედიაში, ხელოვნებაში, მწერლობაში, ურთიერთობებში. საბედისწეროა მისი გამძვინვარებული მოქმედების არეალი...

– დღევანდელ საქართველოში ამბიციურობა და ამპარტავნობა ცხოვრების წესად იქცა, თავმდაბლობა და მოკრძალება კი უსახურობის ნიშნად.

– თუ ხელისუფლებას სურს, დაიბრუნოს აფხაზეთი და ოსეთი, უპირველეს ყოვლისა, საქართველოში მცხოვრებ მოქალაქეებს უნდა, შეუქმნას შრომისა და ყოფის ნორმალური პირობები. ეს იქნება ყველაზე ძლიერი ფაქტორი ოკუპირებულ ტერიტორიაზე მცხოვრები ოსებისა და აფხაზების ერთიან და ძლიერ საქართველოსკენ შემოსაბრუნებლად.

– სახელმწიფოს უპირველესი დანიშნულება ხალხის სოციალური დაცვაა. თუ ხალხი დაუცველია, სახელმწიფოს არსებობა ნონსენსია...

– ჩვენნაირი აღვირახსნილი დემოკრატია თვითონვე ასამარებს დემოკრაციას, რადგან ის უგულვებელყოფს კანონის უზენაესობას.

– როდესაც დემოკრატისა და სიტყვის თავისუფლების მოტივით იწყება ლიდერის შეურაცხყოფა და დამცირება, იმ ლიდერის საქმე წასულია – ის უნდა გადადგეს. წინააღმდეგ შემთხვევაში გადააყენებენ...

– სამწუხაროდ ქვეყნისთვის მნიშვნელოვან საკითხებს სახელმწიფო ინტერესების გათვალისწინებით არ განიხილავენ; საზოგადოებრივი აზრიც უგულვებელყოფილია; გადაწყვეტილებებს უმაღლეს ხელისუფალთა პირადი ინტერესების საფუძველზე იღებენ. საკითხებისადმი ამგვარი მიდგომა ქვეყნისთვის დამღუბველია.

– ხალხი პატივს სცემს ძლიერ, გონიერ და კეთილხინდისიერ ლიდერს.

– პოლიტიკა მხოლოდ ქვეყნის ინტერესებით ისაზღვროს...

– ჩვენ, ქართველები, ელემენტარულ ეროვნულ პასუხისმგებლობას ვართ მოკლებული...

– ქართველი ბუნებით აღმშენებელია, ხალისიანი და ლაღია, მაგრამ, ამავე დროს, „დარდიმანდიც“ (ამბობენ, უდარდელობამ გადაგვარჩინაო, – მე არ ვეთანხმები).

– შეცდომის დაშვების შიშმა უმოქმედობა არ უნდა გამოიწვიოს.

– მთავარია ეძიო და ღირსეულად იარო საკუთარი გზით – სწავლით, შრომით, კეთილხინდისიერად და კეთილგონიერულად.

– განა ყველა მიისწრაფის საზოგადოებისთვის საჭირო და ღირსეულ ადამიანად ყოფნისაკენ?...

– არიან ადამიანები, რომლებიც რატომღაც სხვებისგან მუდმივად მოითხოვენ ყურადღებასა და დახმარებას. თვითონ კი?..

– ადამიანთა ურთიერთობა ძალზე იშვიათადაა უანგარო.

– თუ ადამიანი თავის შეცდომას, ან დანაშაულს გულწრფელად ინანიებს, უნდა შეუნდო...

– ვინც თავის ნამოქმედარში მხოლოდ დადებითს ხედავს, ფსიქიკურად გაუწონასწორებელი და მარგინალია.

– ადამიანს ინტუიცია მით უფრო უვითარდება, რაც უფრო მაღალი ინტელექტი აქვს და მოვლენების ზუსტი ანალიზის უნარი შესწევს.

– კულტურულ და განათლებულ ადამიანებთან ურთიერთობა დიდი ბედნიერებაა.

– დასაფასებელია, ვინც თავისი შრომითა და გონებით შექმნის დოკლათს და არა ის, ვინც ქონებას კორუფციის გაუკუღმართებული გზით მოიხვეჭს.

- ბედნიერია ის, ვინც მხოლოდ საკუთარ თავზეა დამოკიდებული.

- ადამიანი საკუთარ ბედს თვითონვე უნდა ჭედდეს.

- ნიჭიერსა და ლამაზ ადამიანს ბევრი მტერი ჰყავს.

- საყვარელ ადამიანს მრავალ შეცდომას ვაპატიებ. ყველაფერს - არა. განსაკუთრებით - ღალატსა და უმადურობას.

- მაღლიერების შეგრძნება ადამიანის ყველაზე დიდი ღირსებაა.

- ადამიანმა არა მხოლოდ არ უნდა ჩაიდინოს უკეთური საქციელი, არც უნდა გაიფიქროს. ამას ღვთის სიყვარული შეაძლებინებს.

- ადამიანს, რომელსაც ხვალინდელი დღის არ ეშინია - სხვისი არ შურს, პირიქით, უხარია სხვისი წარმატება.

- ნურავინ დაიკვებინს: შეცდომა არ დამიშვია, არ შევმცდარევარ კაცის ამოცნობაშიო.

- საკუთარი თავის დამნაშავედ ცნობა წერილმან შემთხვევაშიც კი არავის სიამოვნებს.

- პატიება მხოლოდ ძლიერი პიროვნების ბუნებაა...

- სამწუხაროდ ადამიანს პირფერობა სიამოვნებს და სიმპათია უწნდება მაქებრის მიმართ.

- მაღალი თანამდებობის პირი, ანგარებისა და მლიქვნელობის ისე ძლიერი შეტევის ობიექტი ხდება, ძნელია რეალობის აღქმა არ გაუჭირდეს.

- ადამიანს გადაჭარბებული ქებაც კი ბეზრდება.

- მთელი რიგი მოვლენების წინაშე ადამიანი უსუსურია.

- ყველანი ცოდვილები ვართ.

- მწამს, რომ ადამიანი ცოდვებისგანაც ავადდება.

ყოველ ადამიანს აქვს თავისი გაუმხელელი საიდუმლო.

- ადამიანი საკუთარი თავის ყველაზე კარგი მკურნალიცაა და ამავე დროს, - „ჯალათიც“.

- ვფიქრობ, მთელი ჩემი ძალისხმევა ღვთის სიყვარულს მიუძღვნე... გავხდი კი ამის გამო ჭეშმარიტად კვლავნიერი სამწუხაროდ, შორს ვარ სრულყოფილი რწმენისგან.

- ქრისტიანობა რელიგიურ კულტურათა გვირგვინია.

- სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი, უწმინდესი და უნეტარესი ილია II ისტორიის ამ ურთულეს ეტაპზე საქართველოსა და ქართველი ერის გადარჩენის ერთადერთი იმედი.

- ვისაც სხვისი ბედნიერებით ტკბობა არ შეუძლია, საბრალო.

- უმიზნოდ ცხოვრება უაზრობაა.

- დიდი მოღვაწის პირადი ცხოვრება მუდამ ყურადღების ცენტრშია.

- ღირსეული ადამიანები თავიანთი განვლილი ცხოვრებით ჩაგვაფიქრებენ, გვასწავლიან, გვეხმარებიან.

- ცხოვრების არსი ღირსებაშია.

- ვისაც ფიქრის დრო აქვს, ბედნიერია.

- სიყვარულისა და სახელის მოხვეჭა ყველაზე ძნელია ამქვეყნად.

- მდიდრისა და ღარიბის ფსიქოლოგია ერთმანეთისგან დიამეტრალურად განსხვავდება.

- ქართველები გაჭირვებაში ყველაზე მეტად შეძლებულ ოჯახებს თანაუგრძნობენ.

- ტრაგედიაა, როცა გარყვნილი მორალზე, უზნეო ზნობაზე, უწიგნური განსწავლულობაზე, ნაძირალა ღირსებაზე, ბრყვი სიბრძნეზე ლაპარაკობს; გარეწარი კეთილშობილებაზე, ხოლო ნარკომანი და ლოთი ჯანსაღი ცხოვრების წესზე ღაღადებს!

- წლების გამოცდილებამ დამარწმუნა: სამწუხაროდ, ქართველს ავის კეთება უფრო ხელეწიფება.

- ქართველები, ვფიქრობ, კიდევ უფრო შურიანები გავხდით.

- დრო ყველაფრის მკურნალი როდია, იმედია საუკეთესო მკურნალი.

- გემოვნებაზე ყველაზე მეტად დავობენ.
- მუდმივ საკუთრებად არაფერი გვეძლევა.
- უზომო სიფრთხილე გაუმართლებელია.

- ცხოვრებამ მასწავლა: ზედმეტი გულახდილობა დამლუპველი გულუბრყვილობაა.

- დროთა განმავლობაში გემოვნება გვეცვლება - იხვეწება ან უსახურდება.

- საიმედო პარტნიორებთან გძელვადიანი ურთიერთობა მომგებიანია.

- ადამიანი, რომელიც საყვარელ საქმეს აკეთებს, ბედნიერია.

- ადამიანს წარმატება თავბრუს ახვევს და რეალობის გრძნობას უკარგავს.

- ოპტიმიზტი უფრო ჯანმრთელად და ბედნიერად გრძნობს თავს, ვიდრე პესიმიზტი.

- ოპტიმიზმი სიცოცხლეს ახანგრძლივებს.

- ადამიანი დღენიადაგ უნდა იმაღლებდეს ფიზიკურ, ჭამის, თქვენ წარმოიდგინეთ, სმის კულტურასაც!

- ღვინო ყველას როდი დაეღვევინება. ღვინით ტკბობას მისი სიფაქიზის შეგრძნების კულტურა სჭირდება.

- მთვრალი ქალი ამაზრზენია.

- ღვინო საკრალური სასმელია. მისი დაულოცველად შესმა მიუტყვებელი მკრეხელობაა.

- ადამიანის მთავარი დასაყრდენი ოჯახია.

- თუ კაცი ოჯახის წინაშე პასუხისმგებლობას ვერ გრძნობს, იგი ვერც ქვეყნის სამსახურს გაართმევს თავს.

- ასაკში შესულ მეუღლეებს გაცილებით უფრო მეტად სჭირდებათ ერთმანეთი.

- ასაკში შესულს მეუღლისადმი სიყვარული გიძლიერდე-

ბა. ის ემსგავსება ახალგაზრდობის დროინდელ ვატაცებას.

– მამაკაცს მუდღეობა ზოგჯერ განმარტოების საშუალება უნდა მისცეს.

– ქალბატონებო:

– ნუ დაუშლით თქვენს მუდღეობებს მეგობრებთან ურთიერთობას!

– პატივისცემით მოეკიდეთ მათ სამსახურეობრივ საქმიანობას.

– აგრძნობინეთ, რომ ისინი ავტორიტეტები არიან თქვენთვის.

– ნუ გააქილიკებთ მუდღეობებს საზოგადოებაში, მეგობრებისა და ნათესავების თანდასწრებით.

– ნურასოდეს დაამცირებთ მის შშობლებს – ეს მისთვის განსაკუთრებით მტკივნეულია.

– თუ ცოლი ზრდასრული ქმრის „აღზრდას“ შეეცდება, პასუხად მხოლოდ აგრესიას მიიღებს.

– ქალს მამაკაცის ყურადღება მუდამ სიამოვნებს, თუმცა ცდილობს, ეს არ გაამჟღავნოს.

– ქალებს ყურადღებიანი და ძლიერი მამაკაცები უყვართ.

– ქალისათვის უნიათო მუდღეობა ჯოჯოხეთია.

– ქალებს, რომელთაც ჰყავს ძაღლები, მინდა ვკითხო: როგორც თქვენ უვლით ძაღლებს – ასეირნებთ ბუნებაში, სუფთა ჰაერზე, კვებათ, ბანთ, ვარცხნით, ეთამაშებით, ეალერსებით – ასე თქვენს მუდღეობებს რომ ექცეოდეთ, როგორ ფიქრობთ, ხომ გაცილებით მეტს მოიგებდით? ასიაშოვნეთ ქმრები, აღარ ვყოლებათ საყვარლები.

– ახალგაზრდების უმრავლესობა ნარცისიზმითაა ავად: კრიტიკას ვერ ეგუება, თვითკრიტიკას კი არ ცნობს; ვერც საკუთარ შეცდომებზე სწავლობს, ვერც – სხვისაზე.

– რაც უფრო ნაკლებია განუხორციელებელი ოცნება, მით უფრო ბედნიერი ხარ.

– შვილებს უყვარხარ; მოგვიანებით მათი განსჯის საგანი ხდები. ბოლოს – ეცლები, დაღლილი ამ სამყაროთი და გარემოცვით.

- ტკბილი სიბერე, სამწუხაროდ, ილუზიაა.
- შეილება, გაუფრთხილდით მშობლებს. ყველაზე ხშირად მათ გულს ჩვენ ვტკენთ - შეილება. ეს უმძიმესი ცოდვია, რომელსაც ხშირად ისე ჩავდივართ, ვერც კი ვაცნობიერებთ.
- როცა ასაკში შედიხარ, შეილების მხრივ უფრო მეტი სითბოსა და ყურადღების მოთხოვნილება გინდება.
- უსაზღვრო პატივისცემით ვიმსჯელები იმ ადამიანების მიმართ, რომელმაც ღირსეული შეილება აღუზარდა სამშობლოს.
- ვფიქრობ, მე ჩემი შეილებისთვის მეხამრიდი ვარ.
- კარგი შეილება ღვთის წყალობაა.
- შეილიშვილი სიბერის სიტკბოებაა.
- სიბერეზე ახალგაზრდობაში უნდა იფიქრო, თუმცა, ამ ჭეშმარიტებამდე მხოლოდ სიბერეში მიდიხარ.
- ვიდრე შეგიძლია ბავშვივით აღფრთოვანება, მხცოვანი არ გეთქმის.
- ხანდაზმული არა ხარ, ხანამ გაინტერესებს, გიხარია და გსიამოვნებს საზოგადოებაში ყოფნა.
- უნდა ეცადო, დაბერდე ახალგაზრდად და ღირსეულად. ლამაზი სიბერეც მშვენიერია.
- მთავარია, იცხოვრო ისე, ბოლოს არ ინანო...

თავდაპირველადვე, როდესაც ამ წიგნის იდეა გაჩნდა, განვიზრახე ის დაუვიწყარი პიროვნებები წარმომესახა, ვისთან ერთადაც გავატარე ჩემი ყმაწვილკაცობა, განვკლიე სკოლის, ინსტიტუტისა და აკადემიის წლები... ვისთანაც ვმეგობრობდი, ვმეზობლობდი და ვშრომობდი... ვისთანაც ნათესაობა და მოყვრობა მარგუნა უფალმა...

ვცდილობდი თითოეული მათგანი მხოლოდ მისთვის დამახასიათებელი თვისებებით ყოფილიყო აღბეჭდილი...

ვფიქრობ, ჩანაფიქრიცა და მისი განხორციელებაც სრულთანხვედრაშია...

საერთო კეთილგანწყობის სულისკვეთებით გაჯერებული ამ წიგნის ავტორი, მიტევებას ვთხოვ აქ წარმოდგენილ იმ პერსონალებს, რომელთა სახეები არც თუ პოზიტიურ შტრიხებში არიან წარმოსახულნი...

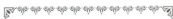
ამ შემთხვევებშიც მე ვეცადე ყოფილიყავი ბოლომდე გულწრფელი და ობიექტური...

ნელა ვჩქარობდი და საბოლოო ჯამში გამოვიდა ის, რაც გამოვიდა!...

ურთულესი საუკუნის ერთი ადამიანის მეხსიერებაში არეკლილი ცხოვრების შუქ-ჩრდილებით მოხატული ქრონიკაა ამ წიგნის ლაიტმოტივი... მისი არსიცა და მიზანიც...

სხვა, რაღაც განსაკუთრებულობის პრეტენზია მას არ გააჩნია...

ფოტომატიანე

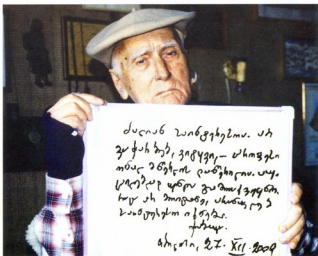

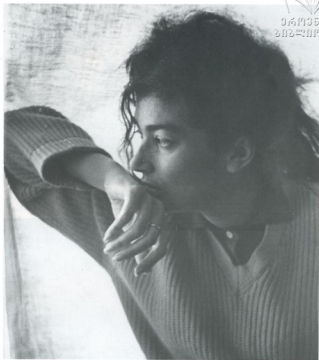
დედა,
თამარ კობახიძე

ჭაბუახთან

წიგნის გამოცემა ბატონმა ჭაბუხამ მორჩია

მარინა შვეიცე – ჭაბუას ყოფილი მუუღლე

უწმინდესთან და რეზო ამაშუკელთან

სანდრო კანდელაკთან. 1954 წელი მცხეთა.
რამაზ მაყაშვილი, ოთარ მათეშვილი, ლევან აბულაძე, ნოდარ სუპატაშვილი,
ომარ კატარაია, მანანა ლომაძე, ლალი სანებლიძე, ნუგზარ დოლიძე,
ომარ მარგველაშვილი

მომავალი მშენებლები

გიორგი კარაგაევი მადნეულში.

ზურაბ პატარიძე, ნოდარ მეძმარიაშვილი, შოთა ბუხრაშვილი, ომარ კიკნაძე,
ირაკლი ვოგიტაძე, ვახტანგ მახარაძე, ომარ მარგველაშვილი

ნოდარ მეძმარიაშვილთან

იური ქედიშვილი, ოპარ მარგველაშვილი, ნოდარ მეძმარიაშვილი,
ელიზბარ მინდელი

ოთარ ლოლაშვილთან

დევი სტურუა, ოთარ ლოლაშვილი მუღღღებთან ერთად,
ჩემთან ოჯახში

მამინდელი საქართველოს ხელმძღვანელობა თამარ გვერდწითელის
 ქორწილში. ედუარდ შევარდნაძე, დიმიტრი ქართველიშვილი, ჰაველე გილაშვილი,
 თენგიზ მუნთემაშვილი, სოლიკო ზაბეიშვილი, გურამ გაბუნია, ბორის ნიკოლსკი

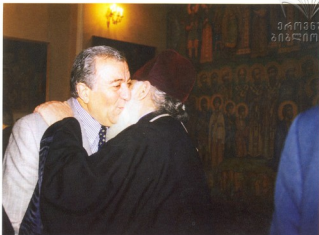
სალომე ზურაბიშვილთან

ვევენი პრიმაკოვთან

უწმინდესთან და ავთანდილ ჭორბაქესთან ერთად

უწმინდესი

სტუმრად უწმინდესი და უნეტარესი

ალექსი კობახიძესთან

ლევლის ხასაფლაოსთან

კატეცა ჩიღოყაშვილის საფლავთან, ლეველში

ნოე ჟორდანიას საფლავთან, ლეველში

მუღღლესთან ერთად იერუსალიმის ჯერის მონასტერში
შოთა რუსთაველის ფრესკასთან

ჯერის მონასტერში წმინდა ილია მართლის ზატთან.
რაფი ბაღუა (რაფო ბაღუაშვილი)

ჩემს მეგობართან ზეზვა დუღუნაშვილთან

ისრაელის ტურიზმის მინისტრი – ვიცე-პრემიერი მოშე კაცაფი

ომარ მარგველაშვილი, ნიკოლოზ ნეფელოვი, სამუელ პირსი,
ორაკლი ანდრიაძე, ვიგა ბათიაშვილი

გურამ მირიანაშვილთან და სამუელ პირსთან ერთად

ჩვენთან და ვინმისთვის შეხვედრა ვაშაგუტოშვილს. 1987 წელს საბუნებო ბარის

ჯუნა
დავითაშვილი

ვალერიან აფუაძე, გიგა ბათიაშვილი მუულებით, ჩემთან ოჯახში

მანანა ვიბლაძე, გოჩა ჩოგოვაძე და მურაზ ჯაფარიძე ჩემთან ოჯახში

ბუნესკოს კონფერენციაზე, პარიზი, 1988 წელი

არმიის გენერლები: დურაკოვი, შაბანოვი, ოთარ ჩერქეზია, ომარ მხეიძე და ომარ მარგველაშვილი

მსოფლიო ტურიზმის ორგანიზაციის გენერალური მდივანი ფრანჩესკო ფრაჩეჯიანი

პარიზი – მონმარტრზე აულო ქორიბესთან

ირაკლი ჟორდანია, ვივი გორგოშიძე, ომარ მარგველაშვილი
აკადემიაში უცხოელ მსმენელებთან ერთად

სოსო ხარატიშვილიან ნიუ-იორკში

ჯანსუღ ჩარკვიანიან

ღირსების ორდენით დაჯილდოებისას

ვევნი ზარაბესთან და ევმალ ნაკაშიძესთან

აღმა-ატაში, კონფერენციაზე, 1991 წელი

ვახაზეთის პრეზიდენტი ნაზარბაევი,
რუსეთის პრემიერ-მინისტრი სილაევი, აღმა-ატის კონფერენციაზე

ქორწინების დღე

ბეკა

ბულაღის უბანი

ბელასთან ერთად

ვაგა და ზურა

შეგობრების შედეგად

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ
ԳԼԽԱՎՈՐ ԳՐԱԳՐԱԿԱՆ
ԿԵՆՏՐՈՆ

Իլիմ Խաչատրյան

შეილიშეილებთან

წინათქმა.....	6
ჩვენ – ომის თაობა.....	6
გალაკტიონი და ნესტორას ჯიხური.....	10
ჭაბუკა.....	15
ჩაშლილი მაშველობა.....	19
ვახუთ „თბილისის“ ანდამატი.....	23
სანდრო კანდელაკი.....	25
რევაზ ლალიძე – კულინარი.....	27
ოპ. ეს მოუსვენარი, შფოთიანი ახალგაზრდობა!.....	30
მე. მთვარე და ღამეული ქალი.....	32
რუსი-მეგრელი.....	35
ნიაზ დიასამიძე და გრანტიკა.....	38
სპორტის სასახლის პერიპეტეები.....	41
ინტელიგენტი-ლოთი.....	45
საშა ახვლედიანი.....	47
გერმანული „ოდისეადა“.....	50
პიკანტური ისტორიები.....	54
ნოსტალგია.....	57
მოულოდნელი შეხვედრები... კანცლერებთან.....	58
ვერმასტის გენერლის აღსარება.....	60
მეგობრული ნობათი.....	68
სიმონიკა სხირტლაძე.....	75
მადნეულის ეპოპეა.....	79
როცა ასეთი სიყვარულია.....	91
ნადირობის ხიბლი და ზნეობა.....	94
„შეთქმულება“ ტრესტის წინააღმდეგ.....	99
გენადი კოლბინის კომპრომისი.....	110
„В конце концов, когда же вы будете работать?“.....	115
მოსკოვის სასტუმრო.....	121
თანადგომა.....	128
დაწინაურება.....	130
მართვის წარმატებული სისტემა.....	134
ე.წ. მამათმავალი.....	140

მოსკოვური პერიპეტია	142
ციმბირის მწარე გაკვეთილები	146
ციმბირული კურიოზი.....	152
როკის გვირაბი	154
მოულოდნელი ზარი კრემლიდან	158
ბაიკალი – მსოფლიო საოცრება	161
ერთ სუფრაზე ორჯერ ნაცები მინისტრი.....	162
ენშიაძინი	167
ვივა აკადემია	171
შოთა ჭანუყვაძე.....	181
ვარსკვლავთცვენა „ზვიოზდნიში“	183
სახელმწიფოები – სახელმწიფოში.....	184
მე – მოსტაკოვიჩის დაუპატივებელი სტუმარი.....	187
ფრუნზეხ სანაპიროს სიურპრიზი	189
აგარაკების გამო დასჯილი... ..	195
ეთიოპელი ქართველი	199
პერედელკინო	203
სტუმრად პანკისელ ქისტებთან	207
უარი... სახელმწიფო პრემიას.....	209
ირაკლი აბაშიძე.....	214
წაუკითხავი წიგნი	218
არაჩვეულებრივი ადამიანები	220
დაუვიწყარი მოგონება	223
გალეშილი Дед Мороз-ი და Снегурочка.....	224
„აჭარის ლომი“	228
კარლოვი ვარი	232
«Сталинские кадры».....	234
მოგონება კრემლიდან დასასრულით.....	243
დიმიტრი ქართველიშვილი.....	246
ვალერიან ვადაჭკორია	250
მედიატორად ვერ გამოვდექი	253
ჩერნობილიდან სლავეტიჩამდე.....	256
სომხეთის ტრაგედია.....	261
შეხვედრები ბორის ელცინთან	269

მშრალი კანონი.....	275
საქმის შესანიშნავი მცოდნე.....	277
«Не место красит человека, а человек – место...».....	279
იმპერიის ნგრევის მსხვერპლი – ბორის ადღეობა.....	286
ფოთელი პოლიგლოტი.....	293
არშემდგარი პაემანი.....	297
ქართული ეკლესიის ღირსეული საჭეთმპყრობელი.....	302
არიელ შარონის აღუსრულებელი თხოვნა.....	310
ნაშლილი ვიზიტი.....	315
რბილი ასფალტი.....	316
MGY-ს პირველი პრორექტორის სტუმრობა.....	321
მე და მიქაელ არამიანცი.....	326
ციმბირის განსაცვიფრებელი თოვლი.....	327
ბეისბოლისტი-მინისტრი.....	330
უარი, რომელმაც ყველა გააოცა.....	336
უარი სადოქტოროს.....	341
სევდანარევი მოგონებანი.....	344
ორი თენგიზი.....	348
დროისა და პიროვნების შუქრდილები.....	352
ჩვენი დროის გმირები.....	362
ნურსულთან ნაზარბაევის გონივრული ინიციატივა.....	365
აფხაზეთში ისინი ქართულ პოზიციაზე იდგნენ.....	368
ჯაბა იოსელიანი.....	371
ბანკეტი და... აკადემიის პრეზიდენტი.....	374
შემთხვევა მთაურობის სხდომაზე.....	379
ვენევის ტბის სანაპიროზე.....	382
სალამი ჯეიმს კუკს.....	383
ვია დანელია.....	387
ქალური სათნოების მაგალითი.....	389
გადასახლება ყარაყუმში.....	391
ჩემი ოჯახი.....	399
ცხოვრებას ადევნებული ფიქრები.....	402
ბოლოთქმა.....	409
ფოტომატჩიანე.....	411

ომარ მარგველაშვილი

„დრო, დრო აღნიშნე“...

საგამომცემლო სახლი „ინოვაცია“
დირექტორი — ზაურ ნაჭყებია

ტექნიკური რედაქტორი: ინგა ნაუროზაშვილი

კომპიუტერული უზრუნველყოფა: სოფო ქილიფთარი
ნონა ჯღარკაუა

კორექტორები: გვანცა შანაუა, ქეთინო წახნაკია

F98-663

3